

**Α.Τ.Ε.Ι. ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ
ΣΧΟΛΗ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΩΝ ΥΓΕΙΑΣ &
ΠΡΟΝΟΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ**

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΘΕΜΑ:

**«ΕΠΙΛΕΓΜΕΝΕΣ ΔΡΑΣΕΙΣ ΤΩΝ
ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΩΝ ΜΗ ΚΥΒΕΡΝΗΤΙΚΩΝ
ΟΡΓΑΝΩΣΕΩΝ (Π.Μ.Κ.Ο) ΣΕ ΘΕΜΑΤΑ
ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΣΤΟ
ΝΟΜΟ ΑΤΤΙΚΗΣ»**

**ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ:
ΠΡΟΜΠΟΝΑΣ ΜΙΧΑΛΗΣ**

**ΣΠΟΥΔΑΣΤΕΣ: ΓΚΟΥΖΑΝΗΣ ΙΩΑΝΝΗΣ
(Α.Μ. 2304)
ΚΟΥΡΟΥΠΑΚΗ ΚΑΛΛΙΟΠΗ
(Α.Μ. 2151)**

ΗΡΑΚΛΕΙΟ 2006

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Ευχαριστίες.....	6
Περίληψη.....	8
Εισαγωγή.....	10

Α ΕΝΟΤΗΤΑ: ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΜΕΡΟΣ

Κεφάλαιο 1: Περιβάλλον και άνθρωπος.....	14
1.1 Εισαγωγή.....	14
1.2 Η βιολογική σχέση περιβάλλοντος και ανθρώπου.....	15
1.3 Η οικολογική σχέση περιβάλλοντος και ανθρώπου.....	17
1.4 Περιβαλλοντικά προβλήματα.....	18

Κεφάλαιο 2: Περιβαλλοντικές Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις (Π.Μ.Κ.Ο). Ιστορικό και δράσεις.....

20

2.1 Εισαγωγή.....	20
2.2 Ιστορική αναδρομή των Περιβαλλοντικών Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων (Π.Μ.Κ.Ο).....	21
2.2.1 Πρώτη περίοδος.....	21
2.2.2 Δεύτερη περίοδος.....	24
2.2.3 Τρίτη περίοδος.....	25
2.2.4 Τέταρτη περίοδος.....	25
2.2.5 Πέμπτη περίοδος.....	26
2.3 Δράσεις των Περιβαλλοντικών Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων (Π.Μ.Κ.Ο).....	27
2.3.1 WWF Ελλάς (World Wide Fund For Nature).....	28
2.3.2 Οικολογική Εταιρία Ανακύκλωσης.....	28
2.3.3 Δίκτυο Μεσόγειος – SOS.....	30
2.3.4 Εταιρία για την μελέτη και προστασία της Μεσογειακής Φώκιας (Mom).....	31
2.3.5 Ελληνική Ορνιθολογική Εταιρία.....	32
2.3.6 Ελληνική Εταιρία για την προστασία του Περιβάλλοντος και της Πολιτιστικής Κληρονομιάς.....	33
2.3.7 Μεσογειακό Γραφείο Πληροφόρησης (MIO- ECSDE).....	33
2.3.8 ECO- ACTION.....	34

2.3.9 Ευώνυμος Οικολογική Βιβλιοθήκη.....	35
2.3.10 Μεσογειακό Γραφείο Περιβάλλοντος.....	36
2.3.11 Σύλλογος για την Προστασία της Θαλάσσιας Χελώνας – ΑΡΧΕΛΩΝ.....	37
2.3.12 Φίλοι του Μουσείου Γουλανδρή Φυσικής Ιστορίας.....	38
2.3.13 Όμιλος Φίλων Βουνού και Θαλάσσης.....	39
2.3.14 Προγράμματα Εθελοντικής Εργασίας για το Περιβάλλον.....	39
2.3.15 Ελληνική Εταιρία για τη Προστασία της Φύσης.....	40
Κεφάλαιο 3: Περιβαλλοντική Εκπαίδευση- ορισμοί και στόχοι.....	43
3.1 Εισαγωγή.....	43
3.2 Ορισμοί της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης.....	44
3.3 Χαρακτηριστικά της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης.....	45
3.4 Ιστορική αναδρομή της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης.....	47
3.4.1 Ημερομηνίες- σταθμοί της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης σε διεθνές επίπεδο.....	47
3.4.2 Ημερομηνίες- σταθμοί της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης στην Ελλάδα.....	50
3.5 Στόχοι και σκοποί της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης.....	54
3.6 Καθοδηγητικές αρχές της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης.....	56
3.7 Αρετές της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης.....	57
3.8 Λειτουργίες της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης.....	59
Κεφάλαιο 4: Δράσεις Περιβαλλοντικών μη Κυβερνητικών Οργανώσεων (Π.Μ.Κ.Ο) στην περιβαλλοντική εκπαίδευση.....	61
4.1 Εισαγωγή.....	61
4.2 Οι Περιβαλλοντικές Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις (Π.Μ.Κ.Ο) και η περιβαλλοντική εκπαίδευση.....	62
4.3 Δυσκολίες που αντιμετωπίζουν οι Περιβαλλοντικές Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις (Π.Μ.Κ.Ο) σε σχέση με την περιβαλλοντική εκπαίδευση.....	63
4.4 Δράσεις που πραγματοποιούν επιλεγμένες Π.Μ.Κ.Ο στην περιβαλλοντική εκπαίδευση..	65
4.4.1 WWF Ελλάς (World Wide Fund for nature).....	65
4.4.2 Οικολογική Εταιρεία Ανακύκλωσης.....	66
4.4.3 Δίκτυο Μεσόγειος- SOS.....	66
4.4.4 Εταιρεία για τη μελέτη και προστασία της Μεσογειακής Φώκιας (Mom).....	67
4.4.5 Ελληνική Ορνιθολογική Εταιρεία.....	68
4.4.6 Ελληνική εταιρεία για τη προστασία του περιβάλλοντος και της πολιτιστικής κληρονομιάς.....	68

4.4.7 Μεσογειακό Γραφείο Πληροφόρησης (ΜΙΟ- ECSDE).....	69
4.4.8 ECO- ACTION.....	69
4.4.9 Ευώνυμος Οικολογική Βιβλιοθήκη.....	69
4.4.10 Μεσογειακό Γραφείο Περιβάλλοντος.....	70
4.4.11 Σύλλογος για την προστασία της Θαλάσσιας Χελώνας – Αρχέλων.....	70
4.4.12 Φίλοι του μουσείου Γουλανδρή Φυσικής Ιστορίας.....	71
4.4.13 Προγράμματα Εθελοντικής Εργασίας για το Περιβάλλον.....	71
4.4.14 Ελληνική Εταιρεία για τη προστασία της Φύσης.....	71
Κεφάλαιο 5: Ρόλος του κοινωνικού λειτουργού.....	73
 B ΕΝΟΤΗΤΑ: ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΟ ΜΕΡΟΣ	
Κεφάλαιο 6: Μεθοδολογία έρευνας.....	76
6.1 Επιλογή και διατύπωση του ερευνητικού θέματος.....	76
6.2 Μεθοδολογία έρευνας.....	76
6.3 Ερευνητική στρατηγική.....	77
6.4 Αξία της μελέτης.....	78
6.5 Αναφορά σε συναφείς έρευνες.....	79
6.6 Τεχνικές συλλογής δεδομένων.....	79
6.7 Διαδικασία επιλογής δείγματος.....	81
6.8 Αποτίμηση δυσκολιών κατά τη πραγματοποίηση της έρευνας.....	82
6.9 Παρουσίαση δείγματος.....	82
Κεφάλαιο 7: Ανάλυση έρευνας.....	84
7.1 Μεθοδολογία ανάλυσης.....	84
7.1.1 Ενότητα 1 ^η : Δημογραφικά στοιχεία των Περιβαλλοντικών Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων (Π.Μ.Κ.Ο).....	84
7.1.2 Ενότητα 2 ^η : Δομοί- πόροι.....	84
7.1.3 Ενότητα 3 ^η : Στόχοι- δράσεις – προγράμματα.....	88
7.1.4 Ενότητα 4 ^η : Συμμετοχή- ανταπόκριση.....	98
7.1.5 Ενότητα 5 ^η : Συνεργασίες.....	111
7.1.6 Ενότητα 6 ^η : Ευαισθητοποίηση- κρατική πολιτική.....	112
7.1.7 Ενότητα 7 ^η : Μελλοντικά σχέδια- ρόλος κοινωνικού λειτουργού.....	125
Συμπεράσματα - Προτάσεις.....	132

Επίλογος.....	137
Βιβλιογραφία.....	138
Παραρτήματα.....	145

Ευχαριστίες

Ειλικρινές ευχαριστίες στον υπεύθυνο καθηγητή μας Κρ. Πρόμπονά Μιχάλη, για την χρήσιμη βοήθεια του και την άριστη συνεργασία μας, καθώς επίσης και σε όλους τους υπευθύνους των Περιβαλλοντικών Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων (ΠΜΚΟ) που δέχτηκαν πρόθυμα να μας βοηθήσουν στην εκπόνηση αυτής της πτυχιακής εργασίας.

**ΕΙΜΑΣΤΕ ΣΙΓΟΥΡΟΙ ΠΩΣ ΤΟ ΝΕΡΟ ΘΑ ΤΡΕΧΕΙ ΓΙΑ ΠΑΝΤΑ;
ΟΙ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΕΣ ΜΗ ΚΥΒΕΡΝΗΤΙΚΕΣ ΟΡΓΑΝΩΣΕΙΣ ΠΡΟΣΠΑΘΟΥΝ
ΝΑ ΤΟ ΔΙΑΣΦΑΛΙΣΟΥΝ.ΜΠΟΡΟΥΝ;
ΧΩΡΙΣ ΤΗΝ ΑΦΥΠΝΙΣΗ ΟΛΩΝ ΜΑΣ...ΟΧΙ!!!**

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Είναι γεγονός πως κάθε μέρα που περνάει τα περιβαλλοντικά ζητήματα αυξάνονται με ταχείς και αρκετές φορές με μη αναστρέψιμους ρυθμούς. Το διαπιστώνουμε άλλωστε εκτός από την καθημερινότητα μας και στις εικόνες που βλέπουμε από όλο τον κόσμο μέσω των ειδήσεων. Βέβαια το ότι γνωρίζουμε ότι υπάρχει σοβαρό πρόβλημα με την λειτουργία του περιβάλλοντος και κατ' επέκταση με ότι συμπεριλαμβάνεται σε αυτό, δηλαδή και τον άνθρωπο, δεν σημαίνει πως παίρνουμε μέτρα για την προστασία του.

Αυτό το σημαντικό κενό καλούνται να καλύψουν οι Περιβαλλοντικές Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις (ΠΜΚΟ) και το έργο τους είναι εξαιρετικά δύσκολο. Ένας τρόπος και ίσως ο πιο σημαντικός για να αλλάξεις μια δεδομένη κατάσταση είναι να δώσεις εκείνα τα εφόδια και τις γνώσεις στην νέα γενιά, ώστε να έχει μια καλύτερη αντίληψη των πραγμάτων και να δραστηριοποιείται ενεργά. Με λίγα λόγια να την εκπαιδεύσεις. Στην περίπτωση του περιβάλλοντος χρησιμοποιείται, εκτός των άλλων, η περιβαλλοντική εκπαίδευση από τις Περιβαλλοντικές Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις (ΠΜΚΟ), για την διαμόρφωση νέων πολιτών, νέας κοινωνίας φιλική προς το περιβάλλον.

«Επιλεγμένες δράσεις των Περιβαλλοντικών Μη κυβερνητικών Οργανώσεων (Π.Μ.Κ.Ο) σε θέματα Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης στον νομό Αττικής», είναι το συγκεκριμένο θέμα που προέκυψε έπειτα από προσωπική μας ευαισθητοποίηση γύρω από το θέμα του περιβάλλοντος και την προστασία του. Επιλέξαμε τον νομό Αττικής, για το λόγο ότι πολλές από τις Π.Μ.Κ.Ο που αναφέρονται μέσα στην εργασία μας, έχουν την έδρα τους στην Αθήνα και ήταν πιο εύκολη η επικοινωνία και η συνάντηση.

Η μεθοδολογική προσέγγιση του θέματος περιλαμβάνει τη χρήση δομημένων συνεντεύξεων με ανοιχτές και κλειστές ερωτήσεις, απευθυνόμενες σε δεκαπέντε Περιβαλλοντικές Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις στον νομό Αττικής και ειδικότερα στους υπεύθυνους της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης.

Από την ανάλυση των δεδομένων που προέκυψαν από τη έρευνα, αναδείχθηκε η διαχρονικότητα αλλά και η πολυπλοκότητα του θέματος. Η προσπάθεια και το έργο που πραγματοποιείται από την πλευρά των Π.Μ.Κ.Ο είναι τεράστια και αναδύκνειει πως είναι από τους σημαντικότερους παράγοντες για τη διασφάλιση και τη συνέχιση της προσπάθειας που γίνεται. Οι δράσεις των Π.Μ.Κ.Ο εξασφαλίζουν όσο μπορούν την προστασία του περιβάλλοντος και κρούουν συνεχώς των κώδωνα του κινδύνου για τη

μετέπειτα εξέλιξη που μπορεί να έχει το περιβάλλον και κατά συνέπεια η ζωή του ανθρώπου που ζει μέσα σ' αυτό.

Αξίζει να αναφερθεί πως πέρα από τις δράσεις που πραγματοποιούν οι Π.Μ.Κ.Ο για το περιβάλλον, σε όλη την εργασία μας, τόσο στο θεωρητικό, όσο και στο ερευνητικό μέρος, τονίζεται η μεγάλη αξία που έχει η προσπάθεια που γίνεται από τις Π.Μ.Κ.Ο για τη συνειδητοποίηση του πολίτη στο γενικότερο πρόβλημα, την ευαισθητοποίηση του και τη διαρκή συμμετοχή που οφείλει να έχει, ώστε να μπορεί να ζει χωρίς να κινδυνεύει και να μπορεί να διασφαλίσει μια ποιότητα ζωής τέτοια που να κληρονομήσουν και οι επόμενες γενιές. Όσο και αν προσπαθούν οι ίδιες, αν ο ίδιος ο πολίτης δεν αντιδράσει, δεν βγεί από το καβούκι μέσα στο οποίο είναι κλεισμένος, και δεν κινητοποιηθεί αποδεχόμενος την τεράτια ευθύνη που έχει για την εικόνα που έχει σήμερα το περιβάλλον, τότε κινδυνεύει να αφανιστεί μέσα από τις ίδιες τις πράξεις και ενέργειες του.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η παρούσα πτυχιακή εργασία, διεξάχθηκε από τους σπουδαστές Γκουζάνη Γιάννη και Κουρουπάκη Καλλιόπη. Ο λόγος που επιλέχθηκε το συγκεκριμένο θέμα, είναι η ολοένα και αυξανόμενη καταστροφή του περιβάλλοντος με άμεσο αντίκτυπο στη ζωή του ανθρώπου, αλλά και όλων των ειδών ζωής που υπάρχουν πάνω στον πλανήτη. Το περιβάλλον δοκιμάζεται εδώ και αρκετά χρόνια αφενός από την αδιαφορία και αφετέρου από τις δραστηριότητες του ανθρώπου, με αποτέλεσμα τα περιβαλλοντικά προβλήματα να έχουν ενταθεί σε σημαντικό βαθμό και να απαιτούν πλέον την ανάληψη άμεσων δράσεων για την αντιμετώπισή τους.

Γίνεται λοιπόν κατανοητό πως θα πρέπει να εμπλουτίσουμε τις γνώσεις μας για το περιβάλλον, να γίνουμε πιο υπεύθυνοι, να αλλάξουμε στάσεις, αξίες και συναισθήματα, να έχουμε γενικότερα μια αίσθηση υπευθυνότητας για το αύριο. Ένα αύριο που δεν θα το ζήσουμε μόνο εμείς αλλά και τα αγαπημένα μας πρόσωπα. Αυτός ακριβώς είναι και ο στόχος της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης, να διαμορφώσει δηλαδή συνειδητούς πολίτες με γνώσεις, ευαισθησίες, φαντασία και επίγνωση των σχέσεων που τους συνδέουν με το φυσικό και ανθρωπογενές περιβάλλον, έτοιμους να προτείνουν λύσεις και να μετέχουν στη λήψη και στην εκτέλεση αποφάσεων.

Βασικός στόχος της εργασίας αυτής είναι η αντικειμενική και καίρια καταγραφή και παράθεση όλων των υφιστάμενων πλευρών του ζητήματος, μέσα από μια προσπάθεια συλλογής, επεξεργασίας και ανάλυσης του υπάρχον βιβλιογραφικού υλικού, αλλά και των ερευνητικών μας αποτελεσμάτων με απώτερο σκοπό τη διατύπωση συμπερασμάτων και προτάσεων, χρήσιμων για τη βαθύτερη γνώση του θέματος. Ειδικότερα, η πτυχιακή αυτή εργασία προσπαθεί να συγκεντρώσει όλες τις Περιβαλλοντικές Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις (ΠΜΚΟ) που εδρεύουν στον Νομό Αττικής και πραγματοποιούν προγράμματα και δράσεις που έχουν σχέση με την περιβαλλοντική εκπαίδευση.

Οι Περιβαλλοντικές Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις (ΠΜΚΟ), επιδιώκουν να διαδώσουν μέσω της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης τη χρησιμότητα του περιβάλλοντος, ώστε να εμποδιστεί – και μακροπρόθεσμα να αντιστραφεί – η υποβάθμιση του περιβάλλοντος, εξασφαλίζοντας έτσι την αρμονική συνύπαρξη ανθρώπου και φύσης. Η Περιβαλλοντική Εκπαίδευση αποτελεί γενικότερα για την κοινωνία άνοιγμα στο άμεσο περιβάλλον, την οικολογία και τον πολιτισμό, ενώ οι περιβαλλοντικές οργανώσεις αποτελούν από την πλευρά

τους το μέσο για αυτό το άνοιγμα, έχοντας έτσι και οι δύο θεσμοί πάντα σαν οδηγό την όσο το δυνατόν καλύτερη αξιοποίηση του φυσικού μας περιβάλλοντος.

Είναι σαφέστατα ένα θέμα που αφορά τον καθένα από εμάς και επηρεάζει την καθημερινότητα μας. Από κει και πέρα θεωρούμε πως σε αυτή την προσπάθεια ένας κοινωνικός λειτουργός έχει θέση και μπορεί να προσφέρει. Γι' αυτό καταγράψαμε τις προσπάθειες των Περιβαλλοντικών Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων (ΠΜΚΟ) και τις δυσκολίες που αντιμετωπίζουν με την πιθανότητα ένας κοινωνικός λειτουργός με τις κατάλληλες συμπληρωματικές γνώσεις και εμπειρίες να μπορούσε να βοηθήσει στην επίλυση μερικών προβλημάτων.

Η μέθοδος που χρησιμοποιήθηκε για την ολοκλήρωση της παρούσας εργασίας για το θεωρητικό μέρος είναι κυρίως της βιβλιογραφικής και ηλεκτρονικής αναζήτησης. Στο ερευνητικό μέρος, πραγματοποιήθηκε διερευνητική- περιγραφική έρευνα, της οποίας η ανάλυση έγινε ποιοτικά. Η συλλογή των δεδομένων πραγματοποιήθηκε με ανοιχτές και κλειστές ερωτήσεις.

Το δείγμα της έρευνας, ήταν Περιβαλλοντικές Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις (Π.Μ.Κ.Ο), που αρκετές εδρεύουν ή έχουν το παράρτημα τους στον νομό Αττικής και διεξάχθηκαν δεκαπέντε συνεντεύξεις σε υπευθύνους Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης σε κάθε μία οργάνωση.

Στην πραγματοποίηση αυτής της έρευνας συναντήσαμε δυσκολίες που εντοπίζονται στις λίγες βιβλιογραφικές αναφορές για τις Περιβαλλοντικές Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις (ΠΜΚΟ) και στην δυσκολία συλλογής ορισμένων συνεντεύξεων με τις περιβαλλοντικές οργανώσεις λόγω του φόρτου εργασίας τους. Αυτό καθυστέρησε αρκετά την έρευνα μας και την ολοκλήρωση της παρούσας εργασίας.

Τέλος, η δομή της παρούσας εργασίας αποτελείται από επτά κεφάλαια. Η εργασία μας αρχίζει με την Α' Ενότητα, η οποία αποτελεί το θεωρητικό μας μέρος. Στο πρώτο Κεφάλαιο δίνεται ο ορισμός του περιβάλλοντος και περιγράφεται η ουσιώδης σχέση του με τον άνθρωπο. Ακολούθως στο δεύτερο κεφάλαιο γίνεται μια ιστορική αναδρομή από την αρχαιότητα μέχρι το σήμερα με σημείο αναφοράς τις Περιβαλλοντικές Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις (Π.Μ.Κ.Ο) και τις δράσεις που πραγματοποιούν.

Στο τρίτο κεφάλαιο, αναφερόμαστε εκτενέστερα στην έννοια, στους ορισμούς και τους στόχους που διέπουν την Περιβαλλοντική Εκπαίδευση, κάνοντας ταυτόχρονα και μία ιστορική διαδρομή της έννοιας αυτής. Στο τέταρτο κεφάλαιο γίνεται αναφορά στις δράσεις των Περιβαλλοντικών Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων (Π.Μ.Κ.Ο) που έχουν σχέση με την περιβαλλοντική εκπαίδευση, καθώς και στους λόγους που έχουν οδηγήσει τις Περιβαλλοντικές Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις (Π.Μ.Κ.Ο) να θεωρούν τις συγκεκριμένες δράσεις πολύ σημαντικές δίνοντας τους εξαιρετική σημασία. Επίσης, στο πέμπτο κεφάλαιο έγινε μια προσπάθεια να συμπεριλάβουμε τον ρόλο του κοινωνικού λειτουργού στις δράσεις των περιβαλλοντικών οργανώσεων και να σκιαγραφήσουμε το είδος της βοήθειας που θα μπορούσε να προσφέρει με τις γνώσεις του.

Στη συνέχεια ακολουθεί η Β΄ Ενότητα της εργασίας, η οποία χωρίζεται σε δυο κεφάλαια και αποτελεί το ερευνητικό μέρος της εργασίας μας. Στο έκτο κεφάλαιο γίνεται αναφορά στη μεθοδολογία της έρευνας, ενώ στο έβδομο κεφάλαιο ακολουθεί η ανάλυση των ερευνητικών δεδομένων. Ολοκληρώνοντας την πτυχιακή εργασία παραθέτουμε τα συμπεράσματα και τις προτάσεις πάνω στα θέματα που μας απασχόλησαν και μας προβληματίσαν. Ελπίζουμε η εργασία μας να αποτελέσει έναυσμα και για μελλοντικές έρευνες που θα έχουν συναφή θέματα, γιατί το θέμα το περιβάλλοντος είναι διαχρονικό και πάντοτε επίκαιρο.

A ΕΝΟΤΗΤΑ
ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΜΕΡΟΣ

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο 1 : Π Ε Ρ Ι Β Α Λ Λ Ο Ν Κ Α Ι Α Ν Θ Ρ Ω Π Ο Σ

1.1 Εισαγωγή

Το περιβάλλον μπορεί να οριστεί ως ο τόπος, η οικογένεια, η κοινωνία μέσα στην οποία ζει και αναπτύσσεται κάθε είδος οργανισμός και φυσικά μεταξύ αυτών και ο άνθρωπος. Είναι γεγονός πως με ποικίλους τρόπους το περιβάλλον ασκεί μεγάλη επίδραση στην αγωγή του παιδιού. Ακόμα και η ποιότητα του εδάφους του περιβάλλοντος και οι καιρικές συνθήκες του τόπου επιδρούν στη σωματική διάπλαση αλλά και στη σωματική διάπλαση του χαρακτήρα του ανθρώπου. Μεγάλο ρόλο παίζει επίσης η κοινωνία στην οποία ζει, η φιλική συντροφιά και η οικογένεια, εντασσόμενα όλα αυτά στον γενικότερο όρο περιβάλλον.

Ως περιβάλλον λοιπόν εννοούνται όλα τα εξωτερικά ερεθίσματα που προέρχονται από το σύνολο των έμβιων (ζωντανοί οργανισμοί και σχέσεις μεταξύ τους) και των μη έμβιων στοιχείων (ανόργανες, οργανικές ενώσεις, φυσικά φαινόμενα) που επιδρούν σε έναν οργανισμό και καθορίζουν την ανάπτυξή του. (Παπασιδέρη Ι., 1996)

Ένας διαχωρισμός που προκύπτει στις οργανωμένες ανθρώπινες κοινωνίες είναι μεταξύ φυσικού και τεχνητού περιβάλλοντος:

- Φυσικό περιβάλλον μπορεί να θεωρηθούν το σύνολο των οργανισμών του πλανήτη (φυτικοί, ζωικοί, μύκητες, ιοί κ.ά.), τα ανόργανα στοιχεία και ενώσεις, οι οργανικές ενώσεις, οι φυσικοί παράγοντες (ηλιακή ακτινοβολία, άνεμοι κ.λπ.), καθώς και οι σχέσεις και οι αλληλεπιδράσεις που αναπτύσσονται μεταξύ όλων αυτών.
- Τεχνητό περιβάλλον είναι τα «προϊόντα» των ανθρώπινων δραστηριοτήτων, τα αποτελέσματα της κοινωνικής οργάνωσης, της τεχνολογίας και όλων των μέσων που χρησιμοποιεί ο άνθρωπος.

Γίνεται λοιπόν κατανοητό, πως αν χρησιμοποιούμε την λέξη περιβάλλον σε σχέση με τον άνθρωπο δεν περιοριζόμαστε σε δάση και λίμνες ή γενικότερα τοποθεσίες αλλά συμπεριλαμβάνουμε στην έννοια αυτή κάθε τι που τον περιβάλλει. Εξάλλου η λέξη περιβάλλον προέρχεται από το ρήμα περιβάλω. Δηλαδή είναι καθετί μέσα στο οποίο ζούμε

είτε στην φυσική του μορφή όπως η γη, ο αέρας, η θάλασσα, το νερό, τα δάση, τα ζώα, είτε στην τεχνητή του μορφή όπως το κοινωνικό περιβάλλον το οποίο έχει δημιουργήσει ο άνθρωπος. έτσι λοιπόν ανάμεσα στον άνθρωπο και το περιβάλλον υπάρχει μια μεγάλη σχέση, που όταν διαταράσσεται εμφανίζονται προβλήματα στην μία πλευρά (περιβαλλοντικά προβλήματα) και κατά συνέπεια και στην άλλη πλευρά (άνθρωπος), αφού η ζωή σ' ένα δυσλειτουργικό περιβάλλον παρουσιάζει αρκετές και σοβαρές επιπτώσεις ακόμα και για την ίδια την ύπαρξη του ανθρώπου.

Δυστυχώς, όπως θα παρατηρήσουμε στην συνέχεια, αυτά τα περιβαλλοντικά προβλήματα προέρχονται αποκλειστικά από την ανθρώπινη συμπεριφορά προς το περιβάλλον.

1.2 Η βιολογική σχέση περιβάλλοντος και ανθρώπου

Στην βιολογία, ο όρος περιβάλλον σημαίνει το σύνολο των συνθηκών στις οποίες διαβιώνουν οι οργανισμοί κατά την διάρκεια, του κύκλου ζωής τους. Μπορούμε να κάνουμε διάκριση μεταξύ εξωτερικού περιβάλλοντος (περιβάλλουσες συνθήκες) και εσωτερικού περιβάλλοντος (συνθήκες των λειτουργιών του οργανισμού). Οι σχέσεις μεταξύ των οργανισμών και του περιβάλλοντος μελετούνται από την οικολογία (για την οποία θα αναφερθούμε σε ειδικό υποκεφάλαιο εκτενέστερα) και μπορούν να είναι φυσικής τάξης (θερμοκρασία, φως, ατμοσφαιρική πίεση), φυσικοχημικής (συγκέντρωση στο περιβάλλον αλάτων, υδρογόνου, ανθρακικού οξέος, οξυγόνου, κλπ.), βιολογικής (αμοιβαίες ανταλλαγές ανάμεσα στα συστατικά του φυτικού και ζωικού βασιλείου), ανθρωπολογικής (τροποποιήσεις του περιβάλλοντος εξαιτίας της δράσεις του ανθρώπου για διάφορους σκοπούς).

Οι οργανισμοί λοιπόν που περνούν ολόκληρη τη ζωή τους σ' ένα μόνο περιβάλλον αποτελούν τους «μονόβιους» που υποδιαιρούνται στους «γειόβιους», αν ανήκουν στο χερσαίο περιβάλλον, το οποίο με την σειρά του διακρίνεται σε επίγειο περιβάλλον και υπόγειο περιβάλλον, ανάλογα με το αν οι οργανισμοί ζουν στο έδαφος ή στο εσωτερικό των επιφανειακών στρωμάτων τους, στους «αλόβιους», αν το περιβάλλον είναι το γλυκό νερό. Οι οργανισμοί με περισσότερα είδη ζωής κατατάσσονται στους «ετεόβιους» και υποδιαιρούνται στους «ενδόβιους» (ενδοπαράσιτα) και «διπλόβιους» (αμφίβια). Στην ιστορία της βιολογίας, ο ρόλος που αποδίδεται στο περιβάλλον αντιτασσόταν πάντοτε με αυτό που αποδίδεται σε κληρονομικούς ή γενετικούς προσδιορισμούς παράγοντες. (Παυλάκου Δ., 1997).

Πάρα τη διαφορετική όμως σημασία, που δίνεται ακόμη και σήμερα στον ένα ή στον άλλον από αυτούς τους δύο παράγοντες, γίνεται γενικά αποδεκτό, ότι το σύνολο των χαρακτήρων ενός ζωντανού οργανισμού εξαρτάται, εκτός από την κληρονομική καταβολή και από το περιβάλλον στο οποίο ζει και αναπτύσσεται.

Ως προς τον άνθρωπο και το περιβάλλον λοιπόν υπάρχουν δύο διαφορετικές απόψεις . Στην μία οι κλασσικοί γενετιστές σταματούν στις φυσικές όψεις του περιβάλλοντος (διατροφή, βαθμός υγρασίας, θερμοκρασία της ατμόσφαιρας κλπ) τις οποίες θεωρούν βασικές συνθήκες για τον οργανισμό, ενώ από την άλλη υπάρχουν οι «περιβαλλοντολόγοι», οι οποίοι επεκτείνουν την σημασία του περιβάλλοντος όχι μόνο σε φυσικές όψεις, αλλά και σε ψυχολογικές όπως π.χ. τον τύπο της αγωγής που έχει δοθεί, τις πολιτιστικές, οικονομικές και κοινωνικές συνθήκες, στις οποίες το άτομο ζει και αναπτύσσεται.

Η πρώτη τάση λοιπόν που ονομάζεται και τάση βιολογικού ντετερμινισμού, διατύπωσε την άποψη ότι κάθε άνθρωπος κληρονομεί γενετικά τόσο τις προδιαθέσεις όσο και τη δυναμική αυτών των προδιαθέσεων, ότι δηλαδή οι διαφορετικές κληρονομικές ικανότητες ενέχουν και διαφορετικές δυνατότητες ανάπτυξης ακόμη και στις ευνοϊκότερες δυνατές περιβαλλοντικές συνθήκες. Ο βιολογικός ντετερμινισμός έχει υποστηρίξει ανοιχτά ρατσιστικές αντιλήψεις.

Η δεύτερη τάση, καταρρίπτει τα επιχειρήματα του βιολογικού ντετερμινισμού και απαντάει πολύ προσεχτικά: Η βιολογία δεν μπορεί να διατυπώσει οριστικές απαντήσεις για τη σχέση ανάμεσα στη γενετική σύσταση και τη συμπεριφορά. Διότι αφενός η γενετική σύσταση των ατόμων παρουσιάζει εξαιρετική ποικιλία και αφετέρου κάθε γονότυπος αντιδρά διαφορετικά στις επιδράσεις του περιβάλλοντος.

Θα έπρεπε, λοιπόν, όπως υπογραμμίζει ένας από τους πιο γνωστούς γενετιστές βιολόγους (Λεβόντιν), να καταφέρουμε να παραγάγουμε ένα μεγάλο αριθμό «εκατοντάδυμα» ή ένα μεγάλο αριθμό κλώνων, για να μιλήσουμε με σύγχρονους όρους, άτομα δηλ. με ίδια ακριβώς γενετική σύσταση, και να τα αναθρέψουμε υποχρεωτικά σε διαφορετικά περιβάλλοντα. Εκατοντάδυμα δεν είναι δυνατόν να παραχθούν, ενώ η παραγωγή κλώνων δεν είναι καν επιθυμητή ηθικά, αλλά και επιστημονικά. Επομένως η άποψη του γενετικού προκαθορισμού ή του βιολογικού ντετερμινισμού στηρίζεται μόνο σε αόριστες και αναπόδεικτες υποθέσεις. Εξάλλου όπως αναφέρει και ο Λεβοντίν είναι «πέρα για πέρα λαθεμένο να ταυτίζεται το κληρονομικό ή γενετικό με το αμετάβλητο» (Λεβοντίν, 1978). Έτσι η επίδραση του περιβάλλοντος, ακόμη και στις πιο στοιχειώδεις γενετικές διεργασίες,

όπως π.χ. στην παραγωγή πρωτεΐνης, και επίσης σε κληρονομικές γενετικές ανωμαλίες, με φάρμακα και με χειρουργικές επεμβάσεις, έχει μελετηθεί και αποδειχθεί πλήρως.

Όσο για το βαθμό ευφυΐας πρέπει να πούμε ότι κανένα τεστ νοημοσύνης δε νομιμοποιείται επιστημονικά και ότι επίσης δεν έχει καθόλου αποδειχθεί στατιστικά πως ό,τι τέλος πάντων ονομάζεται “δείκτης ευφυΐας” (I.Q.) έχει πραγματικά ισχυρή συνάφεια με την κοινωνική επιτυχία. Αυτό ισχύει για τα μεμονωμένα άτομα, πόσο μάλλον για ολόκληρες φυλές.

«Δεν υπάρχει τίποτε γνωστό στη βιολογία που να καθορίζει τα όρια της ανθρώπινης κοινωνικής οργάνωσης ή της ατομικής ολοκλήρωσης» (Λεβοντίν, 1978).

Δε γεννιόμαστε λοιπόν περισσότερο ή λιγότερο προικισμένοι από τη φύση, γενετικά ανώτεροι ή κατώτεροι. Το μόνο βέβαιο είναι ότι γεννιόμαστε διαφορετικοί ως προς την ιδιοσύσταση. Αλλά η βιοποικιλότητα δε συνιστά επιχείρημα υπέρ της ανισότητας των ατόμων, αντίθετα συνιστά επιχείρημα για την απρόβλεπτη δυναμική των υποκειμένων. Η κοινωνική καταγωγή και τα περιβάλλοντα μέσα στα οποία μεγαλώνουμε, η οικογένεια, το σχολείο και το ευρύτερο κοινωνικό περιβάλλον με την οργάνωση και τη συλλογική τους μνήμη, αναδεικνύονται στατιστικά ως οι ισχυρότεροι παράγοντες στη διαμόρφωση της κοινωνικής συμπεριφοράς, όπως π.χ. της σχολικής επίδοσης και της κοινωνικο-οικονομικής επιτυχίας.

Καμία όμως δέσμη παραγόντων δε μας δίνει τη δυνατότητα στατιστικών και ακόμη περισσότερο εξατομικευμένων προβλέψεων. Όταν, λοιπόν, αναφερόμαστε στη βιολογική ιδιοσυγκρασία αλλά και στο περιβάλλον, μόνο δομές δυνατότητας πρέπει να εννοούμε.

Μερικοί ακόμη που υποστήριξαν αυτή την άποψη ήταν, ο Τζων Ουάτσον ο οποίος θεωρείται ένας από τους πιο ορθόδοξους υποστηρικτές της καθοριστικής σημασίας του περιβάλλοντος, όπως επίσης η σχολή του Σίγκμουντ Φρόυντ και του Ιβάν Παυλόφ, που αποδίδουν στις σχέσεις του ατόμου με το περιβάλλον και στις διάφορες φάσεις της ανάπτυξης του, την προέλευση μεγάλου μέρους της συμπεριφοράς του.

1.3 Η οικολογική σχέση περιβάλλοντος και ανθρώπου

Η οικολογία ουσιαστικά είναι ο κλάδος της βιολογία που ερευνά τις αμοιβαίες σχέσεις των οργανικών όντων με το περιβάλλον και συνεπώς την σχέση μεταξύ ανθρώπου και περιβάλλοντος.

Από την αλματώδη εξέλιξη όλων των επιστημών δεν θα μπορούσε να αποτελέσει εξαίρεση η βιολογία, στην οποία έχουν διερευνηθεί οι κλάδοι των ενδιαφερόντων της όπως:

- η φυτική και γεωργική οικολογία,
- η οικολογία των ζώων και
- η κοινωνική οικολογία.

Η φυτική και γεωργική οικολογία ασχολείται με τους κλιματολογικούς, εδαφολογικούς και βιολογικούς παράγοντες, που μπορούν να καθορίσουν την κατανομή των διαφόρων ειδών των φυτών. Η σαφής γνώση λοιπόν του περιβάλλοντος συντελεί αποφασιστικά στην όσο το δυνατόν μεγαλύτερη γεωργική και δασολογική αξιοποίησης μιας ορισμένης γεωγραφικής ζώνης από τον άνθρωπο. (Ιατρού Γ- Μαρδίρης Θ., 1996).

Η οικολογία των ζώων τώρα, μελετά κάθε ζώο σε σχέση με τα όμοια του καθώς και με άλλα είδη. Ακόμη ασχολείται και εξετάζει το περιβάλλον μέσα στο οποίο ζουν, γεγονός που έχει ιδιαίτερο ενδιαφέρον για τα παραγωγικά ζώα ή γενικότερα για τα ζώα, που είναι χρήσιμα στον άνθρωπο. Επίσης αντικείμενο εξέτασης της οικολογίας των ζώων είναι η αναπαραγωγή και η αποδημία των διάφορων ζώων.

Η κοινωνική οικολογία τέλος, ασχολείται και ερευνά τις σχέσεις του ατόμου μέσα στην κοινωνία. Αποτελεί δε τμήμα της γενικότερης κοινωνιολογίας.

Είναι λοιπόν πασιφανές πως η οικολογία είναι η επιστήμη που δεν αποδεικνύει απλά την σχέση ανθρώπου και περιβάλλοντος, αλλά μελέτα και αναλύει την σχέση αυτή, προσφέροντας έτσι πολύτιμα συμπεράσματα για την λύση των προβλημάτων που έχουν διαμορφωθεί στο πέρασμα του χρόνου. Αναφερόμαστε βέβαια στην αλόγιστη και ταχεία καταστροφή όλων εκείνων των στοιχείων που συνθέτουν το περιβάλλον από τον άνθρωπο. Μια καταστροφή που πολλοί υποστηρίζουν στο άμεσο μέλλον θα έχει γίνει –εν δεν έχει γίνει ήδη- μη αναστρέψιμη.

1.4 Περιβαλλοντικά προβλήματα

Είναι γεγονός πως η φύση, ο κόσμος, το περιβάλλον στο οποίο ζούμε και δημιουργούμε βρίσκεται σε κίνδυνο. Το θέμα της υποεπάρκειας αυτής δεν είναι η μακροσκελή

ανάλυση των περιβαλλοντικών προβλημάτων. Αυτό θα γίνει στις επόμενες ενότητες όταν θα παρατηρήσουμε τις Περιβαλλοντικές Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις (ΠΜΚΟ), βλέποντας τον τρόπο που χειρίζονται τα ζητήματα αυτά. Έτσι θα μπορέσουμε να διαπιστώσουμε αν ο υπάρχουσες Π.Μ.Κ.Ο. καλύπτουν όλα τα θέματα του περιβάλλοντος.

Όλα όμως έχουν ως αφετηρία τον άνθρωπό. Όλοι εμείς δηλαδή επιζητούμε συνεχώς με έναν αλόγιστο τρόπο την ανάπτυξη και την ευημερία. Όμως κάθε ανάπτυξη δεν είναι συνώνυμη με την πρόοδο και την ευημερία. Η ανάπτυξη και η πρόοδος είναι συμβατές μόνο όταν διασφαλίζονται και ανανεώνονται τα φυσικά θεμέλια της ζωής, όταν το παρόν δεν υποθηκεύει το μέλλον. Όμως όταν η ανάπτυξη και η πρόοδος αναφέρεται μόνο στην αναφορά και την προβολή των ποσοτικών μεγεθών τους, αυτή η ανάπτυξη και η πρόοδος συνυπάρχουν με τα μεγάλα και παγκόσμια περιβαλλοντικά προβλήματα που τα σημαντικότερα, χωρίς τα υπόλοιπα να χαρακτηρίζονται μείζονος σημασίας είναι:

- Η αύξηση του πληθυσμού της γης
- Υπερεκμετάλλευση των φυσικών πηγών
- Η αλλαγή του κλίματος
- Είδη που απειλούνται
- Η καταστροφή των δασών
- Η ρύπανση και η έλλειψη νερού
- Το φαινόμενο του θερμοκηπίου(Τσαντίλης., 2001)

Και η καταμέτρηση συνεχίζεται....

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο 2 : ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΕΣ ΜΗ ΚΥΒΕΡΝΗΤΙΚΕΣ ΟΡΓΑΝΩΣΕΙΣ (Π.Μ.Κ.Ο) - ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΚΑΙ ΔΡΑΣΕΙΣ

2.1 Εισαγωγή

Οι Περιβαλλοντικές Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις (Π.Μ.Κ.Ο), στην Ελλάδα αλλά και σε ολόκληρο τον κόσμο, είναι ουσιαστικά το αποτέλεσμα ποικίλων και σύνθετων παραγόντων των τελευταίων περίπου 100 χρόνων. Κάνοντας όμως μια ιστορική αναδρομή και με βάση τις εμπειρίες και γνώσεις κάποιων ανθρώπων που γνωρίζουν την διαδρομή των Περιβαλλοντικών Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων (Π.Μ.Κ.Ο) ή καλύτερα την περιβαλλοντική ανησυχία των ανθρώπων στο πέρασμα των χρόνων καθώς και των βιβλιογραφικών αναφορών, θα παρατηρήσουμε πως ψεγάδια περιβαλλοντικής συνείδησης και ευαισθητοποίησης υπήρχαν ακόμα και από την αρχαιότητα. Αναλυτικότερα η ιστορική διαδρομή των Περιβαλλοντικών Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων (Π.Μ.Κ.Ο) θα χωριστεί σε 5 περιόδους και θα αναφέρεται κυρίως στα τεκταινόμενα στον Ελλαδικό χώρο αλλά και σε παγκόσμιο επίπεδο όπου υπάρχουν γεγονότα που σηματοδοτούν νέα ξεκινήματα και νέες προοπτικές για τις Περιβαλλοντικές Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις (Π.Μ.Κ.Ο).

Αναφορικά αυτές οι περίοδοι είναι:

Η πρώτη περίοδος όπου θα αναφερθούμε σε στοιχεία που συνέβαλλαν σιγά σιγά ώστε να διαμορφωθεί ένα γόνιμο έδαφος για την δημιουργία και ανάπτυξη των Περιβαλλοντικών Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων (Π.Μ.Κ.Ο) από την αρχαιότητα ως τις αρχές του 19^{ου} αιώνα.

Η δεύτερη περίοδος όπου θα γίνει αναφορά στο χρονικό διάστημα μεταξύ του τέλους του 19^{ου} αιώνα και τις αρχές του 20^{ου} αιώνα με τα πρώτα ουσιαστικά και πρακτικά βήματα που συντέλεσαν στην δημιουργία Περιβαλλοντικών Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων (Π.Μ.Κ.Ο).

Η τρίτη περίοδος, η οποία εκτείνεται από το τέλος του Α' Παγκόσμιου Πολέμου ως τις αρχές του Β' Παγκόσμιου Πολέμου, τις δεκαετίες του 1920 και 1930 δηλαδή, όπου θα

δούμε και θα γνωρίσουμε τις πρώτες επίσημες οργανώσεις με νομική υπόσταση και περιβαλλοντολογική δραστηριότητα.

Η τέταρτη περίοδος η οποία διαρκεί από τα πρώτα χρόνια μετά την λήξη του Β' Παγκόσμιου Πολέμου και φτάνει ως το τέλος της δεκαετίας του 1970 με την «μητέρα» περιβαλλοντική οργάνωση, ενώ αρχίζει και μπαίνει σταδιακά στην ζωή μας και η έννοια της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης.

Η πέμπτη και τελευταία περίοδος, που περιλαμβάνει τις δεκαετίες του 1980 – 1990 και φτάνει μέχρι το σήμερα, όπου θα γνωρίσουμε τις νεότερες μορφές Περιβαλλοντικών Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων (Π.Μ.Κ.Ο), τι αντιπροσωπεύουν, για ποιο λόγο υφίστανται και θα κάνουμε την σύνδεση με την περιβαλλοντική εκπαίδευση, η οποία πια αποτελεί μια από τις πιο σημαντικές πρωτοβουλίες και δράσεις όλων των Περιβαλλοντικών Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων (Π.Μ.Κ.Ο).

2.2 Ιστορική αναδρομή των Περιβαλλοντικών Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων (Π.Μ.Κ.Ο.)

Έχοντας αυτές τις πέντε περιόδους κατά νου θα γνωρίσουμε αναλυτικότερα πλέον τα στάδια και τις συνθήκες που διαμόρφωσαν, μέσα στο πέρασμα του χρόνου, την τελική μορφή των Περιβαλλοντικών Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων (Π.Μ.Κ.Ο) που γνωρίζουμε στην σημερινή εποχή.

2.2.1 1^η Περίοδος

Η πρώτη περίοδος ξεκινά ουσιαστικά από την *αρχαιότητα* και συγκεκριμένα από τον πρώτο μεγάλο πολιτισμό που γνώρισε ο κόσμος, τον Ελληνικό. Γενικότερα ο Ελλαδικός χώρος αλλά σε μεγαλύτερο βαθμό η Αθήνα, σημείωνε τον 4^ο αιώνα π.Χ. την μεγαλύτερη πολιτισμική, οικονομική και κοινωνική άνθηση που είχε γνωρίσει μέχρι τότε ο κόσμος. Πλήθος κατασκευών, με αποκορύφωμα τον Παρθενώνα, αποδείκνυαν την υψηλή τεχνογνωσία και τον οικονομικό πλούτο της εποχής, αλλά και ποικίλα έργα ποιητών και συγγραφέων που ασχολήθηκαν με τον έρωτα, τον πόλεμο, την ελευθερία, την μοίρα, την κωμωδία και το δράμα γενικότερα, έδιναν το στίγμα μια πολιτισμικής ανάπτυξης των γραμμάτων και των τεχνών. Μέσα από αυτή την ευημερία, συναντάμε 2 πολύ σημαντικούς ανθρώπους που ασχολήθηκαν με το περιβάλλον, τον άνθρωπο και την υγεία Αυτοί ήταν ο σπουδαιότερος γιατρός στις ελληνικής αρχαιότητας ο *Ιπποκράτης*, οποίος έλεγε πως το περιβάλλον ρυθμίζει την υγεία του ανθρώπου και διαμορφώνει εκείνα τα στοιχεία που κάνουν έναν άνθρωπο να διαφέρει από τον άλλο και ένα έθνος να διαφέρει από το άλλο και ο

φιλόσοφος *Αριστοτέλης* (384-322 π.Χ.), ο οποίος σε διάφορα έργα του ασχολήθηκε με την φύση και τα ζώα στα φυσικά συγγράμματα, στα οποία συμπεριλαμβάνονται οι εξής κατηγορίες:

1. γενικά για την φύση: «φυσική ακρόασης», «περί ουρανού», περί γενέσεως και φθοράς», και «περί μετεώρων».
1. για την ζωολογία και φυσιολογία: «ιστορίες περί ζώων», περί ζώων και μορίων», «περί ζώων γεννήσεως», «περί ζώων πορείας και περί ζώων κινήσεως».

Παρατηρούμε έτσι μια πρώτη προσέγγιση για αυτό που βρίσκεται γύρω μας, για αυτό που μας περιστοιχίζει και συμβαδίζει μαζί μας, για το περιβάλλον σε σχέση με τα ζώα και τον άνθρωπο. Είναι πολύ σημαντικό αυτό το έργο του μεγαλοφυή Αριστοτέλη, αφού διαπιστώνουμε τις πρώτες ενδείξεις ευαισθησίας για την φύση και τα ζώα που συμβιώνουν μαζί μας. Μια ευαισθησία που είναι, όπως θα δούμε και στις μεταγενέστερες περιόδους, το πρώτο βήμα για την δημιουργία οργανωμένων περιβαλλοντικών οργανώσεων.

Κάνοντας ένα μεγάλο χρονικά βήμα θα βρεθούμε στην περίοδο των *μεγάλων ανακαλύψεων* από εξερευνητές, νέων τόπων και νέων ηπείρων. Στα μέσα περίπου του 15^{ου} αιώνα το κλίμα διαμορφωνόταν ως εξής: Η διείσδυση των Οθωμανών Τούρκων στην Ασία και η παγίωση της κυριαρχίας τους στον χώρο αυτό από τα μέσα του 14^{ου} αιώνα, απέκλεισε σταδιακά την δίοδο από την ανατολή προς την μεσόγειο καθιστώντας επικίνδυνη και συχνά αδύνατη την μεταφορά των ασιατικών προϊόντων στις ευρωπαϊκές χώρες. Η εξάντληση των παλαιών κοιτασμάτων χρυσού στην βόρεια και κεντρική Ευρώπη οδηγούσαν στην αναζήτηση νέων σε άλλων περιοχών οι περιγραφές του ιταλού Μάρκο πόλο (1254 – 1324) από τα ταξίδια του στην Κίνα, στην Περσία και τον ινδικό ωκεανό και αλλού που κυκλοφόρησαν σε πολλά χειρόγραφα είχαν εξάψει την φαντασία των ευρωπαίων που πίστευαν ότι στις χώρες της ανατολής αφθονεί το χρυσάφι και άλλα πολύτιμα μεταλλεύματα. Καθώς και το εμπόριο των μπαχαρικών το οποίο ασκούσαν αποκλειστικά οι βενετοί και απέφερε τεράστια κέρδη, αναγκάζοντας τους υπόλοιπους ευρωπαίους, να σπάσουν το μονοπώλιο της Βενετίας, αναζητώντας νέους δρόμους προς την χώρες της Ασίας.

Μαζί με την ταυτόχρονη ανάπτυξη των εθνικών κρατών στην Ευρώπη και ειδικότερα στις ακτές του ατλαντικού που οδήγησε σε εμπορικό ανταγωνισμό μεταξύ τους και σε πρωτοβουλίες που απέβλεπαν σε οικονομική ανάπτυξη και στην εισβολή τους στον ευρωπαϊκό χώρο - είναι χαρακτηριστικό ότι αυτά τα ταξίδια δεν έγιναν από ιδιώτες θαλασσοπόρους αλλά ενισχύθηκαν υλικά και οικονομικά από βασιλιάδες και αρχηγούς

κρατών – και έχοντας ως βασικό εφόδιο την τελειοποίηση οργάνων που βοήθησαν την πλεύση και τον προσανατολισμό (όπως η πυξίδα και ο αστρολάβος) και την ναυπήγηση νέου τύπου πλοίου της καραβέλας το οποίο είχε μεγαλύτερη χωρητικότητα από τα προηγμένα και μπορούσε με την ευστάθεια του να αντιμετωπίσει καλύτερα τους κινδύνους του ωκεανού, οδήγησαν στην επιθυμία και την δίψα για νέα εδάφη. Νέα είδη ζώων, νέα είδη φυτών και γενικότερα ένα νέο περιβάλλον που δεν ήταν γνωστό και συνηθισμένο, γίνεται το νέο σπίτι χιλιάδων ατόμων. Η προσαρμογή σε νέο περιβάλλον, με την χρησιμοποίηση κακών συνηθειών και την προσπάθεια εξουδετέρωσης των ανθρώπων που βρίσκονταν ήδη εκεί αποτελούν τα πρώτα σημάδια πως η φύση αρχίζει να καταπατείται και να συμπίεζεται έστω και αν βρισκόμαστε ακόμα σε πολύ πρώιμο στάδιο για να μιλήσουμε για έννοιες όπως οικολογική καταστροφή, αλλά δεν παύει να είναι ουσιαστικά τα πρώτα σημάδια προσπάθειας επιβολής των ανθρώπων στην φύση. Αντιλαμβανόμενοι επιπλέον, το κλίμα το οποίο έχει διαμορφωθεί εκείνη την εποχή και τις συνθήκες που επικρατούν και αναφέραμε παραπάνω, μπορούμε να κατανοήσουμε πως αυτές οι αναζητήσεις είχαν ξεκάθαρο σκοπό την αναζήτηση και εκμετάλλευση νέων πηγών φυσικών πόρων. Η επιτακτική ανάγκη όμως για άμεση εξεύρεση και εκμετάλλευση αυτών των πόρων και η αφθονία στην οποία θα βρεθούν, θα συντελέσει στην αλόγιστη καταπάτηση των παρθένων εδαφών από τους βάρβαρους πολιτισμένους ευρωπαίους.

Αυτό θα αρχίζει να γίνεται ακόμη πιο έντονο και ορατό και την *βιομηχανική επανάσταση* όπου οι ανάγκες για ενέργεια χιλιάδων εργοστασίων που καλύπτουν τις καπιταλιστικές ανάγκες χιλιάδων ατόμων που συνωστιάζονται στις μεγαλουπόλεις και φυσικά των ίδιων των νοικοκυριών για την κάλυψη όχι μόνο της ενεργείας αλλά και της τροφής, θα δημιουργήσουν ένα κλίμα άμεση εύρεσης πηγών ενέργειας και τροφίμων με κάθε κόστος, με κάθε τρόπο και με κύριο θύμα το ανυπεράσπιστο περιβάλλον.

Η αρχή της βιομηχανικής επανάστασης συναντάται στα μέσα του 18ου αιώνα όταν άρχισε στην Αγγλία μια εξέλιξη, η οποία μετέτρεψε αυτή τη χώρα σε κέντρο της σύγχρονης τεχνολογίας. Αυτή η εξέλιξη οδήγησε στην *εκμηχάνιση* της παραγωγής, ένα φαινόμενο που ήταν μέχρι τότε άγνωστο στην Ιστορία. Η εκμηχάνιση έδωσε, με τις αλλεπάλληλες δομικές και λειτουργικές βελτιώσεις και τις αναδράσεις και κλιμακώσεις, οι οποίες προκαλούσαν αλυσιδωτά νεότερες βελτιώσεις, τη θέση της στην *εκβιομηχάνιση* και αυτή με τη σειρά της το έναυσμα για τη *βιομηχανική επανάσταση*. Η βιομηχανική επανάσταση ήταν ένα ιδιαίτερα σύνθετο σύστημα τεχνικών, οικονομικών και κοινωνικών ανακατατάξεων, οι οποίες οδήγησαν τις ευρωπαϊκές κοινωνίες από την αγροτική στη βιομηχανική μορφή τους.

Το νεότευκτο οικονομικό σύστημα του *καπιταλισμού* οδήγησε αρχικά, από τη μία πλευρά τους ιδιοκτήτες των μέσων παραγωγής σε οικονομική ανάπτυξη και πλούτο, κυρίως μέσω την αλόγιστης εκμετάλλευσης της φύσης με ανορθόδοξους τρόπους και από την άλλη πλευρά, μετέτρεψε τους εργαζόμενους σε θύματα εκμετάλλευσης και οικονομικής εξαθλίωσης, που το τελευταίο πράγμα που ενδιαφερόταν ήταν η καταπάτηση του περιβάλλοντος. Είναι λοιπόν γεγονός πως σε αυτό το διάστημα συναντάμε τα πρώτα πρακτικά και ουσιαστικά προβλήματα ή καλύτερα την πηγή των μετ'έπειτα χρονικά προβλημάτων που θα δημιουργηθούν στην φύση από την αλόγιστη χρήση των φυσικών πόρων χωρίς κανένα προγραμματισμό και χωρίς κανένα ενδιασμό ή προβληματισμό για το αύριο και χωρίς αντίσταση από κανέναν.

2.2.2 2^η Περίοδος

Μέσα σε αυτό το κλίμα φτάνουμε στα τέλη του 19^{ου} αιώνα και την **δεύτερη περίοδο**, όπου διανοούμενοι, ποιητές, λογοτέχνες, φιλόσοφοι και γενικά άνθρωποι των τεχνών και των γραμμάτων που είχαν οικονομική ευημερία και ανεξαρτησία διατύπωσαν τις πρώτες σκέψεις για την προστασία της φύσης. Έχοντας λοιπόν ως αφορμή τον υπερκαταναλωτισμό που οδηγούσε σε μαρασμό τον φυσικό πλούτο, διατύπωσαν ανησυχίες για το μέλλον της φύσης και εξέφρασαν τον προβληματισμό τους για την συρρίκνωση και καταστροφή του περιβάλλοντος. Είναι λοιπόν η πρώτη φορά που γίνεται αναφορά σε προστασία της φύσης από τον άνθρωπο για τον άνθρωπό. Μπορεί αυτή να γίνεται από άτομα που δεν είχαν τον φόβο και την ανησυχία της οικονομικής επιβίωσης όπως οι περισσότεροι άνθρωποι εκείνη την περίοδο, αλλά αυτό δεν μειώνει σε κανένα βαθμό αυτή την πρωτοβουλία τους. Εκείνη την περίοδο παρατηρούμε και τις πρώτες πρώιμες οργανωμένες μορφές περιβαλλοντικών πρωτοβουλιών.

Η μία βρίσκεται στην Αγγλία όπου ιδρύεται η «*British Royal Society Protection of Birds*», προσπαθώντας να περιορίσουν την μόδα που επικρατούσε από τις κυρίες τις υψηλής κοινωνίας οι οποίες σε κάθε κοινωνική εκδήλωση που παραβρίσκονταν φορούσαν περιέργα καπέλα που συνοδεύονταν από κάθε είδους φτερό και όσο πιο σπάνιο το φτερό τόσο ανεβαίνει και η κοινωνική τους καταξίωση.

Η δεύτερη που αφορά την Ελλάδα, γίνεται από το περιοδικό «*η φύσις*», στα 1890 και με πρωτοβουλία του Κ.Πρίντζης. Το περιοδικό αυτό αν και ουσιαστικά είχε ως κύρια ασχολία την φιλολογία, τις θετικές επιστήμες και καλλιτεχνία, εντούτοις είναι ουσιαστικά η πρώτη μορφή περιβαλλοντικής ευαισθησίας που λαμβάνει χώρα στην Ελλάδα και εκφράζεται

δημόσια και οργανωμένα. Παρατηρείται λοιπόν μια στροφή με αργά αλλά σταθερά βήματα προς την γενικότερη αφύπνιση του κόσμου όσον αφορά την προστασία του περιβάλλοντος, που αργότερα θα οδηγήσει στην ίδρυση και ανάπτυξη των Περιβαλλοντικών Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων (ΠΜΚΟ).

2.2.3 3^η Περίοδος

Το μεγαλύτερο όμως και πιο αποφασιστικό βήμα, όσον αφορά τις Περιβαλλοντικές Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις (ΠΜΚΟ) στην Ελλάδα, πραγματοποιείται το 1936 με την ίδρυση του *Ελληνικού Ορειβατικού Συνδέσμου* από ακαδημαϊκούς και διανοούμενους οι οποίοι έχοντας περιβαλλοντικές ευαισθησίες και περιβαλλοντικές ανησυχίες για τα βουνά της Ελλάδος και θέλοντας να διατηρήσουν την πολιτιστική και περιβαλλοντική κληρονομιά της Ελληνικής γης, οργανώνονται και δημιουργούν την πρώτη ουσιαστικά περιβαλλοντική οργάνωση στην Ελλάδα, περνώντας έτσι στην **3^η περίοδο**. Είναι θα λέγαμε το σημείο αναφοράς για τις μελλοντικές περιβαλλοντικές οργανώσεις στον Ελλαδικό χώρο, δημιουργώντας έτσι ένα γόνιμο έδαφος και για άλλους που είχαν τους ίδιους προβληματισμούς, τις ίδιες αντίληψεις για την φύση αλλά δεν γνώριζαν πώς να τις εκφράσουν. Γνωρίζουμε άλλωστε πως μια μεμονωμένη φωνή διαμαρτυρίας δεν έχει ποτέ το ίδιο αποτέλεσμα με πολλές, μαζικές και οργανωμένες φωνές. Σημαντικό γεγονός εκείνης της περιόδου είναι και η ίδρυση μεγάλων πάρκων στις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής επί της μακρόχρονης προεδρίας (1932-1945) του *Θεοντόρ Ρούσβελτ* (1882-1945), ο οποίος ήταν ο πρώτος που αντιλαμβανόμενος την ανάγκη για την προστασία του περιβάλλοντος και των οργανισμών που ζουν σ' αυτό, θεσμοθέτησε ώστε να δημιουργηθούν αυτά τα πάρκα.

Μια κίνηση που εκτός από την περιβαλλοντική της σημασία, καταδεικνύει και την ανάγκη να προστατευτεί από τον άνθρωπο και τις ανεξέλεγκτες ορμές του για καταστροφή και πλούτο. Δυστυχώς όμως αυτές οι πρωτοβουλίες δεν θα μπορούσαν να έχουν μέλλον και ειδικά στην Ευρώπη, αφού σε λίγα χρόνια θα ξεκινούσε ο Β' Παγκόσμιος Πόλεμος και φυσικά η προσοχή και το ενδιαφέρον όλου του κόσμου θα στρέφονταν στο πιο σημαντικό πράγμα, την επιβίωση. Όμως το πρώτο λιθαράκι έχει ήδη μπει και όπως θα αποδειχθεί στις επόμενες δεκαετίες, μετά την λήξη του πολέμου, ο δρόμος είναι πια χαραγμένος και ο κόσμος έτοιμος για περιβαλλοντική δράση.

2.2.4 4^η Περίοδος

Η Ελλάδα μετά από έναν Παγκόσμιο και έναν εμφύλιο πόλεμο, προσπαθεί να σταθεί στα πόδια της και να κάνει τα πρώτα ης βήματα προς την κοινωνική και οικονομική

ευημερία. Μέσα σε αυτό το κλίμα και με το μεράκι, την φιλοπατρία και την ανάγκη προστασίας του περιβάλλοντος και της πολιτιστικής κληρονομιάς, ιδρύεται από τον Βύρων Αντύπα το 1952 η *Ελληνική Εταιρεία Προστασίας της Φύσης*, εγκαινιάζοντας την **4^η περίοδο**. Μέσα από τις ποικίλες δράσεις μια είναι αυτή που ξεχωρίζει, αφού για πρώτη φορά μια οργανωμένη ομάδα ανθρώπων με πρόγραμμα και όραμα προχωρούν στην διαχείριση και προστασία Εθνικών δρυμών. Αυτό είναι αποφασιστικό και πολύ σημαντικό βήμα για το πόσο σπουδαίο ρόλο έχουν οι περιβαλλοντικές οργανώσεις και θα έχουν στο μέλλον.

Επιπλέον είναι η πρώτη φορά που μια οργάνωση ενδιαφέρεται για την περιβαλλοντική εκπαίδευση ως μέσο για την προσέλκυση και άλλων ανθρώπων στην προσπάθεια αυτή. Προσπαθούν λοιπόν να ευαισθητοποιήσουν όλο τον κόσμο και να καταδείξουν πως το θέμα της προστασίας του περιβάλλοντος είναι ένα ζήτημα κοινό για όλους και όλοι θα πρέπει να δείξουμε ενδιαφέρον, συμβάλλοντας με τις καθημερινές μας πράξεις στην προσπάθεια αυτή. Μέσα στο πέρασμα των χρόνων η ανάγκη για την ίδρυση και νέων περιβαλλοντικών οργανώσεων που θα είχαν πιο ειδικούς σκοπούς και θα μπορούσαν να εξυπηρετήσουν με πιο αποτελεσματικό τρόπο τους σκοπούς αυτούς, γίνεται ολοένα και αυξανόμενη με τελικό αποτέλεσμα την δημιουργία νέων περιβαλλοντικών πρωτοβουλιών.

Όλες οι νέες Περιβαλλοντικές Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις (Π.Μ.Κ.Ο) έχουν ως σημείο αναφοράς την Ελληνική Εταιρεία Προστασίας της Φύσης. Αυτό γίνεται γιατί όσοι ιδρύουν περιβαλλοντικές οργανώσεις προέρχονται από την Ελληνική Εταιρεία, όπως για παράδειγμα η ΜΟμ, η Εταιρεία για τη Μελέτη και Προστασία της Μεσογειακής Φώκιας και ο Αρχέλων, ο σύλλογος για την προστασία της θαλάσσιας χελώνας. Καταδεικνύεται έτσι η σπουδαιότητα της Ελληνικής Εταιρείας Προστασίας της Φύσης και τον σημαντικό ρόλο που διετέλεσε στην ανάπτυξη όλου αυτού του σπουδαίου εγχειρήματος που ονομάζεται Περιβαλλοντικές Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις (Π.Μ.Κ.Ο).

2.2.5 5^η Περίοδος

Φθάνοντας στην δεκαετία του 1980 και συνεχίζοντας σε αυτή του 1990 μέχρι σήμερα θα παρατήσουμε το πλήθος των *Περιβαλλοντικών Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων (Π.Μ.Κ.Ο)* και το διαφορετικό θέμα που καταπιάνεται η καθεμία, με κοινό πάντα σκοπό την προστασία της φύσης, ξεκινάει έτσι η **5^η περίοδος**. Σε αυτό το χρονικό διάστημα προστέθηκαν και περιβαλλοντικές οργανώσεις που έχουν παγκόσμιο χαρακτήρα κάνοντας παραρτήματα στον Ελλαδικό χώρο, όπως το WWF Ελλάς, καταδεικνύοντας έτσι την σπουδαιότητα της Ελληνικής φύσης. Σε γενικές γραμμές λοιπόν μπορούμε να πούμε πως όλες σχεδόν, οι Περιβαλλοντικές Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις (ΠΜΚΟ), αντιπροσωπεύουν ένα

διαφορετικό τρόπο προστασίας της φύσης στο οποίο καταπιάνονται, μελετούν και δρουν. Λέγοντας βέβαια προστασία της φύσης δεν περιορίζονται μόνο στα δάση και τις θάλασσες, αλλά σε κάθε τι που ζει και αναπτύσσεται σε φυσικό χώρο καθώς και στην προσπάθεια να μείνει αυτός ο φυσικός χώρος αμόλυντος και καθαρός. Μπορεί έτσι να δικαιολογηθεί η ύπαρξη τόσων πολλών Περιβαλλοντικών Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων (ΠΜΚΟ) στην Ελλάδα αφού οι ανάγκες έστω και σε μια τόσο μικρή χώρα είναι μεγάλες, αφού ο φυσικός πλούτος είναι τεράστιος. Βέβαια τα αρνητικά σημεία υπάρχουν πάντα αφού η πληθώρα αυτή δυσκόλεψε κυρίως στον οικονομικό τομέα της περιβαλλοντικές οργανώσεις αφού οι πόροι έπρεπε να διανεμηθούν σε περισσότερα μέρη και η εξεύρεση τους είναι ιδιαίτερα δύσκολη.

Όσον αφορά την περιβαλλοντική εκπαίδευση είναι ένα κομμάτι που χρίζει ιδιαίτερης μνείας γι' αυτό άλλωστε υπάρχει και ξεχωριστό κεφάλαιο στην εργασία μας. Συνοπτικά πάντως αυτό που τις έκανε να ενδιαφερθούν γι' αυτή είναι η ανάγκη ενημέρωσης του πολίτη, που ειδικά στις μέρες ξεχνά ή προσποιείται πως ξεχνά ότι ζει σ' ένα φυσικό περιβάλλον που καταστρέφεται με γοργούς ρυθμούς και φαινόμενα σαν αυτό του θερμοκηπίου έχουν ήδη κάνει την εμφάνιση τους και το μέλλον διαγράφεται δυσοίωνο. Παίρνοντας έτσι πρωτοβουλία όλες οι περιβαλλοντικές οργανώσεις έχουν εκπονήσει προγράμματα και δράσεις που επικεντρώνονται σε μικρά, κυρίως, αλλά και σε «μεγάλα παιδιά» αφού η εκπαίδευση δεν σταματάει ποτέ, πόσο μάλλον η περιβαλλοντική.

2.3 Δράσεις των Περιβαλλοντικών Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων (Π.Μ.Κ.Ο.)

Οι Περιβαλλοντικές Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις (ΠΜΚΟ) λοιπόν, δραστηριοποιούνται σε ποικίλους περιβαλλοντικούς χώρους με την ίδια πάντοτε κοινή προσπάθεια για την προστασία του περιβάλλοντος και των ειδών που ζουν σε αυτό και κινδυνεύουν εξ' αιτίας κυρίως του ίδιου του ανθρώπου. Ας γνωρίσουμε μερικές από αυτές που δραστηριοποιούνται στον Νομό Αττικής, κάνοντας προγράμματα περιβαλλοντικής εκπαίδευσης και ανταποκρίθηκαν άμεσα στο κάλεσμα μας για συνεργασία στην εκπόνηση αυτής της πτυχιακής εργασίας, μαθαίνοντας έτσι για ποιες ανάγκες ακριβώς δημιουργήθηκαν, τι εξυπηρετούν και ποιες δράσεις αναπτύσσουν.

2.3.1 WWF Ελλάς (World Wide Fund for Nature)

Ιστορικό.

Η περιβαλλοντική μη κυβερνητική οργάνωση WWF Ελλάς αποτελεί κομμάτι της διεθνούς οικογένειας του WWF (World Wide Fund for Nature), η οποία αποτελείται από 50 εθνικές οργανώσεις και αγωνίζεται για την προστασία του περιβάλλοντος σε περισσότερες από 100 χώρες.

Το μητρικό WWF ιδρύθηκε στις 11 Σεπτεμβρίου 1961 στην πόλη Μορζ της Ελβετίας Το WWF ΕΛΛΑΣ Ιδρύθηκε το 1990 από τον Λουκ Χόφμαν με την υποστήριξη του Έλληνα αρχιτέκτονα Θύμιου Παπαγιάννη, ως αυτόνομη εθνική οργάνωση με δικό της διοικητικό συμβούλιο.

Αν και η έδρα του WWF ΕΛΛΑΣ βρίσκεται στην Αθήνα, εντούτοις υπάρχουν μόνιμες ομάδες και δράσεις πεδίου σε οικολογικά σημαντικές περιοχές, όπως αυτές της Δαδιάς, της Κερκίνης, της Πρέσπας, της Βόρειας Πίνδου και της Ζακύνθου

Δράσεις.

Από την ίδρυσή του το 1990, το WWF Ελλάς έχει υλοποιήσει περισσότερα από 70 προγράμματα δράσης. Αυτά αφορούν τους τομείς της ενεργούς προστασίας και διαχείρισης του φυσικού περιβάλλοντος (προγράμματα πεδίου), τη διοργάνωση εκστρατειών ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης των πολιτών, την τεκμηρίωση παρεμβάσεων σε θέματα περιβαλλοντικής πολιτικής της χώρας, αλλά και την υλοποίηση προγραμμάτων περιβαλλοντικής εκπαίδευσης και κατάρτισης. Μερικές από τις δράσεις του εντοπίζονται στην προστασία της φύσης, τα απειλούμενα είδη και τους βιότοπους.

2.3.2 Οικολογική Εταιρεία Ανακύκλωσης

Ιστορικό.

Η Οικολογική Εταιρεία Ανακύκλωσης είναι μια περιβαλλοντική μη - κυβερνητική οργάνωση (Π.Μ.Κ.Ο.), που ιδρύθηκε το 1990, έχοντας τρεις βασικούς στόχους, οι οποίοι

ουσιαστικά προσδιορίζουν τον χαρακτήρα της οργάνωσης και της δίνουν εκείνα τα στοιχεία για μια δυναμική παρουσία στο χώρο των Π.Μ.Κ.Ο. Οι στόχοι είναι οι εξής:

- ✓ η οργάνωση και υποστήριξη προγραμμάτων ολοκληρωμένης διαχείρισης αποβλήτων, νερού, ενέργειας με έμφαση στη μείωση, επαναχρησιμοποίηση και ανακύκλωση των αποβλήτων, τη βιώσιμη διαχείριση του νερού, τη μείωση της σπατάλης ενέργειας και την προώθηση των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας
- ✓ η προώθηση της βιωσιμότητας, δηλαδή μιας οικονομίας που δεν αντιστρατεύεται το περιβάλλον και την κοινωνία
- ✓ η ενημέρωση και ευαισθητοποίηση των πολιτών και η διαμόρφωση περιβαλλοντικής συνείδησης, η ανάληψη της ευθύνης των παραγωγών και των καταναλωτών.

Δράσεις.

Στα 16 χρόνια λειτουργίας της εταιρείας, έχουν πραγματοποιηθεί πολλές δραστηριότητες με μεγάλη επιτυχία, στο πλαίσιο των οποίων η Οικολογική Εταιρεία Ανακύκλωσης έχει καταφέρει να κάνει τα εξής:

- ❖ έχει διοργανώσει εκπαιδευτικά προγράμματα και ομιλίες-παρουσιάσεις σε περισσότερους από 270.000 μαθητές από 1700 σχολεία έχει διοργανώσει εκστρατείες ενημέρωσης σε διάφορες περιοχές της Ελλάδας, στις οποίες έχουν συμμετάσχει περισσότεροι από 450.000 πολίτες
- ❖ εκδίδει από το 1992 το τριμηνιαίο περιοδικό "Σκουπίδια & Ανακύκλωση".
- ❖ έχει εκδώσει 4 ειδικά τεύχη της εφημερίδας "Χαρτί & Ανακύκλωση".
- ❖ έχει εκδώσει το βιβλίο "Μείωση Απορριμμάτων: Μια στρατηγική για το παρόν και το μέλλον"
- ❖ έχει εκδώσει τον Οδηγό Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης "Απορίες για τα Απορρίμματα".
- ❖ έχει συνεργασθεί με πολυάριθμους φορείς της τοπικής αυτοδιοίκησης σε θέματα βιώσιμης διαχείρισης των στερεών αποβλήτων και οργάνωσης προγραμμάτων ανακύκλωσης.
- ❖ συμμετείχε στη νομοπαρασκευαστική επιτροπή, που συστήθηκε από το Υ.ΠΕ.ΧΩ.Δ.Ε., για την επεξεργασία προτάσεων σχετικά με την "εναλλακτική διαχείριση των απορριμμάτων" και την προώθηση της ανακύκλωσης.

- ❖ παρήγαγε την βιντεοταινία "Σκουπίδια, Ο κύκλος των χαμένων υλικών" (διάρκειας 30 λεπτών), σε συνεργασία με την ET-1.
- ❖ ανέλαβε, για λογαριασμό της Επιτροπής Διεξαγωγής Ολυμπιακών Αγώνων "Αθήνα 2004", τη μελέτη για τις "Προδιαγραφές του Ολυμπιακού Χωριού για την Ολοκληρωμένη Διαχείριση των Απορριμμάτων".
- ❖ είναι μέλος ευρωπαϊκών δικτύων για τη βιώσιμη διαχείριση των αποβλήτων.
- ❖ έχει συμβάλει στη μελέτη και οργάνωση προγραμμάτων μείωσης και ανακύκλωσης από Ο.Τ.Α., κοινωνικούς φορείς, εταιρείες, σχολεία.
- ❖ είναι σε καθημερινή επαφή με τους πολίτες, συμβάλλοντας στην ενημέρωσή τους σε θέματα διαχείρισης απορριμμάτων, καθώς και σε πρακτικές λύσεις για τη μείωση των απορριμμάτων και την ανακύκλωση.

2.3.3 Δίκτυο Μεσόγειος - SOS

Ιστορικό.

Το Δίκτυο Μεσόγειος - SOS γεννήθηκε το 1990 από μία ομάδα ανθρώπων οι οποίοι είχαν μια κοινή αντίληψη και ανησυχία για τα περιβαλλοντικά προβλήματα τα οποία βιώνουμε στη χώρα μας. Η άναρχη και ολοένα επεκτεινόμενη οικοδόμηση, ο μαζικός τουρισμός, η ρύπανση της θάλασσας και των υδάτων, η αλλαγή του κλίματος, η καταστροφή των δασών, η υπεραλίευση και η εξαφάνιση σπάνιων ειδών άλλαζαν, είναι μερικά από εκείνα τα στοιχεία που ώθησαν αυτούς τους ανθρώπους στην ίδρυση αυτή της Π.Μ.Κ.Ο, με στόχο την προστασία του περιβάλλοντος.

Δράσεις.

Το Δίκτυο Μεσόγειος – SOS πραγματοποιεί ποικίλες δράσεις όπως:

- ο η διεξαγωγή καμπάνιας ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης,
- ο η διοργάνωση δημοσίων εκδηλώσεων, happenings και επιστημονικών ημερίδων,
- ο οι συχνές επισκέψεις σε περιοχές μιλώντας οι ίδιοι με τους πολίτες και μεταφέροντας τις ανησυχίες τους στους ιθύνοντες,
- ο η διοργάνωση συμμετοχικών διαδικασιών σε τοπικό επίπεδο προωθώντας το διάλογο, οι προτάσεις για πολιτικές σε τοπικό, εθνικό και ευρωμεσογειακό επίπεδο

2.3.4 Εταιρεία για την Μελέτη και Προστασία της Μεσογειακής Φώκιας (ΜΟm)

Ιστορικό.

Η ΜΟm, η Εταιρεία για τη Μελέτη και Προστασία της Μεσογειακής Φώκιας είναι μια ελληνική, μη κερδοσκοπική, μη κυβερνητική Περιβαλλοντική Οργάνωση, που ιδρύθηκε το 1988 από μια ομάδα βιολόγων ερευνητών του θαλάσσιου περιβάλλοντος. Στόχοι της ΜΟm είναι η μελέτη και η απόκτηση γνώσης για τη βιολογία, οικολογία και συμπεριφορά της *Monachus monachus* και η προστασία, τόσο του είδους όσο και των βιοτόπων του, με κάθε νόμιμο μέσο.

Από το 1994 η ΜΟm είναι μέλος του EUCC (European Union for Coastal Conservation/ Ευρωπαϊκή Ένωση για την διατήρηση των ακτών), ενώ το 1996 έγινε δεκτή ως μέλος της IUCN (International Union for the Conservation of Nature/ Διεθνής Ένωση για την Διατήρηση της Φύσης), ως μη κυβερνητική οργάνωση με εθνική εμβέλεια. (συνέντευξη με υπεύθυνο περιβαλλοντικής εκπαίδευσης την 12^η Μαΐου 2005).

Δράσεις.

Οι δράσεις της ΜΟm πραγματοποιούνται από μία ομάδα αφοσιωμένων ανθρώπων διαφόρων ειδικοτήτων, βιολόγων, περιβαλλοντολόγων, ερευνητών, τεχνικών πεδίου, εκπαιδευτικών, αλλά και πολλών εθελοντών.

Οι δράσεις της ΜΟm είναι αποτέλεσμα συγκεκριμένης στρατηγικής που αποβλέπει στην προστασία της *Monachus monachus* και έχουν ως άξονες:

- Την επιστημονική έρευνα της βιολογίας και οικολογίας της Μεσογειακής φώκιας.
- Την ίδρυση και την αποτελεσματική διαχείριση Προστατευόμενων Περιοχών.
- Τη λειτουργία δικτύου συλλογής πληροφοριών στις νησιωτικές και παράκτιες περιοχές.
- Τη διάσωση και την περίθαλψη άρρωστων τραυματισμένων ή ορφανών ζώων.
- Την ενημέρωση, εκπαίδευση και ευαισθητοποίηση του κοινού σε τοπικό εθνικό και διεθνές επίπεδο.(συνέντευξη με υπεύθυνο περιβαλλοντικής εκπαίδευσης την 10η Ιουνίου 2005) (συνέντευξη με υπεύθυνο περιβαλλοντικής εκπαίδευσης την 12^η Μαΐου 2005).

Μερικές από τις πιο σημαντικές δράσεις της ΜΟm είναι:

- Η ανάπτυξη δικτύου συλλογής πληροφοριών (RINT).
- Η διαχείριση προστατευόμενων περιοχών.
- Η περίθαλψη και επανένταξη φωκών.

2.3.5 Ελληνική Ορνιθολογική Εταιρεία

Ιστορικό.

Η Ελληνική Ορνιθολογική Εταιρεία είναι η μόνη Μη Κυβερνητική Οργάνωση στην Ελλάδα που έχει σαν κύριο στόχο της την προστασία των άγριων πουλιών και των βιοτόπων τους. Είναι μη κερδοσκοπικό σωματείο που ιδρύθηκε το 1982 από μια ομάδα ανθρώπων που αγαπούσαν τα πουλιά και την άγρια φύση, σε μια προσπάθεια να αντιμετωπιστούν οι κίνδυνοι που τα απειλούσαν. Το 1993 βραβεύτηκε από την Ακαδημία Αθηνών για το σημαντικό μέχρι τότε έργο της.

Η Ελληνική Ορνιθολογική Εταιρεία είναι εταίρος του Bird Life International, που είναι η μεγαλύτερη παγκόσμια οργάνωση που ασχολείται με την προστασία των πουλιών και των βιοτόπων τους.

Δράσεις.

Η Ελληνική Ορνιθολογική Εταιρεία έχει εκπονήσει ποικίλα προγράμματα κατά την περίοδο μεταξύ των οποίων είναι:

- η Λειτουργία Κέντρου Περίθαλψης Άγριων Πουλιών (Θεσσαλονίκη).
- το Πρόγραμμα Προστασίας των ειδών Λεπτομούτα (*Numenius tenuirostris*) και Νανόχηνα (*Anser erythropus*) στο Δέλτα του Έβρου.
- η Ενημερωτική Εκστρατεία για τα Αρπακτικά Πουλιά στην Ελλάδα.

2.3.6 Ελληνική Εταιρεία για την Προστασία του Περιβάλλοντος και της Πολιτιστικής Κληρονομιάς

Ιστορικό και δράσεις.

Η Ελληνική Εταιρεία ιδρύθηκε το 1971-1972. Έναυσμα για την ίδρυση της Ελληνικής Εταιρείας ήταν ο αποχαρκτηρισμός του σπουδαίου Γοθικού Ναού του Σωτήρος στο Ηράκλειο από την επτάχρονη δικτατορία, για να γίνει χώρος στάθμευσης αυτοκινήτων.

Στόχοι της Ελληνικής Εταιρείας είναι:

- Να τονώνει το ενδιαφέρον και την πεποίθηση των Ελλήνων για την αξία της πολιτιστικής τους κληρονομιάς (ιστορικής, καλλιτεχνικής και αρχιτεκτονικής) για την σημασία της προστασίας των ελληνικών οικοσυστημάτων και της οικολογικής ισορροπίας του τόπου μας, καθώς και για την αισθητική αξία του τοπίου και του φυσικού περιβάλλοντος της χώρας.
- Να προβάλλει την ιδέα και τις πρακτικές της βιώσιμης (αιεφόρου) ανάπτυξης με την πιο πλατειά έννοια του όρου, στοχεύοντας στην αρμονική συνύπαρξη του ανθρώπου με την φυσική και πολιτιστική του κληρονομιά.
- Να υποστηρίζει τις επεμβάσεις εκείνες που θα βελτιώσουν το περιβάλλον οικισμών και υπαίθρου και που θα αποτρέψουν κάθε είδους καταστροφές, παραποιήσεις και αλλοιώσεις του περιβάλλοντος.
- Να συμβάλλει με κάθε νόμιμο μέσο στην προστασία και την ορθή διαχείριση της φυσικής και της ανθρωπογενούς κληρονομιάς της χώρας μας.

2.3.7 Μεσογειακό Γραφείο Πληροφόρησης (MIO-ECSDE)

Ιστορικό και δράσεις.

Το MIO-ECSDE είναι μία ένωση από Μεσογειακές μη κυβερνητικές οργανώσεις για το περιβάλλον και την ανάπτυξη. Το MIO-ECSDE ενεργεί σαν μια τεχνική και πολιτική οργάνωση για την παρουσίαση των μη κυβερνητικών οργανώσεων στο Μεσογειακό προσκήνιο. Σε συνεργασία με κυβερνήσεις, διεθνείς οργανισμούς και άλλες κοινωνικό-οικονομικούς συνεργάτες, το MIO-ECSDE παίζει έναν ενεργό ρόλο στην ανάπτυξη των πολιτικών που αφορούν την προστασία του περιβάλλοντος και την ανάδειξη της Μεσογειακής περιοχής και των χωρών που την περιβάλλουν.

Το MIO-ECSDE έγινε η συνομοσπονδία των Μεσογειακών μη κυβερνητικών περιβαλλοντικών οργανώσεων τον Μάρτη του 1996. Κυρίως σκοπός του είναι η ανάδειξη της συνεννόησης και επικοινωνίας των λαών της Μεσογείου, ειδικά μέσω των Π.Μ.Κ.Ο., αλλά και μεταξύ αυτών και των κυβερνήσεων. Επίσης η ανάπτυξη της εκπαίδευσης, της έρευνας και της γνώσης σε θέματα του περιβάλλοντος και της κοινωνίας που αφορούν τον Μεσογειακό χώρο, μέσω εκδηλώσεων, σεμιναρίων και εκδόσεων.

2.3.8 ECO Action

Ιστορικό κι δράσεις.

Η ECO ACTION ιδρύθηκε το 1992. Είναι μια περιβαλλοντική μη κυβερνητική οργάνωση με τοπικό χαρακτήρα που δραστηριοποιείται κυρίως για ζητήματα που αφορούν την περιοχή του Ελληνικού.

Έχουν δημιουργηθεί ομάδες δράσης, ανοιχτές σε κάθε πολίτη που ενδιαφέρεται να προσφέρει εθελοντική εργασία. Οι ομάδες δράσης δραστηριοποιούνται στους εξής τομείς:

1. ομάδα νεολαίας, που για την οργάνωση είναι ένα από τα πιο σημαντικά τμήματα
2. εκπαιδευτική ομάδα, στην περιβαλλοντική εκπαίδευση
3. τμήματα ενημέρωσης: διαλέξεις, συνέδρια καθώς και έκδοση εφημερίδας
4. ομάδα οικολογικής δράσης που διοργανώνει καθαρισμούς παραλίων καθώς και άλλων χώρων
5. ομάδα συμμετοχής στην πρωτοβουλία για την διάσωση της παραλίας του Σαρωνικού, που εντάσσεται στη συντονιστική επιτροπή για την διάσωση της παραλίας μαζί με άλλους 30 περιβαλλοντικούς συλλόγους και οργανώσεις, φορείς κ.λ.π.
6. ομάδα συμμετοχής στην επιτροπή αγώνα του Ελληνικού.

Κύρια όμως δράση κι επιδίωξη της ECO ACTION είναι μέσω της συνεργασίας με φορείς και άλλες Π.Μ.Κ.Ο. να δημιουργηθεί στην περιοχή του Ελληνικού ένα μητροπολιτικό πάρκο για όλους τους πολίτες, που τόσο λείπει από την Αττική, όπως υποστηρίζει η οργάνωση.

2.3.9 Ευώνυμος Οικολογική Βιβλιοθήκη

Ιστορικό και δράσεις.

Η Ευώνυμος Οικολογική Βιβλιοθήκη ιδρύθηκε τον Οκτώβριο του 1994. Έχει την νομική μορφή της Αστικής μη κερδοσκοπικής εταιρείας. Σκοποί της Ευωνύμου είναι κοινωφελείς, μη κερδοσκοπικοί, μερικοί από τους οποίους είναι:

- Η συγκέντρωση βιβλίων που αναφέρονται στην οικολογία, το περιβάλλον, τη φυσιολατρεία, την παραδοσιακή και την οικολογική γεωργία, την ορειβασία, την οικογεωγραφία, τις ταξιδιωτικές εντυπώσεις και τη λαογραφία, την προστασία των καταναλωτών, την πολεοδομία και τη χωροταξία, το εργασιακό περιβάλλον, την περιβαλλοντική εκπαίδευση, το πολιτισμικό περιβάλλον και την αρχαιολογία, την περιβαλλοντική τεχνολογία, τους απειλούμενους πολιτισμούς, τη σοφία των λαών, τα κοινωνικά κινήματα και κάθε άλλο βιβλίο που πραγματεύεται συναφή θέματα με την πολιτική οικολογία, τη φύση και τον περιβαλλοντισμό, στην Ελλάδα και την αλλοδαπή, ελληνόγλωσσα ή ξενόγλωσσα.
- Η δημιουργία αρχείου μελετών που εκπονήθηκαν από ΑΕΙ, Δήμους, Δημόσιες Υπηρεσίες, ιδιώτες, Επιμελητήρια, Συλλόγους, εταιρείες και άλλους φορείς, που αναφέρονται στα παραπάνω θέματα.
- Η συγκέντρωση της ελληνικής, ευρωπαϊκής και της υπόλοιπης διεθνούς νομοθεσίας, των διεθνών συμβάσεων και των αποφάσεων των διεθνών οργανισμών, με αντίστοιχο περιεχόμενο κ.α.

Η Ευώνυμος αποβλέπει ιδιαίτερα στη δημιουργία δικτύων επικοινωνίας και αλληλοβοήθειας, με ανάλογες προσπάθειες σε διάφορες χώρες του κόσμου, για την ανάληψη κοινών πρωτοβουλιών και δράσεων σε σχέση με πολιτιστικά, εκπαιδευτικά, περιβαλλοντικά, αναπτυξιακά, οικονομικά και επισιτιστικά θέματα, προσφέροντας κάθε είδους βοήθεια, τακτική ή έκτακτη - επείγουσα, ειδικά προς τους πληθυσμούς αναπτυσσόμενων ή υπό μετάβαση χωρών, προκειμένου να συμβάλλει στην κοινωνική και οικονομική ανάπτυξη και ανακούφισή τους, με έμφαση στα θέματα της φτώχειας. Ανάλογες συνεργασίες θα επιδιωχθούν και με αξιόπιστους φορείς, όπως, Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις, Ιδρύματα, Ερευνητικά Κέντρα, ΑΕΙ, ΟΤΑ, Αγροτικούς και άλλους Συνεταιρισμούς, τοπικούς και αναπτυξιακούς φορείς, εταιρείες και υπηρεσίες, καθώς και με την Ευρωπαϊκή Ένωση και

άλλους διεθνείς οργανισμούς, προκειμένου να εκπληρωθούν οι σκοποί τη Βιβλιοθήκης σε αμοιβαία βάση με τους συνεργαζόμενους φορείς.

Η Ευώνυμος, ως Μη Κυβερνητική Οργάνωση, συμμετέχει σε πρωτοβουλίες και στηρίζει κάθε προσπάθεια που αποβλέπει στην υλοποίηση δράσεων για την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, την κοινωνική φροντίδα και πρόνοια, την εκπαίδευση, την ισότητα των δύο φύλλων, την αντιμετώπιση της ξеноφοβίας και του ρατσισμού, ως αυτονόητη προέκταση της προσπάθειας για την προστασία του περιβάλλοντος, με αναφορά στις οικολογικές αξίες, τις αρχές της αειφορίας και τις άλλες κατακτήσεις του σύγχρονου πολιτισμού. Ως μη κερδοσκοπική οργάνωση, επιδιώκει την υλοποίηση των στόχων που προαναφέρθηκαν, σε συνεργασία, κατά προτεραιότητα, με Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις, πρωτοβουλίες πολιτών, οργανώσεις που επιδιώκουν την στήριξη μειονοτικών ομάδων του πληθυσμού, τοπικές αναπτυξιακές πρωτοβουλίες που αποφέρουν οφέλη στις τοπικές κοινωνίες, με την ισότιμη πρόσβαση σε γυναίκες και άνδρες.

2.3.10 Μεσογειακό Γραφείο Περιβάλλοντος

Ιστορικό και δράσεις.

Το Μεσογειακό Κέντρο Περιβάλλοντος με έδρα την Αθήνα είναι μία αστική εταιρία μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα, που δημιουργήθηκε το 1992 και της οποίας οι τομείς δραστηριότητας είναι εκτός από την περιβαλλοντική εκπαίδευση και ευαισθητοποίηση και ο Τουρισμός και το περιβάλλον:

- Το Μεσογειακό Κέντρο Περιβάλλοντος παρέχει την τεχνική υποστήριξη των τοπικών ομάδων LEADER στον τομέα του αγροτουρισμού στην Ελλάδα και εκπροσωπεί την Ελλάδα στην επιτροπή LEADER για τον αγροτουρισμό, τα έτη 1993-94.
- Το 1995, συντονίζει το πρόγραμμα για τα Ευρωπαϊκά Campus Τουρισμού, που στοχεύουν στην κατάρτιση νέων στους τομείς του οικοτουρισμού και αγροτουρισμού.
- Το 1996, οργανώνει, έναν κύκλο εργαστηρίων πληροφόρησης και ευαισθητοποίησης των επαγγελματιών και του εν γένει ντόπιου πληθυσμού σε αγροτικές ευαίσθητες περιοχές, επάνω στις περιβαλλοντικές παραμέτρους της τουριστικής ανάπτυξης.

- Το 1996, η Βασιλική Ακαδημία Προστασίας των Πουλιών αναθέτει στο Μεσογειακό Κέντρο Περιβάλλοντος τη μελέτη με θέμα την περιβαλλοντική θεώρηση κατά το σχεδιασμό των εθνικών ή περιφερειακών τουριστικών στρατηγικών στην Ελλάδα.

2.3.11 Σύλλογος για την Προστασία της Θαλάσσιας Χελώνας - ΑΡΧΕΛΩΝ

Ιστορικό.

Ο Σύλλογος για την Προστασία της Θαλάσσιας Χελώνας ΑΡΧΕΛΩΝ, ιδρύθηκε το 1983 και είναι μη-κερδοσκοπικό σωματείο με αντικείμενο τη μελέτη και προστασία των θαλάσσιων χελωνών και των βιοτόπων τους, τη διαχείριση των παράκτιων οικοσυστημάτων στις σημαντικότερες παραλίες ωοτοκίας της Καρέττα στη χώρα μας, την περίθαλψη τραυματισμένων και άρρωστων χελωνών καθώς και την ενημέρωση και ευαισθητοποίηση του κοινού.

Είναι Εταίρος του Μεσογειακού Προγράμματος Δράσης του Προγράμματος για το Περιβάλλον των Ηνωμένων Εθνών (UNEP/MAP), μέλος του Ευρωπαϊκού Γραφείου Περιβάλλοντος και της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τη Διατήρηση των Ακτών. Μέλη του συμμετέχουν στη Διεθνή Ένωση Εμπειρογνομών για τις Θαλάσσιες Χελώνες καθώς και σε Μεσογειακά και διεθνή συνέδρια για τη διαμόρφωση στρατηγικής για την προστασία των θαλάσσιων χελωνών.

Επιπλέον, στη Ζάκυνθο, ο Σύλλογος που συνετέλεσε στη δημιουργία του Εθνικού Θαλάσσιου Πάρκου, συμμετέχει στη λειτουργία του πρώτου Φορέα Διαχείρισης προστατευόμενης περιοχής στην Ελλάδα, ενώ συμμετέχει και στο Διοικητικό Συμβούλιο των νεοϊδρυθέντων Φορέων Διαχείρισης, του Αμβρακικού Κόλπου, Κοτυχίου Στροφυλιάς και της Λιμνοθάλασσας Μεσολογίου.

Δράσεις.

Οι δραστηριότητες του Συλλόγου ΑΡΧΕΛΩΝ περιλαμβάνουν καταγραφή της αναπαραγωγικής δραστηριότητας και προστασία των φωλιών της Καρέττα στις σημαντικότερες περιοχές ωοτοκίας της (Ζάκυνθο, Πελοπόννησο και Κρήτη), εκπόνηση διαχειριστικών σχεδίων για τις περιοχές και δράσεις Περιβαλλοντικής Αγωγής. Όλα τα προγράμματα διεξάγονται με τη συνεργασία των αρμόδιων Υπουργείων, της Τοπικής

Αυτοδιοίκησης, αλιευτικών συλλόγων, κατοίκων της περιοχής και άλλων περιβαλλοντικών οργανώσεων ενώ εκπονεί και προγράμματα εθνικής ή κοινοτικής συγχρηματοδότησης.

Συγκεκριμένα:

- ❖ Παρακολουθούνται κάθε χρόνο συστηματικά 75 χιλιόμετρα παραλίων και προστατεύονται περισσότερες από 2.500 φωλιές και μαρκάρονται περίπου 300 χελώνες.
- ❖ Περιθάλπονται στο Κέντρο Διάσωσης στη Γλυφάδα Αττικής, περίπου 50 θαλάσσιες χελώνες ετησίως, οι οποίες μετά την αποθεραπεία τους απελευθερώνονται στο φυσικό τους περιβάλλον.
- ❖ Λειτουργεί το Εθνικό Δίκτυο Διάσωσης και πραγματοποιούνται συνεργασίες με αλιείς και λιμεναρχεία για τη μείωση της θνησιμότητας των θαλάσσιων χελωνών.
- ❖ Πραγματοποιούνται δράσεις για την προστασία και διαχείριση παράκτιων οικοσυστημάτων, όπως αποκαταστάσεις αμμόλοφων, καθώς και για την παρακολούθηση των μετακινήσεων των χελωνών μέσω δορυφορικών πομπών.
- ❖ Λειτουργούν τρεις Περιβαλλοντικοί Σταθμοί και δέκα εποχικοί Σταθμοί Ενημέρωσης στη Ζάκυνθο, Πελοπόννησο και Κρήτη. Επιπλέον, λειτουργούν δύο Σταθμοί Α' Βοηθειών στην περιοχή του Ρεθύμνου και του Αμβρακικού Κόλπου.
- ❖ Ενημερώνονται κάθε χρόνο περισσότεροι από 15.000 μαθητές μέσω των προγραμμάτων Περιβαλλοντικής Αγωγής που διεξάγει ο Σύλλογος και 200.000 έλληνες και αλλοδαποί επισκέπτες.
- ❖ Εκπαιδεύονται και συμμετέχουν στα προγράμματα του Συλλόγου 500 εθελοντές ετησίως.
- ❖ Λειτουργεί το Κέντρο Εκπαίδευσης Εθελοντών για το περιβάλλον με σεμινάρια και παρουσιάσεις.

2.3.12 Φίλοι του Μουσείου Γουλανδρή Φυσικής Ιστορίας

Ιστορικό και δράσεις.

Το Σωματείο "Οι Φίλοι του Μουσείου Γουλανδρή Φυσικής Ιστορίας" ιδρύθηκε το 1978 με σκοπό τη στενότερη σύνδεση του Μουσείου με το κοινό του. Αποσκοπεί στην απόκτηση ερευνητικού πνεύματος, σεβασμού και αγάπης για τη φύση και το περιβάλλον. Με επισκέψεις και εκδρομές σε σημαντικούς βιότοπους, από το 1985 έθεσαν τα θεμέλια του

οικοτουρισμού στην Ελλάδα. Οι Φίλοι αριθμούν σήμερα γύρω στα 2.000 μέλη, ενήλικες, παιδιά και οικογένειες.

Δραστηριοποιούνται κυρίως σε εκπαιδευτικά θέματα, με την "Παρέα" όπου γράφονται παιδιά ηλικίας 10-15 ετών. Από το 1985 οργανώνονται μηνιαίες μεμονωμένες εκδηλώσεις ή πολύμηνες δράσεις γύρω από ένα θέμα ("Ο ΚΗΦΙΣΟΣ χθές-σήμερα-αύριο" το 1992, "Βαδίζοντας σε ρέματα της Αττικής" το 1995 "Βράχος και ζωή, Πέτρα και Ιστορία" το 1997 και "Μέσα στου Αιγαίου τα νερά" το 1999). Επίσης οι Φίλοι δημιούργησαν και κινούν, με την έγκριση του Υπ. Παιδείας, σε όλη την Ελλάδα, δύο Μουσειοσκευές (φορητά δανειστικά πακέτα), "Τα Ηφαίστεια της Ελλάδας" και "Τα Ελληνικά Δάση". Από το 1985, τέσσερις φορές το χρόνο εκδίδουν τετράχρωμο οκτασέλιδο ενημερωτικό δελτίο με θέματα γύρω από τη φύση και το περιβάλλον, το οποίο απευθύνεται σε ενήλικες, νέους και παιδιά.

2.3.13 Όμιλος Φίλων Βουνού και Θαλάσσης

Ιστορικό και δράσεις.

Ο Όμιλος Φίλων Βουνού και Θαλάσσης ιδρύθηκε το 1991, με βασικό στόχο την άθληση στη φύση και την ευαισθητοποίηση, μέσα από τα διάφορα αθλήματα, απέναντι στα προβλήματα του φυσικού περιβάλλοντος. Στη μέχρι σήμερα οκτάχρονη πορεία του, έχει διακριθεί στα αθλήματα της Χιονοδρομίας, Τοξοβολίας, Ορειβασίας και Σκακιού. Επιδίωξη του ομίλου είναι οι διακρίσεις και στα υπόλοιπα αθλήματα βουνού και θάλασσας.

2.3.14 Προγράμματα Εθελοντικής Εργασίας για το Περιβάλλον

Ιστορικό και δράσεις.

Η οργάνωση μας είναι μια Μη Κυβερνητική Οργάνωση (Μ.Κ.Ο.) νέων εθελοντών, που από το 1987 προωθεί την εθελοντική παιδεία και προσφορά. Είναι αστική εταιρεία, μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα, με κύρια δραστηριότητα την διοργάνωση διεθνών προγραμμάτων εθελοντικής εργασίας και τις ανταλλαγές νέων.

Η οργάνωση "Προγράμματα Εθελοντικής Εργασίας για το Περιβάλλον" προωθεί, μέσα από την δράση της, την δημιουργική συνεργασία νέων εθελοντών από όλο τον κόσμο. Τους δίνει έτσι την δυνατότητα να βιώσουν μια μοναδική εμπειρία:

- να ζήσουν και να εργαστούν ομαδικά
- να γνωρίσουν νέους τόπους
- να γνωρίσουν νέους τρόπους ζωής
- να αποκτήσουν φίλους από όλο τον κόσμο
- να συμβάλλουν μέσα από την προσφορά τους

Οι δράσεις της οργάνωσης πραγματοποιούνται έτσι ώστε να:

- ❖ Υπάρχει η έμπρακτη συμμετοχή των νέων στην προστασία του περιβάλλοντος και στην διατήρηση της πολιτιστικής μας κληρονομιάς
- ❖ Προωθείται η εθελοντική παιδεία και προσφορά
- ❖ Αναπτύσσεται η δημιουργική συνεργασία νέων από όλο τον κόσμο
- ❖ Συμβάλλει στην τοπική ανάπτυξη και στην ανάδειξη του φυσικού και πολιτιστικού πλούτου της χώρας

2.3.15 Ελληνική Εταιρεία για την Προστασία της Φύσης

Ιστορικό και δράσεις.

Η ελληνική εταιρεία για την προστασία της φύσης είναι η παλαιότερη περιβαλλοντική οργάνωση στην Ελλάδα. Ιδρύθηκε το 1951 και λειτουργεί ως μη-κερδοσκοπικό σωματείο.

Η ελληνική εταιρεία για την προστασία της φύσης συνετέλεσε στη δημιουργία των περισσότερων Εθνικών Δρυμών, των υγροτόπων διεθνούς σημασίας Ramsar και πολλών άλλων προστατευομένων περιοχών. Πρωτοστάτησε, επίσης, στις προσπάθειες προστασίας απειλούμενων ειδών.

Η ελληνική εταιρεία για την προστασία της φύσης δραστηριοποιείται σήμερα σε τέσσερις άξονες:

- Περιβαλλοντική Εκπαίδευση
- Προγράμματα Προστασίας της Φύσης
- Παρεμβατική Προστασία
- Γενικότερη Ευαισθητοποίηση του κοινού

Για να επιτελέσει την αποστολή της, η ελληνική εταιρεία για την προστασία της φύσης βασίζεται σε εκτεταμένο δίκτυο εθελοντών και σε συνδρομές και δωρεές μελών, χορηγίες ιδρυμάτων και επιχειρήσεων και, για συγκεκριμένα προγράμματα προστασίας της Φύσης, σε κρατική και διακρατική οικονομική ενίσχυση.

Η ελληνική εταιρεία για την προστασία της φύσης εκπροσωπεί στην Ελλάδα το Ίδρυμα για την Περιβαλλοντική Εκπαίδευση (FEE) και το Centre Naturora του Συμβουλίου της Ευρώπης. Είναι επίσης μέλος σημαντικών διεθνών περιβαλλοντικών οργανισμών: Συνεργάζεται στενά με άλλες Ελληνικές περιβαλλοντικές οργανώσεις και φορείς του Δημοσίου. Για το έργο της έχει τιμηθεί από την Ακαδημία Αθηνών, το Συμβούλιο της Ευρώπης και το Ίδρυμα Ford.

Η περιβαλλοντική ευαισθητοποίηση και εκπαίδευση είναι απολύτως αναγκαία σήμερα για να διασφαλίσει την ποιότητα της δικής μας ζωής, καθώς και εκείνης των επομένων γενεών, σύμφωνα με την θεμελιώδη αρχή της οργάνωσης. Κάθε Πρόγραμμα λοιπόν, που απευθύνεται σε συγκεκριμένη ομάδα (ανάλογα με ηλικία, τόπο διαμονής, ενδιαφέροντα, κλπ.) και η θεματολογία (ενέργεια, απορρίμματα, νερό, γεωργία, βιώσιμη ανάπτυξη, ακτές, μεταφορές κ.α.) έχει οπωσδήποτε την αξία του. Επειδή όμως οι κίνδυνοι, που αντιμετωπίζει το περιβάλλον είναι οι ίδιοι σε πολλές περιοχές της χώρας μας και εκτός αυτής η ελληνική εταιρεία για την προστασία της φύσης έχει ως στόχο την ανταλλαγή πληροφοριών και εμπειριών για την αποτελεσματικότερη αντιμετώπισή τους. Αυτό μας οδηγεί στη δημιουργία Δικτύων Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης, στα οποία, με τη βοήθεια μοντέρνων εργαλείων επικοινωνίας, όπως το ίντερνετ, οι εμπειρίες πολλών καθίστανται εύκολα κτήμα του καθενός.

Η ελληνική εταιρεία για την προστασία της φύσης έχει δραστηριοποιηθεί, από πολύ νωρίς, σε διεθνή και εθνικά δίκτυα περιβαλλοντικής εκπαίδευσης, όπου συμμετέχουν σχεδόν ένα εκατομμύριο μαθητές, με δεκάδες χιλιάδες εκπαιδευτικούς. Αυτές τις γνώσεις τις προσφέρει στην ελληνική εκπαιδευτική κοινότητα με έξι ολοκληρωμένα Προγράμματα:

- ✓ “Οικολογικά Σχολεία”,
- ✓ “Νέοι Δημοσιογράφοι για το Περιβάλλον”,
- ✓ “Φύση χωρίς Σκουπίδια”,
- ✓ “Πράσινες Γωνιές της Γειτονιάς μου”,
- ✓ “Μαθαίνω για τα Δάση” και

✓ “Οι Φίλοι μας οι Πελαργοί”,

ορισμένα από τα οποία συντονίζονται διεθνώς από το Ίδρυμα για την Περιβαλλοντική Εκπαίδευση (FEE).

Στα Προγράμματα αυτά συμμετέχουν 1204 Ελληνικά σχολεία (τελευταία καταγραφή την 1/1/2006).

Έχοντας λοιπόν μια πρώτη γνωριμία με τις Περιβαλλοντικές Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις (ΠΜΚΟ), καταλαβαίνουμε αμέσως την σημαντικότητα και την χρησιμότητα μια συγκεκριμένης δράσεις που δεν παραλείπεται, ούτε μειώνεται η σημασία της, της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης. Είναι λοιπόν σημαντικό να αντιληφθούμε και εμείς ίδιοι την επιτακτική ανάγκη προώθησης και ενημέρωσης παιδιών και ενηλίκων για την προστασίας του περιβάλλοντος. Η χρήση της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης για αυτήν την διαδικασία είναι μονόδρομος. Όσον αφορά την κατανόηση της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης καθώς και της δημιουργίας της μέσα στο χρόνο ακολουθεί το κεφάλαιο 3 όπου θα γίνει η ιστορική αναδρομή και η αποσαφήνιση της έννοιας αυτής.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ- ΟΡΙΣΜΟΙ ΚΑΙ ΣΤΟΧΟΙ

3.1 Εισαγωγή

Η προσπάθεια του ανθρώπου να επιβιώσει, τον έχει αναγκάσει από τις απαρχές της εμφάνισης του στον πλανήτη να καταβάλλει προσπάθεια κατανόησης του περιβάλλοντος του. Οι γνώσεις που αρχικά χρησιμοποιούσε για την επιβίωση του, περνούσαν από γενιά σε γενιά ως συλλογική ανθρώπινη παρακαταθήκη σχετικά με τη φύση και την αποφυγή των κινδύνων που συνεπαγόταν η διαρκής επαφή του ανθρώπου με αυτήν.

Ο άνθρωπος θεωρούσε τον εαυτό του, ως αναπόσπαστο μέρος της φύσης, της οποίας η διατήρηση και η κατάλληλη διαχείριση, ήταν σημαντική για τη δική του επιβίωση και περαιτέρω ανάπτυξη. Αργότερα όμως, όταν η ανάπτυξη του πολιτισμού, της επιστήμης και της τεχνολογίας επέτρεψαν στον άνθρωπο να αποκτήσει μεγαλύτερη αυτονομία και έλεγχο ορισμένων φυσικών λειτουργιών, η σχέση ανθρώπου-φύσης μεταβλήθηκε και αμφισβητήθηκε έντονα η κυριαρχία της φύσης.

Η υγιής στάση των παραδοσιακών κοινωνιών έναντι του περιβάλλοντος, άρχισε να αδυνατίζει σταδιακά με την πρόοδο της βιομαχανοποίησης και της αστικοποίησης, καθώς και με τις μεταβαλλόμενες αξίες που συνδέονται κυρίως με τον κυρίαρχο καταναλωτικό τρόπο ζωής. Σήμερα η σχέση ανθρώπου- φύσης είναι από την πλευρά του ανθρώπου «επιθετική».

Η εκπαίδευση λοιπόν των ανθρώπων σχετικά με θέματα της φύσης και του περιβάλλοντος πέρασε από πολλές φάσεις, ανάλογα με το επίπεδο της ανάπτυξης της επιστήμης, της τεχνολογίας και του πολιτισμού γενικότερα. Έτσι σταδιακά όλο και περισσότερες γνώσεις σχετικές με τη φύση περνούν μέσω των σχολικών προγραμμάτων στους νέους και καθιστάται ιδιαίτερα σημαντική η εκπαίδευση και αγωγή όλων των ανθρώπων σε θέματα περιβαλλοντικής εκπαίδευσης.

Στο κεφάλαιο αυτό θ' αναφέρουμε τους ορισμούς της π.ε, τα χαρακτηριστικά της, καθώς επίσης θα γίνει μια ιστορική αναδρομή σχετικά με την ιστορία της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης. Προχωράμε, με τους στόχους, τους σκοπούς, αλλά και τις αρχές, τις αρετές, και τέλος τις λειτουργίες της π.ε..

3.2 Ορισμοί περιβαλλοντικής εκπαίδευσης

Η λέξη «περιβάλλον» προέρχεται από τις λέξεις «περί» και «βάλλω» και σημαίνει: αυτό ή αυτά που υπάρχουν γύρω από ένα συγκεκριμένο άψυχο ή έμψυχο ον.

Για την Π.Ε. δόθηκαν κατά καιρούς διάφοροι ορισμοί. Ένας πρώτος ορισμός δόθηκε από την οργάνωση International Union for the Conservation of Nature, το 1970 και είναι ο παρακάτω: «Περιβαλλοντική Εκπαίδευση είναι η διαδικασία αναγνώρισης αξιών και διασαφήνισης εννοιών, ώστε να αναπτυχθούν δεξιότητες και στάσεις αναγκαίες για την κατανόηση και εκτίμηση της αλληλοσυσχέτισης ανθρώπου, πολιτισμού και βιοφυσικού περιβάλλοντος. Απαιτεί πρακτική ενασχόληση με τη λήψη αποφάσεων και τη διαμόρφωση ενός κώδικα συμπεριφοράς για θέματα που αφορούν την ποιότητα του περιβάλλοντος» (Φύκαρης Ι).

Ο πλέον αποδεκτός και ταυτόχρονα διαδεδομένος ορισμός της Π.Ε., θεωρείται αυτός που δόθηκε από την UNESCO το 1977, στην Τιφλίδα της πρώην Σοβιετικής Ένωσης. Ο ορισμός αυτός είναι ο εξής: «Η Περιβαλλοντική Εκπαίδευση προωθεί την ανάπτυξη σαφούς αντίληψης και ενδιαφέροντος για την οικονομική, κοινωνική, πολιτική και οικολογική αλληλεξάρτηση σε αστικές και αγροτικές περιοχές. Παρέχει σε κάθε άτομο δυνατότητα απόκτησης γνώσεων, αξιών, στάσεων, αφοσίωσης και δεξιοτήτων που χρειάζονται για να προστατεύσει και να καλυτερεύσει το περιβάλλον. Συμβάλλει στη δημιουργία νέων προτύπων συμπεριφοράς, ατόμων, ομάδων, κοινωνιών προς το περιβάλλον» (Καλαϊτζίδης Δ-Ουζούνης Κ., 1999).

Από αυτούς τους ορισμούς γίνεται αντιληπτό ότι η π.ε. είναι μια διαδικασία που αποτελεί το κύριο μέσο για την απόκτηση στάσεων και συμπεριφοράς μέσω της διαμόρφωσης ενός νέου περιβαλλοντικού ήθους. Για την επίτευξη αυτή απαιτείται η ενεργοποίηση του ατόμου, το οποίο πρέπει να παύσει να είναι απλός θεατής, παθητικός δέκτης μηνυμάτων και κυρίως αδιάφορος χρήστης πόρων και προϊόντων.

Η αντίληψη και η στάση του ατόμου αποτελεί καθοριστικό παράγοντα και στη διαμόρφωση της συλλογικής αντίληψης. Άλλωστε οι όποιες αλλαγές, και κυρίως η αλλαγή συμπεριφοράς δεν είναι αποτέλεσμα απότομων, βίαιων ή βιαστικών αποφάσεων και συνθηκών. Απαιτείται μεθοδευμένη προσπάθεια με στόχο την ανακάλυψη και ενσυνείδητη αποδοχή από το ίδιο το άτομο ιδεών, αξιών και τρόπων δράσης.

3.3 Χαρακτηριστικά της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης (Π.Ε)

Ένα από τα κύρια χαρακτηριστικά του περιβάλλοντος είναι ότι αποτελεί ένα ανοικτό και δυναμικό σύστημα το οποίο βρίσκεται σε διαρκή μεταβολή.

Στα πλαίσια της συστημικής θεώρησης της έννοιας του περιβάλλοντος, η έννοια προσδιορίζεται ανάλογα με τα χρησιμοποιούμενα κάθε φορά κριτήρια, τα οποία μπορεί να είναι γεωγραφικά, κοινωνικά, πολιτισμικά, πολιτικά, οικονομικά.

Επομένως, η Π.Ε. χαρακτηρίζεται από μια δυναμική τάση, η οποία προκύπτει από την προσπάθεια σφαιρικής και διεπιστημονικής προσέγγισης του περιβάλλοντος, με την ευρύτερη κοινωνικο-οικονομικό-πολιτιστικο-οικολογική του διάσταση.

Για να το επιτύχει αυτό η Π.Ε. χρειάζεται ένα άνοιγμα της εκπαίδευσης προς μια τέτοια κατεύθυνση. Και αυτό είναι ένα από τα βασικά χαρακτηριστικά της δηλαδή το άνοιγμα του σχολείου στη ζωή, η υπέρβαση του απομονωτισμού του σχολείου και η ανάληψη ενός δυναμικού ρόλου, μέσα από μια διαδικασία ανατροφοδότησης(Φύκαρης Ι., 39).

Η Π.Ε. μπορεί και πρέπει να συσχετίζεται σε όλη τη διάρκεια της ζωής του ανθρώπου, ωθώντας προς τη συμμετοχή για τη διατήρηση και τη βελτίωση του περιβάλλοντος χώρου του.

Η Π.Ε. είναι άρρηκτα δεμένη με τη διεπιστημονική προσέγγιση, προσπαθώντας, ταυτόχρονα, να δείξει τη σφαιρικότητα του κόσμου, ως μια συνολική έκφραση κοινωνικών, οικονομικών, πολιτικών, πολιτιστικών και φυσικών παραγόντων, όπου επικρατούν ή πρέπει να επικρατούν αρμονικές αλληλοσυσχετίσεις και αλληλοεπιδράσεις.

Η διεπιστημονική προσέγγιση της Π.Ε., δημιουργεί την ανάγκη, να μην αποτελεί ένα ξεχωριστό μάθημα το οποίο να εντάσσεται στα Προγράμματα Διδασκαλίας, όπως αυτά είναι δομημένα στα διάφορα εκπαιδευτικά συστήματα, αλλά να αποτελεί μια διαδικασία, η οποία να εμπεριέχεται στα προγράμματα διδασκαλίας συμμετέχοντας σε όλα τα επίμερους μαθήματα. Η δυναμική της εντοπίζεται κυρίως στην αντίδραση προς τις παραδοσιακές διδακτικές μορφές με την προώθηση της τάσης για «άνοιγμα» του σχολείου στη ζωή(Φύκαρης Ι.).

Η Π.Ε. τονίζει και προκρίνει την ομαδική εργασία, όπου η ατομική δραστηριότητα εντάσσεται σε μια συλλογική αλληλοενημέρωση και ομαδική έκφραση.

Πρέπει ως εκ τούτου, να τονιστεί ότι η Π.Ε. αποτελεί μια εκπαιδευτική διαδικασία η οποία προσανατολίζεται σ' ένα περιβαλλοντικό πρόβλημα ή ζήτημα, περιλαμβάνει μελέτη καταστάσεων, λειτουργεί διεπιστημονικά, περιλαμβάνει δράση, διερευνά εναλλακτικές λύσεις.

Σύμφωνα με τους προσανατολισμούς της Π.Ε., τα προς διερεύνηση αντικείμενα πρέπει να προέρχονται από το άμεσο περιβάλλον των εκπαιδευόμενων, σε πρώτο επίπεδο και να επεκτείνονται, στη συνέχεια, σε περιφερειακό και παγκόσμιο επίπεδο. Επίσης, τα αντικείμενα αυτά να ανταποκρίνονται στις ηλικίες τους και να μη δίνεται η εντύπωση ότι οι ίδιοι είναι υπεύθυνοι για την ύπαρξη των περιβαλλοντικών προβλημάτων, αλλά να γίνεται κατανοητό πως όλοι μπορούν να συμβάλλουν θετικά και αποτελεσματικά στην αντιμετώπιση τους (Φύκαρης Ι).

Αξίζει να σημειωθεί ότι το περιβάλλον συνδέεται με την εκπαίδευση μέσα από κάποιες παραμέτρους.

- Η πρώτη αναφέρεται στη γνώση για τη λειτουργία των περιβαλλοντικών συστημάτων, εφόσον υπάρχει η χρήση της από τον άνθρωπο.
- Σύμφωνα με τη δεύτερη παράμετρο, το περιβάλλον χρησιμοποιείται ως πεδίο μάθησης, απόκτησης γνώσης και δεξιοτήτων, ενώ παράλληλα καλλιεργείται η ανάπτυξη συναισθημάτων ενδιαφέροντος και εκτίμησης για το περιβάλλον. Η γνώση δηλαδή αποκτάται μέσα στο ίδιο το περιβάλλον σε άμεση επαφή με τα πράγματα και τα φαινόμενα και όχι μέσα από διαδικασίες που είναι αποκομμένες από την πραγματικότητα. Το περιβάλλον δηλαδή θεωρείται ως μέσο, πεδίο και πηγή μάθησης.
- Τέλος, μέσω της τρίτης παραμέτρου επιδιώκεται να αναπτύξει το άτομο αξίες και στάσεις, που οδηγούν στην υιοθέτηση ενός προσωπικού κώδικα συμπεριφοράς, ο οποίος να διασφαλίζει ότι οι διάφορες αποφάσεις και πράξεις είναι ευνοϊκές για την καλύτερη δυνατή διατήρηση του περιβάλλοντος(Φύκαρης Ι).

3.4 Ιστορική Αναδρομή της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης

Μέσω των αιώνων οι άνθρωποι εφηύραν και χρησιμοποίησαν μηχανισμούς που τους βοήθησαν να επιβιώνουν και να αλληλεπιδρούν με το περιβάλλον μέσα στο οποίο βρίσκονταν.

Οι ρίζες της Π.Ε. μπορεί να ναναζητηθούν στα τέλη του 19^{ου} αι. και στις αρχές του 20^{ου} αι., με την προώθηση προγραμμάτων μελέτης της φύσης και εκπαίδευσης έξω από το σχολείο.

3.4.1 Ημερομηνίες-Σταθμοί της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης σε Διεθνές Επίπεδο

Ως όρος η Π.Ε. χρησιμοποιήθηκε αρχικά στην Αγγλία και πρόδρομος της θεωρείται ο Sir Patrick Geddes (1854-1932), ο οποίος ήταν βιολόγος, αρχιτέκτονας και εκπαιδευτικός. Ασχολήθηκε με θέματα προστασίας του περιβάλλοντος, καθώς και με την εξεύρεση τρόπων για την επίτευξη αυτού του σκοπού (Φύκαρης Ι).

Στις αρχές του 1970 παρατηρείται έντονη κινητικότητα για την Π.Ε. μέσω των ενεργειών διαφόρων οργανώσεων και διεθνών διασκέψεων, αλλά και στην Αγγλία όπου διαμορφώνονται περιβαλλοντικές σπουδές (Environmental Studies), αστικές σπουδές, (Urban Studies), ενώ παράλληλα προωθήθηκαν έντονα και οι δραστηριότητες εκτός σχολικού χώρου (Outdoor Education) και διαδικασίες επιτόπιας μελέτης πεδίου όσον αφορά περιβαλλοντικά ζητήματα (Field Studies) (Φύκαρης Ι).

Ως βασικοί σταθμοί της Π.Ε., από το 1970 και μετά, μπορούν να αναφερθούν οι εξής:

- **1970:** Συνάντηση της «Διεθνούς Ένωσης για την Προστασία της Φύσης» στις ΗΠΑ, όπου διατυπώνεται για πρώτη φορά ορισμός για την Π.Ε., ο οποίος έκτοτε είναι γενικά αποδεκτός. Η IUCN σήμερα έχει μετονομαστεί σε «Ένωση για την Διατήρηση του Κόσμου».
- **1972:** Συνδιάσκεψη των Ηνωμένων Εθνών για το ανθρώπινο περιβάλλον, στη Στοκχόλμη, με ημερομηνία έναρξης της Συνδιάσκεψης την 5^η Ιουνίου, η οποία έκτοτε εορτάζεται ως παγκόσμια ημέρα περιβάλλοντος. Για πρώτη φορά αναγνωρίστηκε επίσημα, σε επίπεδο Κυβερνήσεων, η ανάγκη δράσης για την προστασία του περιβάλλοντος, αλλά και η αναγκαιότητα της Π.Ε. Αποτέλεσμα της συνδιάσκεψης ήταν η «Διακήρυξη για το περιβάλλον του ανθρώπου», η οποία

αποτελείται από 26 άρθρα και στην οποία αναγνωρίζεται ότι ο άνθρωπος, ως δημιουργήμα του περιβάλλοντος, έχει το δικαίωμα να ζει σ' ένα ποιοτικό περιβάλλον, έχει όμως και την ευθύνη της προστασίας και της βελτίωσης του περιβάλλοντος αυτού (Φύκαρης Ι).

Επίσης θεσμοθετήθηκε και το Διεθνές Πρόγραμμα των Ηνωμένων Εθνών για το Περιβάλλον, γνωστό ως UNEP (United Nations for Environmental Programme), με κύριους στόχους α) τον συντονισμό, σχεδιασμό και εφαρμογή δραστηριοτήτων ενός Διεθνούς Προγράμματος Π.Ε., β) διευκόλυνση της διεθνούς συνεργασίας και της ανταλλαγής ιδεών, πληροφοριών και εμπειριών σε θέματα σχετικά με την Π.Ε., γ) προώθηση της έρευνας, δ) σχεδιασμό και αξιολόγηση νέων μεθόδων, διδακτικού υλικού και εκπαιδευτικών προγραμμάτων στον τομέα του περιβάλλοντος και ε) κατάρτιση εκπαιδευτικών και ερευνητών (Φύκαρης Ι).

- **1975:** Η UNESCO (United Nations Educational Scientific Cultural Organisation) σε συνεργασία με το UNEP, οργανώνουν διεθνή συνάντηση εργασίας για την Π.Ε., στο Βελιγράδι, όπου συγγράφεται η «Χάρτα του Βελιγραδίου». Αναφέρει γενικά ότι πρέπει να βρεθεί τρόπος, ώστε να υπάρξει εγγύηση ότι κανένα έθνος δεν θα αναπτυχθεί εις βάρος άλλου και κανένα άτομο δεν μπορεί να αυξήσει την κατανάλωση αγαθών για λογαριασμό του εις βάρος άλλων ατόμων. Η αναδιάρθρωση του εκπαιδευτικού συστήματος είναι βασική και οι κυβερνήσεις μπορεί να θεσμοθετούν αλλαγές, αλλά δεν θα είναι παρά λύσεις βραχυπρόθεσμες, αν δε δοθεί στην παγκόσμια νεολαία μια νέας ποιότητας εκπαίδευση.
- **1977:** Γίνεται η πρώτη διακυβερνητική Διάσκεψη της UNESCO για Π.Ε., στην Τιφλίδα, όπου διευκρινίζονται οι έννοιες, οι στόχοι, οι αρχές της Π.Ε. και αναπτύσσονται στρατηγικές για την εφαρμογή της σε περιφερειακό, εθνικό και διεθνές επίπεδο.
Επίσης τονίστηκε ότι ορίζονται ως αποδέκτες της Π.Ε. όλες οι κοινωνικές και επαγγελματικές ομάδες, οι οποίες οφείλουν να εκπαιδευτούν κατάλληλα, ώστε να αφομοιώσουν την περιβαλλοντική διάσταση στις επαγγελματικές τους δραστηριότητες. Για να επιτευχθεί αυτό απαιτούνται σωστός εκπαιδευτικός σχεδιασμός, επαρκής εκπαίδευση και επιμόρφωση εκπαιδευτικών και εκπαιδευτών (Φύκαρης Ι).

- **1980:** Συνεργασία μεταξύ των WWF (Παγκόσμιο Ταμείο για την Προστασία της Φύσης), UNEP και IUCN η οποία καταλήγει στην έκδοση της «Στρατηγικής για την Προστασία του Πλανήτη» (World Conservation Strategy). Πρόκειται για ένα ντοκουμέντο το οποίο υπερασπίζει την έννοια της «βιώσιμης ανάπτυξης» και τονίζει το ρόλο της εκπαίδευσης στην επίτευξη αυτής (Γεωργόπουλος Α- Τσαλίκη Ε., 1993).
- **1987:** Διεθνές Συνέδριο της UNESCO/ UNEP στη Μόσχα για την Περιβαλλοντική εκπαίδευση και Επιμόρφωση.
- **1987:** Το 1987 κηρύσσεται ως «Ευρωπαϊκό Έτος Περιβάλλοντος».
- **1987:** Σύσταση Διεθνούς Επιτροπής για το Περιβάλλον και την Ανάπτυξη. Σύμφωνα με αυτή οι ανάγκες που έχει η ανθρωπότητα στο παρόν πρέπει να αντιμετωπίζονται με τέτοιο τρόπο, ώστε και οι επόμενες γενιές να έχουν τους πόρους και τα μέσα για να αντιμετωπίσουν τις δικές τους ανάγκες ύπαρξης (Φύκαρης Ι).
- **1988:** Συνάντηση των υπουργών εκπαίδευσης των ευρωπαϊκών χωρών, στα πλαίσια του Συμβουλίου της Ευρώπης, για την Π.Ε (Γεωργόπουλος Α- Τσαλίκη Ε., 1993).
- **1990:** Στα πλαίσια της προετοιμασίας για τη «Συνδιάσκεψη Κορυφής για τη Γη» οργανώθηκε στο Bergen της Νορβηγίας η Ευρωπαϊκή συνδιάσκεψη «Δράση για ένα κοινό μέλλον», στην οποία συμμετείχαν κυβερνητικοί και μη κυβερνητικοί οργανισμοί.
- **1991:** Η IUCN, σε συνεργασία με την WWF και την UNEP, σε συνέχεια της «Παγκόσμιας Στρατηγικής για το Περιβάλλον», δημοσιεύουν το «Φροντίζω τη Γη: μια στρατηγική για ένα βιώσιμο τρόπο ζωής» (Caring for the earth: a strategy for a suitable living) (Γεωργόπουλος Α- Τσαλίκη Ε., 1993).
- **1992:** «Συνδιάσκεψη κορυφής για τη Γη» (Earth Summit), συνδιάσκεψη των Ηνωμένων Εθνών για το περιβάλλον και την ανάπτυξη (UNCED) στο Rio de Janeiro της Βραζιλίας.

- **1992:** Παγκόσμιο Συνέδριο για την εκπαίδευση και την επικοινωνία πάνω στο περιβάλλον και την ανάπτυξη, με την υποστήριξη των UNESCO, UNEP και ICC (International Chamber of Commerce: Διεθνές Εμπορικό Επιμελητήριο). Στο Συνέδριο αυτό που αποτέλεσε την πρώτη διεθνή διοργάνωση μετά τη «Συνδιάσκεψη Κορυφής για τη Γη», στο Rio, συζητήθηκε το εκπαιδευτικό μέρος των σχεδίων δράσης που τέθηκαν εκεί (Φύκαρης Ι).

3.4.2 Ημερομηνίες Σταθμοί της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης στην Ελλάδα

Η Περιβαλλοντική Εκπαίδευση στην Ελλάδα αρχίζει το 1976, με τη συνεργασία του Υπουργείου Συντονισμού (Γραμματεία Εθνικού Συμβουλίου Χωροταξίας και Περιβάλλοντος), του Υπουργείου Παιδείας και του Κέντρου Εκπαιδευτικών Μελετών και Επιμόρφωσης (Κ.Ε.Μ.Ε.). Σήμερα, κύριοι εκφραστές της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης στην Ελλάδα (τυπική και άτυπη εκπαίδευση) είναι το Υπουργείο Παιδείας (ΥΠ.Ε.Π.Θ.), το Υπουργείο Περιβάλλοντος Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων (Υ.Π.Ε.Χ.Ω.Δ.Ε.) και ορισμένες περιβαλλοντικές μη κυβερνητικές οργανώσεις.

Η ιστορική εξέλιξη της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης στην Ελλάδα περιλαμβάνει τις ακόλουθες περιόδους (Κουσούλας 2000):

Το 1976, στο πλαίσιο του Διεθνούς Προγράμματος για την Περιβαλλοντική Εκπαίδευση (ΙΡΕΕ), η Γραμματεία του Εθνικού Συμβουλίου Χωροταξίας και Περιβάλλοντος του Υπουργείου Συντονισμού συνεργάζεται με την αρμόδια Επιτροπή του Συμβουλίου της Ευρώπης.

Το 1977, το Κέντρο Εκπαιδευτικών Μελετών και Επιμόρφωσης (Κ.Ε.Μ.Ε.), το σημερινό Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, αναλαμβάνει την ευθύνη προγραμματισμού της εισαγωγής της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης στα σχολεία της Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης (βλέπε <http://www.ekke.gr>)

Κατά την περίοδο 1977-1980, τα αποτελέσματα της συνεργασίας μεταξύ του Κ.Ε.Μ.Ε. και της Γραμματείας, συνέβαλαν καθοριστικά στη συνέχιση της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης στην Ελλάδα. Την ίδια περίοδο πραγματοποιούνται προγράμματα σχετικά με το περιβάλλον στα πλαίσια των πολιτιστικών δραστηριοτήτων των σχολείων.

Στην Αθήνα, την περίοδο 1-12 Σεπτεμβρίου 1980, το Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών (Ε.Ι.Ε.) και η Γραμματεία του Κ.Ε.Μ.Ε. πραγματοποιούν σεμινάρια κατάρτισης στελεχών από επιμορφωτές του Συμβουλίου της Ευρώπης. Το σεμινάριο παρακολούθησαν 20 εκπαιδευτικοί.

Το 1981-1982 πραγματοποιείται η πρώτη συστηματική εφαρμογή της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση. Τέσσερα σχολεία από την Αθήνα συμμετείχαν σε κοινό πρόγραμμα περιβαλλοντικής εκπαίδευσης του Συμβουλίου Ευρώπης με θέμα: «Προστασία των ακτών και της όχθης των ποταμών».

Την περίοδο 1981-1984, αποστέλλονται για επιμόρφωση 20 εκπαιδευτικοί Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης σε Κέντρο Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης στη Γαλλία.

Την περίοδο 1983-1987 συγκροτούνται και λειτουργούν ομάδες εργασίας στο Κ.Ε.Μ.Ε. από εκπαιδευτικούς της Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης, με τους ακόλουθους στόχους:

- Μελέτη της εισαγωγής της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση.
- Προώθηση των συνεργασιών με άλλα Υπουργεία και με τη Γενική Γραμματεία Νέας Γενιάς.
- Αξιολόγηση των προγραμμάτων και επεξεργασία ερωτηματολογίων.
- Υποβολή προτάσεων προς το ΥΠ.Ε.Π.Θ.
- Ενθάρρυνση των εκπαιδευτικών.
- Σύνδεση με διεθνείς οργανισμούς.
- Επιμορφωτική δραστηριότητα και οργάνωση σεμιναρίων.

Στο ΥΠ.Ε.Π.Θ., στο Υ.Π.Ε.ΧΩ.Δ.Ε. και στο Υπουργείο Γεωργίας λειτουργούν την περίοδο 1985-1986 γραφεία για την Περιβαλλοντική Εκπαίδευση.

Το 1986 πραγματοποιείται στην Αθήνα σεμινάριο για την εξαγωγή συμπερασμάτων μετά το τέλος των εργασιών του Δικτύου των Ευρωπαϊκών Σχολείων.

Επίσης κατά τη σχολική χρονιά 1987-1988 ορίζονται Υπεύθυνοι Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης σε είκοσι νομούς της χώρας, πειραματικά (Εγκ. Γ2/857/ 19-2-1987) και αυτός ο

πειραματισμός οδήγησε σε σημαντικά αποτελέσματα και στηρίχτηκε στον τελικό ορισμό των Υπ. Π.Ε. σε όλη την Ελλάδα κάτι που άλλαξε ουσιαστικά την Π.Ε. στη χώρα μας (Καλαϊτζίδης Δ- Ουζούνης Κ., 1999).

Το 1987, την προώθηση και διάδοση της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης αναλαμβάνουν οι Διευθύνσεις Σπουδών της Πρωτοβάθμιας και της Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης του ΥΠ.Ε.Π.Θ. Την ίδια περίοδο συμμετέχει η Ελλάδα στο Ευρωπαϊκό Έτος Περιβάλλοντος.

Η Ελλάδα συμμετέχει το 1988 στη συνάντηση των Υπουργών Παιδείας της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Το κοινό ψήφισμα και οι δεσμεύσεις από τη συνάντηση αυτή συνέβαλαν στην προώθηση του θεσμού της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης στα κράτη-μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Το 1989 η Ελλάδα εκπροσωπείται στην Ομάδα Εργασίας για την Περιβαλλοντική Εκπαίδευση, που συγκροτήθηκε από τη Γενική Διεύθυνση Περιβάλλοντος της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Κατά τη διάρκεια αυτής της περιόδου εκδίδεται από το ΥΠ.Ε.Π.Θ. φυλλάδιο με τίτλο: «Σχολείο και Περιβάλλον» που περιέχει βασικές πληροφορίες και στοιχεία για μια πρώτη προσπάθεια εφαρμογής προγραμμάτων περιβαλλοντικής εκπαίδευσης από τους εκπαιδευτικούς.

Επίσης η Ελλάδα συνδέεται με διεθνείς οργανισμούς σχετικούς με την περιβαλλοντική εκπαίδευση (Συμβούλιο της Ευρώπης, Ο.Ο.Σ.Α., U.N.E.S.C.O.).

Η ουσιαστική είσοδος της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης στην Ελλάδα γίνεται με το νόμο 1892/ 31-7-1990 (ΦΕΚ 101, τ. Α΄) και με την Υπουργική Απόφαση Γ 1/308/3-4391 (ΦΕΚ 223/ 12-4-1991, τ. Β΄) (Καλαϊτζίδης Δ- Ουζούνης Κ., 1999).

Σύμφωνα με αυτό το νόμο ορίζεται ότι η Περιβαλλοντική Εκπαίδευση αποτελεί τμήμα των προγραμμάτων των σχολείων της Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης. Σκοπός της είναι να συνειδητοποιήσουν οι μαθητές τη σχέση του ανθρώπου με το φυσικό και κοινωνικό του περιβάλλον, να ευαισθητοποιηθούν για τα προβλήματα που συνδέονται με αυτό και να δραστηριοποιηθούν με ειδικά προγράμματα ώστε να συμβάλουν στη γενικότερη αντιμετώπισή τους.

Κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του 1990 πραγματοποιούνται τα ακόλουθα :

Το 1991 αρχίζει να λειτουργεί ο θεσμός των υπευθύνων Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης σε όλες τις Διευθύνσεις Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης της χώρας, σύμφωνα με τον προαναφερόμενο νόμο.

Το 1992 εκδίδεται εγχειρίδιο για την Περιβαλλοντική Εκπαίδευση από το ΥΠ.Ε.Π.Θ. Το ίδιο έτος εντάσσεται η επιμόρφωση των εκπαιδευτικών στην Περιβαλλοντική Εκπαίδευση στα προγράμματα των Π.Ε.Κ.

Το 1993:

- ◆ Ιδρύεται η Πανελλήνια Ένωση Εκπαιδευτικών για την Περιβαλλοντική Εκπαίδευση (Π.Ε.ΕΚ.Π.Ε.).
- ◆ Ιδρύεται το πρώτο Κέντρο Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης στην Κλειτορία (Επαρχία Καλαβρύτων, Νομός Αχαΐας).
- ◆ Πραγματοποιείται Ελληνο-Γερμανικό Συμπόσιο για την Περιβαλλοντική Εκπαίδευση στο Ρέθυμνο της Κρήτης.

Το 1995 ιδρύονται νέα Κέντρα Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης στην Αργυρούπολη, στο Κορδελιό, στην Καστοριά, στην Κόνιτσα, στο Μουζάκι και στο Σουφλί (βλέπε <http://www.ekke.gr>). Την ίδια χρονιά πραγματοποιείται στην Αθήνα η Διεθνής Συνάντηση Εργασίας του Μεσογειακού Γραφείου Πληροφόρησης (Ελληνική Εταιρεία για την Προστασία του Περιβάλλοντος και της Πολιτιστικής Κληρονομιάς) σε συνεργασία με την UNESCO. Θέμα της συνάντησης ήταν ο επαναπροσδιορισμός της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης, με αναφορά στις έννοιες της «αειφορίας» και της «βιώσιμης ανάπτυξης».

Το 1996 η Περιβαλλοντική Εκπαίδευση εξασφαλίζει χρηματοδοτικά μέσα όπως αυτό του Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης (Κ.Π.Σ.) και υλοποιεί διάφορα Ευρωπαϊκά προγράμματα, όπως προγράμματα μέσω του διαδικτύου, του Globe, του SEMEP, του Comenius, του ΕΠΕΛΕΚ, των περιβαλλοντικών οργανώσεων, των «Οικολογικών Σχολείων», των «Νέων Δημοσιογράφων για το Περιβάλλον» κ.ά.

Το 1997 διοργανώνεται στη Θεσσαλονίκη η Διεθνής Διάσκεψη της UNESCO, με θέμα: «Περιβάλλον και Κοινωνία: Εκπαίδευση και Ευαισθητοποίηση των Πολιτών για την Αειφορία» (βλέπε: <http://www.ekke.gr>).

Το 1998 πραγματοποιείται στην Αθήνα η Επιστημονική Συνάντηση για την Περιβαλλοντική Εκπαίδευση, με διοργανωτή την Π.Ε.ΕΚ.Π.Ε. Το 1999 πραγματοποιείται το Α' Πανελλήνιο Συνέδριο της Π.Ε.ΕΚ.Π.Ε. στη Αθήνα, με θέμα: «Η Αξιολόγηση στην Περιβαλλοντική Εκπαίδευση». Το 2000 αυξάνεται ο αριθμός των Κέντρων Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης, τα οποία ανέρχονται πλέον σε 19, με τη συμβολή τους στην ανάπτυξη και διάδοση της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης να είναι καθοριστική.

Σήμερα, η Περιβαλλοντική Εκπαίδευση τόσο σε διεθνές όσο και σε περιφερειακό επίπεδο κατέχει σημαντική θέση μαζί και με άλλες εκπαιδευτικές καινοτομίες όπως η πολυπολιτισμική εκπαίδευση, η εκπαίδευση για την ανάπτυξη του Τρίτου Κόσμου, η εκπαίδευση για τα ανθρώπινα δικαιώματα, καθώς και της εκπαίδευσης για την βιώσιμη ανάπτυξη, η οποία αποτελεί από εννοιολογική και διεπιστημονική άποψη το ευρύτερο πλαίσιο για την οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη του ατόμου.

3.5 Στόχοι και Σκοποί της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης

Κατά τη διάρκεια των χρόνων του '70 και του '80 διατυπώνεται πληθώρα στόχων για την περιβαλλοντική εκπαίδευση. Ομάδα ειδικών ύστερα από μελέτη κατέληξε στους παρακάτω στόχους(Γεωργόπουλος Α-Τσαλίκη Ε., 1993) :

1. Ο διεπιστημονικός χειρισμός των θεμάτων που εμπλέκει τόσο τις πολιτικές, κοινωνικές, οικονομικές, πολιτισμικές παραμέτρους όσο και αυτές των φυσικών επιστημών.
2. Η εκπαίδευση πολιτών που να είναι: α) γνώστες/ριες του βιοφυσικού και κοινωνικο-πολιτιστικού περιβάλλοντος του οποίου ο άνθρωπος είναι μέρος, β) ενημερωμένοι/ες για τα περιβαλλοντικά προβλήματα και γ) έτοιμοι/ες να δράσουν υπεύθυνα για τη δημιουργία καλύτερου για τη ζωή περιβάλλοντος.
3. Η ανάπτυξη της επίγνωσης όσον αφορά τη θέση και την αλληλεξάρτηση του ανθρώπου με το συνολικό περιβάλλον, του ατόμου με τον εαυτό του και τους άλλους ανθρώπους και τη σχέση του με το πλανητικό οικοσύστημα.
4. Η καλλιέργεια της αντίληψης του ανθρώπου ως ξεχωριστού μέρους του λειτουργούντος οικοσυστήματος, ώστε να έχει την ικανότητα να αλλάζει τις σχέσεις ανάμεσα στα μέρη του οικοσυστήματος αυτού.
5. Η απόκτηση εμπειρίας στην ενασχόληση με τα περιβαλλοντικά προβλήματα, θέματα και ενδιαφέροντα και επομένως απόκτηση ικανότητας για αυτοαξιολόγηση, για

λήψη αποφάσεων σε πολιτικό και κυβερνητικό επίπεδο και επηρεασμό των πραγμάτων προς τις αναγκαίες αλλαγές.

6. Η ενθάρρυνση της αλλαγής των στάσεων και των αξιών με σκοπό την αποδοχή τρόπων ζωής που οδηγούν στη διατήρηση της ποιότητας του περιβάλλοντος.
7. Η βοήθεια προς άτομα και κοινωνικές ομάδες τέτοια ώστε να κερδίσουν ποικιλία εμπειριών σχετικά με το συνολικό περιβάλλον, να αποκτήσουν μια βασική κατανόηση γι' αυτό, καθώς επίσης και για τα προβλήματα που συνδέονται με αυτό, όπως και για το ρόλο της ανθρωπότητας αναφορικά με τα προηγούμενα.
8. Η ανάπτυξη της επίγνωσης πως υπάρχει ανάγκη για ατομική υπευθυνότητα στη διατήρηση και βελτίωση του περιβάλλοντος.
9. Η επεξεργασία μιας ολιστικής άποψης (συστημικής προσέγγισης) του περιβάλλοντος, η οποία θα καθιστά ικανούς τους ανθρώπους να αξιολογούν την επίδραση των αλλαγών.
10. Η γνωριμία με το ιστορικό, πολιτιστικό, και φυσικό περιβάλλον των κοινοτήτων στις οποίες ζουν οι άνθρωποι και η καλλιέργεια εκτίμησης της κληρονομιάς που συνδέεται με τις κοινότητες τους, αλλά και συνειδητοποίησης της κατάστασης στην οποία βρίσκεται το περιβάλλον τους (Γεωργόπουλος Α-Τσαλίκη Ε., 1993).

Οι στόχοι που αναφέρθηκαν πιο πάνω συμφωνούν με τις κατηγορίες στόχων που διατυπώθηκαν στη «Χάρτα του Βελιγραδίου», το 1975 και επιβεβαιώθηκαν αργότερα στη Διάσκεψη της Τιφλίδας, το 1977. Σύμφωνα με αυτές οι στόχοι της Π.Ε. είναι να βοηθήσει άτομα και κοινωνικές ομάδες:

- να αποκτήσουν επίγνωση και ευαισθησία για το συνολικό περιβάλλον, τις αιτίες που το προσβάλλουν αλλά και των συνεπειών αυτής της προσβολής.
- Να διαμορφώσουν στάσεις, αξίες και συναισθήματα ενδιαφέροντος προς το περιβάλλον και να ενεργοποιηθούν για τη βελτίωση και τη προστασία του.
- Να αναπτύξουν δεξιότητες για την προσέγγιση των περιβαλλοντικών ζητημάτων.
- Να αναπτύξουν ικανότητες αξιολόγησης, των εκάστοτε λαμβανομένων περιβαλλοντικών μέτρων και των εκπαιδευτικών προγραμμάτων Π.Ε. και να προτείνουν λύσεις.
- Να αποκτήσουν αίσθηση ευθύνης, έτσι ώστε να διασφαλίζεται η δυνατότητα ενεργού συμμετοχής, σε όλα τα επίπεδα, προς την κατεύθυνση επίλυσης των περιβαλλοντικών προβλημάτων, αρχής γενομένης από το τοπικό- άμεσο περιβάλλον τους αλλά και επέκτασης στη συνέχεια και στο έμμεσο- ευρύτερο περιβάλλον(Φύκαρης Ι).

Οι στόχοι αυτοί για να είναι αποτελεσματικοί, πρέπει να λειτουργήσουν ως κίνητρα για τον πολίτη, ώστε να πάψει να είναι παθητικός και να αναζητήσει αποδοτικότερες και θετικότερες προς το περιβάλλον λύσεις, διεκδικώντας και παλεύοντας ενεργά για καλύτερη ποιότητα ζωής.

Τέλος οι σκοποί της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης είναι:

- Να συνδράμει στη σαφή κατανόηση της ύπαρξης και της σπουδαιότητας της οικονομικής, κοινωνικής, πολιτικής και οικολογικής αλληλεξάρτησης, τόσο στις αστικές όσο και στις αγροτικές περιοχές.
- Να δώσει σε κάθε πολίτη τη δυνατότητα να αποκτήσει τις γνώσεις, την έννοια των αξιών, τις στάσεις, το ενεργό ενδιαφέρον και τις απαραίτητες ικανότητες, που είναι απαραίτητες για να προστατεύσει και να βελτιώσει το περιβάλλον.
- Να εμπνεύσει νέα πρότυπα συμπεριφοράς των ατόμων, ομάδων και της κοινωνίας συνολικά, προς το περιβάλλον(Καλαϊτζίδης Δ-Ουζούνης Κ., 1999).

3.6 Καθοδηγητικές Αρχές της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης

Η Π.Ε. αποδέχεται και ενθαρρύνει ηθικές αξίες τέτοιες οι οποίες βοηθούν τους ανθρώπους να αναπτύξουν αυτοπειθαρχία και υπευθυνότητα ως πολίτες, έτσι ώστε να κατανοούν το χώρο τους και να συνειδητοποιούν ότι η ποιότητα της ζωής τους συνδυάζεται αλλά και εξαρτάται από την ποιότητα του περιβάλλοντος τους.

Πιο συγκεκριμένα μερικές από τις αρχές τις Π.Ε. είναι οι εξής:

- ❖ Να θεωρεί το περιβάλλον στην ολότητα του φυσικό και δομημένο, τεχνολογικό και κοινωνικό, οικονομικό, πολιτικό, τεχνολογικό, πολιτικό, πολιτιστικό, ιστορικό, ηθικό, αισθητικό.
- ❖ Να είναι μια δια βίου διαδικασία που θα αρχίζει από τη προσχολική ηλικία και θα συνεχίζεται σε όλα τα τυπικά και μη τυπικά στάδια.
- ❖ Να είναι διεπιστημονική στην προσέγγιση της, εστιάζοντας στο ιδιαίτερο περιεχόμενο κάθε μαθησιακού αντικειμένου, προκειμένου να γίνει δυνατή μια ολιστική και ισορροπημένη προοπτική.

- ❖ Να εξετάζει τα μείζονα περιβαλλοντικά ζητήματα από τοπική, εθνική, περιφερειακή και διεθνή σκοπιά, έτσι ώστε οι άνθρωποι να εμβαθύνουν στις περιβαλλοντικές συνθήκες που επικρατούν σε άλλες γεωγραφικές περιοχές.
- ❖ Να εστιάζει σε τρέχουσες και πιθανές περιβαλλοντικές καταστάσεις, ενώ θα λαμβάνει υπόψη την ιστορική προοπτική.
- ❖ Να καταστήσει πρόδηλη την ανάγκη για τοπική, εθνική και διεθνή συνεργασία προκειμένου να αποφευχθούν και να επιλυθούν τα προβλήματα του περιβάλλοντος.
- ❖ Να θέτει ρητά την περιβαλλοντική οπτική κατά τον σχεδιασμό για την ανάπτυξη.
- ❖ Να συσχετίζει την περιβαλλοντική ευαισθησία, τη γνώση, τις δεξιότητες επίλυσης προβλημάτων και την αποσαφήνιση των αξιών σε κάθε ηλικία, αλλά με ιδιαίτερη έμφαση στην περιβαλλοντική ευαισθητοποίηση των μαθητών της παιδικής ηλικίας.
- ❖ Να υπογραμμίζει την πολυπλοκότητα των προβλημάτων του περιβάλλοντος και με αυτό τον τρόπο την ανάγκη να αναπτυχθεί η κριτική σκέψη και οι δεξιότητες επίλυσης προβλήματος.
- ❖ Να βοηθήσει τους μαθητές και κατά συνέπεια τους υπόλοιπους πολίτες να ανακαλύψουν τα συμπτώματα και τις αληθινές αιτίες των προβλημάτων του περιβάλλοντος.
- ❖ Να χρησιμοποιήσει ποικίλα μαθησιακά περιβάλλοντα και ένα ευρύ φάσμα παιδαγωγικών προσεγγίσεων στη διδασκαλία/ μάθηση σχετικά και από το περιβάλλον με την ανάλογη επιμονή σε πρακτικές δραστηριότητες και άμεσες εμπειρίες(Φύκαρης Ι).

3.7 Αρετές της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης

Μέσα από τις διαδικασίες της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης πάρα πολλά πράγματα επιτυγχάνονται.

Καταρχάς επιτυγχάνεται η παραγωγή γνώσης και συναίνεσης ώστε να μπορεί να στηρίζει οποιαδήποτε κυβερνητική προσπάθεια σχετική με τη λήψη μέτρων για τη προστασία του περιβάλλοντος.

Επίσης αποδυναμώνεται ο ρόλος των «ειδικών», εξαιτίας του γεγονότος ότι και άλλοι άνθρωποι που δεν είναι ειδικοί εκφράζουν τις απόψεις τους για τις πολιτικές, κοινωνικές και οικονομικές συνιστώσες των περιβαλλοντικών ζητημάτων. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα να ευαισθητοποιείται ολοένα και περισσότερο ο κόσμος και να νιώθει ότι έχει ευθύνη απέναντι στο περιβάλλον(Γεωργόπουλος Α-Τσαλίκη Ε., 1993).

Άλλη μια αρετή της π.ε. είναι ότι δημιουργείται τέτοιο κλίμα το οποίο επιτρέπει την εγρήγορση όλων των αισθήσεων, ώστε εκείνες να «ενημερώνουν» για το γύρω περιβάλλον. Η κατάσταση αυτή περιγράφεται ως αισθητηριακή επίγνωση (sensory awareness) και θεωρείται θεμέλιο της π.ε. Έχει σχέση με την αισθητική ανάπτυξη και απόλαυση, με την απόλαυση της ζωής και της επιστημονικής έρευνας, καθώς επίσης και με την τάση του παιδιού να ανακαλύπτει, να εξερευνά και να δημιουργεί. Βρέθηκε ότι παιδιά με καλλιεργημένη την αισθητηριακή επίγνωση, η οποία επιτυγχάνεται μέσα από την καλλιτεχνική εκπαίδευση, είχαν βελτίωση στην επίδοσή τους στα μαθηματικά και την ανάγνωση, αλλά επίσης μείωσαν και τις επιδόσεις σε διάφορους βανδαλισμούς (Rockerfeller Report 1981).

Ας μην ξεχνάμε ότι μέσα από την π.ε. υπάρχει εμπέδωση της ολιστικής άποψης για τον κόσμο. Όλα τα θέματα τα οποία προκύπτουν, εξετάζονται τόσο από τη μεριά των θετικών επιστημών, όσο και από κοινωνική, πολιτική, οικονομική, ηθική και αισθητική άποψη, με αποτέλεσμα να κατανοείται η πολυπλοκότητα και η αλληλοσύνδεση των πραγμάτων.

Βέβαια άλλη μια αρετή της π.ε. είναι πως μέσα από αυτή αναπτύσσονται άλλες δεξιότητες εκτός των διανοητικών οι οποίες θεωρούνται παραγνωρισμένες και υποτιμημένες.

Για τα παιδιά είναι πολύ σημαντικό το γεγονός ότι υπάρχει αύξηση της αυτοπεποίθησης και αυτοεκτίμησης τους μέσα από τη λύση προβλημάτων έξω από το οικογενειακό περιβάλλον και γιατί όχι έξω και από το σχολικό. Αναπτύσσονται οι συλλογικές δραστηριότητες και η συνεργασία μεταξύ των παιδιών και αυτό βοηθάει στην μεταξύ τους επικοινωνία και στην ομαδικότητα.

Ενισχύονται οι γνώσεις τους και αναπτύσσεται η φαντασία τους κάτι το οποίο τα βοηθάει να γίνονται απόδοτικά και δημιουργικά.

Με την π.ε. προσεγγίζονται διεπιστημονικά και ομαδικά διάφορα θέματα, βοηθώντας έτσι τους εκπαιδευτικούς να είναι πιο αποδοτικοί και όχι αγχωμένοι, κάνοντας δημιουργικά τη δουλειά τους χωρίς να ακολουθούν τον απαρχαιωμένο κατατεμαχισμό των ωρών διδασκαλίας (Γεωργόπουλος Α-Τσαλίκη Ε., 1993).

Τέλος αξίζει ιδιαίτερα να αναφερθεί ότι με την π.ε. υπάρχει σύνδεση του σχολείου με τον έξω κόσμο, άνοιγμα του σχολείου στη ζωή και ισχυροποίηση της αλληλεπίδρασης σχολείου και κοινότητας. Αυτό μπορεί να αποτελέσει σημείο εκκίνησης για τη διεκδίκηση αλλαγών στα προγράμματα σπουδών προς την κατεύθυνση οργανικής σύνδεσης τους με την

τοπική κοινότητα, καθώς επίσης και για την προώθηση της αυτοδιαχείρισης των σχολείων με τη συνεργασία της κοινότητας στα πλαίσια της αποκέντρωσης.

3.8 Λειτουργίες της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης

Η ιδέα μιας παγκόσμιας, συνεχούς εκπαίδευσης και προσιτής σε όλους έχει εμφανή αντίκτυπο στον προγραμματισμό και την οργάνωση της Π.Ε. Από τη φύση και τη λειτουργία της, αφορά και επομένως πρέπει να απευθύνεται στην κοινωνία σαν σύνολο, χρησιμοποιώντας τρόπους ανάλογους με τις ανάγκες, τα ενδιαφέροντα και τα κίνητρα διαφόρων ηλικιών και κοινωνικών κατηγοριών. Η εκπαίδευση θα πρέπει να εισαχθεί σε όλα τα εκπαιδευτικά επίπεδα, εντός και εκτός του σχολείου.

Πρωταρχική λειτουργία της Π.Ε. είναι η εκπαίδευση του κοινού. Προσφέροντας γενικές γνώσεις, παράλληλα θα ενημερώνει για τα προβλήματα του περιβάλλοντος στην καθημερινή ζωή και θα ενθαρρύνει την υιοθέτηση μιας συνεπούς και δεσμευτικής συμπεριφοράς.

Η εκπαίδευση πρέπει να παρέχεται σε όλες τις ηλικίες της επίσημης εκπαίδευσης τόσο για τους μαθητές όσο και για τους καθηγητές. Πρέπει επίσης να προσφέρεται και στις διάφορες μη επίσημες εκπαιδευτικές δραστηριότητες των νέων και των ενηλίκων χωρίς να λαμβάνεται υπόψη η πληθυσμιακή ομάδα στην οποία ανήκουν. Η Π.Ε. πρέπει να ενσωματωθεί στη γενική εκπαίδευση κάθε χώρας και να αναπτυχθεί μέσα στα πλαίσια όλων των εκπαιδευτικών ιδρυμάτων και όλων των εκπαιδευτικών προγραμμάτων (Παπασιδέρη Ι., 1996).

Μια δεύτερη λειτουργία της Π.Ε. είναι η εκπαίδευση ορισμένων επαγγελματικών ή κοινωνικών ομάδων, των οποίων η δραστηριότητα και η επίδραση έχουν άμεση σχέση με το περιβάλλον. Αυτοί είναι διάφοροι μηχανικοί, αρχιτέκτονες, οικονομολόγοι, δικηγόροι, βιομήχανοι και άλλοι.

Για να ενημερωθούν όλοι αυτοί οι άνθρωποι για τα αποτελέσματα που έχουν οι αποφάσεις και πράξεις τους στο περιβάλλον, τα εκπαιδευτικά προγράμματα θα πρέπει να λαμβάνουν υπόψη το επάγγελμα και τη συγκεκριμένη κοινωνική ομάδα προς την οποία απευθύνονται.

Αυτός ο τύπος εκπαίδευσης μπορεί να ενσωματωθεί στην επίσημη εκπαίδευση π.χ. στις διάφορες σχολές των διαφόρων ειδικοτήτων, ή στα ιδρύματα τα υπεύθυνα για την εκπαίδευση διαφόρων ομάδων που ασκούν κοινωνικές υπευθυνότητες κατά τη διάρκεια της προϋπηρεσιακής ή υπηρεσιακής τους εκπαίδευσης.

Η εκπαίδευση μπορεί επίσης να διοργανωθεί σε μία κατά περιόδους βάση με διάφορα σεμινάρια, εκπαιδευτικά προγράμματα, αποσπάσεις, κ.τ.λ (Παπασιδέρη Ι., 1996).

Η τρίτη λειτουργία αφορά την εκπαίδευση ορισμένων επαγγελματιών και επιστημόνων εργαζομένων σε συγκεκριμένα περιβαλλοντικά προβλήματα. Αυτό αποτελεί μεγάλη ομάδα ανθρώπων με ποικιλία τεχνικών γνώσεων. Κάποια μέλη μπορεί να είναι πολύ ειδικευμένα π.χ. στο σχεδιασμό της χρήσης των φυσικών πηγών, στο σχεδιασμό πόλεων, στις τεχνικές για τον έλεγχο μόλυνσης αέρα και νερού, κ.λ.π., ενώ κάποιοι άλλοι έχουν λάβει πολύπλευρη εκπαίδευση κατά την προετοιμασία τους για την αντιμετώπιση πολύπλοκων προβλημάτων.

Οφείλουμε να συμπεριλάβουμε τους ειδικούς των φυσικών ή κοινωνικών επιστημών (βιολογία, χημεία, οικολογία, οικονομικά, κοινωνιολογία κ.λ.π. όλοι αυτοί οι επαγγελματίες και επιστήμονες καλούνται να θεμελιώσουν τις γνώσεις, στις οποίες βασίζονται η περιβαλλοντική εκπαίδευση και αγωγή (Παπασιδέρη Ι., 1996).

Οι τρεις προαναφερθείσες λειτουργίες είναι αλληλένδετες. Είτε σχετίζονται με το περιεχόμενο της περιβαλλοντικής, είτε της διαρκούς εκπαίδευσης. Αυτές οι λειτουργίες θα πρέπει να πραγματοποιούνται σε συντονιστική βάση. Είναι απαραίτητο οι γραμμές έμφασης και περιεχομένου να σχηματίζουν μια καταληπτή μορφή βασισμένη σε πραγματική πείρα και επιστημονική γνώση που μπορεί να δρα σαν κοινό σημείο αναφοράς στις ποικίλες μορφές της Π.Ε.

Συνοψίζοντας, τέτοιου είδους εκπαίδευση μπορεί να θεωρηθεί σαν μια διαδικασία κατά τη διάρκεια της οποίας τα άτομα και η κοινωνία ενημερώνονται για το περιβάλλον τους και για την αλληλεπίδραση των βιολογικών, φυσικών και οικονομο-πολιτιστικών στοιχείων, αποκτώντας τη γνώση, τις αξίες, τις τέχνες, την πείρα και τη θέληση που θα τους βοηθήσει να δράσουν ατομικά και συλλογικά για να λύσουν τα παρόντα και τα μέλλοντα περιβαλλοντικά προβλήματα. Αυτή η εκπαιδευτική πρακτική θα εμπνεύσει όχι μόνο τη συμπεριφορά του κοινού γενικά, αλλά και τη συμπεριφορά αυτών των οποίων οι αποφάσεις λόγω θέσης έχουν αντίκτυπο στο περιβάλλον.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο 4 : ΔΡΑΣΕΙΣ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΩΝ ΜΗ ΚΥΒΕΡΝΗΤΙΚΩΝ ΟΡΓΑΝΩΣΕΩΝ (ΠΜΚΟ) ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ.

4.1 Εισαγωγή

Η Περιβαλλοντική Εκπαίδευση αποτελεί ένα χώρο μελέτης, προβληματισμού, στοχασμού και αναζητήσεων. Ο ρόλος του ανθρώπου ως οντότητα μέσα στη φύση και η σχέση του με το περιβάλλον είναι ζητήματα, μεταξύ άλλων, που απασχολούν και προβληματίζουν ολοένα και περισσότερο, καθώς οι επεμβάσεις προς το περιβάλλον τείνουν να διαμορφώσουν συνθήκες αφιλόξενες και πολλές φορές ασύμβατες προς τη ζωή. Η ανάγκη για αλλαγή της αντίληψης που βλέπει τον άνθρωπο ως απόλυτο κυρίαρχο και η διαμόρφωση νέων ηθικών αξιών του ανθρώπου σε σχέση με το περιβάλλον είναι επιτακτική (Αναστασιάδης Π.- Κιμιώνης Γ., 1998.). Οι Περιβαλλοντικές Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις (Π.Μ.Κ.Ο)έχουν τη δυνατότητα να παίζουν σημαντικό ρόλο προς αυτή την κατεύθυνση, αφού παρέχουν την δυνατότητα γνώσης, συνείδησης και οργάνωσης. Οι δράσεις τους, που σχετίζονται με την Περιβαλλοντική Εκπαίδευση, μπορούν να αποτελέσουν το μέσο για αυτό το σκοπό.

Η Περιβαλλοντική Εκπαίδευση λοιπόν, μπορεί και απευθύνεται τόσο σε άτομα της σχολικής ή πανεπιστημιακής ηλικίας όσο και σε ενήλικες άλλων κοινωνικών ομάδων, έτσι οι Περιβαλλοντικές Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις (Π.Μ.Κ.Ο.) δημιουργούν δράσεις για όλες της ηλικιακές ομάδες. Δείχνοντας πάντως μια τάση σε δράσεις που αφορούν τα παιδιά, θεωρώντας ότι μπορούν πέραν των γνώσεων, να αποκτήσουν κοινωνικές αξίες και αισθήματα ευθύνης, για την προστασία και βελτίωση του περιβάλλοντος και να διαμορφώσουν μια ηθική και ένα κώδικα συμπεριφοράς που θα βασίζεται στο σεβασμό προς τη φύση και το κοινωνικό σύνολο.(Μαραγκάκης Σ. - Καλογερόπουλος Χ., 2002,).

Συμπερασματικά λοιπόν, σε αυτό το κεφάλαιο θα παρακολουθήσουμε τους λόγους για τους οποίους οι Περιβαλλοντικές Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις (Π.Μ.Κ.Ο.) ασχολήθηκαν και ασχολούνται συστηματικά και μεθοδικά για την προώθηση της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης, τις δυσκολίες που αντιμετωπίζουν στην προσπάθεια αυτή, το νομικό πλαίσιο μέσα στο οποίο κινούνται καθώς και έναν σχολιασμό σχετικά με το επίπεδο των δράσεων, τις οποίες θα δούμε με συντομία για κάθε περιβαλλοντική οργάνωση.

4.2 ΟΙ Περιβαλλοντικές Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις (Π.Μ.Κ.Ο.) και η Περιβαλλοντική Εκπαίδευση

Η πρώτη φορά που συναντάται στον Ελλαδικό χώρο, με ανεπίσημη μορφή, η περιβαλλοντική εκπαίδευση είναι με τον Βύρων Αντύπα και την περιβαλλοντική οργάνωση που ιδρύει εν έτη 1952, την Ελληνική Εταιρεία Προστασίας της Φύσης.

Φυσικά εκείνη την περίοδο δεν είχε καν ύπαρξη, επίσημη ή ανεπίσημη, ο όρος «περιβαλλοντική εκπαίδευση», αλλά παρατηρείτε η πρώτη ουσιαστική και οργανωμένη προσπάθεια για την προσέλκυση και ενημέρωση όσον των περισσότερων ατόμων στην οργάνωση, με σκοπό την ενδυνάμωσής της και την κατανόηση από το κοινωνικό σύνολο των περιβαλλοντικών προβλημάτων.

Ουσιαστικά στην Ελλάδα η περιβαλλοντική εκπαίδευση αρχίζει 1976, με τη συνεργασία του Υπουργείου Συντονισμού (Γραμματεία Εθνικού Συμβουλίου Χωροταξίας και Περιβάλλοντος), του Υπουργείου Παιδείας και του Κέντρου Εκπαιδευτικών Μελετών και Επιμόρφωσης (Κ.Ε.Μ.Ε.). Ενώ την επόμενη δεκαετία παρατηρείται μια έντονη δραστηριότητα με τελικό αποτέλεσμα την πειραματική εισαγωγή της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης στα σχολεία, με την ψήφιση του Νόμου 1892/31-07-1990 (βλέπε επίσης στο διαδίκτυο: <http://www.ekke.gr>).

Μέσα σε αυτό το κλίμα αρχίζουν και δημιουργούνται, με σταθερούς ρυθμούς, νέες Περιβαλλοντικές Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις (Π.Μ.Κ.Ο.), οι οποίες ως πρώτο μέλημα τους είναι να εντάξουν στις δράσεις τους την περιβαλλοντική εκπαίδευση.

Οι βασικοί λόγοι που οδήγησαν, και οδηγούν ακόμα και στις μέρες μας, τις περισσότερες Περιβαλλοντικές Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις (Π.Μ.Κ.Ο.), στην ενασχόληση τους με τον θεσμό της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης είναι:

- ο Η ενημέρωση και η ευαισθητοποίηση των αυριανών - αλλά και των υπάρχόντων- πολιτών, έτσι ώστε οι πρώτοι να μην επαναλάβουν τα λάθη των προηγούμενων γενεών και να υιοθετήσουν τις αρχές της βιωσιμότητας στην καθημερινή τους ζωή και οι δεύτεροι να διορθώσουν την περιβαλλοντική τους συμπεριφορά και να υιοθετήσουν μια στάση αλλαγής όσον αφορά τα περιβαλλοντικά ζητήματα.

- Η σκέψη πως ο άνθρωπος, ακόμα και αν οφείλεται σε αυτόν η καταστροφή του περιβάλλοντος, είναι σύμμαχος στον αγώνα για την διατήρηση του. Βρίσκεται δηλαδή δίπλα στις Περιβαλλοντικές Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις (Π.Μ.Κ.Ο.) και όχι απέναντι τους
- Το γεγονός πως κανένας άνθρωπος δεν μπορεί να είναι ανενημέρωτος ή αδιάφορος σε θέματα περιβάλλοντος, αφού μέσα σε αυτό ζει και αναπτύσσεται. Το περιβάλλον είναι αυτό που το δημιουργεί αυτές τις συνθήκες για να είναι ευτυχισμένος και υγιείς και πρέπει να το προσέχει και να το σέβεται.
- Η περιβαλλοντική εκπαίδευση, για αρκετές Περιβαλλοντικές Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις (Π.Μ.Κ.Ο.), δεν περιορίζεται μόνο σε σχολεία Δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, αλλά παρά τις δυσκολίες συνεχίζεται και στην Τριτοβάθμια εκπαίδευση καθώς και μετά την ενηλικίωση ακόμα και σε πολύ μεγαλύτερες ηλικίες, αφού η φιλοσοφία είναι πως η εκπαίδευση δεν σταματά ποτέ.

4.3 Οι δυσκολίες που αντιμετωπίζουν οι Περιβαλλοντικές Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις (Π.Μ.Κ.Ο.) σε σχέση με την Περιβαλλοντική Εκπαίδευση

Την 15^η Μαΐου 2003 εκδόθηκε υπουργική απόφαση στην εφημερίδα της κυβέρνησης (φ.ε.κ 693) η οποία απαγορεύει στις Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις να εμπλέκονται στην περιβαλλοντική εκπαίδευση. Με λίγα λόγια δεν μπορούν να κάνουν εκπαίδευση μαθητών, ούτε ν' αναλάβουν συντονιστικό ρόλο δράσεων («Δαίμων της οικολογίας», τεύχος 31). Τον ρόλο αυτό τον αναλαμβάνουν τα ΚΠΕ (Κέντρα Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης).

Τα ΚΠΕ (Κέντρα Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης) είναι ;;;; και οι δράσεις εντοπίζονται:

- Στον σχεδιασμό και υλοποίηση Προγραμμάτων Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης για τα σχολεία Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης.
- Στην οργάνωση επιμορφωτικών και ενημερωτικών συναντήσεων για εκπαιδευτικούς και πολίτες.
- Στη συνεργασία με Πανεπιστήμια και άλλα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα για ανταλλαγή πληροφοριών, εκπαιδευτικού υλικού, στήριξη προγραμμάτων.
- Στη συνεργασία με τους Υπεύθυνους **Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης** και στηρίζουν τα προγράμματα σχολείων,

- Στη συνεργασία με Τοπικούς φορείς, ενώ οργανώνουν εκδηλώσεις με σκοπό τη βιώσιμη ανάπτυξη.

Είναι λοιπόν γεγονός πως αυτή η κατάσταση δημιούργησε μια σύγχυση στις περισσότερες Περιβαλλοντικές Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις (Π.Μ.Κ.Ο.), οι οποίες θα έπρεπε να δίνουν την δουλειά τους στα ΚΠΕ (Κέντρα Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης) και να μην την εκμεταλλεύονται οι ίδιοι. Φυσικά δεν είναι ποτέ δυνατόν για ένα τόσο σημαντικό ζήτημα να υπάρξει αδράνεια και αδιαφορία από τις Περιβαλλοντικές Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις (Π.Μ.Κ.Ο.).

Με λίγα λόγια αρκετοί υποστηρίζουν πως δεν υπάρχει νομοθετικό πλαίσιο ώστε οι Περιβαλλοντικές Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις (Π.Μ.Κ.Ο.), να μπορούν να ελιχθούν και να εξελίσσουν τις δράσεις τους στην περιβαλλοντική εκπαίδευση, ενώ άλλοι πως το νομοθετικό πλαίσιο ενώ υπάρχει δεν εφαρμόζεται. Συνέπεια αυτού είναι είτε η απροθυμία κάποιων περιβαλλοντικών οργανώσεων να εμπλακούν με την περιβαλλοντική εκπαίδευση είτε η δυσκολία αυτών που ασχολούνται να υλοποιήσουν δράσεις περιβαλλοντικής εκπαίδευσης στα σχολεία.

Έτσι ακόμα και με την σημαντική έλλειψη κονδυλίων αλλά και την γραφειοκρατία στην μέση συνέχισαν σ' αυτό το δύσκολο μονοπάτι της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης. Εξάλλου τα ΚΠΕ (Κέντρα Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης) δεν θα μπορούσαν να σταθούν απέναντι στις περιβαλλοντικές οργανώσεις, αφού ο σκοπός και ο στόχος είναι ο ίδιος, η περιβαλλοντική διαπαιδαγώγηση των μελλοντικών πολιτών και χρόνος έχει ήδη χαθεί, έχοντας μπει σε αντίστροφη μέτρηση για την μη αναστρέψιμη καταστροφή του περιβάλλοντος.

Μερικοί ίσως θεωρήσουν ουτοπική αυτήν την σχέση μεταξύ Περιβαλλοντικές Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις (Π.Μ.Κ.Ο.) και ΚΠΕ (Κέντρων Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης), αλλά η αίσθηση μας είναι πως αυτή είναι η κατάσταση, και αν δεν είναι σε κάποιες περιπτώσεις...να η ευκαιρία.

Μια ακόμη δυσκολία των Περιβαλλοντικών Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων (Π.Μ.Κ.Ο.) σε σχέση με την περιβαλλοντική εκπαίδευση είναι η διστακτικότητα ή ακόμα και η αδιαφορία μιας μερίδας δασκάλων να ασχοληθούν με την περιβαλλοντική εκπαίδευση.

Η αιτία βρίσκεται στην μεγάλη γραφειοκρατική διαδικασία που πρέπει να ακολουθηθεί και τον μεγάλο βαθμό ευθύνης που έχει ο δάσκαλος απέναντι στα παιδιά και στους γονείς, σε επισκέψεις σε υπαίθριους χώρους. Έτσι λοιπόν καθώς η ανάμειξη κάποιας περιβαλλοντικής οργάνωσης στα σχολεία για περιβαλλοντική εκπαίδευση επαφίεται στην θέληση του διδάσκοντα είναι δύσκολη αυτή η ανάμειξη.

Φυσικά θα ήταν τεράστια παράλειψη να μην αναφερθούμε εν συντομία σε αυτούς τους δασκάλους που ενδιαφέρονται πραγματικά και ασχολούνται με μεγάλη θέληση και μεράκι με τις δράσεις περιβαλλοντικής εκπαίδευσης.

Μερικές ακόμη δυσκολίες εντοπίζονται στην γενικότερη δυσκολία εύρεσης οικονομικών πόρων και χορηγιών για την υλοποίηση των δράσεων περιβαλλοντικής εκπαίδευσης, που είναι αρκετά δαπανηρές και στην δυσκολία προσέγγισης των παιδιών, ιδιαίτερα αυτών του Λυκείου, αφού εκτός από τον φόρτο μαθημάτων που έχουν, βλέπουν τις δράσεις αυτές ως κάτι ασήμαντο και αδιάφορο.

Συμπερασματικά λοιπόν μπορούμε να πούμε πως ο δρόμος των Περιβαλλοντικών Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων (Π.Μ.Κ.Ο.) στην περιβαλλοντική εκπαίδευση δεν είναι στρωμένος με ροδοπέταλα αλλά παρά τις δυσκολίες η σημαντικότητα αυτών των δράσεων καταδεικνύει την ανάγκη όχι μόνο διατήρησης τους αλλά και ενίσχυσης τους.

4.4 Επιλεγμένες δράσεις των Π.Μ.Κ.Ο στην Περιβαλλοντική Εκπαίδευση

Σε αυτό το σημείο λοιπόν θα δούμε με συνοπτικά ποιες δράσεις πραγματοποιούν οι Περιβαλλοντικές Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις (Π.Μ.Κ.Ο.), που έχουν επιλεγεί από τον Νομό Αττικής και κάτω από ποιο πρίσμα αντιλαμβάνονται την πραγματοποίηση περιβαλλοντικής εκπαίδευσης.

4.4.1 WWF Ελλάς (World Wide Fund for Nature)

Το WWF Ελλάς λοιπόν πιστεύει πως η διοργάνωση εκστρατειών, δηλαδή στοχευμένων δράσεων επικοινωνίας και άσκησης πίεσης για την επίτευξη συγκεκριμένου στόχου, είναι ένα πολύ σημαντικό εργαλείο στη δουλειά του.

Επειδή συχνά τα επείγοντα και «καυτά» περιβαλλοντικά ζητήματα είναι δυσνόητα, όχι μόνο για τον απλό πολίτη, αλλά ακόμα και για εκείνους που στελεχώνουν τα κέντρα

λήψης αποφάσεων, απαιτείται εντατική δουλειά τόσο για την επιστημονική τεκμηρίωση του προβλήματος και των λύσεων, όσο και για την περιβαλλοντική ευαισθητοποίηση και δραστηριοποίηση όλων των ενδιαφερόμενων πολιτών και φορέων.

4.4.2 Οικολογική Εταιρεία Ανακύκλωσης

Η Οικολογική Εταιρεία Ανακύκλωσης (Ο.Ε.Α.) γνωρίζει ότι, για να μπορέσουμε να ικανοποιήσουμε τις ανάγκες των σημερινών γενεών χωρίς να υποθηκεύσουμε τις ανάγκες των μελλοντικών γενεών θα πρέπει να ενημερωθούν και να ευαισθητοποιηθούν οι αυριανοί πολίτες, έτσι ώστε να μην επαναλάβουν τα λάθη των προηγούμενων γενεών και να υιοθετήσουν τις αρχές της βιωσιμότητας στην καθημερινή τους ζωή.

Τα προγράμματα περιβαλλοντικής εκπαίδευσης, μαζί με το "Φορηγό της Ανακύκλωσης", ήταν οι πρώτες δραστηριότητες της Ο.Ε.Α. Οι προβολές slides και οι ομιλίες με θέμα τη μείωση, την επαναχρησιμοποίηση, την ορθολογική διαχείριση των απορριμμάτων και την ανακύκλωση, ξεκίνησαν το 1991 από εθελοντές μέλη της Ο.Ε.Α. Η σημαντική εμπειρία που έχει αποκτηθεί όλα αυτά τα χρόνια, έχει συμβάλει στη διαμόρφωση ενός ολοκληρωμένου προγράμματος περιβαλλοντικής εκπαίδευσης. Μελέτη της Ο.Ε.Α. έχουν συμμετάσχει κατά καιρούς σε ημερίδες / συνέδρια για τα θέματα της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης. (Φυλλάδιο οικολογικής εταιρείας ανακύκλωσης).

4.4.3 Δίκτυο Μεσόγειος - SOS

Το Δίκτυο Μεσόγειος S.O.S. εκπονεί εκπαιδευτικά προγράμματα στο χώρο των σχολείων με σύγχρονα οπτικά μέσα, χαρτοκοπτική, συνοδευτικό ενημερωτικό υλικό και συζήτηση με τους μαθητές. Παράλληλα παρουσιάζει παραδείγματα καλών πρακτικών, φιλικών προς το περιβάλλον και την κοινωνία.

Το έργο του Δικτύου Μεσόγειος - S.O.S. βασίζεται στην ενεργό συμμετοχή των εθελοντών, ιδιαίτερα των νέων, που με διάθεση και συνέπεια στηρίζουν τις δράσεις του. Μερικούς από τους τομείς δράσης που έχουν θεματικό άξονα την περιβαλλοντική ευαισθητοποίηση και συμμετέχουν οι εθελοντές είναι:

- 1. Εκστρατείες καθαρισμών ακτών και φυσικών περιοχών*
- 2. Καλοκαιρινά προγράμματα*

3. Υποστήριξη εκδηλώσεων

4. Πρόγραμμα Περιβαλλοντικής Αγωγής

Επιπλέον στο πλαίσιο του προγράμματος που αφορά την περιβαλλοντική αγωγή και ευαισθητοποίηση, το Δίκτυο Μεσόγειος SOS έχει αναπτύξει εκπαιδευτικά πακέτα που καλύπτουν τις παρακάτω θεματικές ενότητες και συμβάλλουν αποτελεσματικά στην περιβαλλοντική εκπαίδευση:

A) Εκπαιδευτικό πρόγραμμα: «Νερό: πηγή ζωής»

B) Εκπαιδευτικό πρόγραμμα: «Ακτές, θάλασσα, Μεσόγειος»

Γ) Εκπαιδευτικό πρόγραμμα: «Προστασία του κλίματος και ενέργεια»

*Δ) Εκπαιδευτικό πρόγραμμα : Βιώσιμη ανάπτυξη σε εθνικό και τοπικό επίπεδο
«Σκεφτόμαστε παγκόσμια δρούμε τοπικά»*

4.4.4 Εταιρεία για την Μελέτη και Προστασία της Μεσογειακής Φώκιας (ΜΟm)

Η ΜΟm προσπαθεί να ευαισθητοποιήσει το κοινό για θέματα προστασίας του θαλάσσιου περιβάλλοντος αξιοποιώντας το Δίκτυο των εθελοντών της στους Καλοκαιρινούς Σταθμούς Ενημέρωσης και μέσω των προγραμμάτων Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης (Π.Ε.). Εκτός από συστηματικές παρουσιάσεις σε σχολεία, τα τρία τελευταία χρόνια η Π.Ε. πραγματοποιείται στα πλαίσια οργανωμένων επισκέψεων μαθητών στο Ζωολογικό Μουσείο του Πανεπιστημίου Αθηνών. Ιδιαίτερη έμφαση, εξάλλου, έχει δοθεί στα σχολεία των παράκτιων και νησιωτικών περιοχών, όπου οργανώνονται ειδικές αποστολές.

Τα προγράμματα Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης και Ευαισθητοποίησης έχουν σαν στόχο να ενημερώσουν και να εντάξουν δημιουργικά τα παιδιά στο πρόβλημα της εξαφάνισης της Μεσογειακής φώκιας και στις προσπάθειες που γίνονται για την προστασία του θαλάσσιου περιβάλλοντος.

Τα προγράμματα απευθύνονται σε μαθητές πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης και περιλαμβάνουν:

- α) εισαγωγικό μέρος,
- β) προβολή διαφανειών,
- γ) συζήτηση με τους μαθητές,
- δ) ξενάγηση στο Ζωολογικό Μουσείο,
- ε) διανομή εντύπου υλικού.

4.4.5 Ελληνική Ορνιθολογική Εταιρεία

Μια από τις πιο σημαντικές δραστηριότητες που παραγματοποιεί η Ελληνική Ορνιθολογική Εταιρεία αφορά την διοργάνωση εκδρομών και πιο συγκεκριμένα αυτή που γίνεται κάθε χειμώνα στη λιμνοθάλασσα της Γιάλοβας.

Μέχρι τώρα (1998-2003) 168 σχολεία και 9.407 μαθητές έχουν ξεναγηθεί στη λιμνοθάλασσα της Γιάλοβας. Στόχος είναι ο υγρότοπος εδώ να καθιερωθεί ως ετήσια εκπαιδευτική εκδρομή για όλα τα σχολεία του νομού αλλά και από άλλα μέρη της Ελλάδας, καθώς η περιβαλλοντική εκπαίδευση των νέων θεωρείται πλέον αναγκαίο στοιχείο διαπαιδαγώγησης για τη διαμόρφωση ευαισθητοποιημένων πολιτών με σεβασμό προς το περιβάλλον για το μέλλον.

4.4.6 Ελληνική Εταιρεία για τη προστασία του Περιβάλλοντος και της Πολιτιστικής Κληρονομιάς

Οι δράσεις που διοργανώνει η Ελληνική Εταιρεία για την προστασία του περιβάλλοντος και της πολιτιστικής κληρονομιάς είναι τα εξής:

- «*ΤΟ ΣΠΟΡΑΚΙ, πηγή ζωής*», το οποίο είναι ένα Δίκτυο Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης (Δ.Π.Ε.), που λειτουργεί από το 1997.
- «*Ο ΝΑΥΤΙΛΟΣ, ταξιδεύει...*», ο οποίος είναι ένα Δίκτυο Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης (Δ.Π.Ε.), που λειτουργεί από το 1999.
- «*ΒΙΩΣΙΜΕΣ ΠΟΛΕΙΣ*», στόχος του οποίου είναι να κατανοήσουν οι εκπαιδευτικοί και οι μαθητές την ανάγκη σύνδεσης της ποιότητας ζωής στην πόλη με:
 - ✓ τις αξίες που επιτρέπουν τη διαφύλαξη της κοινωνικής συνοχής και ευημερίας,
 - ✓ τις λογικές σχεδιασμού των πόλεων, ανάπλασης περιοχών, χρήσης γης,
 - ✓ την ενεργοποίηση των πολιτών για την επίλυση των τοπικών προβλημάτων.
- «*ΤΟ ΠΟΤΑΜΙ*», το οποίο είναι ένα Πανελλήνιο Δίκτυο Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης, που ιδρύθηκε με πρωτοβουλία του εθνικού συντονιστή Δρ. Δημήτρη

Καλαϊτζίδη μετά από σχετική πρόταση προς το ΥΠΕΠΘ και αναγνωρίστηκε με την Γ2/8500/13-11-1995 εγκύκλιο της Διεύθυνσης Σπουδών Δ.Ε.

4.4.7 Μεσογειακό Γραφείο Πληροφόρησης (MIO-ECSDE)

Η σημαντικότερη δράση περιβαλλοντικής εκπαίδευσης της οργάνωσης είναι το MEDIES (Mediterranean Education Initiative for Environment and Sustainability), το οποίο ουσιαστικά είναι μια πρωτοβουλία για την περιβαλλοντική εκπαίδευση (ΠΕ), την εκπαίδευση για το περιβάλλον και την αειφορία (ΕΠΑ) και την εκπαίδευση για την αειφόρο ανάπτυξη(ΕΑΑ), που εγκαινιάστηκε στη διεθνή διάσκεψη για την αειφόρο ανάπτυξη στο Γιοχάνεσμπουργκ το 2002.

4.4.8 ECO ACTION

Η ECO ACTION έχει δημιουργήσει μια εκπαιδευτική ομάδα που δραστηριοποιείται σε θέματα περιβαλλοντικής εκπαίδευσης. Έτσι λοιπόν σε συνεργασία, κυρίως με τα τοπικά δημοτικά σχολεία της περιοχής του Ελληνικού, διοργανώνονται:

- ❖ δεντροφυτεύσεις,
- ❖ καθαρισμοί παραλίων,
- ❖ εκθέσεις από τα ίδια τα παιδιά με αντικείμενα που ανακυκλώνονται,
- ❖ τοποθέτηση φωλιών για τα χελιδόνια. (συνέντευξη με υπεύθυνο περιβαλλοντικής εκπαίδευσης την 27^η Μαΐου 2005)

Με αυτές τις δράσεις η οργάνωση προσπαθεί να διδάξει με πρακτικό και ουσιαστικό τρόπο στους μελλοντικούς πολίτες της κοινωνίας πως η περιβαλλοντική εκπαίδευση μπορεί να γίνει τρόπος ζωής και σκέψης, αρκεί να το θελήσουμε.

4.4.9 Ευώνυμος Οικολογική Βιβλιοθήκη

Η Ευώνυμος οικολογική βιβλιοθήκη έχει την δυνατότητα να παρέχει υλικό σε κάθε ενδιαφερόμενο, εκτός των άλλων, και για την περιβαλλοντική εκπαίδευση. Επιπλέον επιδιώκει συνεργασία με αξιόπιστους φορείς, όπως, Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις, Ιδρύματα, Ερευνητικά Κέντρα, ΑΕΙ, ΟΤΑ, Αγροτικούς και άλλους Συνεταιρισμούς, τοπικούς και αναπτυξιακούς φορείς, εταιρείες και υπηρεσίες, καθώς και με την Ευρωπαϊκή Ένωση και άλλους διεθνείς οργανισμούς, προκειμένου να εκπληρωθούν οι σκοποί τη Βιβλιοθήκης σε αμοιβαία βάση με τους συνεργαζόμενους φορείς.

4.4.10 Μεσογειακό Γραφείο Περιβάλλοντος

Η περιβαλλοντική εκπαίδευση και ευαισθητοποίηση του Μεσογειακού Κέντρου Πληροφόρησης έχει τους εξής άξονες:

- Το ΜΚΠ αναλαμβάνει την οργάνωση (1990-1995) των προγραμμάτων για τα Ευρωπαϊκά Campus Περιβάλλοντος και Πολιτιστικής Κληρονομιάς στην Ελλάδα και την προαγωγή του θεσμού του Campus σε ολόκληρη την Ευρώπη.
- Από τον Σεπτέμβρη του 1997, είναι εταίρος τριμερούς προγράμματος (Αθήνα, Λονδίνο, Μοντελλιέ) για την επεξεργασία ενός παιδαγωγικού πακέτου που αφορά την ατμοσφαιρική ρύπανση και μπορεί να ενταχθεί στο σχολικό πρόγραμμα

4.4.11 Σύλλογος για την Προστασία της Θαλάσσιας Χελώνας - ΑΡΧΕΛΩΝ

Η Περιβαλλοντική Αγωγή στοχεύει στη διαμόρφωση πολιτών που έχουν γνώσεις σχετικά με το φυσικό περιβάλλον και τα προβλήματα που αντιμετωπίζει, είναι ενήμεροι για το πώς μπορεί να βοηθήσουν στο να λυθούν αυτά τα προβλήματα και έχουν κίνητρα για να δουλέψουν προς τη κατεύθυνση της επίλυσής τους. Η ενημέρωση του κοινού είναι πολύ σημαντικό εργαλείο για τις μη κυβερνητικές περιβαλλοντικές οργανώσεις στην προσπάθειά τους να πετύχουν τους στόχους τους. Η Περιβαλλοντική Αγωγή είναι πρωταρχικό ζήτημα για τις Μ.Κ.Ο. αφού η εκπαίδευση των νέων αποτελεί ελπίδα για το μέλλον.

Το πρόγραμμα Περιβαλλοντικής Αγωγής του ΑΡΧΕΛΩΝ άρχισε το 1985, 2 χρόνια δηλαδή μετά από την ίδρυση του Συλλόγου. Παρόλα αυτά επεκτάθηκε αρκετά γρήγορα σε όλη την Ελλάδα και έγινε μία συνεχιζόμενη δραστηριότητα. Το πρόγραμμα πραγματοποιείται με την άδεια του Υπουργείου Παιδείας. Εστιάζεται σε παιδιά όλων των ηλικιών με στόχο την ενημέρωση/ευαισθητοποίηση για τις θαλάσσιες χελώνες, ζώα τα οποία κινδυνεύουν να εξαφανιστούν εξ' αιτίας της άγνοιας και του εγωισμού των ανθρώπων. Με τη θαλάσσια χελώνα σαν παράδειγμα, ο σκοπός είναι να μάθουν τα παιδιά να σέβονται και να αγαπούν τη φύση και να αναπτύσσουν κριτική σκέψη. Το πρόγραμμα περιλαμβάνει ζωντανές παρουσιάσεις, φορητά περιβαλλοντικά πακέτα, ξεναγήσεις στα «Μονοπάτια της Φύσης», επισκέψεις στο Κέντρο Διάσωσης και σε Περιβαλλοντικούς Σταθμούς, δουλειά πεδίου και διανομή εκπαιδευτικών εκδόσεων. Εκπαιδευμένα μέλη του ΑΡΧΕΛΩΝ αναλαμβάνουν να εκτελέσουν το πρόγραμμα. Επιπλέον οργανώνονται εκθέσεις ζωγραφικής κι άλλα γεγονότα που απευθύνονται σε παιδιά, εκπαιδευτικούς και γονείς.

4.4.12 Φίλοι του Μουσείου Γουλανδρή Φυσικής Ιστορίας

Δραστηριοποιούνται κυρίως σε εκπαιδευτικά θέματα, με την "Παρέα" όπου γράφονται παιδιά ηλικίας 10-15 ετών. Από το 1985 οργανώνονται μηνιαίες μεμονωμένες εκδηλώσεις ή πολύμηνες δράσεις γύρω από ένα θέμα ("Ο ΚΗΦΙΣΟΣ χθές-σήμερα-αύριο" το 1992, "Βαδίζοντας σε ρέματα της Αττικής" το 1995 "Βράχος και ζωή, Πέτρα και Ιστορία" το 1997 και "Μέσα στον Αιγαίο τα νερά" το 1999). Επίσης οι Φίλοι δημιούργησαν και κινούν, με την έγκριση του Υπ. Παιδείας, σε όλη την Ελλάδα, δύο Μουσειοσκευές (φορητά δανειστικά πακέτα), "Τα Ηφαίστεια της Ελλάδας" και "Τα Ελληνικά Δάση". Από το 1985, τέσσερις φορές το χρόνο εκδίδουν τετράχρωμο οκτασέλιδο ενημερωτικό δελτίο με θέματα γύρω από τη φύση και το περιβάλλον, το οποίο απευθύνεται σε ενήλικες, νέους και παιδιά.

4.4.13 Προγράμματα Εθελοντικής Εργασίας για το Περιβάλλον

Για την περιβαλλοντική εκπαίδευση από την ίδρυση της Π.Ε.Ε.Π. το 1987, μέχρι σήμερα έχει πραγματοποιήσει και διοργανώσει 204 προγράμματα σε 86 περιοχές της χώρας μας, με την συμμετοχή 3600 νέοι από την Ελλάδα και το εξωτερικό, ενώ 1280 νέοι από την Ελλάδα εργάστηκαν εθελοντικά στο εξωτερικό, στο πλαίσιο προγραμμάτων ανταλλαγών και 330 ομαδάρχες της Π.Ε.Ε.Π. συντόνισαν τα προγράμματα.

4.4.14 Ελληνική Εταιρεία για την Προστασία της Φύσης

Η περιβαλλοντική ευαισθητοποίηση και εκπαίδευση είναι απολύτως αναγκαία σήμερα για να διασφαλίσει την ποιότητα της δικής μας ζωής, καθώς και εκείνης των επομένων γενεών, σύμφωνα με την θεμελιώδη αρχή της οργάνωσης. Κάθε Πρόγραμμα λοιπόν, που απευθύνεται σε συγκεκριμένη ομάδα (ανάλογα με ηλικία, τόπο διαμονής, ενδιαφέροντα, κλπ.) και η θεματολογία (ενέργεια, απορρίμματα, νερό, γεωργία, βιώσιμη ανάπτυξη, ακτές, μεταφορές κ.α.) έχει οπωσδήποτε την αξία του. Επειδή όμως οι κίνδυνοι, που αντιμετωπίζει το περιβάλλον είναι οι ίδιοι σε πολλές περιοχές της χώρας μας και εκτός αυτής η ελληνική εταιρεία για την προστασία της φύσης έχει ως στόχο την ανταλλαγή πληροφοριών και εμπειριών για την αποτελεσματικότερη αντιμετώπισή τους. Αυτό μας οδηγεί στη δημιουργία Δικτύων Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης, στα οποία, με τη βοήθεια μοντέρνων εργαλείων επικοινωνίας, όπως το ίντερνετ, οι εμπειρίες πολλών καθίστανται εύκολα κτήμα του καθενός.

Η ελληνική εταιρεία για την προστασία της φύσης έχει δραστηριοποιηθεί, από πολύ νωρίς, σε διεθνή και εθνικά δίκτυα περιβαλλοντικής εκπαίδευσης, όπου συμμετέχουν σχεδόν ένα εκατομμύριο μαθητές, με δεκάδες χιλιάδες εκπαιδευτικούς. Αυτές τις γνώσεις τις προσφέρει στην ελληνική εκπαιδευτική κοινότητα με έξι ολοκληρωμένα Προγράμματα:

- “Οικολογικά Σχολεία”,
- “Νέοι Δημοσιογράφοι για το Περιβάλλον”,
- “Φύση χωρίς Σκουπίδια”,
- “Πράσινες Γωνιές της Γειτονιάς μου”,
- “Μαθαίνω για τα Δάση” και
- “Οι Φίλοι μας οι Πελαργοί”, ορισμένα από τα οποία συντονίζονται διεθνώς από το Ίδρυμα για την Περιβαλλοντική Εκπαίδευση (FEE).

Στα Προγράμματα αυτά συμμετέχουν 1204 Ελληνικά σχολεία (τελευταία καταγραφή την 1/1/2006).

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο 5 : Ρ Ο Λ Ο Σ Τ Ο Υ Κ Ο Ι Ν Ω Ν Ι Κ Ο Υ Λ Ε Ι Τ Ο Υ Ρ Γ Ο Υ

Είναι γεγονός πως η ανάγκη για την διαμόρφωση ενός κλίματος που να έχει ως βάση την περιβαλλοντική συνείδηση όλων των ανθρώπων, είναι αδιαμφισβήτητη. Οι Περιβαλλοντικές Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις (ΠΜΚΟ) έχουν αναλάβει να καλύψουν αυτή την ανάγκη και να προωθήσουν ένα πνεύμα προστασίας του περιβάλλοντος, όχι μέσω φιλανθρωπικών τρόπων που εναπόκεινται στην καλή θέληση των ατόμων, αλλά μέσω επιστημονικών μεθόδων που θα κάνουν επιτακτική και άμεση την ευαισθητοποίηση του κάθε ατόμου ξεχωριστά και όλων μαζί συνολικά. Δεν υπάρχει πια κανένα ενδεχόμενο άλλης καθυστέρησης ή άλλης αδιαφορίας. Όλοι οι επιστήμονες συμφωνούν πως ο μοναδικός τρόπος για την αφύπνιση των ανθρώπων είναι να καταλάβουμε όλοι, πως είμαστε μέρος του προβλήματος και όχι παρατηρητές του και αμέτοχοι σε ότι συμβαίνει.

Οι Περιβαλλοντικές Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις (ΠΜΚΟ) λοιπόν προσπαθούν με μεθοδικότητα και βασιζόμενοι σε επιστημονικό προσωπικό και επιστημονικές μελέτες να πραγματοποιήσουν αυτούς τους στόχους. Οι κυριότερες προσπάθειες τους γίνονται μέσα από την συγκρότηση ομάδων στόχου, που εργάζονται σε μια συγκεκριμένη περιοχή, για ένα συγκεκριμένο αποτέλεσμα.

Ο κοινωνικός λειτουργός είναι γεγονός πως δεν έχει γνώσεις και εμπειρίες σε θέματα περιβάλλοντος, αλλά είναι επίσης γεγονός πως μπορεί να χειριστεί, να οργανώσει και να εποπτεύσει μια τέτοια ομάδα με μεγάλη αποτελεσματικότητα, αφού οι επιστημονικές του γνώσεις μπορούν να καλύψουν τις συγκεκριμένες ανάγκες. Μπορεί να παρέμβει όποτε χρειαστεί, να «υπογράψει» συμβόλαιο με την ομάδα, να διαπιστώσει το είδος της ομάδας (ανάπτυξης – δράσης, φυσικές- τεχνητές κ.λ.π.) και να ελιχθεί ανάλογα, επίσης να διακρίνει τον αποδιοπομπαίο τράγο ή τον ηγέτη διευκολύνοντας έτσι την εξέλιξη και τις σχέσεις της ομάδας.

Επίσης, ο κοινωνικός λειτουργός θα ήταν δυνατόν για λογαριασμό μια περιβαλλοντικής οργάνωσης, να μελετήσει μια κοινότητα, να καταγράψει τα περιβαλλοντικά προβλήματα που αντιμετωπίζει αυτή και να πραγματοποιήσει κοινωνικό σχεδιασμό για την ευαισθητοποίηση της ευρύτερης κοινότητας με στόχο την επίλυση των προβλημάτων αυτών. Επιπλέον θα μπορούσε εργαζόμενος πάντα για μια περιβαλλοντική οργάνωση, να είναι αυτός που θα έχει επαφή με διάφορους κυβερνητικούς ή μη φορείς για την επίλυση είτε γραφειοκρατικών δυσκολιών είτε για την κοινή συνεργασία τους σε κάποιο ζήτημα.

Βεβαίως, πολλά από τα προγράμματα περιβαλλοντικής εκπαίδευσης που υλοποιούν οι Περιβαλλοντικές Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις, λαμβάνουν χώρα σε σχολεία, όπου ο κοινωνικός λειτουργός, θα μπορούσε θαυμάσια να αναπτύξει δράση με σημαντικό όφελος για την κατανόηση της σημαντικότητας της κατάστασης και των δράσεων που θα μπορούσαν να υλοποιήσουν οι μαθητές για την βελτίωση της εικόνας του περιβάλλοντος. Εξάλλου και οι Περιβαλλοντικές Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις, έχουν συναντήσει δυσκολίες από την αδιαφορία ή την απροθυμία κάποιων δασκάλων να εμπλακούν σε προγράμματα περιβαλλοντικής εκπαίδευσης και η παρουσία ενός κοινωνικού λειτουργού θα μπορούσε να αποτελέσει μια λύση.

Θα προτείναμε ακόμα την αποδοχή εκ μέρους των Περιβαλλοντικών Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων, τελειόφοιτων σπουδαστών Κοινωνικής Εργασίας για την πραγματοποίηση της πρακτικής τους άσκησης. Αν υπάρξει δηλαδή ένας επαγγελματίας κοινωνικός λειτουργός σε μια περιβαλλοντική οργάνωση, πολλοί θα μπορούσαν να ακολουθήσουν.

Ίσως λοιπόν μία επιπλέον εκπαίδευση του κοινωνικού λειτουργού σε περιβαλλοντικά ζητήματα να ήταν αρκετή ώστε να αποτελέσει ένα επιπλέον εφόδιο στην τεράστια προσπάθεια που καταβάλουν οι Περιβαλλοντικές Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις (ΠΜΚΟ) για την αντιμετώπιση των συνεχώς αυξανόμενων περιβαλλοντικών προβλημάτων. Εξάλλου σε μία τόση μεγάλη κινητοποίηση κανείς δεν περισσεύει.

B ´ ENOTHTA
EPYNHHTIKO MEPOΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6: ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΕΡΕΥΝΑΣ

6.1 Επιλογή και διατύπωση του ερευνητικού θέματος

Σκοπός της επιστημονικής έρευνας μας είναι να δώσει απάντηση σε σημαντικά ερωτήματα που μας απασχολούν, με την εφαρμογή διάφορων επιστημονικών μεθόδων.

Η ερευνητική διαδικασία στην κοινωνική επιστήμη είναι μια σειρά διάφορων δραστηριοτήτων που συνεχώς αλληλοκαλύπτονται. Η επιλογή του θέματος είναι συνάρτηση τόσο με την προσωπικότητα του κάθε ερευνητή όσο και με το περιβάλλον μέσα στο οποίο ζει, κινείται και εργάζεται.

Ο επιστημονικός τρόπος ζωής κυβερνιέται από τρεις μεγάλες κατηγορίες αλληλοεπηρεαζόμενων κινήτρων και αυτές είναι η **περιέργεια**, δηλαδή η επιθυμία να γνωρίσει κανείς όσα οι αισθήσεις και οι διαισθήσεις του δεν φτάνουν, η **χρησιμότητα**, δηλαδή η επιθυμία ώστε το αποτέλεσμα των προσπαθειών και των ερευνών μας να είναι χρήσιμο και σημαντικό, καθώς επίσης να προσθέτει κάτι γενικότερα. Τελευταίο κίνητρο είναι η **εσωτερική δομή**, δηλαδή η επιθυμία να αναχθεί μια πληθώρα στοιχείων.

Η επιλογή του ερευνητικού θέματος της παρούσας μελέτης επήλθε μέσα από την ευαισθητοποίηση των δύο σπουδαστών γύρω από το θέμα του περιβάλλοντος και των δοκιμασιών που έχει υποστεί τα τελευταία χρόνια από την αδιαφορία και τις δραστηριότητες του ανθρώπου, με αποτέλεσμα τα περιβαλλοντικά προβλήματα να έχουν ενταθεί σε σημαντικό βαθμό και να απαιτούν την ανάληψη άμεσων δράσεων για την αντιμετώπιση τους.

Οι περιβαλλοντικές μη κυβερνητικές οργανώσεις (Π.Μ.Κ.Ο) επιδιώκουν να διαδώσουν, μέσω διαφόρων μέσων και δράσεων (με την περιβαλλοντική εκπαίδευση να αποτελεί μια από τις σημαντικότερες δράσεις τους) , τη χρησιμότητα του περιβάλλοντος ώστε να εμποδιστεί και μακροπρόθεσμα να αντιστραφεί η υποβάθμιση του περιβάλλοντος, εξασφαλίζοντας έτσι την αρμονική συνύπαρξη ανθρώπου και φύσης.

Μαζί με την κατεύθυνση του υπεύθυνου καθηγητή κ. Προμπονά Μιχάλη και σε συνεργασία με δεκαπέντε (15) Περιβαλλοντικές Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις που εδρεύουν στο νομό Αττικής, υλοποιήθηκε και ολοκληρώθηκε το ερευνητικό κομμάτι της εργασίας μας.

6.2 Μεθοδολογία έρευνας

Σκοποί της έρευνας μας, είναι οι ακόλουθοι:

- ✓ Η αναζήτηση, διερεύνηση και καταγραφή των δράσεων των περιβαλλοντικών μη κυβερνητικών οργανώσεων για την περιβαλλοντική εκπαίδευση στο νομό Αττικής.

- ✓ Η αναζήτηση και προσέγγιση του λόγου όπου οι περιβαλλοντικές μη κυβερνητικές οργανώσεις ασχολούνται με την περιβαλλοντική εκπαίδευση.
- ✓ Η διερεύνηση του αν ήταν επιτυχείς οι προσπάθειες των περιβαλλοντικών μη κυβερνητικών οργανώσεων για την πραγματοποίηση δράσεων περιβαλλοντικής εκπαίδευσης, καθώς επίσης για ποιο λόγο θεωρούν ότι ήταν επιτυχείς ή όχι αυτές οι προσπάθειες.
- ✓ Η καταγραφή και παράθεση όλων εκείνων των ζητημάτων που απασχολούν τις Π.Μ.Κ.Ο και έχουν σχέση με την περιβαλλοντική εκπαίδευση και την ανάπτυξη τους. Όλα αυτά με απώτερο σκοπό την έκθεση του ζητήματος και τη διατύπωση συμπερασμάτων και προτάσεων χρήσιμων για τη βαθύτερη γνώση του θέματος.
- ✓ Τέλος, η περιγραφή του ρόλου της Κοινωνικής Εργασίας, της πρακτικής της, της συμβολής και της αναγκαιότητας της γύρω από το ζήτημα της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης, της προώθησης της ιδέας του περιβάλλοντος και της κοινωνικής ευαισθητοποίησης, πάντα βέβαια σε συνάρτηση και συνεργασία με τις Π.Μ.Κ.Ο, καθώς και με άλλους περιβαλλοντικούς φορείς.

6.3 Ερευνητική στρατηγική

Η έρευνα μας αποτέλεσε μια ποιοτική και διερευνητική- περιγραφική μελέτη. Οι ερευνητές συζητούν με τους ανθρώπους για το συγκεκριμένο ερευνητικό ερώτημα που μελετούν. Η ποιοτική μελέτη έχει διάφορες χρήσεις, όπως η κατανόηση και η εξερεύνηση και δε στηρίζεται στην ποσότητα των δεδομένων όπως η ποσοτική έρευνα. Επίσης, στηρίζεται στην ανάλυση και μελέτη των δεδομένων που συγκεντρώνονται από τη φάση της συλλογής στοιχείων.

Στην ποιοτική έρευνα, η έμφαση δίνεται στην εγκυρότητα παρά στην αξιοπιστία της μελέτης και αντικείμενο της αποτελεί η περιγραφή, η διερεύνηση της κοινωνικής πραγματικότητας και η εμβάθυνση στους παράγοντες που επιδρούν σε ένα φαινόμενο και το καθορίζουν (Ράτσικα 2003).

Ο όρος «ερευνητική στρατηγική» σημαίνει το είδος και το βαθμό των περιοριστικών ελέγχων και παρεμβάσεων που μπορεί ή και θέλει να ασκήσει ο ερευνητής στις συνθήκες διεξαγωγής της έρευνας, με σκοπό τη μεγιστοποίηση της εσωτερικής και εξωτερικής εγκυρότητας της έρευνας του.

Έτσι λοιπόν η στρατηγική που ακολουθήσαμε προκειμένου να πραγματοποιήσουμε την έρευνα μας, είναι η «διερευνητική – περιγραφική στρατηγική», στα πλαίσια των νατουραλιστικών στρατηγικών, της οποίας κύριο χαρακτηριστικό είναι ο χαμηλός βαθμός

περιοριστικών ελέγχων και ρυθμιστικών παρεμβάσεων εκ μέρους του ερευνητή και η οποία διενεργείται με μεθοδολογικό τρόπο ευέλικτο, δίνει έμφαση στη φυσική ροή των γεγονότων και αποσκοπεί κυρίως στην πληρέστερη περιγραφή και καταγραφή των διαφορών εκφάνσεων του φαινομένου και όχι στην ερμηνεία του, καθορίζοντας αιτιώδεις σχέσεις που το διέπουν και στη γενίκευση των ευρημάτων σε ευρύτερα ομοειδή σύνολα (Παρασκευόπουλος 1993).

Η διερευνητική- περιγραφική έρευνα, χάρη στην ευελιξία του μεθοδολογικού τρόπου με τον οποίο διεξάγεται, χρησιμοποιείται κυρίως στις παρακάτω περιπτώσεις ερευνητικών προβλημάτων:

1. Στις έρευνες που γίνονται πρώτες, σε μια καινούρια γνωστική περιοχή για την οποία οι διαθέσιμες πληροφορίες είναι ελάχιστες.
2. Στις έρευνες που δίνεται έμφαση στη φυσική ροή των γεγονότων, όπως αυτά επισυμβαίνουν μέσα στο φυσικό περιβάλλον.
3. Στις έρευνες που δίνεται έμφαση στην όσο το δυνατόν πληρέστερη απεικόνιση της παρούσας κατάστασης σύνθετων μορφών συμπεριφοράς.
4. Στις έρευνες που σκοπό έχουν να ελέγξουν την εγκυρότητα της γενίκευσης των διαπιστώσεων άλλων ερευνών (Παρασκευόπουλος 1993).

6.4 Αξία της μελέτης

Στην ποιοτική έρευνα, η βασική ιδέα δεν είναι η αξιοπιστία και η σταθερότητα της μελέτης, αλλά η εγκυρότητα αυτής. Επομένως, δημιουργούμε ή χρησιμοποιούμε εργαλεία συλλογής στοιχείων, που πραγματικά μετράνε αυτό που θέλουμε να μετρήσουμε.

Στην παρούσα μελέτη, μας ενδιαφέρει να παρατηρήσουμε, να περιγράψουμε την κατάσταση που επικρατεί και να αναλύσουμε σε βάθος τους παράγοντες που επιδρούν σε ένα φαινόμενο και το καθορίζουν. Σ' αυτό το σημείο έγκειται και η αξία της μελέτης μας, για το λόγο ότι μας βοηθά να καταλάβουμε τη σχέση που έχουν οι Π.Μ.Κ.Ο με την περιβαλλοντική εκπαίδευση, πώς δραστηριοποιούνται για να ευαισθητοποιήσουν το γενικότερο πληθυσμό, αν δημιουργούνται αλληλεπιδράσεις μεταξύ τους, καθώς και πώς πιστεύουν ότι μπορεί να αντιμετωπιστεί το περιβαλλοντικό πρόβλημα απ' τη πλευρά του κράτους, αλλά και πώς φαντάζονται τη κοινωνία του αύριο σε σχέση με το περιβάλλον.

6.5 Αναφορά σε συναφείς έρευνες

Συναφείς έρευνες που έχουν πραγματοποιηθεί στο Τμήμα της Κοινωνικής Εργασίας είναι οι ακόλουθες:

- Κλεοβούλου Δ., Μυλωνά Ε. & Νικολάου Μ.: «Δράσεις Φορέων και Περιβαλλοντικών Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων στην Κύπρο». Η πτυχιακή εργασία παρουσιάστηκε επιτυχώς τον Μάιο του 2004.
- Κυριακίδου Α. & Πέτρου Θ.: «Περιβαλλοντική Εκπαίδευση: Καταγραφή Προγραμμάτων στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση του Νομού Ηρακλείου την περίοδο 1997-2002». Η πτυχιακή εργασία παρουσιάστηκε επιτυχώς τον Μάιο του 2004.

Η πρώτη πτυχιακή εργασία εστίασε την προσοχή της στους φορείς και τις περιβαλλοντικές οργανώσεις στην Κύπρο, ενώ η δεύτερη στην καταγραφή και κατηγοριοποίηση των προγραμμάτων περιβαλλοντικής εκπαίδευσης στο Νομό Ηρακλείου την περίοδο 1997-2002.

Το θέμα μας, επιλέχθηκε ως συνέχεια των δύο προηγούμενων εργασιών, αυτή τη φορά καταγράφοντας τις δράσεις των Π.Μ.Κ.Ο σε θέματα περιβαλλοντικής εκπαίδευσης, αλλά στο νομό Αττικής.

6.6 Τεχνικές συλλογής δεδομένων

Στη προσπάθεια μας να φέρουμε εις πέρας τη συγκεκριμένη έρευνα, χρειάστηκε να χρησιμοποιήσουμε τα κατάλληλα μέσα που να ανταποκρίνονται στους στόχους μας και να μας δίνουν τις πληροφορίες για τα θέματα που μας αφορούν. Η επιλογή μας στον τρόπο συλλογής δεδομένων είναι η δομημένη συνέντευξη με ανοιχτές και κλειστές ερωτήσεις.

Βασικό πλεονέκτημα της συνέντευξης είναι ότι μας επιτρέπει να εξετάζουμε το ερευνητικό πρόβλημα σε βάθος και δίνεται η δυνατότητα να συλλέξουμε γνώσεις, εμπειρίες, απόψεις αλλά και προσδοκίες των ερωτώμενων. Επίσης, υπάρχει μεγαλύτερη ευελιξία στον τρόπο δόμησης και παρουσίασης των ερωτήσεων.

Για να πραγματοποιήσουμε την έρευνα μας, επιλέξαμε εφτά ενότητες, πάνω στις οποίες κινήθηκαν οι συνεντεύξεις μας. Οι ενότητες είναι οι εξής:

1. Δημογραφικά στοιχεία των Περιβαλλοντικών Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων (Π.Μ.Κ.Ο.).
2. Δομή- πόροι των Π.Μ.Κ.Ο.
3. Στόχοι- δράσεις- προγράμματα των Π.Μ.Κ.Ο.
4. Συμμετοχή- ανταπόκριση του πληθυσμού.
5. Συνεργασίες με άλλες περιβαλλοντικές οργανώσεις.

6. Ευαισθητοποίηση- κρατική πολιτική.
7. Μελλοντικά σχέδια- ρόλος κοινωνικού λειτουργού σε θέματα περιβαλλοντικής εκπαίδευσης.

Στην **πρώτη ενότητα** συμπεριλάβαμε ερωτήσεις σχετικές με τα δημογραφικά στοιχεία των περιβαλλοντικών μη κυβερνητικών οργανώσεων, όπως η ονομασία, το έτος ίδρυσης, η ταχυδρομική και ηλεκτρονική διεύθυνση, το τηλέφωνο, το fax, καθώς και το όνομα του υπεύθυνου της οργάνωσης, με τον οποίο πραγματοποιήθηκε η συνέντευξη.

Στη **δεύτερη ενότητα**, συμπεριλάβαμε ερωτήσεις σχετικές με τη δομή και τους πόρους της κάθε περιβαλλοντικής μη κυβερνητικής οργάνωσης. Ερωτήσεις που έχουν σχέση με τη διοίκηση της οργάνωσης, με τον αριθμό που αποτελεί το προσωπικό της οργάνωσης, ποια η σχέση εργασίας του προσωπικού, ποιο είναι το εκπαιδευτικό του επίπεδο, καθώς και πόσα είναι τα μέλη της οργάνωσης αλλά και ποιες είναι οι κύριες πηγές εσόδων της κάθε μιας από αυτές.

Στη **τρίτη ενότητα**, συμπεριλάβαμε ερωτήσεις σχετικές με τους στόχους, τις δράσεις και τα προγράμματα των Π.Μ.Κ.Ο. Ερωτήσεις που αναφέρονται στις κύριες δράσεις της οργάνωσης, στους λόγους που τις παρακίνησε να ασχοληθούν με την περιβαλλοντική εκπαίδευση, αλλά και σε ποιους στόχους αποβλέπουν μέσα από την περιβαλλοντική εκπαίδευση. Επίσης, σε ποιες θεματικές ενότητες πραγματοποιήθηκαν αυτές οι δράσεις, σύμφωνα με ποιες ανάγκες υλοποιούνται, και με ποιο υλικό γίνεται η ενημέρωση των πολιτών για τις δράσεις της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης.

Στη **τέταρτη ενότητα**, συμπεριλάβαμε ερωτήσεις σχετικές με τη συμμετοχή και ανταπόκριση των πολιτών σε θέματα περιβαλλοντικής εκπαίδευσης, όπως ποια ηλικιακή ομάδα θεωρούν ότι είναι πιο προσιτή στις δράσεις που υλοποιούν, σε ποιες θεματικές ενότητες δράσεων περιβαλλοντικής εκπαίδευσης παρατηρούν τη μεγαλύτερη ανταπόκριση και συμμετοχή των πολιτών, καθώς και αν τα τελευταία χρόνια η συμμετοχή τους αυξήθηκε ή μειώθηκε. Επίσης, οι ερωτήσεις σχετίζονται με το πόσο επιτυχημένες ήταν οι δράσεις για την περιβαλλοντική εκπαίδευση, ποιες δυσκολίες αντιμετωπίζουν οι περιβαλλοντικές μη κυβερνητικές οργανώσεις κατά τη διάρκεια υλοποίησης των δράσεων, καθώς και ποιες λύσεις προτείνουν για την αντιμετώπιση των δυσκολιών αυτών.

Στη **πέμπτη ενότητα** συμπεριλάβαμε ερωτήσεις σχετικές με τις συνεργασίες των περιβαλλοντικών μη κυβερνητικών οργανώσεων, όπως αν υπάρχει συνεργασία με άλλες

Π.Μ.Κ.Ο κατά τη διάρκεια που υλοποιούνται οι δράσεις και αν υπάρχει αν είναι αποτελεσματική και πώς επιτυγχάνεται.

Στην **έκτη ενότητα** συμπεριλάβαμε ερωτήσεις σχετικές με την ευαισθητοποίηση κράτους και πολιτών. Ειδικότερα, ερωτήσεις στο αν οι πολίτες είναι ευαισθητοποιημένοι σε θέματα περιβαλλοντικής εκπαίδευσης, καθώς και με ποιο υλικό γίνεται η ενημέρωσή τους για τις δράσεις περιβαλλοντικής εκπαίδευσης. Επίσης, αν πιστεύουν ότι η περιβαλλοντική πολιτική που εφαρμόζει το κράτος είναι αποτελεσματική για την αντιμετώπιση των περιβαλλοντικών προβλημάτων και την ευαισθητοποίηση του κοινού γενικότερα και αν δεν ισχύει αυτό, ποιος πιστεύουν ότι θα μπορούσε να είναι ο ρόλος του κράτους έτσι ώστε να είναι πιο ουσιαστική η προσπάθεια που γίνεται.

Η **έβδομη** – και τελευταία – **ενότητα** περιλαμβάνει τα μελλοντικά σχέδια που κάνουν οι περιβαλλοντικές μη κυβερνητικές οργανώσεις γενικότερα για το περιβάλλον, καθώς και με ποιο τρόπο πιστεύουν ότι θα μπορούσε ένας κοινωνικός λειτουργός να βοηθήσει στο έργο τους και στην κοινωνική ευαισθητοποίηση γενικότερα.

Στόχο είχαμε να εξηγήσουμε στον ερωτώμενο το σκοπό της έρευνας μας, να δημιουργήσουμε κλίμα άνεσης και πιστεύουμε ότι αυτό έγινε σε όλες τις συνεντεύξεις που πραγματοποιήσαμε.

6.7 Διαδικασία επιλογής δείγματος

Το δείγμα επιλέχθηκε ύστερα από τηλεφωνική επικοινωνία σε είκοσι περιβαλλοντικές μη κυβερνητικές οργανώσεις που βρίσκονται στο νομό Αττικής. Έχοντας ήδη μια λίστα με τις περιβαλλοντικές μη κυβερνητικές οργανώσεις, πραγματοποιήσαμε τις πρώτες μας επαφές με αυτές και καταγράψαμε το πραγματικό ενδιαφέρον από την πλειοψηφία αυτών, να μας βοηθήσουν και να μας στηρίξουν.

Επιλέξαμε την Αττική για το λόγο ότι οι περισσότερες από τις περιβαλλοντικές μη κυβερνητικές οργανώσεις έχουν την έδρα τους στην Αθήνα, οπότε αυτό μας διευκόλυνε στο να έχουμε όσο το δυνατόν περισσότερες συνεργασίες.

Ύστερα από τηλεφωνική επικοινωνία και επιβεβαίωση ότι οι συγκεκριμένες περιβαλλοντικές οργανώσεις ασχολούνται με δράσεις για τη περιβαλλοντική εκπαίδευση, δέχτηκαν να συνεργαστούν μαζί μας, δεκαπέντε από τις είκοσι που αρχικά είχαμε επιλέξει.

Τα κριτήρια επιλογής του δείγματος, ήταν απλά να υλοποιούνται δράσεις για την περιβαλλοντική εκπαίδευση και οι οργανώσεις να είναι μη κυβερνητικές.

6.8 Αποτίμηση δυσκολιών κατά τη πραγματοποίηση της έρευνας

Κατά τη διεξαγωγή της έρευνας μας δεν συναντήσαμε ιδιαίτερες δυσκολίες. Με όσες οργανώσεις πραγματοποιήσαμε συνεντεύξεις, διαπιστώσαμε ενδιαφέρον για συνεργασία.

Ωστόσο σε κάποιες από τις οργανώσεις, δυσκολευτήκαμε να κλείσουμε ραντεβού λόγω φόρτου εργασίας όπως μας δήλωναν, με συνέπεια να καθυστερήσει να ολοκληρωθεί η έρευνα μέσα στα χρονικά πλαίσια που είχαμε βάλει αρχικά.

Επίσης, για τη διεξαγωγή της μελέτης και κατ' επέκταση της έρευνας, χρειάστηκε να αγοράσουμε κάποια βιβλία ή να ανατρέξουμε σε βιβλιοθήκες της Αθήνας και του Πανεπιστημίου στο Ηράκλειο και στο Ρέθυμνο, αφού τα βιβλία που υπήρχαν στη Σχολή Επαγγελματιών Υγείας και Πρόνοιας, αλλά και στη κεντρική βιβλιοθήκη του Α.Τ.Ε.Ι Ηρακλείου, ήταν ελάχιστα έως ανύπαρκτα.

6.9 Παρουσίαση δείγματος

Παρακάτω κάνουμε μια σύντομη παρουσίαση του δείγματος της έρευνας μας.

1. Δίκτυο Μεσόγειος S.O.S.

Ηλεκτρονική διεύθυνση (E-mail): medsos@medsos.gr

2. Οικολογική Εταιρία Ανακύκλωσης.

Ηλεκτρονική διεύθυνση (E-mail): info@ecorec.gr

3. Ελληνική Ορνιθολογική Εταιρία.

Ηλεκτρονική διεύθυνση (E-mail): info@ornithologiki.gr

4. Ελληνική Εταιρία για τη Προστασία του Περιβάλλοντος και της Πολιτιστικής Κληρονομιάς.

Ηλεκτρονική διεύθυνση (E-mail): elet@ellinikietairia.gr

5. Παγκόσμιο Ταμείο για τη Φύση - WWF Ελλάς.

Ηλεκτρονική διεύθυνση (E-mail): support@wwf.gr

6. ECO ACTION

7. Εταιρία Μελέτης και Προστασίας της Μεσογειακής Φώκιας (MOM).

Ηλεκτρονική διεύθυνση (E-mail): info@mom.gr

8. Μεσογειακό Γραφείο Πληροφόρησης για το Περιβάλλον, τον Πολιτισμό και τη Βιώσιμη Ανάπτυξη (MIO- ECSDE)

Ηλεκτρονική διεύθυνση (E-mail): mio-ee-env@ath.forthnet.gr

9. Όμιλος Φίλων Βουνού και Θαλάσσης.
Ηλεκτρονική διεύθυνση (E-mail): omilosfi@otenet.gr
10. Προγράμματα Εθελοντικής Εργασίας για το Περιβάλλον (Π.Ε.Ε.Π).
Ηλεκτρονική διεύθυνση (E-mail): public@cvgreep.gr
11. Μεσογειακό Κέντρο Περιβάλλοντος.
Ηλεκτρονική Διεύθυνση (E-mail): medcenv@ath.forthnet.gr
12. Ελληνική Εταιρία Προστασίας της Φύσης.
Ηλεκτρονική διεύθυνση (E-mail): hspn@hol.gr
13. Κέντρο Διάσωσης Θαλάσσιων Χελώνων ΑΡΧΕΛΩΝ.
Ηλεκτρονική διεύθυνση (E-mail): stps@archelon.gr
14. Φίλοι του Μουσείου Γουλιανδρή και Φυσικής Ιστορίας.
Ηλεκτρονική διεύθυνση (E-mail): amarg@gnhm.gr
15. Ευώνυμος Οικολογική Βιβλιοθήκη.
Ηλεκτρονική διεύθυνση (E-mail): evonymos@tee.gr

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7: ΑΝΑΛΥΣΗ ΕΡΕΥΝΑΣ

7.1 Μεθοδολογία ανάλυσης

Προκειμένου να επεξεργαστούμε το υλικό που συλλέξαμε, από τις συνεντεύξεις που πήραμε, ακολουθήσαμε την εξής μέθοδο:

Πήραμε συνεντεύξεις από τους υπεύθυνους δεκαπέντε (15) περιβαλλοντικών μη κυβερνητικών οργανώσεων και τις καταγράψαμε.

Δημιουργήσαμε αρχείο συνεντεύξεων και κωδικοποιήσαμε τις συνεντεύξεις με αύξοντα αριθμό.

Σε κάθε ερώτηση, καταγράψαμε όλες τις διαφορετικές απαντήσεις, ομαδοποιήσαμε τις κοινές απαντήσεις, καταγράψαμε τα σημαντικότερα σημεία και καταλήξαμε στα συμπεράσματα.

7.1.1 Ενότητα 1^η: Δημογραφικά στοιχεία των περιβαλλοντικών μη κυβερνητικών οργανώσεων

Στη πρώτη ενότητα, όπου ζητάμε τα δημογραφικά στοιχεία των οργανώσεων, αναφέρονται η ονομασία της περιβαλλοντικής οργάνωσης, το έτος ίδρυσης της κάθε μιας, η ταχυδρομική και ηλεκτρονική διεύθυνση, το τηλέφωνο, το fax, καθώς επίσης και ο υπεύθυνος της κάθε οργάνωσης. Τα στοιχεία αυτά παρουσιάζονται σε πίνακα στα παραρτήματα.

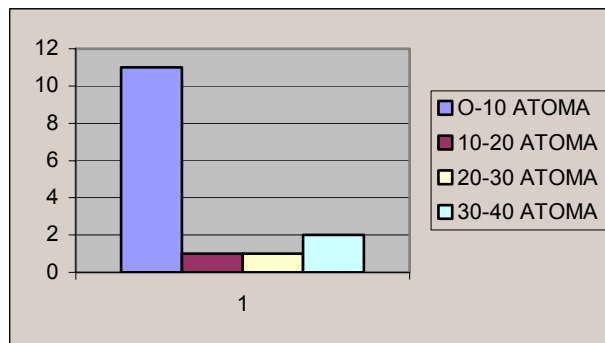
7.1.2 Ενότητα 2^η: Δομή- Πόροι

Ερώτηση 2.1: Τρόπος διοίκησης Π.Μ.Κ.Ο

Στην ερώτηση πώς διοικείται η κάθε οργάνωση, δεκατέσσερις οργανώσεις (ποσοστό 93%) απάντησαν πως διοικούνται από Διοικητικό Συμβούλιο, όπου τρεις από αυτές διοικούνται και από πρόεδρο ενώ τέσσερις από αυτές απαρτίζονται και από επιτροπή. Μόνο μία οργάνωση (ποσοστό 7%) διοικείται από επιτροπή. Διαπιστώνουμε λοιπόν ότι το μεγαλύτερο μέρος των οργανώσεων διοικείται από ένα συμβούλιο και όπως θα διαπιστώσουμε και αργότερα λαμβάνονται σημαντικές αποφάσεις μέσα από αυτό για την πορεία και εξέλιξη της οργάνωσης.

Ερώτηση 2.2: Αριθμός ατόμων που αποτελούν το προσωπικό

0-10 ΑΤΟΜΑ	11
10-20 ΑΤΟΜΑ	1
20-30 ΑΤΟΜΑ	1
30-40 ΑΤΟΜΑ	2

Στην ερώτηση πόσα άτομα αποτελούν το προσωπικό της κάθε οργάνωσης, οι περισσότερες οργανώσεις, σχεδόν δεκατρείς αποτελούνται από ένα έως δέκα άτομα. Κυμαίνονται από τέσσερα έως επτά άτομα. Οι υπόλοιπες δύο απασχολούν αριθμό αρκετά μεγαλύτερο, καθώς είναι από τις μεγαλύτερες και πιο αναγνωρισμένες οργανώσεις στον κόσμο. Η μία απασχολεί εικοσιπέντε άτομα ως προσωπικό και η άλλη γύρω στα σαράντα.

Ερώτηση 2.3: Σχέση εργασίας του προσωπικού με την Π.Μ.Κ.Ο

Στην ερώτηση ποια η σχέση εργασίας του προσωπικού με την κάθε οργάνωση, δέκα οργανώσεις απάντησαν πως έχουν άτομα με πλήρη απασχόληση αλλά και εθελοντές. Επίσης, αρκετές, από αυτές που απάντησαν στα δύο προηγούμενα, συνεργάζονται και με εξωτερικούς συνεργάτες. Αυτές είναι σε αριθμό επτά. Μας έκανε εντύπωση ότι μια οργάνωση έχει ως προσωπικό μόνο εξωτερικούς συνεργάτες, μια άτομα μόνο με πλήρη απασχόληση, ενώ άλλη μια στηρίζεται αποκλειστικά στην εθελοντική εργασία των πολιτών, άρα ουσιαστικά μέσα από την προσπάθεια αυτών υλοποιούνται και γίνονται υπαρκτές οι δράσεις αυτής της οργάνωσης. Οι περισσότερες όμως απασχολούν προσωπικό με πλήρες ωράριο ενώ παράλληλα δίνουν ιδιαίτερη βαρύτητα στη προσπάθεια και συμμετοχή των εθελοντών κι αυτό φαίνεται απ' το γεγονός ότι ο ίδιος αριθμός οργάνωσης που απάντησε ότι απασχολεί προσωπικό με πλήρες ωράριο, ο ίδιος αριθμός απάντησε ότι απασχολεί εθελοντές.

Αξίζει να σημειωθεί, πως πολλές οργανώσεις, τονίζουν ότι η προσπάθεια των εθελοντών είναι ιδιαίτερα σημαντική, ενώ μια οργάνωση αναφέρει ότι υπάρχει ειδικό σώμα εθελοντών, που ανέρχεται σε αριθμό τους 200.

Ερώτηση 2.4: Εκπαιδευτικό επίπεδο του προσωπικού

Στην ερώτηση ποιο είναι το εκπαιδευτικό επίπεδο του προσωπικού, οι περισσότερες απαντήσεις δόθηκαν ότι είναι σε επίπεδο Α.Ε.Ι καθώς και σε επίπεδο μεταπτυχιακών σπουδών.

Συγκεκριμένα, δεκατρείς οργανώσεις απάντησαν ότι το εκπαιδευτικό επίπεδο του προσωπικού είναι σε επίπεδο Α.Ε.Ι και οι εννιά από αυτές απασχολούν προσωπικό και με μεταπτυχιακές σπουδές. Οι οργανώσεις που απάντησαν ότι το εκπαιδευτικό επίπεδο του προσωπικού τους, είναι σε επίπεδο μεταπτυχιακών σπουδών, είναι στο σύνολο τους έντεκα. Παράλληλα, τρεις οργανώσεις απάντησαν ότι το εκπαιδευτικό επίπεδο του προσωπικού τους είναι στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση, ενώ τέσσερις οργανώσεις απάντησαν ότι είναι σε επίπεδο Τ.Ε.Ι. Απ' όλες τις οργανώσεις, μια απάντησε πως απασχολεί προσωπικό όπου το εκπαιδευτικό της επίπεδο ανήκει και στις τέσσερις κατηγορίες.

Ερώτηση 2.5: Αριθμός μελών της κάθε Π.Μ.Κ.Ο

Προχωρώντας, στην ερώτηση πόσα είναι τα μέλη της κάθε οργάνωσης, απάντησαν όλες με αριθμό φυσικά. Αξίζει να αναφερθούν αυτοί οι αριθμοί. Παρατηρούμε, ότι τα μέλη ξεκινούν απ' τον αριθμό δέκα και όσο πιο ευρέως γνωστή είναι η οργάνωση και οι δράσεις της, τα μέλη της ανέρχονται σε χιλιάδες.

Συγκεκριμένα, οι απαντήσεις που δόθηκαν είναι οι εξής:

3000.

13.

500.

1.073 μέλη και 1.469 φίλοι.

15.500 υποστηρικτές.

560.

7.000 εγγεγραμμένα.

85.

1042.

Πάνω από 1200.

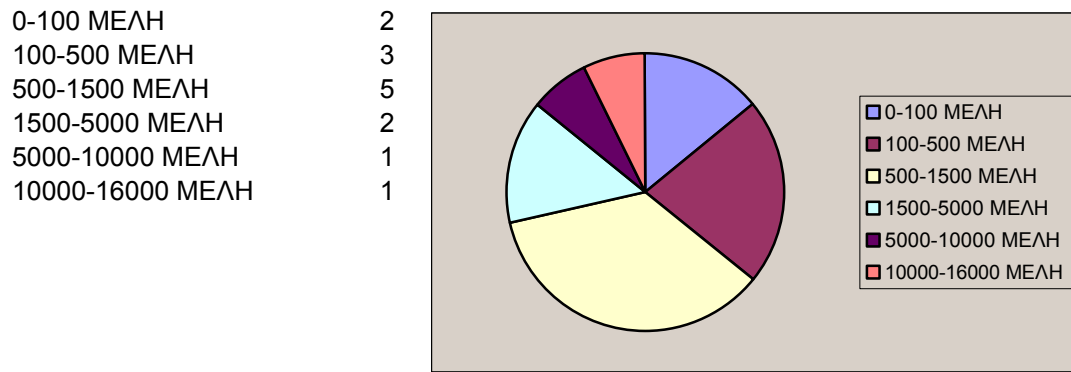
135.

3000-4000.

1000.

230.

Ειδικότερα:

Μόνο μια οργάνωση απάντησε χωρίς αριθμό και ανέφερε πως δεν υπάρχουν τακτικά μέλη με δικαίωμα ψήφου. Όμως μέλη της οργάνωσης είναι όλοι οι εθελοντές που έχουν πάρει μέρος σε κάποιο πρόγραμμα. Σ' αυτούς δεν υπάρχει η υποχρέωση κάποιας ετήσιας συνδρομής, αλλά μόνο η υποχρέωση οικονομικής συνεισφοράς για τη συμμετοχή τους στο εκάστοτε πρόγραμμα.

Παρατηρούμε λοιπόν, ότι δεν έχει σημασία αν είναι δέκα τα μέλη ή δέκα χιλιάδες σε μια οργάνωση. Εκείνο που έχει σημασία είναι να υπάρχει διάθεση για συμμετοχή και εμπλοκή στις δράσεις.

Ερώτηση 2.6: Πηγές εσόδων της κάθε Π.Μ.Κ.Ο

Τελευταία ερώτηση της πρώτης ενότητας, αναφέρεται στις κύριες πηγές εσόδων της κάθε οργάνωσης. Οι περισσότερες οργανώσεις απάντησαν ότι οι κύριες πηγές εσόδων τους, είναι από συνδρομές μελών, χορηγίες αλλά και από προγράμματα της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Πιο συγκεκριμένα, δεκατρείς οργανώσεις απάντησαν ότι τα έσοδα τους προέρχονται από συνδρομές μελών και υποστηρικτών, δεκατρείς ότι προέρχονται από ιδιωτικές χορηγίες σε διάφορες δράσεις που γίνονται, ενώ οκτώ οργανώσεις απάντησαν ότι τα έσοδα τους προέρχονται από προγράμματα της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Ουσιαστικά, τα έσοδα των οργανώσεων προέρχονται από αυτές τις τρεις κατηγορίες. Αν το σκεφτούμε αρκετά θα συνειδητοποιήσουμε πως χωρίς αυτές, δεν θα μπορούσαν να υλοποιηθούν όλες οι δράσεις που γίνονται για την προστασία του περιβάλλοντος, αλλά και η ύπαρξη όλων των περιβαλλοντικών μη κυβερνητικών οργανώσεων δεν θα ήταν δυνατή.

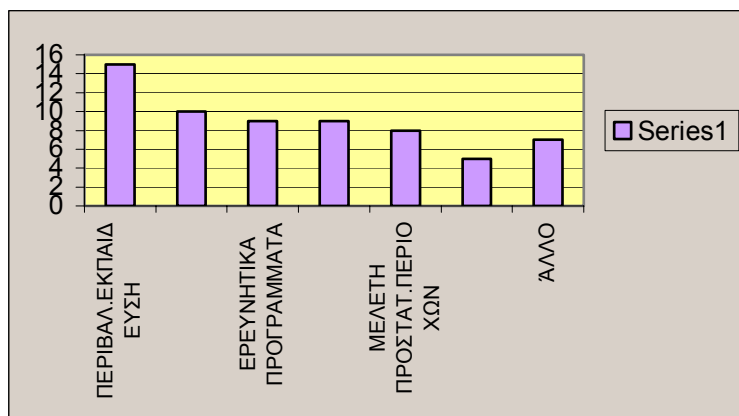
Ωστόσο, οι οργανώσεις ανέφεραν ότι έσοδα υπάρχουν και από άλλους παράγοντες. Συγκεκριμένα τέσσερις οργανώσεις ανέφεραν ότι τα έσοδα τους προέρχονται και από δωρεές, δύο ανέφεραν ότι προέρχονται και από κοινοτικά και εθνικά προγράμματα, ενώ άλλες δύο από υλικό οικονομικής ενίσχυσης. Μία οργάνωση ανέφερε ότι έχει έσοδα και από τη συμμετοχή των μελών σε διάφορες εκδηλώσεις.

Οι απαντήσεις που έδωσαν δείχνουν ότι στηρίζονται περισσότερο στα ίδια τα μέλη που έχουν αλλά και στις ιδιωτικές χορηγίες, παρά στο κράτος το οποίο δείχνει να χρηματοδοτεί τις πιο γνωστές περιβαλλοντικές μη κυβερνητικές οργανώσεις,

7.1.3 Ενότητα 3^η : Στόχοι- δράσεις- προγράμματα

Ερώτηση 3.7: Κύριες δράσεις της Π.Μ.Κ.Ο

ΠΕΡΙΒΑΛ.ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ	15
ΕΝΗΜΕΡΩΣΗ-ΕΥΑΙΣΘΗΤΟΠ	10
ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ	9
ΔΙΑΣΩΣΗ ΕΙΔΩΝ	9
ΜΕΛΕΤΗ ΠΡΟΣΤΑΤ.ΠΕΡΙΟΧΩΝ	8
ΠΡΩΘ.ΠΟΛΙΤΙΣΤ.ΚΛΗΡΟΝΟΜ	5
ΆΛΛΟ	7

Στην ερώτηση ποιες είναι οι κύριες δράσεις της κάθε οργάνωσης, δόθηκαν πολλές διαφορετικές απαντήσεις για το λόγο ότι κάθε οργάνωση ειδικεύεται σε συγκεκριμένες δράσεις, ενώ παράλληλα ασχολείται με πολλές θεματικές ενότητες για τη προστασία του περιβάλλοντος. Αξίζει να σημειωθεί όμως ότι οι περισσότερες οργανώσεις, έδωσαν κοινές απαντήσεις για τις δράσεις τους σε κάποιες ενότητες, αφού βέβαια πρέπει να αναφέρουμε ότι

η κάθε περιβαλλοντική μη κυβερνητική οργάνωση ασχολείται με περισσότερες από μία ή δύο δράσεις.

Ειδικότερα δέκα οργανώσεις απάντησαν πως δραστηριοποιούνται στον τομέα της προστασίας του φυσικού περιβάλλοντος μέσα από την εκστρατεία ενημέρωσης για διάφορα περιβαλλοντικά θέματα και την ευαισθητοποίηση των πολιτών μέσα από καμπάνιες, εκδόσεις, εκθέσεις. Επίσης, όλες οι οργανώσεις ασχολούνται με την περιβαλλοντική εκπαίδευση και την προώθηση της αξίας του περιβάλλοντος. Στη συνέχεια, πέντε οργανώσεις αναφέρουν ότι στις δράσεις τους συμπεριλαμβάνεται η διατήρηση της πολιτιστικής και αρχιτεκτονικής κληρονομιάς (αναστηλώσεις και αποκαταστάσεις μνημείων, κτιρίων ή ελεύθερων χώρων), την προώθηση του πολιτισμού και την κοινωνική προσφορά. Εννιά οργανώσεις αναφέρουν ότι μία από τις δράσεις τους είναι και η έρευνα στο πεδίο, δηλαδή η συμμετοχή και εφαρμογή τους σε διάφορα ερευνητικά προγράμματα, καθώς και η εκπόνηση περιβαλλοντικών μελετών. Εννιά οργανώσεις ασχολούνται με τη περίθαλψη και διάσωση ειδών υπό εξαφάνιση, ενώ οκτώ οργανώσεις ασχολούνται με τη μελέτη και διαχείριση προστατευόμενων περιοχών.

Παρακάτω αναφέρονται όλες οι διαφορετικές δράσεις που αναφέρθηκαν ότι υλοποιούνται από τις οργανώσεις ή αυτές που είναι ίδιες αλλά διαφοροποιούνται ως προς το είδος που κινείται η κάθε οργάνωση.

Ειδικότερα:

- Οργάνωση και υλοποίηση προγραμμάτων ανακύκλωσης, μείωσης και βιώσιμης διαχείρισης των απορριμμάτων.
- Προώθηση των αρχών της βιώσιμης διαχείρισης αποβλήτων και των φυσικών πόρων.
- Έκδοση του τριμηνιαίου περιοδικού «Σκουπίδια & Ανακύκλωση».
- Μελέτη και προστασία των άγριων πουλιών και των βιοτόπων τους.
- Προστασία και διαχείριση των δασών υγροτόπων, θάλασσας και ακτών, προστασία απειλούμενων ειδών (τσακάλι, δελφίνι, αγριόγιδο), διαχείριση προστατευόμενων περιοχών, κατάρτιση ενηλίκων.
- Εξυπηρέτηση του δικτύου των μη κυβερνητικών οργάνσεων (ΜΚΟ), (ηλεκτρονική σελίδα, ηλεκτρονική επικοινωνία, τετραμηνιαίο περιοδικό κλπ.)
- Ανάπτυξη ικανοτήτων των ΜΚΟ του δικτύου (επιμορφωτικά σεμινάρια, ανάλυση κοινών δράσεων κλπ.)
- Χάραξη, Προώθηση και Παρουσίαση κοινών πολιτικών και θέσεων των ΜΚΟ του δικτύου.

- Προώθηση συνεργασιών με διεθνείς και εθνικούς φορείς.
- Εκπαίδευση για την Αειφόρο Ανάπτυξη (ΕΑΑ), με διοργάνωση εθνικών και διεθνών σεμιναρίων και συνεδρίων, με προετοιμασία και διακίνηση κατάλληλων εκδόσεων σε πολλές γλώσσες κ.ά.
- Προώθηση της πολιτιστικής διάστασης της Αειφόρου Ανάπτυξης, με διοργάνωση συνεδρίων, και ανάληψη σχετικών προγραμμάτων.
- Εξυπηρέτηση διάφορων θεματικών δικτύων σχετικών με την αειφόρο ανάπτυξη, ανά τη Μεσόγειο, όπως το δίκτυο των Εκπαιδευτικών (MEDIES), το δίκτυο των βουλευτών (COMPSUD), το δίκτυο των δημοσιογράφων (COMJESD) κλπ.
- Αθλήματα στη φύση στο βουνό και στη θάλασσα (πεζοπορία, ορειβασία, αναρρίχηση, ποδήλατο βουνού, ράφτινγκ, καγιάκ, σπηλαιολογία, canponing, σέρφινγκ, καταδύσεις, σκάκι κλπ).
- Διοργάνωση εκδηλώσεων κυρίως από τα μέλη με πλαισίωση παραδοσιακών χορών, θέατρο και παραδοσιακή μουσική.
- Συμμετοχή σε εκδηλώσεις που αφορούν κοινωνικά, οικολογικά, περιβαλλοντικά θέματα, καθώς και στις διεργασίες του Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Φόρουμ με συμμετοχή σε εκδηλώσεις που αφορούν θέματα ειρήνης και περιβάλλοντος.
- Αποστολή νέων σε προγράμματα εθελοντικής εργασίας στο εξωτερικό, συμμετοχή στα προγράμματα της Ευρωπαϊκής Εθελοντικής Υπηρεσίας (EVS) μέσω της αποστολής και της φιλοξενίας νέων, καθώς και εκπαίδευση ομαδαρχών, συντονιστών και εμπνευστών εθελοντών σε θέματα εθελοντισμού.
- Παρακολούθηση οικοτουριστικών περιοχών.
- Περιβαλλοντική εκπαίδευση για τον εναλλακτικό τουρισμό.
- Περίθαλψη και διάσωση χελώνων.
- Περίθαλψη και διάσωση μεσογειακής φώκιας.
- Συγκέντρωση βιβλίων, περιοδικών και οτιδήποτε έχει σχέση με την οικολογία, την περιβαλλοντική εκπαίδευση κ.ά.

Ερώτηση 3.8: Για ποιους λόγους ασχολήθηκε η Π.Μ.Κ.Ο με την περιβαλλοντική εκπαίδευση

Στην ερώτηση τι παρακίνησε την κάθε οργάνωση να ασχοληθεί με την περιβαλλοντική εκπαίδευση, και οι δεκαπέντε οργανώσεις απάντησαν ότι η ενημέρωση και η ευαισθητοποίηση του κοινού, μαζί με την περιβαλλοντική εκπαίδευση, αποτελεί τη βασική δράση ενεργοποίησης των πολιτών για τη προστασία του περιβάλλοντος.

Ιδιαίτερη έμφαση δίνεται στα παιδιά αφού αυτά θα έχουν στα χέρια τους το μέλλον του πλανήτη. Όλες οι οργανώσεις ανέφεραν ότι η περιβαλλοντική εκπαίδευση και η ευαισθητοποίηση των πολιτών είναι απαραίτητη για τη προστασία του περιβάλλοντος. Οι μαθητές και οι νέοι παρακολουθώντας προγράμματα περιβαλλοντικής εκπαίδευσης αναπτύσσουν τις απαραίτητες ικανότητες και δεξιότητες για να αντιμετωπίσουν τις μελλοντικές προκλήσεις και να καλλιεργήσουν συνειδήσεις και συμπεριφορές οι οποίες θα είναι πιο φιλικές προς το περιβάλλον.

Μια οργάνωση αναφέρει ότι η περιβαλλοντική εκπαίδευση είναι συνυφασμένη με την «Εκπαίδευση για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη» και περιλαμβάνει δράσεις ευαισθητοποίησης και ενημέρωσης για να πετύχουν τη βιώσιμη ανάπτυξη. Οι δράσεις των περιβαλλοντικών μη κυβερνητικών οργανώσεων μέσω προγραμμάτων Π.Ε. συμβάλλουν ώστε οι νέοι να αποκτήσουν γνώση, ικανότητες και αξίες οι οποίες θα βοηθήσουν στο μέλλον να συμμετέχουν πιο ενεργά στην ανάπτυξη μίας βιώσιμης και κοινωνικά δίκαιης κοινωνίας.

Ο ρόλος των ΠΜΚΟ είναι πολύ σημαντικός διότι έχουν έντονη κοινωνική δραστηριότητα και έως σήμερα φαίνεται ότι επικούρησαν σωστά το έργο της εξέλιξης της Π.Ε. Άλλωστε στην Ελλάδα οι ΠΜΚΟ αποτελούνται από εξειδικευμένους συνεργάτες (π.χ. Περιβαλλοντολόγους, Εκπαιδευτικούς με ειδικευση στη Π.Ε.) με γνώσεις και εμπειρίες.

Μια άλλη οργάνωση αναφέρει πως ο πρόεδρος της είναι εκπαιδευτικός ο οποίος έχει προωθήσει προγράμματα Π.Ε. και με τη γνώση και εμπειρία του αντιλήφθηκε ότι ήταν απαραίτητη η ενημέρωση των παιδιών για την προστασία του περιβάλλοντος. Η ευαισθητοποίηση των παιδιών σε ό,τι αφορά το περιβάλλον είναι σίγουρο ότι αποτελεί εγγύηση για την βιωσιμότητα αυτού του πλανήτη.

Μία άλλη οργάνωση βλέπει την περιβαλλοντική εκπαίδευση ως παρακινητή ενηλίκων για τον εθελοντισμό γύρω από τις δράσεις για το περιβάλλον. Συγκεκριμένα, αναφέρει ότι τα εκπαιδευτικά της προγράμματα αφορούν κατά κύριο λόγο την εκπαίδευση των ενηλίκων που θα συμμετέχουν ως ομαδάρχες-εμψυχωτές των εθελοντών στα καλοκαιρινά προγράμματα εθελοντικής εργασίας. Τα εκπαιδευτικά αυτά προγράμματα ξεκίνησαν με στόχο τον καλύτερο συντονισμό του εθελοντικού προγράμματος και το δέσιμο της διεθνούς εθελοντικής ομάδας.

Επίσης, άλλη οργάνωση αναφέρει πως ο ενημερωμένος πολίτης είναι και σύμμαχος. Σύμμαχος στο δικό της έργο, στις δράσεις της και κατά συνέπεια στη προσπάθεια που γίνεται για το κοινό καλό και για την προστασία του περιβάλλοντος.

Αξίζει να σημειωθεί ότι μια οργάνωση αναφέρει πως είναι σημαντικό να διαδοθεί το πλούσιο εκπαιδευτικό υλικό της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης στα νέα παιδιά, θέτοντας έτσι σε νέα βάση την περιβαλλοντική εκπαίδευση αλλά και την ενημέρωση των νέων.

Ερώτηση 3.9: Στόχοι της Π.Μ.Κ.Ο μέσα από την περιβαλλοντική εκπαίδευση

Στην ερώτηση ποιοι είναι οι στόχοι της κάθε οργάνωσης μέσα από την περιβαλλοντική εκπαίδευση, δεκατέσσερις οργανώσεις απάντησαν πως είναι η ενημέρωση και ευαισθητοποίηση των πολιτών, καθώς και η συμμετοχή τους στη προσπάθεια προστασίας του περιβάλλοντος. Ειδικότερα, η ενημέρωση και ευαισθητοποίηση των πολιτών απέναντι στα θέματα της διαχείρισης των αστικών απορριμμάτων, η προώθηση των αρχών της πρόληψης, επαναχρησιμοποίησης, ανακύκλωσης. Στη συνέχεια, η ενεργοποίηση των πολιτών στην κατεύθυνση της αειφορικής διαχείρισης του φυσικού περιβάλλοντος, καθώς και η ενημέρωση και ευαισθητοποίηση μαθητών σε θέματα βιώσιμης ανάπτυξης. Είναι σημαντικό να ευαισθητοποιηθούν όλοι οι πολίτες ανεξαρτήτου ηλικίας και να ενημερωθούν για τους κινδύνους που διατρέχει η μελλοντική γενιά από την αλόγιστη διαχείριση όλων των πόρων του οικοσυστήματος, την μόλυνση, την προώθηση μεταλλαγμένων προϊόντων και κάθε είδους υπερεκμετάλλευσης του πλανήτη ο οποίος εκπέμπει «σήμα κινδύνου» όπως χαρακτηριστικά αναφέρουν.

Επίσης, τόνισαν ότι στους στόχους συνεπάγεται και ο σεβασμός προς το περιβάλλον, ο σεβασμός προς τη ζωή και ο σεβασμός προς τα άλλα είδη στον πλανήτη, καθώς και η διαμόρφωση αξιών και στάσεων για ένα βιώσιμο μέλλον για τον πλανήτη και την ανθρωπότητα. Στόχος των οργανώσεων είναι να βοηθήσουν τον αυριανό πολίτη της κοινωνίας και σημερινό κάτοικο του πλανήτη να μάθει πώς να αποκτά κριτική στάση στα περιβαλλοντικά ζητήματα, πώς να κατανοεί τις αξίες του και πώς να παίρνει αποφάσεις για την προσωπική του στάση απέναντι σε αυτά τα ζητήματα. Έχει ιδιαίτερη σημασία να εξοικειωθεί ο πολίτης και κατά συνέπεια τα μικρά παιδιά με τη φύση, να μάθουν να την αγαπούν και να την προστατεύουν.

Μία οργάνωση αναφέρει στους στόχους της, την υποστήριξη των εκπαιδευτικών που ασχολούνται με την περιβαλλοντική εκπαίδευση, σε τυπικό και μη τυπικό επίπεδο, μέσα από:

- κατάλληλα εκπαιδευτικά υλικά,
- πραγματοποίηση επιμορφώσεων,
- λειτουργία του ηλεκτρονικού δικτύου εκπαιδευτικών (Ελλήνων και μη).

Επιπλέον, στους στόχους της μια οργάνωση προσθέτει τον σωστό συντονισμό, την εμπύχωση των εθελοντών, το δέσιμο της ομάδας, τη πραγματοποίηση του έργου με τον καλύτερο δυνατόν τρόπο.

Τέλος, στους στόχους προσθέτει μια οργάνωση την απόκτηση βιβλιογραφικής πρόσβασης στους νέους, με άμεσο τρόπο έτσι ώστε να ενημερώνονται για το περιβάλλον, για τις δράσεις που υλοποιούνται, για το πώς μπορούν να συμμετέχουν και να συμβάλλουν όσο μπορούν στη προστασία του περιβάλλοντος και της ποιότητας ζωής.

Βλέπουμε λοιπόν, πως οι περισσότερες οργανώσεις δίνουν ιδιαίτερη βαρύτητα στην ενημέρωση, ευαισθητοποίηση και ενεργοποίηση του ανθρώπου, ώστε ν' αναλάβει πρωτοβουλίες για το περιβάλλον και από την ατομική στάση που ακολουθεί να υπάρχει συλλογική στάση για τα περιβαλλοντικά προβλήματα.

Ερώτηση 3.10: Θεματικές ενότητες που πραγματοποιήθηκαν δράσεις Π.Ε. από την κάθε Π.Μ.Κ.Ο

Στην ερώτηση σε ποιες θεματικές ενότητες πραγματοποιήθηκαν δράσεις περιβαλλοντικής εκπαίδευσης από την κάθε οργάνωση οι απαντήσεις μοιράστηκαν αρκετά, καθώς οι θεματικές ενότητες που είχαμε βάλει εμείς ήταν έντεκα και μάλιστα πολλές οργανώσεις πρόσθεσαν και ενότητες εκτός απ' αυτές που υπήρχαν στο ερωτηματολόγιο. Συνεπώς, θα ξεκινήσουμε από τις θεματικές ενότητες που επέλεξαν οι περισσότερες οργανώσεις και θα προχωράμε σ' αυτές που απάντησαν λιγότερες οργανώσεις.

Έτσι, δεκατρείς οργανώσεις δήλωσαν πως πραγματοποίησαν δράσεις για την περιβαλλοντική εκπαίδευση, δέκα οργανώσεις πραγματοποίησαν δράσεις για τη θάλασσα, ενώ εννιά οργανώσεις πραγματοποίησαν δράσεις για τις ακτές και ο ίδιος αριθμός οργανώσεων πραγματοποίησε δράσεις για τη διάσωση ειδών υπό εξαφάνιση. Συνεχίζοντας, οκτώ οργανώσεις δήλωσαν πως πραγματοποίησαν δράσεις για τους υγροτόπους, και οκτώ για τη δημιουργία και διαχείριση προστατευόμενων περιοχών.

Επιπλέον, επτά οργανώσεις δήλωσαν πως πραγματοποίησαν δράσεις για τα δάση, επτά για τη βιοποικιλότητα, επτά για τη ρύπανση, και επτά για τη πόλη- αστικό περιβάλλον. Οι λιγότερες απαντήσεις δόθηκαν για την ενέργεια όπου πραγματοποίησαν δράσεις πέντε οργανώσεις.

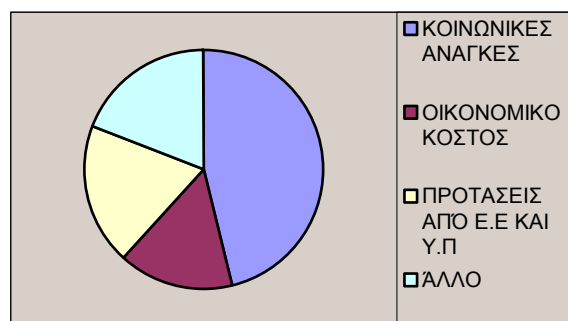
Οκτώ οργανώσεις, πρόσθεσαν τις παρακάτω θεματικές ενότητες, στις οποίες δήλωσαν ότι πραγματοποίησαν δράσεις:

- ✓ Εξοικονόμηση νερού – διαχείριση υδατικών πόρων, βιώσιμη ανάπτυξη.
- ✓ Διαχείριση Απορριμμάτων – Ανακύκλωση Υλικών.
- ✓ Μνημεία, Ιστορικοί Τόποι, Αρχαιολογικοί χώροι.
- ✓ Ολοκληρωμένη Διαχείριση Υδατικών Πόρων (ΟΔΥΠ).
- ✓ Εκπαίδευση των ομαδαρχών, εμπυχωτών της διεθνών ομάδων εθελοντικής εργασίας.
- ✓ Έδαφος και ηφαίστεια στην Ελλάδα.
- ✓ Προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς.
- ✓ Εμπλουτισμός βιβλιοθήκης, εκδόσεις βιβλίων της βιβλιοθήκης, συμμετοχή σε εκδηλώσεις.

Από τις απαντήσεις που δόθηκαν, φάνηκε σε ποιες θεματικές ενότητες οι οργανώσεις δίνουν ιδιαίτερη σημασία και σε ποιες λιγότερο. Όταν πολλές οργανώσεις ασχολούνται με μια θεματική ενότητα, σημαίνει ότι έχει απήχηση στον κόσμο και υπάρχει συμμετοχή. Η θεματική ενότητα που απάντησαν οι λιγότερες οργανώσεις είναι η ενέργεια. Αυτό ίσως να σημαίνει ότι οι δράσεις για την ενέργεια δεν ευαισθητοποιούν τον κόσμο και γι' αυτό πολλές οργανώσεις δεν τις βάζουν ως προτεραιότητα. Αντίθετα, οι δράσεις που γίνονται για την περιβαλλοντική εκπαίδευση και η γενικότερη προσπάθεια ενημέρωσης και ενεργοποίησης, έχει απήχηση στον κοινό πολίτη.

Ερώτηση 3.11: Οι δράσεις που υλοποιούνται από την Π.Μ.Κ.Ο σύμφωνα με ποια κριτήρια γίνονται.

ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΑΝΑΓΚΕΣ	12
ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΚΟΣΤΟΣ	4
ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΑΠΟ Ε.Ε ΚΑΙ Υ.Π	5
ΆΛΛΟ	5

Στην ερώτηση σύμφωνα με ποια κριτήρια γίνονται οι δράσεις που υλοποιούν οι οργανώσεις, δόθηκαν αρκετές διαφορετικές απαντήσεις, οι περισσότερες όμως απάντησαν πως γίνονται σύμφωνα με τις ανάγκες της κοινωνίας.

Συγκεκριμένα, δώδεκα οργανώσεις απάντησαν ότι οι δράσεις που υλοποιούνται, γίνονται σύμφωνα με τις κοινωνικές ανάγκες, και με το τι καθορίζει σημαντικό η κάθε κοινωνία. Οι οργανώσεις γνωρίζουν πως οφείλουν να λειτουργούν σύμφωνα με τις ιδιαιτερότητες της κάθε κοινωνίας, με τις εξελίξεις της, καθώς και με τα τρέχοντα θέματα που την απασχολούν. Οι οργανώσεις συμβαδίζουν με τα θέματα που δείχνει να έχει ανάγκη περισσότερο η κοινωνία, έτσι ώστε να είναι πιο ουσιαστική και αποτελεσματική η δράση τους. Η φτώχεια και τα μη φιλικά προς το περιβάλλον καταναλωτικά πρότυπα, οι συνθήκες ανθρώπινης διαβίωσης, τα προβλήματα μειονοτήτων, οι ανθρώπινες αξίες, ο σεβασμός στους διάφορους πολιτισμούς, τρόπους ζωής κ.ά. επηρεάζουν τις οργανώσεις και ανάλογα επιλέγουν τις δράσεις που θα ακολουθήσουν.

Προχωρώντας παραπέρα, πέντε οργανώσεις αναφέρουν πως οι δράσεις που υλοποιούν γίνονται σύμφωνα με τις προτάσεις από την Ευρωπαϊκή Ένωση και το Υπουργείο Παιδείας. Αυτό σημαίνει πως η ευρωπαϊκή ένωση πολλές φορές καθορίζει, ποιες δράσεις θα χρηματοδοτήσει θεωρώντας τις πιο σημαντικές, στην προσπάθεια να διατηρήσει την εθνική ταυτότητα του κάθε ανθρώπου, της πολιτιστικής του κληρονομιάς και την καλλιέργεια της συνείδησης του ευρωπαίου πολίτη, κάτι στο οποίο δίνουν βαρύτητα οι οργανώσεις.

Επίσης, το υπουργείο παιδείας, καθορίζει πολλές φορές τις δράσεις που είναι σημαντικές για να υλοποιηθούν. Καθορίζει, τις δράσεις στα σχολεία, το εκπαιδευτικό υλικό, καθώς και πώς μπορούν οι νέοι και ειδικότερα τα μικρά παιδιά να συμμετέχουν σε αυτές. Όλα αυτά σε συνεργασία με τους εκπαιδευτικούς αλλά και με τους φορείς της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης. Οι οργανώσεις λαμβάνουν υπόψη τους όλες τις ενέργειες του υπουργείου παιδείας, αφού όλοι μαζί στοχεύουν στο καλύτερο δυνατό αποτέλεσμα για τη προστασία του περιβάλλοντος.

Οι λιγότερες απαντήσεις δόθηκαν για το οικονομικό κόστος. Συγκεκριμένα, τέσσερις οργανώσεις απάντησαν πως οι δράσεις που υλοποιούνται από αυτές γίνονται σύμφωνα με το οικονομικό κόστος που υπάρχει για να πραγματοποιηθούν. Κάποιες οργανώσεις δεν χρηματοδοτούνται από την ευρωπαϊκή ένωση, έτσι για να υλοποιηθούν οι δράσεις τους χρειάζεται να συνεισφέρουν οικονομικά τα μέλη τους. Έτσι, αν μία δράση είναι ιδιαίτερα δαπανηρή, αυτό εκτιμάται και αναλόγως παίρνονται οι κατάλληλες αποφάσεις. Ας μην

ξεχνάμε ότι κάθε περιβαλλοντική μη κυβερνητική οργάνωση δεν ασχολείται μόνο με μία συγκεκριμένη θεματική ενότητα για το περιβάλλον.

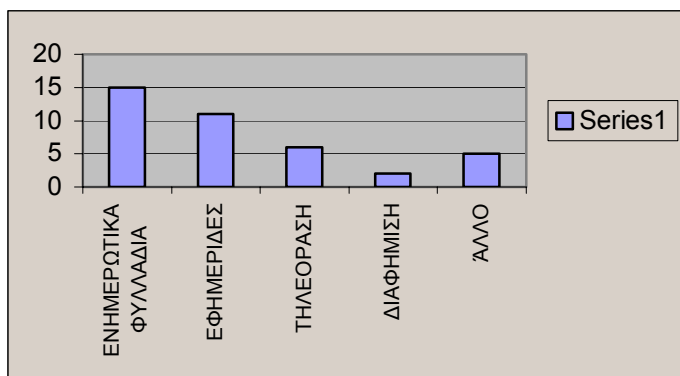
Τέσσερις περιβαλλοντικές μη κυβερνητικές οργανώσεις δήλωσαν κάποια επιμέρους κριτήρια, σύμφωνα με τα οποία υλοποιούν τις δράσεις τους. Συγκεκριμένα, δύο οργανώσεις δήλωσαν πως οι δράσεις γίνονται με βάση τους καταστατικούς στόχους της οργάνωσης και τις προτεραιότητες που θέτει το διοικητικό συμβούλιο. Αυτό σημαίνει πως πέρα από το τι καθορίζει το κράτος ή οι ανάγκες της κοινωνίας, οι προτεραιότητες της οργάνωσης προέχουν και το διοικητικό συμβούλιο έχει σημαντικό λόγο, αφού αποφασίζει για σημαντικά και τρέχοντα θέματα που αφορούν το μέλλον της οργάνωσης και τις ενέργειες που πρέπει να γίνουν.

Άλλη οργάνωση ανέφερε πως οι δράσεις που υλοποιούνται, γίνονται σύμφωνα με τις ανάγκες της βιώσιμης ανάπτυξης και προστασίας του περιβάλλοντος. Δίνεται ιδιαίτερη σημασία στις αλλαγές που υπόκεινται η φύση από την αλόγιστη χρήση του ανθρώπου και κάθε φορά χρειάζεται να προσαρμόζονται οι δράσεις ανάλογα με αυτό που χρειάζεται άμεση παρέμβαση.

Τέλος, μια οργάνωση αναφέρει πως οι δράσεις που υλοποιούνται γίνονται σύμφωνα με τη σκέψη και εμπειρία του προσωπικού της σε θέματα προστασίας του περιβάλλοντος και σύμφωνα με την επικαιρότητα. Όταν κάποιος δουλεύει για το περιβάλλον, νοιάζεται και προσπαθεί να το προστατέψει, έχει μάθει σε ποιους τομείς χρειάζεται περισσότερο ευαισθησία και προσπάθεια, επομένως οι δράσεις γίνονται σύμφωνα με αυτά τα κριτήρια. Η επικαιρότητα παίζει πολύ σημαντικό ρόλο, γιατί πολλές φορές καθορίζει τις δράσεις που πρέπει να μουν σε προτεραιότητα, σύμφωνα με τα γεγονότα που έχουν συμβεί.

Ερώτηση 3.12: Με ποιο υλικό γίνεται η ενημέρωση των πολιτών για τις δράσεις Π.Ε

ΕΝΗΜΕΡΩΤΙΚΑ ΦΥΛΛΑΔΙΑ	15
ΕΦΗΜΕΡΙΔΕΣ	11
ΤΗΛΕΟΡΑΣΗ	6
ΔΙΑΦΗΜΙΣΗ	2
ΆΛΛΟ	5

Στην ερώτηση με ποιο υλικό γίνεται η ενημέρωση των πολιτών για τις δράσεις της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης και οι δεκαπέντε οργανώσεις απάντησαν πως το υλικό που χρησιμοποιούν περισσότερο είναι τα ενημερωτικά φυλλάδια. Επομένως, είναι το πρώτο υλικό με το οποίο γίνεται η ενημέρωση των πολιτών, όπου μέσα από αυτό ενημερώνεται ο κόσμος για την κάθε οργάνωση, για τη δομή της, τους σκοπούς και στόχους της, τις δράσεις της αλλά και πώς μπορεί να γίνει μέλος ή να συμμετέχει στο έργο και στη προσπάθεια που γίνεται.

Επίσης, μπορούν να ενημερωθούν γενικότερα για το περιβάλλον, για τη αξία προστασίας του αλλά και για τους κινδύνους που κρύβει η αδιάστακτη εκμετάλλευση του από τον άνθρωπο και η καταστροφή του.

Έντεκα οργανώσεις απάντησαν πως οι πολίτες ενημερώνονται για τις δράσεις περιβαλλοντικής εκπαίδευσης μέσα από τις εφημερίδες. Ολοένα και περισσότερες οργανώσεις προσπαθούν να ενημερώσουν τον κόσμο μέσα από τις εφημερίδες, καθώς αρκετά σημαντικός αριθμός ανθρώπων διαβάζει και πολλές περιβαλλοντικές οργανώσεις εκδίδουν τη δική τους εφημερίδα ή το δικό τους περιοδικό μέσω των οποίων ο κόσμος πληροφορείται για θέματα που αφορούν το περιβάλλον και τη προστασία του, ενώ παράλληλα ενημερώνουν για δράσεις που έχουν υλοποιηθεί ή πρόκειται να υλοποιηθούν.

Έξι οργανώσεις απάντησαν πως η ενημέρωση των πολιτών γίνεται και μέσα από την τηλεόραση, η οποία δείχνει να είναι ένα μέσο αρκετά ισχυρό για την ενημέρωση των πολιτών. Η τηλεόραση θα μπορούσε να επηρεάζει καταστάσεις αλλά και γεγονότα που συμβαίνουν γύρω από το περιβάλλον, αλλά και να γίνει ένας σημαντικός φορέας ευαισθητοποίησης και ενεργοποίησης του πληθυσμού. Ολοένα και περισσότερο η τηλεόραση δείχνει να κινεί πολλές φορές τα νήματα σε θέματα που αφορούν τη κοινωνία, τη πολιτική, τα πρότυπα, τις διαπροσωπικές σχέσεις. Μπορεί να λειτουργήσει ιδιαίτερα θετικά σε ότι αφορά το περιβάλλον μέσω της ενημέρωσης, της πληροφόρησης, και της ευαισθητοποίησης. Ίσως

μόνο η τηλεόραση μπορεί να παρουσιάσει τη σοβαρότητα που επικρατεί στο θέμα για το περιβάλλον και να επηρεάσει τον πολίτη να δραστηριοποιηθεί.

Δύο οργανώσεις, δήλωσαν πως μέσω της διαφήμισης ενημερώνουν τους πολίτες για τις δράσεις περιβαλλοντικής εκπαίδευσης που ακολουθούν, ενώ άλλες δύο δήλωσαν πως αυτό γίνεται και μέσω του ραδιοφώνου ή κάποιας ραδιοφωνικής εκπομπής.

Επίσης, τέσσερις οργανώσεις δήλωσαν πως ο κόσμος ενημερώνεται μέσα από την ιστοσελίδα που έχουν δημιουργήσει στο διαδίκτυο, το οποίο θεωρείται απ' τα πιο γρήγορα μέσα πρόσβασης και ενημέρωσης για οτιδήποτε απασχολεί τον καθένα. Είναι μια γρήγορη πηγή πληροφοριών και έτσι ο κόσμος αρκεί να μπει στο διαδίκτυο για να ενημερωθεί για οποιαδήποτε δράση ακολουθεί η οργάνωση.

Δύο οργανώσεις ανέφεραν πως ο κόσμος μπορεί να ενημερωθεί μέσα απ' τη συμμετοχή του σε διάφορες εκπαιδευτικές ημερίδες, συνέδρια και ανοιχτές συζητήσεις που πραγματοποιούνται καθώς και από διάφορες εκδηλώσεις που διοργανώνονται για το περιβάλλον.

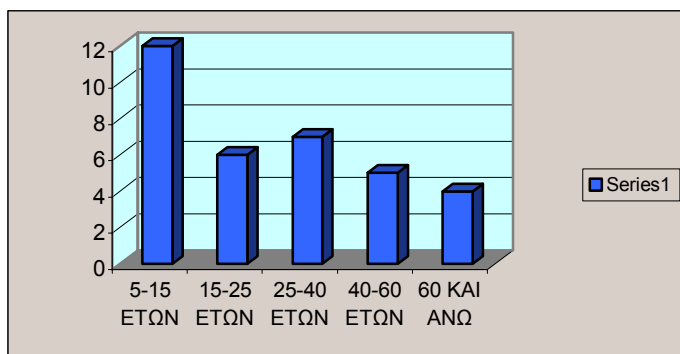
Τέλος μία οργάνωση αναφέρει πως σε πολλά σχολεία πραγματοποιούνται παρουσιάσεις με προβολή διαφανειών (slides) γύρω από θέματα προστασίας του περιβάλλοντος καθώς και με τη δημιουργία εκπαιδευτικού υλικού όπου μπορούν να ενημερωθούν τα παιδιά αλλά και οι γονείς τους.

Είδαμε λοιπόν με πόσους πολλούς τρόπους μπορεί να ενημερωθεί ο πολίτης για τις δράσεις που υλοποιούν οι περιβαλλοντικές μη κυβερνητικές οργανώσεις γύρω από το θέμα της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης. Αρκεί ο πολίτης ύστερα απ' όλα αυτά να κάνει ο ίδιος το βήμα και την προσπάθεια και να ενεργοποιηθεί κατάλληλα.

7.1.4 Ενότητα 4^η :Συμμετοχή- ανταπόκριση

Ερώτηση 4.13: Ηλικιακή ομάδα πιο προσιτή στις δράσεις της Π.Μ.Κ.Ο

5-15 ΕΤΩΝ	12
15-25 ΕΤΩΝ	6
25-40 ΕΤΩΝ	7
40-60 ΕΤΩΝ	5
60 ΚΑΙ ΑΝΩ	4

Στην ερώτηση ποια ηλικιακή ομάδα θεωρούν οι οργανώσεις ότι είναι πιο προσιτή στις δράσεις που υλοποιούν, δώδεκα οργανώσεις απάντησαν πως είναι η ηλικιακή ομάδα των 5-15 ετών. Πιστεύουν ότι όσο πιο μικρή είναι η ηλικία ενός ανθρώπου, τόσο πιο εύκολο είναι να τον εκπαιδεύσεις και να τον ενεργοποιήσεις να κάνει πράγματα. Σ' αυτή την ηλικία τα παιδιά πηγαίνουν στο δημοτικό και στο γυμνάσιο.

Οι οργανώσεις αναφέρουν πως για τις δράσεις που πραγματοποιούν η συμμετοχή των δημοτικών σχολείων σε προγράμματα περιβαλλοντικής εκπαίδευσης είναι μεγαλύτερη και αρκετά απ' τα προγράμματα απευθύνονται σε μαθητές. Η ευαισθητοποίηση των υπόλοιπων ηλικιακών ομάδων πολιτών γίνεται μέσα από προγράμματα εθελοντικής εργασίας καθώς και άλλες δράσεις ευαισθητοποίησης του κοινού. Επιπλέον, αναφέρουν πως επέλεξαν τη συγκεκριμένη ηλικιακή ομάδα για το λόγο ότι το υλικό της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης έχει περισσότερη ζήτηση και χρήση από αυτές τις ηλικίες παρά σε μεγαλύτερες.

Δύο οργανώσεις αναφέρουν πως παρόλο που δεν κάνουν διακρίσεις και βλέπουν την κοινωνία ως σύνολο, τα παιδιά της συγκεκριμένης ηλικιακής ομάδας έχουν μεγαλύτερη ελευθερία χρόνου, (χωρίς πανελλήνιες αναφέρουν χαρακτηριστικά), τα προσεγγίζουν πιο εύκολα και έχουν την ικανότητα και τη διάθεση να μιλήσουν, χωρίς να προβληματίζονται για κάτι άλλο ή να τους βιάζει ο χρόνος.

Οι παραπάνω οργανώσεις σίγουρα έχουν επιλέξει και άλλες ηλικιακές ομάδες. Απλά σαν πρώτη επιλογή βάζουν την ομάδα των 5-15 ετών.

Έξι οργανώσεις αναφέρουν πως οι δράσεις που υλοποιούν είναι προσιτές στην ηλικιακή ομάδα των 15- 25 ετών και την κατατάσσουν κοντά με την προηγούμενη ομάδα αφού ακόμα σ' αυτή την ηλικία πολλά άτομα είναι μαθητές, σπουδαστές, ή φοιτητές.

Εφτά οργανώσεις αναφέρουν ότι είναι προσιτές οι δράσεις τους στην ηλικιακή ομάδα των 25- 40 ετών, ενώ πέντε οργανώσεις υποστηρίζουν ότι είναι προσιτές στην ηλικιακή ομάδα των 40- 60 ετών. Όσο μεγαλώνουν οι ηλικίες τόσο θεωρούν οι οργανώσεις ότι το ενδιαφέρον του κόσμου μειώνεται, και ασχολείται με προβλήματα που θεωρεί ότι είναι πιο σοβαρά, αν σκεφτεί κανείς ότι σ' αυτές τις ηλικίες υπάρχει το άγχος της εργασίας, της οικογένειας και των καθημερινών προβλημάτων που επηρεάζουν τον πολίτη.

Ωστόσο μία οργάνωση υποστηρίζει ότι αυτές οι ηλικιακές ομάδες έχουν περισσότερο κατανοήσει την αναγκαιότητα της βιωσιμότητας και έχουν αντιληφθεί ότι αν δεν επιληφθούμε άμεσα και αποτελεσματικά να σταματήσουμε την ξέφρενη και αλόγιστη κακοποίηση του περιβάλλοντος με σκοπό το κέρδος, ο πλανήτης Γη και οι κάτοικοί του θα έχουν άγνωστο τέλος. Θεωρεί ότι όσο πιο μικρή η ηλικία ενός ανθρώπου, τόσο πιο αγήφιστα παίρνει κάποιες καταστάσεις, χωρίς να προβληματίζεται για το μέλλον, ενώ όσο μεγαλώνει συνειδητοποιεί το μέγεθος της σοβαρότητας σε θέματα όπως είναι το περιβάλλον και η προστασία του.

Τέλος, τέσσερις οργανώσεις ανέφεραν πως θεωρούν προσιτή την ηλικιακή ομάδα των 60 ετών και άνω για τις δράσεις τους. Υποστηρίζουν, πως όσο και αν μεγαλώνει ο άνθρωπος μπορεί να είναι αρκετά ενεργός και συνειδητοποιημένος σε τέτοιες καταστάσεις, αρκεί να υπάρχει θέληση και διάθεση για δράση και συμμετοχή.

Ερώτηση 4.14: Θεματικές ενότητες δράσεων Π.Ε. που παρατηρείται ανταπόκριση και συμμετοχή των πολιτών

Στην ερώτηση σε ποιες θεματικές ενότητες των δράσεων περιβαλλοντικής εκπαίδευσης παρατηρούν οι οργανώσεις τη μεγαλύτερη συμμετοχή και ανταπόκριση των πολιτών, οι απαντήσεις μοιράστηκαν και όλες οι οργανώσεις ανέφεραν αρκετές θεματικές ενότητες.

Συγκεκριμένα, οκτώ οργανώσεις ανέφεραν πως παρατηρούν συμμετοχή και ανταπόκριση του κόσμου στις δράσεις που γίνονται για τη θάλασσα. Αυτό σημαίνει ότι ο κόσμος έχει καταλάβει τη λειτουργία του κύκλου του νερού, καθώς και των παραγόντων που τον επηρεάζουν και τον διαταράσσουν. Αιτίες που ρυπαίνουν το νερό και κατά συνέπεια τη θάλασσα όπως γεωργικά, βιομηχανικά και οικιακά λύματα έχουν ευαισθητοποιήσει τον κόσμο ο οποίος με τη συμμετοχή του στις δράσεις και την ανταπόκριση του αναγνωρίζει τη σπουδαιότητα και ανεκτίμητη αξία του νερού.

Οκτώ οργανώσεις απάντησαν πως παρατηρούν συμμετοχή του κόσμου στο θέμα της προστασίας των ακτών. Οι πολίτες όλο και περισσότερο αναγνωρίζουν πως η προστασία των ακτών είναι σημαντική τόσο για τη δική μας υγεία όσο και για τη διατήρηση πολλών ειδών που κινδυνεύουν.

Πέντε οργανώσεις ανέφεραν πως παρατηρούν συμμετοχή και ανταπόκριση του κόσμου στο θέμα των δασών. Ο κόσμος ενδιαφέρεται για τους διάφορους τύπους δασών καθώς και για τη σωστή διαχείριση τους. Επιπλέον, συμμετέχει σε αναδασώσεις, ενημερώνεται για τους κινδύνους αλλά και για την προστασία των δασών έτσι ώστε να διατηρήσει την ανάπτυξη τους και κατά συνέπεια την ανάπτυξη του περιβάλλοντος.

Τέσσερις οργανώσεις ανέφεραν πως ο κόσμος ανταποκρίνεται στο θέμα των υγροτόπων και δείχνει να ενδιαφέρεται για την προστασία και διατήρησή τους.

Μία οργάνωση ανέφερε πως παρατηρεί ανταπόκριση και συμμετοχή του κόσμου στο θέμα της ενέργειας. Ενημερώνεται για την εκμετάλλευση των ενεργειακών πόρων αλλά και για την πυρηνική ενέργεια: τις δυνατότητες χρήσης της, καθώς και τους κινδύνους που κρύβει.

Τρεις οργανώσεις απάντησαν πως υπάρχει συμμετοχή του κόσμου στο θέμα της βιοποικιλότητας.

Πέντε οργανώσεις απάντησαν πως παρατηρούν συμμετοχή στο θέμα της πόλης-αστικό περιβάλλον. Ο κόσμος δείχνει ενδιαφέρον για τη προστασία της πόλης που ζει, θέλοντας να δημιουργήσει ένα πιο υγιές και αρμονικό περιβάλλον καθώς και καλύτερες συνθήκες διαβίωσης. Αναγνωρίζει τις ανθρώπινες αξίες ως κάτι σημαντικό, προσπαθεί να συμμετέχει στα κοινωνικά προβλήματα και να τα μελετήσει καθώς αναζητάει τον σεβασμό στον συνάνθρωπο αλλά και τον σεβασμό στην ίδια του τη ζωή.

Τρεις οργανώσεις αναφέρουν πως παρατηρούν συμμετοχή και ανταπόκριση του κόσμου στο θέμα της ρύπανσης. Μιλάμε για τη ρύπανση που μπορεί να υποστεί το δομημένο- τεχνητό περιβάλλον. Έτσι υπάρχει μελέτη για το σχεδιασμό κτιρίων, πόλεων, όλα αυτά σε σχέση με το περιβάλλον. Ο κόσμος αναζητά ποιότητα στη ζωή του, σεβασμό και αξιοπρεπή διαχείριση του περιβάλλοντος.

Οκτώ οργανώσεις απάντησαν πως παρατηρούν συμμετοχή και ανταπόκριση του κόσμου στο θέμα της διάσωσης των ειδών. Οι συνέπειες των ανθρωπίνων δραστηριοτήτων στη διατάραξη της ποικιλομορφίας της φύσης είναι τεράστιες και ο άνθρωπος αρχίζει και το

αναγνωρίζει. Σιγά-σιγά μυείται ή τουλάχιστον οφείλει να μυείται στον κόσμο των φυτών-ζώων-μικροοργανισμών. Πρέπει να μάθει ποια είδη χλωρίδας και πανίδας κινδυνεύουν να εξαφανιστούν και γιατί ενώ οφείλει να σέβεται την κάθε μορφή ζωής που υπάρχει.

Επτά οργανώσεις αναφέρουν πως παρατηρούν συμμετοχή του κόσμου στο θέμα της δημιουργίας και διαχείρισης προστατευμένων περιοχών.

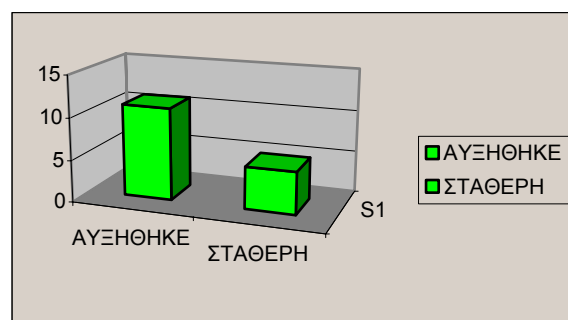
Μία οργάνωση αναφέρει πως παρατηρεί συμμετοχή και ανταπόκριση του κόσμου στο θέμα της διαχείρισης των απορριμμάτων και της ανακύκλωσης των υλικών. Ο καθένας οφείλει να διαχειρίζεται σωστά τα απορρίμματά του, χωρίς να αλλοιώνει το περιβάλλον. Σιγά-σιγά ο κόσμος στρέφεται όλο και περισσότερο στην ανακύκλωση του χαρτιού, του μετάλλου, του πλαστικού, του γυαλιού και πολλών άλλων προϊόντων, βοηθώντας έτσι στη σωστή διαχείριση αυτών που παράγει και ταυτόχρονα καταναλώνει.

Οκτώ οργανώσεις αναφέρουν πως παρατηρούν συμμετοχή και ανταπόκριση του κόσμου στο θέμα της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης και ολοένα και περισσότερος πληθυσμός ενημερώνεται για τους σκοπούς, τους στόχους της, και την αξία της. Ουσιαστικά, η περιβαλλοντική εκπαίδευση είναι η εκπαίδευση και η ενημέρωση που γίνεται για όλα τα παραπάνω που είναι το περιβάλλον. Όλο και περισσότερα σχολεία ακολουθούν προγράμματα περιβαλλοντικής εκπαίδευσης και υλοποιούν δράσεις γύρω από την προστασία του περιβάλλοντος. Η ευαισθητοποίηση είναι πολύ σημαντική και η περιβαλλοντική εκπαίδευση το έχει επιτύχει αρκετά καλά. Ο πολίτης ενημερώνεται, εκπαιδεύεται για το πώς μπορεί να προστατέψει το περιβάλλον και μαθαίνει ότι δεν έχει εξουσία πάνω του ούτε μπορεί να κάνει αλόγιστη χρήση στη φύση, γιατί η αλλοίωση της φύσης θα έχει δυσάρεστα επακόλουθα στην ίδια του τη ζωή.

Ερώτηση 4.15: Τι έχει γίνει τα τελευταία χρόνια, σύμφωνα με την συμμετοχή των πολιτών

ΑΥΞΗΘΗΚΕ
ΣΤΑΘΕΡΗ

11
5

Στην ερώτηση για το τι πιστεύουν οι οργανώσεις ότι έγινε τα τελευταία χρόνια όσον αφορά το θέμα της συμμετοχής των πολιτών στις δράσεις που υλοποιούν, οι απαντήσεις μοιράστηκαν σε δύο κατηγορίες.

Μας ικανοποίησε ιδιαίτερα πως καμία οργάνωση δεν ανέφερε ότι η συμμετοχή των πολιτών τα τελευταία χρόνια μειώθηκε. Είναι πολύ θετικό ν' ακούγεται αυτό από εκείνους οι οποίοι είναι «αρμόδιου» για το περιβάλλον και δουλεύουν για τη προστασία του. Ήδη δίνουν το θετικό τους μήνυμα, και μας ωθούν να συνεχίσουμε κι εμείς την προσπάθεια.

Έτσι λοιπόν, έντεκα οργανώσεις πιστεύουν ότι η συμμετοχή των πολιτών στις δράσεις που υλοποιούν, τα τελευταία χρόνια αυξήθηκε. Αυτό έγινε γιατί υποστηρίζουν πως αυξήθηκε η πληροφορία και η ενημέρωση του κόσμου, επομένως οι πολίτες είναι περισσότερο ευαισθητοποιημένοι σε σχέση με το παρελθόν. Υπάρχει μεγαλύτερη ζήτηση από το κοινό (εκπαιδευτικούς, μαθητές, γονείς, παιδιά), υπάρχει δηλαδή μεγαλύτερη ευαισθητοποίηση. Η ευαισθητοποίηση υπάρχει επίσης και λόγω της σημερινής κατάστασης του πλανήτη, που ενεργοποιεί περισσότερους ανθρώπους να θέλουν να μάθουν, να συμμετέχουν σε τέτοια προγράμματα, να έχουν ανάγκη να έρθουν σε επαφή με τη φύση, να ενημερωθούν για τα περιβαλλοντικά προβλήματα και να βρουν λύσεις. Επίσης γιατί υπάρχει περισσότερο εκπαιδευτικό υλικό προς διάθεση, για τα περιβαλλοντικά θέματα. Τέλος υπάρχει εμπειρία και οργάνωση για την υλοποίηση προγραμμάτων περιβαλλοντικής εκπαίδευσης, άρα και περισσότερη διαφήμιση και προώθηση αυτών.

Επιπλέον κάποιες οργανώσεις ανέφεραν πως οι άνθρωποι έχουν κατανοήσει την αναγκαιότητα της βιωσιμότητας και έχουν αντιληφθεί ότι πρέπει να σταματήσουμε την αλόγιστη κακοποίηση του περιβάλλοντος με σκοπό το κέρδος. Ο κόσμος μέρα με τη μέρα αντιλαμβάνεται ότι όλα αυτά τα προβλήματα (μόλυνση ατμόσφαιρας- κλιματικές αλλαγές, μόλυνση νερού, θάλασσας, ποταμών, λιμνών, διαχείριση ενέργειας, διαχείριση υδάτινων πόρων, οικιστικό περιβάλλον, καταστροφή όζοντος, όξινη βροχή, εξαφάνιση ειδών, μεταλλαγμένα προϊόντα στο πιάτο τους), όλα αυτά έχουν άμεση επίδραση στην υγεία, στην οικιακή οικονομία και εν τέλει στο κοινωνικό γίνεσθαι.

Δύο οργανώσεις αναφέρουν πως πιστεύουν ότι η συμμετοχή των πολιτών στις δράσεις που υλοποιούν αυξήθηκε γιατί υπάρχει μεγαλύτερη ενεργοποίηση από την πλευρά των οργάνωσεων και λόγω της πολύχρονης και συνεπούς δράσης τους η ανταπόκριση του κόσμου είναι περισσότερη. Αυτό σημαίνει πως και οι ίδιες οι οργανώσεις αναγνωρίζουν πως έχουν μεγαλύτερη ευθύνη και οφείλουν να συνεχίσουν να προσπαθούν όλο και πιο πολύ.

Επίσης, υποστηρίζουν ότι υπάρχει καλύτερη ενημέρωση λόγω ανάπτυξης των δικτύων (internet, Δελτία Τύπου), αλλά και μεγαλύτερη συμμετοχή σε παρεμβάσεις, καθώς και μεγαλύτερος αριθμός εκδηλώσεων, όπου ο κόσμος μπορεί να συμμετέχει ενεργά.

Άλλη μία οργάνωση αναφέρει πως στις δράσεις που υλοποιούνται δίνεται δημοσιότητα και λίγο πολύ σε όλους είναι γνωστές. Επομένως πολλές φορές δείχνουν να το διασκεδάζουν χωρίς να θεωρούν πως κάνουν κάτι δύσκολο ή κουραστικό. Ίσως αν όλες οι δράσεις που γίνονταν για το περιβάλλον περνούσαν την ιδέα στον κόσμο ότι είναι μια γιορτή που γίνεται για την προστασία του, και κάθε μέρα πρέπει να γιορτάζεται η αξία της προστασίας του, τότε ίσως να συμμετείχε ο κόσμος πολύ πιο ευχάριστα.

Στη συνέχεια, πέντε οργανώσεις πιστεύουν πως στις δράσεις που υλοποιούν τα τελευταία χρόνια, η συμμετοχή παρέμεινε σταθερή. Υποστηρίζουν πως πολλές φορές ο κόσμος ενημερώνεται, μαθαίνει, ξέρει ποιες δράσεις υλοποιούν οι οργανώσεις, αλλά παραμένει αμέτοχος, αδιάφορος και λειτουργεί ως απαθής θεατής.

Κάποιες οργανώσεις υποστηρίζουν πως οι ρυθμοί ζωής είναι τόσο γρήγοροι με τόσα προβλήματα να καταβάλλουν τον άνθρωπο, που δεν έχει χρόνο ν' ασχοληθεί με τις περιβαλλοντικές μη κυβερνητικές οργανώσεις και τις δράσεις που υλοποιούν. Δεν έχει καταλάβει όμως ότι όσο πιο αρμονικό και «υγιές» είναι το περιβάλλον που ζει ο άνθρωπος, τόσο πιο γαλήνια και χωρίς προβλήματα θα είναι η ζωή του.

Ερώτηση 4.16: Κατά πόσο είναι επιτυχημένες οι δράσεις Π.Ε. της Π.Μ.Κ.Ο

Στην ερώτηση πόσο επιτυχημένες ήταν οι δράσεις των οργανώσεων για την περιβαλλοντική εκπαίδευση, αξίζει να σημειωθεί και πάλι πως καμία οργάνωση δεν ανέφερε πως δεν είχαν καμία επιτυχία. Αυτό σημαίνει πως όσες δράσεις και να γίνονται, άσχετα από το αποτέλεσμα, ο κόσμος είτε πολύς είτε λίγος συμμετέχει και έχει αρχίσει να μπαίνει στο κλίμα της ιδέας των περιβαλλοντικών δράσεων. Ίσως και πλέον να το θεωρεί κάτι δεδομένο, μέρος της καθημερινότητας και της ίδιας του της ζωής. Αυτή η σκέψη μόνο θετικά αποτελέσματα πιστεύουμε πως θα μπορούσε να έχει και έχει ιδιαίτερη αξία και σημασία το γεγονός πως καμία οργάνωση (απ' το μικρό δείγμα που έχουμε φυσικά), δεν αναφέρει πως οι περιβαλλοντικές δράσεις που υλοποίησαν δεν ήταν καθόλου επιτυχημένες.

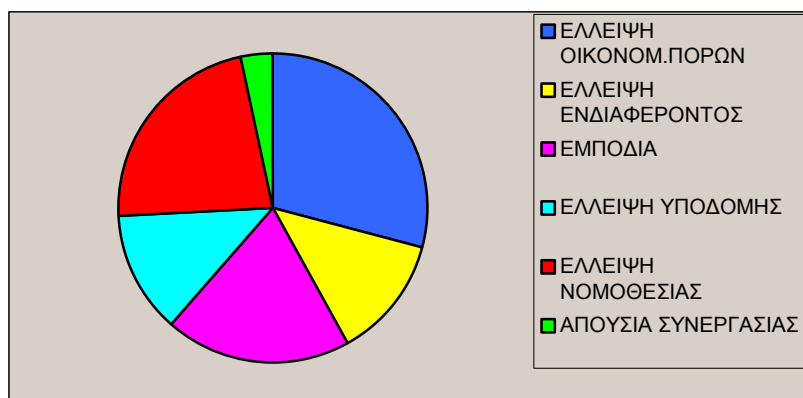
Έτσι λοιπόν, έξι οργανώσεις ανέφεραν πως οι δράσεις που υλοποίησαν για την περιβαλλοντική εκπαίδευση ήταν πολύ επιτυχημένες, οκτώ ότι ήταν απλά επιτυχημένες, ενώ μία οργάνωση ανέφερε πως οι δράσεις τους ήταν λίγο επιτυχημένες.

Αυτό δείχνει πως οι οργανώσεις κάνουν σημαντική δουλειά και το έργο τους έχει αποτελέσματα. Είναι πολύ σημαντικό το γεγονός να έχει μια δράση επιτυχία. Για να συμβεί βέβαια αυτό, σημαίνει πως έχουν μελετηθεί όλες οι προϋποθέσεις έτσι ώστε να βγει το καλύτερο δυνατό αποτέλεσμα. Όταν οι δράσεις είναι επιτυχημένες, τότε οι οργανώσεις, συνεχίζουν να οργανώνουν και να προγραμματίζουν και άλλες, γιατί αυτό που έχει σημασία, είναι να μπορέσουν τελικά να υλοποιήσουν όσα περισσότερα μπορούν, για να προστατεύσουν ότι περισσότερο μπορούν από το περιβάλλον. Αυτό που έχει αξία είναι να μπορεί η κάθε οργάνωση να υλοποιεί δράσεις οι οποίες θα έχουν επιτυχία και η επιτυχία αυτών δεν εξαρτάται αποκλειστικά από τη συμμετοχή του κόσμου. Ο κόσμος είναι το αποτέλεσμα από τη δράση. Η επιτυχία εξαρτάται από το πόσο καλά έχει δουλέψει όλη η ομάδα για τη δράση, πόσο καλά την έχει οργανώσει και έχει μελετήσει όλες τις παραμέτρους, καθώς και πως μπορεί να την κάνει πιο προσιτή ώστε να ευαισθητοποιηθεί και να συμμετέχει ο κόσμος.

Σίγουρα όλες προσπαθούν ώστε οι δράσεις να μην είναι απλά επιτυχημένες αλλά και οι δεκαπέντε να μπορέσουν ν' απαντήσουν ότι οι δράσεις τους είναι πολύ επιτυχημένες. Δεν εξαρτάται βέβαια μόνο από αυτές, αλλά και από τον κόσμο που οφείλει να τις βοηθήσει στο έργο τους και στη προσπάθεια τους με τη δική του συμμετοχή.

Ερώτηση 4.17: Ποιες δυσκολίες αντιμετωπίζουν οι Π.Μ.Κ.Ο κατά τη διάρκεια υλοποίησης των δράσεων του

ΕΛΛΕΙΨΗ ΟΙΚΟΝΟΜ.ΠΟΡΩΝ	9
ΕΛΛΕΙΨΗ ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΝΤΟΣ	4
ΕΜΠΟΔΙΑ	6
ΕΛΛΕΙΨΗ ΥΠΟΔΟΜΗΣ	4
ΕΛΛΕΙΨΗ ΝΟΜΟΘΕΣΙΑΣ	7
ΑΠΟΥΣΙΑ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑΣ	1

Στην ερώτηση ποιες δυσκολίες αντιμετωπίζουν οι οργανώσεις κατά τη διάρκεια υλοποίησης των δράσεων, οι απαντήσεις μοιράστηκαν. Συγκεκριμένα, εννέα οργανώσεις απάντησαν πως σημαντική δυσκολία, είναι η έλλειψη οικονομικών πόρων. Αν κρίνουμε ότι αρκετές από αυτές τις οργανώσεις είναι μικρές και τα έσοδα τους προέρχονται από εισφορές μελών κυρίως και από διάφορες χορηγίες, είναι πολύ δύσκολο να υλοποιήσουν τις δράσεις τους και πολλές φορές ίσως να πρέπει να επιλέξουν και να καταλήξουν σε συγκεκριμένα πράγματα..

Για να γίνει η ενημέρωση του κόσμου για κάποια δράση ή για την ίδια την οργάνωση χρειάζεται κάποιο υλικό, για να υλοποιηθεί η δράση απαιτούνται διάφορα έξοδα. Αν υπήρχαν περισσότεροι οικονομικοί πόροι, θα μπορούσαν και οι ίδιες οι οργανώσεις να λειτουργήσουν πιο ελεύθερα.

Στη συνέχεια, επτά οργανώσεις αναφέρουν πως μια δυσκολία στην υλοποίηση των δράσεων τους, είναι η έλλειψη νομοθεσίας που υπάρχει απ' το κράτος. Αν υπήρχαν νόμοι που να προστατεύουν το περιβάλλον, την εκπαίδευση για το περιβάλλον και να μπορούσαν να θεσμοθετηθούν οι ενέργειες που αφορούν την ενημέρωση και ενεργοποίηση του κοινού, τότε οι δράσεις θα μπορούσαν να υλοποιηθούν με ποιο εύκολο τρόπο, αφού αυτόματα η νομοθεσία θα το επέτρεπε.

Έξι οργανώσεις αναφέρουν πως υπάρχουν διάφορα εμπόδια, όχι συγκεκριμένα, που πολλές φορές τους δυσκολεύουν κατά τη διάρκεια υλοποίησης μιας δράσης. Εμπόδια τα οποία κάνουν απλά λίγο πιο δύσκολη την προσπάθεια τους και συνήθως αυτά είναι εμπόδια που εμφανίζονται την τελευταία στιγμή και είναι αναπάντεχα όπως ο καιρός, ο χρόνος, το υλικό και άλλα.

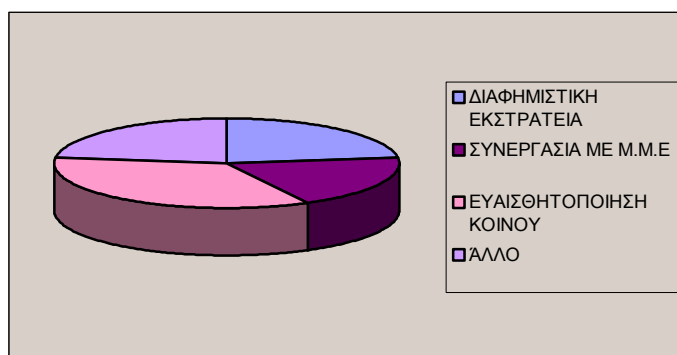
Προχωρώντας παραπέρα, τέσσερις οργανώσεις απάντησαν πως μία δυσκολία που αντιμετωπίζουν κατά τη διάρκεια υλοποίησης των δράσεων, είναι η έλλειψη ενδιαφέροντος του κόσμου. Είναι πολύ σημαντικό όταν υλοποιείται μια δράση να υπάρχει ανταπόκριση και συμμετοχή. Συνήθως ο κόσμος είναι λίγο αδιάφορος και θέλει ισχυρό κίνητρο για να ταρακουνηθεί και να ενεργοποιηθεί. Αυτό ίσως κάποιες φορές να είναι κουραστικό και πολλές οργανώσεις θα ήθελαν ο πολίτης να ενδιαφέρεται για το περιβάλλον γιατί αυτό είναι το σπίτι του και το μέλλον του. Ωστόσο πολλές φορές αυτή η έλλειψη ενδιαφέροντος από τον κόσμο, να αποθαρρύνει κάποιες οργανώσεις και να τους δυσκολεύει στην προσπάθεια τους να υλοποιήσουν μία δράση.

Τέσσερις οργανώσεις αναφέρουν ότι ως δυσκολία κατά τη διάρκεια υλοποίησης των δράσεων τους, θεωρούν την έλλειψη κατάλληλης υποδομής. Δεν υπάρχει η υποδομή για να προετοιμαστεί να γίνει μία δράση, να υπάρχουν τα κατάλληλα εφόδια, η ανάλογη βαρύτητα και σημασία στη δράση. Δεν υπάρχει η κατάλληλη υποδομή γενικότερα για την περιβαλλοντική εκπαίδευση, για την εκπαίδευση της και πολλές φορές για τις δράσεις που προσπαθούν να υλοποιηθούν. Σ' αυτό το θέμα μερίδιο ευθύνης έχει και το κράτος που πολλές φορές παραμελεί και θεωρεί ότι η περιβαλλοντική εκπαίδευση βρίσκεται στις τελευταίες προτεραιότητες του κράτους.

Μία οργάνωση αναφέρει πως μία απ' τις δυσκολίες που αντιμετωπίζει κατά τη διάρκεια υλοποίησης των δράσεων της, είναι η απουσία συνεργασίας με άλλους φορείς και οργανώσεις. Αυτό τη δυσκολεύει ακόμα πιο πολύ στο να κινηθεί και να ενεργήσει ανάλογα, αφού όταν υπάρχει συνεργασία με διάφορους φορείς και άλλες οργανώσεις τότε, κάποια διαδικαστικά θέματα είναι πολύ πιο εύκολα, στηρίζεσαι στη βοήθεια και συνεργασία άλλων και μπορείς να ανταλλάξεις απόψεις, ιδέες για τις δράσεις, για το πώς μπορεί να γίνει καλύτερη ενημέρωση, πως μπορεί να οργανωθεί μια δράση καλύτερα, έτσι ώστε να υπάρξει μεγαλύτερη ευαισθητοποίηση του κόσμου.

Ερώτηση 4.18: Λύσεις για την αντιμετώπιση των δυσκολιών

ΔΙΑΦΗΜΙΣΤΙΚΗ ΕΚΣΤΡΑΤΕΙΑ	6
ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ ΜΕ Μ.Μ.Ε	5
ΕΥΑΙΣΘΗΤΟΠΟΙΗΣΗ ΚΟΙΝΟΥ	9
ΆΛΛΟ	6

Στην ερώτηση ποιες λύσεις προτείνει η περιβαλλοντική μη κυβερνητική οργάνωση για την αντιμετώπιση αυτών των δυσκολιών, εννέα οργανώσεις απάντησαν πως μια σημαντική λύση θα ήταν η ευαισθητοποίηση του κοινού γενικότερα σε θέματα περιβαλλοντικής εκπαίδευσης. Είναι πολύ σημαντικό ο κόσμος να ευαισθητοποιηθεί απ' τη στιγμή που την ενημέρωση την έχει, καθώς επίσης και τη συνεργασία από τις οργανώσεις. Ο πολίτης χρειάζεται να καταλάβει ότι το περιβάλλον κινδυνεύει και να θέσει σε προτεραιότητα την προστασία του.

Μόνο αναγνωρίζοντας τις συνέπειες της αλόγιστης χρήσης του περιβάλλοντος, στην ίδια του τη ζωή, θ' αναγνωρίσει τη σπουδαιότητα του θέματος.

Έξι οργανώσεις αναφέρουν πως μία ιδιαίτερα θετική λύση, θα ήταν η διαφημιστική εκστρατεία για περιβαλλοντικά θέματα. Αυτή η εκστρατεία πρέπει να γίνεται καθημερινά για όλες τις θεματικές ενότητες του περιβάλλοντος, έτσι ώστε ο άνθρωπος να αρχίσει να ενημερώνεται, να πληροφορείται τι συμβαίνει στον κόσμο, πώς επηρεάζεται το περιβάλλον από την χρήση που του γίνεται, και ποιες συνέπειες υπάρχουν. Η εκστρατεία θα έχει ως στόχο να ενεργοποιήσει τον κόσμο, να τον ευαισθητοποιήσει και γιατί όχι να τον ταρακουνήσει.

Η διαφημιστική αυτή εκστρατεία θα ξεκινάει από το σχολείο, τις περιβαλλοντικές οργανώσεις, τους αρμόδιους φορείς που ασχολούνται με το περιβάλλον, τους κατασκευαστές έργων, όλους αυτούς που δουλεύουν για το περιβάλλον, μέχρι και το ίδιο το κράτος και οι κυβερνήσεις. Πρέπει αυτή η εκστρατεία να ξεκινήσει και να γίνεται καθημερινά και όχι όποτε παρουσιάζεται κάποιο σημαντικό περιβαλλοντικό πρόβλημα εκείνη τη στιγμή (π.χ εκροή πετρελαίου στη θάλασσα από ατύχημα με πετρελαιοφόρο πλοίο).

Οι άνθρωποι δεν ξέρουν να χειρίζονται σωστά το περιβάλλον. Πρέπει λοιπόν να μάθουν πως θα λειτουργούν σωστά μέσα στο περιβάλλον για τη δική τους προστασία αλλά και του περιβάλλοντος κι αυτό θα γίνει με την καθημερινή τους «τριβή» στα περιβαλλοντικά προβλήματα.

Επιπλέον, πέντε οργανώσεις απάντησαν πως μία απ' τις λύσεις που προτείνουν για την αντιμετώπιση των δυσκολιών που υπάρχουν, είναι η συνεργασία με τα μέσα μαζικής επικοινωνίας. Τα μέσα μαζικής επικοινωνίας έχουν απίστευτη επίδραση και επιρροή στη ζωή του ανθρώπου. Είναι τόσο ισχυρά που μπορούν να προβάλλουν τις ανάλογες στάσεις και αντιλήψεις ζωής αλλά και τα κατάλληλα πρότυπα. Με την κατάλληλη καθοδήγηση, μπορούν να επηρεάσουν άμεσα τον κοινό πολίτη και να τον μετατρέψουν από απαθή θεατή σε ενεργό μέλος των δράσεων για το περιβάλλον.

Τα Μ.Μ.Ε. διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στη διαμόρφωση της κοινής γνώμης. Δίπλα στα «παραδοσιακά» Μ.Μ.Ε. (Τύπος, ράδιο, τηλεόραση), πρέπει να δώσουμε ιδιαίτερη προσοχή στον ηλεκτρονικό τύπο, που αποκτά ολοένα πιο σημαντική θέση. Οι δημοσιογράφοι επιτελούν, εκ των πραγμάτων έργο ευαισθητοποίησης και εκπαίδευσης μέσα από την εκλαΐκευση των επιστημονικών γνώσεων στα άρθρα και τα ρεπορτάζ που αφορούν τα θέματα περιβάλλοντος και διαχείρισης φυσικών πόρων. Τα Μ.Μ.Ε. συγχρόνως είναι ένα ισχυρό μέσο

διάδοσης των κυρίαρχων αναπαραστάσεων για θέματα όπως η ανάπτυξη, οι κοινωνικές σχέσεις, η απόδοση ευθυνών για την εμφάνιση των περιβαλλοντικών προβλημάτων.

Για τους επαγγελματίες των Μ.Μ.Ε. (αρχισυντάκτες, εκδότες, δημοσιογράφους του ρεπορτάζ, παρουσιαστές, σκηνοθέτες ραδιοφωνικών εκπομπών κ.α.), στόχος πρέπει να είναι η δημιουργία γενικών ή ειδικών επιμορφωτικών προγραμμάτων στις σχολές δημοσιογράφων, για τις μεθόδους ανάλυσης της πολυπλοκότητας των περιβαλλοντικών θεμάτων, στην επιστημονική εκλαΐκευση, στην κριτική ανάλυση των θέσεων των «ειδικών» και των σχέσεων του κοινού με την επιστήμη, ή ακόμα και για τις μεθόδους ανάλυσης των σχέσεων ισχύος ανάμεσα στις κοινωνικές ομάδες που εμπλέκονται σε ένα περιβαλλοντικό πρόβλημα, έτσι ώστε οι δημοσιογράφοι να είναι σε θέση να αναγνωρίζουν τα μερίδια ευθύνης σε ένα συγκεκριμένο πρόβλημα.

Επιπλέον, θα μπορούσαν να δημιουργηθούν κοινά «συμμετοχικά» επιμορφωτικά προγράμματα, που θα συνδέουν τους δημοσιογράφους με τα μέλη των περιβαλλοντικών μη κυβερνητικών οργανώσεων. Ο στόχος για τους δημοσιογράφους θα ήταν να μάθουν να περιγράφουν ένα γεγονός ή ένα πρόγραμμα, με βάση το δημοσιογραφικό υλικό και τα στοιχεία που θα συγκεντρώνουν, μέσα από την επαφή τους με τις μη κυβερνητικές οργανώσεις. Ο Τύπος θα μπορούσε, με τον τρόπο αυτό να οδηγηθεί σε μια ανάλυση σε βάθος, πιο αντικειμενική που θα κυριαρχείται λιγότερο από τα γεγονότα της επικαιρότητας. Για τα μέλη των οργανώσεων, ο στόχος της επιμόρφωσης θα ήταν να μάθουν να οργανώνουν και να προετοιμάζουν το υλικό για ένα θέμα, ακολουθώντας τις προδιαγραφές του δημοσιογραφικού υλικού, ώστε να είναι σε θέση να επιχειρηματολογούν καλύτερα σε μια δημόσια συζήτηση.

Μια οργάνωση υποστηρίζει πως το κοινό (άτομα, άτυπες ομάδες, οργανώσεις) θα έπρεπε να ενθαρρυνθεί να αντιδρά επικοινωνώντας με τα Μ.Μ.Ε. (με γράμματα, με τηλεφωνική επικοινωνία) για να διατυπώσει τη συμφωνία, τη διαφωνία, τις θέσεις, τις κριτικές, και διαμαρτυρίες του πάνω στη πληροφόρηση που λαμβάνει. Η αξιολόγηση της πληροφόρησης από ενεργούς πολίτες είναι ένας τρόπος για την προώθηση του δημοκρατικού ελέγχου των Μ.Μ.Ε.

Πρέπει λοιπόν να συνεργαστούν με τους υπόλοιπους φορείς που ασχολούνται με την προστασία του περιβάλλοντος. Ας μην ξεχνάμε ότι η δύναμη των μέσων μαζικής επικοινωνίας είναι τέτοια, που αυτά καθορίζουν πόσο σημαντικό είναι ένα θέμα, πόση σημασία πρέπει να του δώσουμε, και κατά πόσο έχει αντίκτυπο στη δική μας ζωή.

Μία άλλη λύση που προτείνει μία οργάνωση για την αντιμετώπιση των δυσκολιών κατά τη διάρκεια υλοποίησης των δράσεων, είναι να υπάρχει ένα κοινό πλαίσιο δράσης στις περιβαλλοντικές μη κυβερνητικές οργανώσεις, να υπάρχει ευελιξία του κράτους και υποστήριξη σε αυτές και το έργο τους. Τα κράτος οφείλει να βοηθάει και να διευκολύνει τις οργανώσεις στο έργο τους, με μια ευελιξία που να βοηθάει την οργάνωση να σχεδιάζει, να οργανώνει και να υλοποιεί δράσεις, χωρίς να μένει στάσιμη σε θέματα διαδικαστικά. Οι περιβαλλοντικές μη κυβερνητικές οργανώσεις πρέπει να έχουν ένα κοινό πλαίσιο δράσης όπου μέσα σ' αυτό θα κινούνται, θα εξελίσσονται και θα μπορούν να ενεργούν με κοινό στόχο την προστασία του περιβάλλοντος.

Η συμμετοχή του κράτους εκτός από την υποστήριξη του στο έργο και στη προσπάθεια των οργάνωσεων, έχει σχέση βέβαια και με την υποστήριξη της οικονομικής ενίσχυσης. Η αποτελεσματικότερη ανεύρεση οικονομικών πόρων από την πλευρά του κράτους, σίγουρα θα ανακούφιζε τις οργανώσεις, οι οποίες πολλές φορές δυσκολεύονται στην υλοποίηση διάφορων δράσεων λόγω έλλειψης οικονομικών πόρων. Θα μπορούσε να υπάρχει και μεγαλύτερη ευαισθητοποίηση διάφορων χρηματοδοτών, ώστε με περισσότερες χορηγίες να επιβαρύνόταν οικονομικά λιγότερο το κράτος και οι οργανώσεις να λειτουργούσαν πιο ελεύθερα.

Μία οργάνωση αναφέρει πως σαν λύση στις δυσκολίες υλοποίησης των δράσεων θα ήταν η εκπαίδευση και κατάρτιση των ειδικών (εκπαιδευτικών, διευθυντών σχολείων και όλων αυτών που κάνουν εκπαίδευση), καθώς και η δημιουργία κατάλληλου υλικού που θα στηρίζει το έργο των εκπαιδευτικών. Αυτό το αναφέρει, γιατί όπως υποστηρίζει, αρκετές από τις δράσεις που υλοποιούνται, γίνονται στα σχολεία. Επομένως, αν υπάρξει η κατάλληλη εκπαίδευση των εκπαιδευτικών και όλων των ειδικών και δοθεί υλικό που ενισχύει το έργο και την προσπάθεια τους, τότε οι ίδιοι λειτουργούν πολύ πιο ομαδικά, έχουν περισσότερη διάθεση και όρεξη για δουλειά και δημιουργία, και φυσικά παίρνουν ένα πολύ θετικό μήνυμα συνεργασίας και συμμετοχής σε όλους αυτούς που διδάσκουν, δηλαδή κατά κύριο λόγο στους μαθητές. Έτσι, η εκπαίδευση αποκτά μια νέα διάσταση, γιατί το σχολείο με την περιβαλλοντική εκπαίδευση ανοίγεται στην κοινωνία, η μάθηση αποκτιέται αβίαστα, είναι πιο σφαιρική και αποτελεσματική. Συνεπώς, η περιβαλλοντική εκπαίδευση είναι μια παιδαγωγική πολύ-επιστημονική και διεπιστημονική προσέγγιση, μια μεθοδολογική διαδικασία που κάνει το σχολικό πρόγραμμα πιο ενεργητικό, πιο βιωματικό, πιο ελκυστικό και ως εκ τούτου δημιουργεί πολίτες ενεργούς, υπεύθυνους, ευαισθητοποιημένους.

Αξίζει να σημειωθεί πως μια οργάνωση αναφέρει χαρακτηριστικά: « η δράση θα φέρει την αντίσταση και η αντίσταση τη λύση». Αυτή η πρόταση από μόνη της δίνει την

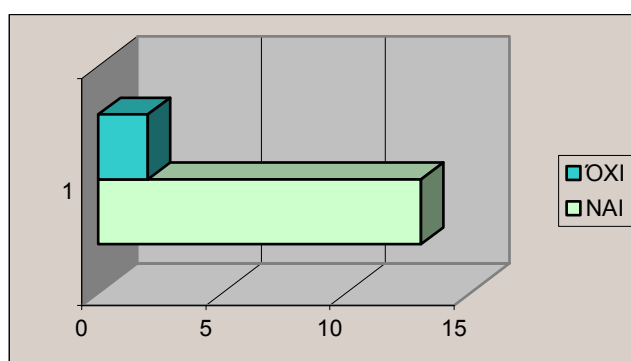
απάντηση για αρκετές δυσκολίες που μπορεί να υπάρχουν. Μέσα από τις δράσεις που γίνονται αλλά και μέσα από τη δράση των ίδιων των πολιτών που συμμετέχουν, έρχεται η αντίσταση. Η αντίσταση στα προβλήματα της ζωής, της κοινωνίας, του ανθρώπου και κατά συνέπεια της ίδιας της φύσης. Αυτή η αντίσταση είναι η λύση για κάθε είδους πρόβλημα, για κάθε είδους θέμα που απασχολεί και προβληματίζει τον άνθρωπο. Είναι μια γενικότερη στάση για καλύτερη ποιότητα ζωής, με σεβασμό σε κάθε μορφή ζωής που υπάρχει σ' αυτόν τον πλανήτη.

Τέλος, μια οργάνωση αναφέρει πως όσες δυσκολίες και αν υπάρχουν κατά την υλοποίηση των δράσεων, αντιμετωπίζονται κυρίως με τον επιτυχή αρχικό σχεδιασμό, τη δυναμική του ίδιου του προσωπικού, των μελών και εθελοντών καθώς και με τη συγκρότηση του οργανογράμματος της οργάνωσης. Αυτό τη βοηθάει ώστε να διευκολύνει τη λειτουργία της και να αποφεύγονται όσο το δυνατόν περισσότερο γίνεται τα λάθη και οι δυσκολίες.

7.1.5 Ενότητα 5^η : Συνεργασίες

Ερώτηση 5.19: Συνεργασία με άλλες περιβαλλοντικές οργανώσεις κατά την υλοποίηση των δράσεων

ΝΑΙ 13
 ΟΧΙ 2

Στην ερώτηση αν υπάρχει συνεργασία με άλλες περιβαλλοντικές οργανώσεις κατά τη διάρκεια υλοποίησης των δράσεων και με ποιον τρόπο επιτυγχάνεται, δόθηκαν δύο ειδών απαντήσεις: ναι (υπάρχει συνεργασία) και όχι (δεν υπάρχει συνεργασία).

Συγκεκριμένα, δύο οργανώσεις απάντησαν πως δεν υπάρχει συνεργασία με άλλες περιβαλλοντικές οργανώσεις κατά τη διάρκεια υλοποίησης των δράσεων. Το λόγο δεν τον ανέφεραν. Υποθέτουμε ότι ίσως κάποιες οργανώσεις να προτιμούν να δουλεύουν ανεξάρτητες χωρίς να εμπλέκονται άλλοι στο έργο και στο σχεδιασμό των δράσεων τους.

Ωστόσο, δεκατρείς οργανώσεις αναφέρουν πως υπάρχει συνεργασία με άλλες περιβαλλοντικές οργανώσεις κατά τη διάρκεια υλοποίησης των δράσεων και μάλιστα είναι

ιδιαίτερα επιτυχής και αποτελεσματική. Οι οργανώσεις αναφέρουν πως στα πλαίσια ευρωπαϊκών προγραμμάτων υπάρχει συνεργασία με άλλες περιβαλλοντικές μη κυβερνητικές οργανώσεις πανελλαδικής ή ευρωπαϊκής εμβέλειας.

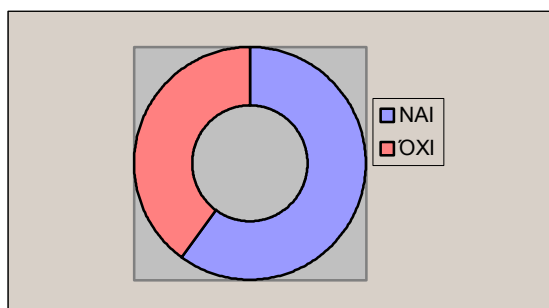
Η αποτελεσματικότητα αυτών των δράσεων επιτυγχάνεται μέσα από τη πλήρη συνεργασία μεταξύ των οργανώσεων. Μερικές φορές όταν το θέμα αφορά και άλλες περιβαλλοντικές οργανώσεις υπάρχει συνεργασία για τον σχεδιασμό του υλικού, η οποία είναι αποτελεσματική. Επιτυγχάνεται δε εύκολα στα πλαίσια της καλής σχέσης των οργανώσεων ειδικά σε θέματα εκπαίδευσης. Επίσης, αναφέρουν πως η αποτελεσματικότητα εξαρτάται από το πεδίο της συνεργασίας. Επιτυγχάνεται με συναντήσεις στελεχών των οργανώσεων και διαβουλεύσεις τους, με συνεχή δηλαδή επικοινωνία, με ανταλλαγή απόψεων, ιδεών, εμπειριών.

Άλλη μία οργάνωση αναφέρει πως οι εκδηλώσεις και οι δράσεις για το περιβάλλον, πάντα πετυχαίνουν όταν υπάρχει μαζικότητα. Είναι βέβαιο ότι όλοι όσοι ασχολούνται με περιβαλλοντικά θέματα είναι ευαίσθητοι πολίτες και γνωρίζουν ότι οι δράσεις δεν είναι ούτε τοπικές, ούτε δράσεις προβολής μιας οργάνωσης. Είναι δράσεις ευαισθητοποίησης πολιτών για θέματα που αφορούν όλους όχι μόνο σε πανελλήνιο αλλά και σε παγκόσμιο επίπεδο. Οι απαντήσεις τους μας δείχνουν ότι οι περιβαλλοντικές μη κυβερνητικές οργανώσεις δεν έχουν κάτι να μοιράσουν και όλοι προσπαθούν και δουλεύουν για ένα κοινό σκοπό: την προστασία και ανάπτυξη της ζωής στη φύση.

7.1.6 Ενότητα 6^η : Ευαισθητοποίηση- κρατική πολιτική

Ερώτηση 6.20: Κατά πόσο πιστεύουν οι Π.Μ.Κ.Ο ότι οι πολίτες είναι ευαισθητοποιημένοι σε θέματα Π.Ε.

ΝΑΙ 9
ΟΧΙ 6

Στην ερώτηση αν πιστεύουν οι περιβαλλοντικές μη κυβερνητικές οργανώσεις, ότι οι πολίτες είναι ευαισθητοποιημένοι σε θέματα περιβαλλοντικής εκπαίδευσης, εννιά οργανώσεις

απάντησαν πως θεωρούν τους πολίτες ότι είναι ευαισθητοποιημένοι σε θέματα περιβαλλοντικής εκπαίδευσης. Αυτό σημαίνει ότι έχουν αρχίσει και κατανοούν την αξία της προστασίας του περιβάλλοντος και σιγά-σιγά με την κατάλληλη ενημέρωση και καθοδήγηση, ολοένα και περισσότερο ευαισθητοποιούνται για θέματα που αφορούν το περιβάλλον και ενεργοποιούνται. Οι περιβαλλοντικές οργανώσεις υποστηρίζουν ότι οι πολίτες πλέον ευαισθητοποιούνται όλο και περισσότερο και αρχίζουν να συνειδητοποιούν ότι υπάρχει πρόβλημα και θα υπάρξει μεγαλύτερο αν δεν κινηθούν ανάλογα και δεν δραστηριοποιηθούν. Αρχίζουν και αναγνωρίζουν την αξία όλων των διαφορετικών ειδών ζωής που υπάρχουν και τη συμβολή τους στη διατήρηση της ισορροπίας της φύσης, αλλά και τις συνέπειες που μπορεί να έχει ο ίδιος ο άνθρωπος από την αλόγιστη χρήση που κάνει στο περιβάλλον.

Αυτές οι οργανώσεις περνάνε ένα πολύ θετικό μήνυμα σε όλους εμάς, ότι δεν είναι τόσο άσχημα τα πράγματα, οι πολίτες ξυπνούν από το λήθαργο που βρίσκονται και αρχίζουν να δραστηριοποιούνται και να συμμετέχουν στις δράσεις για το περιβάλλον και στη γενικότερη προστασία τα φύσης.

Επίσης, υποστηρίζουν οι οργανώσεις ότι οι πολίτες στο βαθμό που είναι ευαισθητοποιημένοι για τα περιβαλλοντικά προβλήματα που υπάρχουν ιδιαίτερα στην καθημερινότητά μας, ενδιαφέρονται να περάσει η ευαισθητοποίηση και στα παιδιά.

Τουλάχιστον ότι δεν κατάφεραν να κάνουν οι προηγούμενες γενιές, να το καταφέρουν οι επόμενες οι οποίες είναι και το μέλλον του πλανήτη. Αρκετοί πολίτες οι οποίοι έχουν δημιουργήσει τη δική τους οικογένεια, αναγνωρίζουν ότι οι ίδιοι έκαναν πολύ λίγα πράγματα για το περιβάλλον με συνέπεια να κινδυνεύει αρκετά τα τελευταία χρόνια. Τώρα λοιπόν ήρθε η ώρα να εκπαιδεύσουν και να ευαισθητοποιήσουν περισσότερο τα δικά τους παιδιά και κατά συνέπεια όλα τα παιδιά, ώστε εκείνα ερχόμενα σαν αυριανοί πολίτες της κοινωνίας, να είναι περισσότερο υπεύθυνα, ενεργητικά και ευαισθητοποιημένα σε θέματα που αφορούν την προστασία του περιβάλλοντος. Αυτό φαίνεται και από τις προσπάθειες που γίνονται με όλα εκείνα τα προγράμματα που υλοποιούνται στα σχολεία για την περιβαλλοντική εκπαίδευση.

Για να αλλάξει ο τρόπος που βλέπουν οι άνθρωποι τη φύση, η εκπαίδευση είναι το ισχυρότερο μέσο που διαθέτει η κοινωνία, προκειμένου να αναπτυχθεί η περιβαλλοντική ευαισθητοποίηση των πολιτών και να ανατραπούν στερεότυπα, συμπεριφορές και προκαταλήψεις που βασίστηκαν για πολλά χρόνια στην κυρίαρχη αντίληψη που θεωρεί τον άνθρωπο αφέντη της φύσης. Συνεπώς, οφείλει να είναι μια εκπαίδευση που αρχίζει από την προσχολική ηλικία και συνεχίζεται σε όλη τη διάρκεια ζωής κάθε ανθρώπου μέσα από τη σχολική και εξωσχολική βέβαια εκπαίδευση.

Τα παιδιά πρέπει να μάθουν να σέβονται το περιβάλλον, τους συνανθρώπους τους, τη ζωή γενικότερα και να εκτιμούν οτιδήποτε τους προσφέρεται από την οικογένεια τους και από την ίδια τη φύση.

Υπάρχει βέβαια και η άλλη όψη του νομίσματος. Έτσι λοιπόν, έξι οργανώσεις, υποστηρίζουν πως δεν θεωρούν ότι οι πολίτες είναι ευαισθητοποιημένοι σε θέματα περιβαλλοντικής εκπαίδευσης. Αυτό συμβαίνει όπως υποστηρίζουν λόγω γενικότερων κοινωνικών αιτιών που επηρεάζουν και καθορίζουν την πορεία της κάθε κοινωνίας. Τα αίτια αυτά οφείλονται στο γεγονός ότι πολλά προβλήματα επηρεάζουν τον άνθρωπο και τον κάνουν να μένει απαθή σε θέματα που αφορούν την προστασία του περιβάλλοντος. Η φτώχεια τα τελευταία χρόνια και η ανεργία που συνεχώς το ποσοστό της αυξάνεται, καλύπτουν σημαντικό μέρος των προβλημάτων στη ζωή του ανθρώπου. Τα γενικότερα καταναλωτικά πρότυπα όπου δεν είναι φιλικά προς το περιβάλλον, επηρεάζουν τον άνθρωπο και συνεχώς τον παρασύρουν σ' ένα τρόπο ζωής χωρίς σεβασμό σε αυτό. Οι συνθήκες ανθρώπινης διαβίωσης έχουν αλλάξει, ενώ οι ανθρώπινες αξίες έχουν χαθεί κι έχουν αντικατασταθεί από την απληστία, το κέρδος, το συμφέρον και το υπερβολικό άγχος για το τι επιφυλάσσει το μέλλον. Τα προβλήματα μειονοτήτων ολοένα αυξάνονται και κάνουν τον άνθρωπο να κλείνεται στο καβούκι του, να μην ενδιαφέρεται για τον συνάνθρωπο του και κατά συνέπεια για την ίδια τη κοινωνία μάσα στην οποία ζει. Η απομόνωση αυτή τον κάνει να μένει απαθής και να αποποιείται τις ευθύνες του για οτιδήποτε συμβαίνει και διαταράσσει την αρμονία στη κοινωνία.

Οι ρυθμοί ζωής γενικότερα έχουν αλλάξει όπως και η στάση ζωής που έχει ο κάθε άνθρωπος αλλά και οι αντιλήψεις του γενικότερα. Ο κόσμος βάζει άλλες προτεραιότητες στη ζωή του παραμελώντας έτσι τη φύση και τις συνέπειες που μπορεί να έχει η κακή χρήση της στον άνθρωπο και κατά συνέπεια στο ίδιο το περιβάλλον.

Αναφέρουν χαρακτηριστικά οι οργανώσεις ότι οι πολίτες δεν έχουν την κατάλληλη εκπαίδευση που θα τους βοηθούσε να γνωρίζουν τα θέματα που αφορούν την προστασία του περιβάλλοντος και γενικότερα η παιδεία είναι ανεπαρκής και ελλιπής στον κόσμο. Ότι προγράμματα γίνονται ξεκινούν απ' τα σχολεία και απ' τις μικρές ηλικίες. Για τους υπόλοιπους πολίτες δεν υπάρχει εκπαίδευση στο πως μπορούν να βοηθήσουν τον τόπο τους και να τον προστατέψουν. Οι άνθρωποι δεν έχουν εκπαιδευτεί να αγαπούν τη φύση, να την φροντίζουν και να την σέβονται. Δεν γνωρίζουν τα οφέλη που μπορούν να έχουν από τη φύση, αλλά και τους κινδύνους που κρύβει για τη ζωή τους η αλόγιστη χρήση και εκμετάλλευση της. Όλα είναι θέμα γενικότερης παιδείας, όπως χαρακτηριστικά αναφέρουν και οι πολίτες έχουν τεράστια έλλειψη σ' αυτό. Ουσιαστικά δεν έχουν μάθει να αγαπούν τη

ζωή τους και να την σέβονται. Όταν σέβονται τη δική τους ζωή, τότε σέβονται κάθε μορφής ζωή που υπάρχει σ' αυτόν τον πλανήτη.

Επιπλέον, οι περιβαλλοντικές μη κυβερνητικές οργανώσεις αναφέρουν πως η ενασχόληση με το περιβάλλον και την περιβαλλοντική εκπαίδευση παρακινείται στην Ελλάδα κυρίως από το προσωπικό ενδιαφέρον και την ευαισθησία κάποιων ανθρώπων. Τα μέσα μαζικής ενημέρωσης, οι κυβερνήσεις, ακόμα και τα σχολεία (εκτός των μικρών σε αριθμό και εμβέλεια περιβαλλοντικών ομάδων) ως επί το πλείστον δεν ασχολούνται με το θέμα όσο θα έπρεπε.

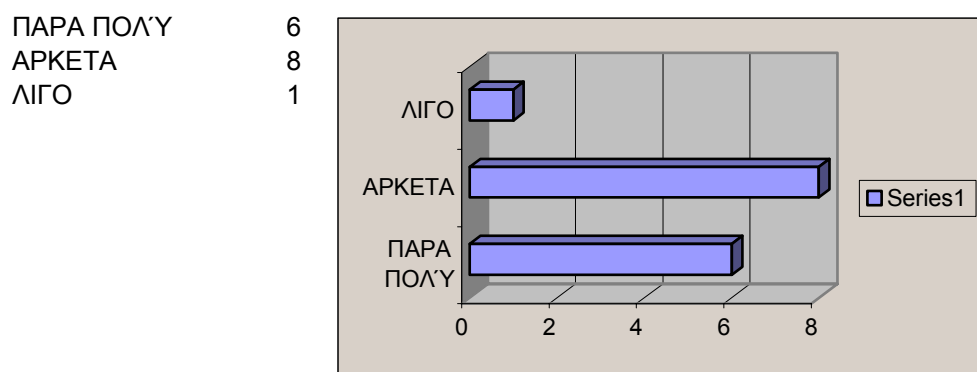
Όπως ανέφεραν και παραπάνω τα μέσα μαζικής ενημέρωσης δεν δίνουν την σημασία και σοβαρότητα που θα έπρεπε να δίνουν στο θέμα της προστασίας του περιβάλλοντος παρόλο που γνωρίζουν ότι έχουν αρκετή δύναμη και επιρροή πάνω στον άνθρωπο. Τα μέσα μαζικής ενημέρωσης προβάλλουν έναν τρόπο ζωής ιδιαίτερα καταναλωτικό με γρήγορους ρυθμούς, έναν τρόπο ζωής ο οποίος είναι αντίθετος με τους ρυθμούς που βαδίζει το περιβάλλον, με τις αξίες που προβάλλει και με τη γενικότερη στάση ζωής. Θα μπορούσε η τηλεόραση κυρίως να βοηθήσει πάρα πολύ στην ενίσχυση της αξίας του περιβάλλοντος και του έργου που γίνεται μέσα από όλες τις οργανώσεις που ασχολούνται με το περιβάλλον. Η προβολή περισσότερων ντοκιμαντέρ θα βοηθούσε στο να ανακαλύψουν τα παιδιά το μαγικό κόσμο της φύσης, τις ομορφίες που κρύβει η φύση, τη ζωή που προέρχεται από αυτή, αλλά να μάθει και πώς μπορεί να προστατέψει το περιβάλλον από διάφορους κινδύνους, πώς μπορεί να διατηρήσει την ομορφιά της φύσης και να ζήσει χωρίς να δημιουργεί πρόβλημα στα διαφορετικά είδη ζωής που υπάρχουν. Επιπλέον, θα μπορούσαν να προβάλλουν το έργο και τις δράσεις που υλοποιούν οι περιβαλλοντικές μη κυβερνητικές οργανώσεις και ταυτόχρονα να ευαισθητοποιούν και να παρακινούν τον πολίτη να συμμετέχει σε όλη αυτή την διαδικασία χωρίς να θεωρεί ότι πρέπει να δουλεύει για το περιβάλλον, αλλά να θεωρεί την κάθε ενέργεια και δράση γιορτή για την προστασία του περιβάλλοντος.

Ας μην ξεχνάμε ότι οι κυβερνήσεις όπως αναφέρουν και παραπάνω οι οργανώσεις, παίζουν πολύ σημαντικό ρόλο στην ευαισθητοποίηση του πολίτη, κάτι το οποίο όμως δεν δείχνουν να το «εκμεταλλεύονται» ιδιαίτερα και μάλλον είναι τελείως αποστασιοποιημένοι απ' το θέμα. Αναφέρουν χαρακτηριστικά ότι η κυβέρνηση δεν δείχνει καθόλου ενδιαφέρον για την προστασία του περιβάλλοντος και δεν νομοθετεί σωστά για την προστασία και διατήρηση της φύσης. Οι νόμοι δεν τηρούνται από το ίδιο το κράτος, επομένως πώς να τηρηθούν απ' τον απλό πολίτη ο οποίος όταν παραβαίνει και καταστρέφει τη φύση δεν του επιβάλλεται κάποια ποινή ή πρόστιμο. Μάλλον τα συμφέροντα της κάθε κυβέρνησης είναι μεγαλύτερα και περισσότερα από τα συμφέροντα που έχει για τον άνθρωπο η προστασία του

περιβάλλοντος και η βελτίωση του. Υποστηρίζουν ότι η κάθε κυβέρνηση παραμένει αμέτοχη σ' ένα τόσο σημαντικό πρόβλημα και απλά παίζει το ρόλο του θεατή, δείχνοντας ότι υπάρχουν σημαντικότερα προβλήματα που πρέπει να βρουν άμεσα λύση.

Παράλληλα, αναφέρουν οι περιβαλλοντικές μη κυβερνητικές οργανώσεις πως τα σχολεία πολλές φορές δεν δίνουν την απαιτούμενη σημασία που θα έπρεπε να δίνουν στις δράσεις που υλοποιούνται για το περιβάλλον και γενικότερα στη προστασία του περιβάλλοντος. Αυτό σημαίνει πως οι ίδιοι οι εκπαιδευτικοί στα σχολεία, ασχολούνται με το περιβάλλον καθαρά από υποχρέωση σαν μάθημα της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης που εντάσσεται στο σχολικό πρόγραμμα. Για πολλούς μαθητές αυτή η ώρα είναι ελεύθερη, είναι πιο χαλαρή και οι ίδιοι οι εκπαιδευτικοί ασχολούνται απλά για να περάσει η ώρα. Ακόμα και οι δράσεις που γίνονται κάποιες φορές, δεν γίνονται με το σωστό τρόπο. Τα παιδιά νιώθουν ότι πρέπει να κάνουν αυτή τη δράση επειδή εντάσσεται στα πλαίσια του μαθήματος της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης. Το σχολείο μπορεί να κάνει αξιόλογη δουλειά και να ευαισθητοποιήσει σε τέτοιο βαθμό τους μαθητές ώστε να θεωρούν την προστασία του περιβάλλοντος ευχαρίστηση, καθήκον και φυσική υποχρέωση του κάθε ανθρώπου. Αυτό θα το καταφέρουν οι ίδιοι οι εκπαιδευτικοί οι οποίοι με την απaráμιλλη αγάπη τους για το περιβάλλον, θα διδάξουν στους μαθητές τους την αγάπη και το σεβασμό για τη φύση ενώ θα περάσουν το μήνυμα της ευαισθητοποίησης και της συλλογικής προσπάθειας για ένα μέλλον καλύτερο χωρίς προβλήματα με σεβασμό στην κάθε μορφή ζωής που υπάρχει. Τα παιδιά αποτελούν την ελπίδα όλων για ένα καλύτερο αύριο. Για να γίνει αυτή η ελπίδα πραγματικότητα πρέπει να υπάρξει έργο και ανάλογη δράση, ώστε να καταφέρουμε όλοι να αγαπήσουμε το περιβάλλον και να το προστατέψουμε.

Ερώτηση 6.21: Σε ποιο βαθμό πιστεύουν οι Π.Μ.Κ.Ο ότι έχουν συμβάλει στην περιβαλλοντική ευαισθητοποίηση του πολίτη γενικότερα

Στην ερώτηση σε ποιο βαθμό πιστεύουν οι περιβαλλοντικές μη κυβερνητικές οργανώσεις πως έχουν συμβάλει στην περιβαλλοντική ευαισθητοποίηση του πολίτη γενικότερα, υπήρξαν ιδιαίτερα θετικές απαντήσεις.

Συγκεκριμένα καμία οργάνωση δεν απάντησε πως θεωρεί ότι δεν έχει συμβάλει καθόλου στην περιβαλλοντική ευαισθητοποίηση του πολίτη. Αυτό σημαίνει πως αναγνωρίζουν το έργο τους, την προσπάθεια τους και την όλη δράση που υπάρχει γύρω από το θέμα της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης και ευαισθητοποίησης γενικότερα. Είναι ιδιαίτερα θετικό αυτό το μήνυμα γιατί σημαίνει πως η προσπάθεια που γίνεται έχει αντίκτυπο και επηρεάζει μία μερίδα του πληθυσμού. Θα ακουγόταν πολύ απογοητευτικό αν υποστήριζαν οι περιβαλλοντικές μη κυβερνητικές οργανώσεις πως το έργο τους και η όλη δράση τους δεν έχει συμβάλει καθόλου στην ευαισθητοποίηση του πολίτη.

Έτσι λοιπόν έξι οργανώσεις αναφέρουν χαρακτηριστικά πως πιστεύουν πως έχουν συμβάλει πάρα πολύ στην περιβαλλοντική ευαισθητοποίηση του πολίτη. Θεωρούν ότι το έργο τους έχει αναγνωριστεί από τον κόσμο και υπάρχει η ανάλογη ανταπόκριση. Πιστεύουν πως μέσα από τη δική τους δουλειά και προσπάθεια, έχει υπάρξει σημαντική βελτίωση στον τρόπο που αντιμετωπίζει ο πολίτης το περιβάλλον, στον τρόπο που σκέφτεται και θεωρούν πως έχει αρχίσει να αναρωτιέται για το αν πραγματικά κινδυνεύει τόσο πολύ βιώνοντας σ' ένα περιβάλλον που κινδυνεύει από τις δικές του πράξεις. Οι περιβαλλοντικές μη κυβερνητικές οργανώσεις υποστηρίζουν πως χωρίς τη δική τους δράση, τη δική τους ευαισθητοποίηση και ενημέρωση με τα ενημερωτικά φυλλάδια, με τα περιοδικά, τις εφημερίδες, τη διαφήμιση μέσα από το ραδιόφωνο, αλλά και όλες τις εκδηλώσεις οι οποίες γίνονται και ο κόσμος μπορεί να συμμετέχει, χωρίς όλη αυτή τη προσπάθεια, σίγουρα τα αποτελέσματα δεν θα ήταν τόσο ευχάριστα.

Στη συνέχεια οκτώ περιβαλλοντικές μη κυβερνητικές οργανώσεις απάντησαν πως θεωρούν ότι έχουν συμβάλει αρκετά γύρω από το θέμα της περιβαλλοντικής ευαισθητοποίησης του πολίτη. Υποστηρίζουν πως ακόμα έχουν πολύ δρόμο άσχετα απ' το γεγονός ότι υπάρχει τεράστια προσπάθεια και καθημερινή δουλειά γύρω από το θέμα του περιβάλλοντος. Ωστόσο, πιστεύουν πως αν δεν υπήρχαν αυτές ο κόσμος θα γνώριζε ελάχιστα πράγματα για το περιβάλλον. Μέσα από την ενημέρωση που κάνουν καθημερινώς μοιράζοντας φυλλάδια στους δρόμους, μοιράζοντας τα περιοδικά τους και διαφημίζοντας όπου μπορούν τις συνέπειες που μπορεί να έχει για τη φύση η αλόγιστη χρήση της, αλλά και τις ομορφίες και τη ζωή που πηγάζει από αυτή, με όλους αυτούς τους τρόπους, ο κόσμος έχει ενημερωθεί πάρα πολύ για το περιβάλλον κι από κει και πέρα είναι δική του απόφαση το τι θα κάνει και πώς θα πράξει. Παλαιότερα δεν υπήρχε αυτή η ενημέρωση γιατί κανείς δεν ασχολούνταν με το θέμα της προστασίας του περιβάλλοντος τόσο σοβαρά. Τώρα,

υποστηρίζουν οι οργανώσεις κάποια πράγματα έχουν ξεκινήσει από τις ίδιες μέσα από την ενημέρωση του κόσμου, μέσα από την ενημέρωση και συνεργασία με τα σχολεία και μέσα από όλες τις δράσεις που προγραμματίζονται και στο τέλος υλοποιούνται.

Το προσωπικό της κάθε οργάνωσης αλλά και οι εθελοντές έχουν συμβάλει σ' αυτό το αποτέλεσμα, τόσο ο καθένας προσωπικά όσο και όλοι μαζί ταυτόχρονα. Υποστηρίζουν πως είναι πολύ σημαντικό να υπάρχει συνεργασία και συναδελφικότητα ανάμεσα στο προσωπικό της κάθε οργάνωσης. Η πορεία και εξέλιξη της κάθε οργάνωσης εξαρτάται από τη συνεργασία που έχει μεταξύ του το προσωπικό, από τους κοινούς στόχους που θέτουν και από τη τεράστια προσπάθεια και συμμετοχή των εθελοντών. Έχει μεγαλύτερη αξία να προσπαθούν πολλοί για κάτι, παρά ένας. Χωρίς τη κατάλληλη συνεργασία δεν θα μπορούσε να επιτευχθεί τίποτα και δεν θα μπορούσαν να υλοποιηθούν οι δράσεις, να ενημερωθεί ο κόσμος, να ευαισθητοποιηθεί και σιγά-σιγά να ενεργοποιηθεί. Οι οργανώσεις υποστηρίζουν πως οι εθελοντές κάνουν σπουδαία δουλειά και αγωνίζονται πραγματικά για να αλλάξει το μέλλον αυτού του πλανήτη, για να καλυτερέψουν οι συνθήκες διαβίωσης, για να υπάρχει σεβασμός στη φύση και τη ζωή. Χωρίς τους εθελοντές τα όνειρα και οι προσδοκίες των περιβαλλοντικών μη κυβερνητικών οργάνωσης θα έμεναν στάσιμα και θα εκπληρώνονταν πιο δύσκολα.

Τέλος, μια περιβαλλοντική μη κυβερνητική οργάνωση υποστηρίζει πως έχει συμβάλει λίγο στην περιβαλλοντική ευαισθητοποίηση του πολίτη. Θεωρεί πως όση προσπάθεια και να γίνεται τα πράγματα είναι πολύ δύσκολα και μόνο μ ένα θαύμα ή με μία μεγάλη καταστροφή ο κόσμος θα ταρακουνηθεί και θα αρχίσει να ενεργοποιείται και να συμμετέχει στη προσπάθεια που γίνεται για τη προστασία του περιβάλλοντος. Πιστεύει πως παρόλο που οι οργανώσεις κάνουν τεράστιο αγώνα, οι πολίτες παραμένουν απαθείς και αδιάφοροι και ενώ υπάρχει ενημέρωση, δεν ευαισθητοποιούνται. Η συγκεκριμένη οργάνωση υποστηρίζει πως από μόνη της συμβάλει ελάχιστα στην περιβαλλοντική ευαισθητοποίηση γιατί πολύ απλά ο κόσμος αδιαφορεί για τη δράση της, και το έργο γενικότερα που γίνεται μέσα από όλες τις περιβαλλοντικές μη κυβερνητικές οργανώσεις. Ο κόσμος δείχνει να έχει άλλα ενδιαφέροντα, παρασυρόμενος από την πρόοδο της τεχνολογίας, από τον καταναλωτικό τρόπο ζωής και την απόκτηση ολοένα και περισσότερων υλικών αγαθών. Έτσι, όση προσπάθεια και να γίνεται από την οργάνωση, ο πολίτης είναι χαμένος στις δικές του σκέψεις, στα δικά του προβλήματα (δεν πιστεύει πως το περιβάλλον αποτελεί δικό του πρόβλημα), και αδυνατεί να συμμετέχει σε οποιαδήποτε ενημέρωση ή δράση που γίνεται από την οργάνωση.

Ακούγεται λίγο απογοητευτική αυτή η απάντηση, αλλά τουλάχιστον μας χαροποιεί το γεγονός ότι μόνο μία οργάνωση θεωρεί ότι έχει συμβάλει λίγο στην περιβαλλοντική ευαισθητοποίηση του πολίτη.

Ερώτηση 6.22: Θεωρούν οι Π.Μ.Κ.Ο ότι η περιβαλλοντική πολιτική που εφαρμόζει το κράτος είναι αποτελεσματική για την αντιμετώπιση των περιβαλλοντικών προβλημάτων και την ευαισθητοποίηση του κοινού γενικότερα;

Στην ερώτηση αν πιστεύουν οι περιβαλλοντικές μη κυβερνητικές οργανώσεις ότι η περιβαλλοντική πολιτική που εφαρμόζει το κράτος είναι αποτελεσματική για την αντιμετώπιση των περιβαλλοντικών προβλημάτων και την ευαισθητοποίηση του κοινού γενικότερα η απάντηση που έδωσαν και οι δεκαπέντε οργανώσεις ήταν μία και μοναδική: όχι. Δεν πιστεύουν ότι η περιβαλλοντική πολιτική που εφαρμόζει το κράτος είναι αποτελεσματική για την αντιμετώπιση των περιβαλλοντικών προβλημάτων και την ευαισθητοποίηση του κοινού. Αυτό σημαίνει ότι και οι δεκαπέντε οργανώσεις διαφωνούν με την περιβαλλοντική πολιτική που ασκεί το κράτος, πιστεύουν ότι δεν τις βοηθάει στην όλη προσπάθεια τους και κάθε άλλο παρά αποτελεσματική είναι. Δεν είναι τυχαίο ότι έδωσαν την ίδια απάντηση σ' αυτή την ερώτηση. Μπορεί το δείγμα μας να είναι μικρό, όμως σίγουρα αντιπροσωπεύει ένα σημαντικό αριθμό περιβαλλοντικών μη κυβερνητικών οργάνωσης και πρέπει να ληφθούν τα αντίστοιχα μέτρα για την αντιμετώπιση του προβλήματος.

Έχει ιδιαίτερη αξία το γεγονός ότι και οι δεκαπέντε οργανώσεις απάντησαν πως το κράτος δεν εφαρμόζει τους νόμους και τους κανόνες απέναντι στη προστασία για το περιβάλλον ή τουλάχιστον πολλές φορές εθελοτυφλεί και μένει απαθής σ' ένα πρόβλημα που είναι ιδιαίτερα σημαντικό. Οι περιβαλλοντικές μη κυβερνητικές οργανώσεις υποστηρίζουν πως πρέπει να υπάρχουν ελεγκτικοί μηχανισμοί για την τήρηση της περιβαλλοντικής νομοθεσίας, με εφαρμογή φυσικά της νομοθεσίας και παράλληλα την ενημέρωση του κοινού. Είναι πολύ σημαντικό να υπάρχει ένας συνεχής έλεγχος για την εφαρμογή των νόμων, παρόλο που και αυτό δεν είναι και ότι καλύτερο γιατί είναι σαν να υπάρχει μία συνεχής αστυνόμευση. Όμως για την νοοτροπία του Έλληνα είναι αποδοτικό κι αυτό γιατί χωρίς έλεγχο, τα πάντα ανατρέπονται και παύουν να λειτουργούν με βάση τη νομοθεσία. Οι πολίτες οφείλουν να είναι ενημερωμένοι για τους νόμους που προστατεύουν το περιβάλλον και να τους τηρούν. Ωστόσο επειδή δεν υπάρχει αυτή η ενημέρωση το κράτος έχει την υποχρέωση να αναλάβει την ενημέρωση του πολίτη και από κει και πέρα ο ίδιος να πράττει ανάλογα. Η τήρηση των νόμων από το ίδιο το κράτος έχει ιδιαίτερη σημασία για την προστασία του περιβάλλοντος, καθώς και η δίκαιη κατανομή των προστίμων βοηθάει στα να υπάρχει αναγνώριση της νομοθεσίας και ίση διαχείριση σε όσους παραβαίνουν.

Επιπλέον όλες οι οργανώσεις αναγνωρίζουν και υποστηρίζουν πως τα μεγάλα οικονομικά συμφέροντα, η άγνοια και οι λανθασμένες εκτιμήσεις για την προστασία του περιβάλλοντος είναι οι βασικοί λόγοι που η περιβαλλοντική πολιτική που εφαρμόζει το κράτος δεν είναι αποτελεσματική για την αντιμετώπιση των περιβαλλοντικών προγραμμάτων και την ευαισθητοποίηση του κοινού. Αν δεν υπήρχαν οικονομικά συμφέροντα, το κράτος σίγουρα θα εφαρμόζε μια διαφορετική πολιτική η οποία θα προστάτευε το περιβάλλον, και θα προωθούσε την αξία του καθώς επίσης και το σεβασμό προς τον ίδιο τον άνθρωπο αλλά και τη ζωή. Όμως, υπάρχουν τόσα πολλά συμφέροντα, ώστε το κράτος βγαίνει κερδισμένο από όλη αυτή τη διαδικασία και προωθεί καταστάσεις που του αποφέρουν κέρδος, αλλά δημιουργεί καταστάσεις οι οποίες θα αποβούν επικίνδυνες για την υγιή διαβίωση του πολίτη στην κοινωνία που ζει. Σίγουρα το κράτος μπορεί να προστατέψει τους πολίτες του και να τους εξασφαλίσει ένα πιο υγιές περιβάλλον, αρκεί να αναγνωρίσει ότι χρειάζεται προσπάθεια και δουλειά για να αλλάξει το κατεστημένο πολλών ετών που θέλει το κράτος να λειτουργεί σύμφωνα με το συμφέρον του, καταπατώντας και εκμεταλλευόμενοι τη φύση, αποφέροντας έτσι μεγαλύτερα συμφέροντα και οικονομικά οφέλη.

Μία οργάνωση αναφέρει χαρακτηριστικά ότι είναι οι ίδιες (οι οργανώσεις) και όλοι εμείς οι πολίτες αναγκασμένοι να ζούμε σε μια διαρκή επιφυλακή για τους τυχόν νόμους που ψηφίζονται, που ούτε λίγο ούτε πολύ παραδίνουν τη φύση στα χέρια των κερδοσκόπων. Επίσης ψηφίζονται νόμοι που ευνοούν καταπατητές και θα μπορούσαν όπως αναφέρουν ακόμη και στον μυθικό Όλυμπο να κάνουν χιονοδρομικά κέντρα, ή υδροηλεκτρικά εργοστάσια σε απείρου κάλλους φαράγγια, ή να κατασκευάσουν φράγματα όπως στον Άραχθο, ή να κτίσουν μέχρι την κορυφή του βουνού. Όταν ακολουθούνται τέτοιες πολιτικές σίγουρα το κράτος δεν είναι πια ο θεματοφύλακας της φυσικής και πολιτιστικής μας κληρονομιάς, αλλά ο έμπορος που πουλάει σε πολύ καλή τιμή τον φυσικό μας πλούτο. Οι οργανώσεις θα έπρεπε από κοινού με το κράτος να φροντίζουν αφενός μεν για την βιώσιμη ανάπτυξη της κάθε περιοχής μας και να σχεδιάζουν περαιτέρω προγράμματα για τις μελλοντικές γενιές και όχι να αναλώνονται σε αγώνες για το αυτονόητο. Με λίγα λόγια υποστηρίζει πως είναι αυτονόητο ότι το περιβάλλον κινδυνεύει και χρειάζεται προστασία. Θα έπρεπε πλέον το ίδιο το κράτος και οι πολίτες να το αναγνωρίζουν αυτό, όπως επίσης και την ιδιαίτερη αξία που προσφέρει στη ζωή του ανθρώπου η προστασία του και να συμμετέχουν όλοι μαζί σε συνεργασία με τις οργανώσεις στο σχεδιασμό προγραμμάτων και δράσεων για να καλυτερέψουν το μέλλον των επόμενων γενεών και όχι να προσπαθούν να αποδείξουν οι ίδιες οι περιβαλλοντικές οργανώσεις σε πολίτες και κράτος ότι υπάρχει πρόβλημα που χρειάζεται δραστικές λύσεις.

Ας μην ξεχνάμε ότι η άγνοια του κράτους για περιβαλλοντικά θέματα, πολλές φορές οδήγησε σε λάθος εκτιμήσεις και κατά συνέπεια σε λάθος ενέργειες και χειρισμούς, με αποτέλεσμα το περιβάλλον τα τελευταία χρόνια να κινδυνεύει όλο και περισσότερο, επομένως και ο άνθρωπος που κατοικεί πάνω σ' αυτή. Οι περιβαλλοντικές μη κυβερνητικές οργανώσεις προσφέρονται να βοηθήσουν, να ενημερώσουν και να συνεργαστούν με την πολιτεία έτσι ώστε να υπάρξουν αρμονικότερες συνθήκες διαβίωσης και οι πολίτες να μην βρίσκονται σε πλήρη άγνοια για το περιβάλλον. Το κράτος μπορεί να εφαρμόσει μία περιβαλλοντική πολιτική, τέτοια ώστε τα περιβαλλοντικά προβλήματα να περιοριστούν αρκετά, και να βοηθήσει στην ευαισθητοποίηση του κοινού, με στόχο την προστασία της φύσης και τον σεβασμό στη ζωή.

Οι οργανώσεις υποστηρίζουν πως το κράτος οφείλει να θεσμοθετήσει ενέργειες που αφορούν την ενημέρωση και ενεργοποίηση του κοινού. Έτσι και το έργο των περιβαλλοντικών μη κυβερνητικών οργανώσεων θα είναι σαφώς πιο εύκολο, αφού θα αναλάβουν ενεργό ρόλο και θα νιώθουν ότι η προσπάθεια και δράση τους έχει κάποιο αντίκρισμα. Η πολιτεία δεν μπορεί από μόνη της να αντεπεξέλθει σε ένα τόσο σοβαρό πρόβλημα. Χρειάζεται τη στήριξη και συνεργασία με αυτούς που έχουν αναγνωρίσει τα προβλήματα, τα έχουν μελετήσει και έχουν σχεδιάσει δράσεις που ελαχιστοποιούν το πρόβλημα και σιγά-σιγά το εξαλείφουν, προστατεύοντας έτσι τις συνθήκες διαβίωσης του ανθρώπου και την ίδια τη φύση. Αυτοί δεν είναι άλλοι από τις περιβαλλοντικές οργανώσεις και όλους τους ειδικούς επιστήμονες που ασχολούνται με το περιβάλλον και μελετούν τη φύση.

Επίσης, αναφέρει μία περιβαλλοντική μη κυβερνητική οργάνωση πως πρέπει να υπάρξει μια διακομματική περιβαλλοντική ομάδα, η οποία δεν θα εξαρτάται από τις εκλογές. Αυτό σημαίνει ότι θα έπρεπε να δημιουργηθεί μια ομάδα όπου η επιτροπή της θα απαρτίζεται από μέλη διαφορετικών κομματικών θέσεων που όμως αυτή η ομάδα θα έχει κοινούς σκοπούς και στόχους και οι δράσεις θα αποφασίζονται από κοινού, χωρίς να επηρεάζονται ή να αλλάζουν κάθε φορά που γίνονται εκλογές ή αλλάζει η κυβέρνηση. Έτσι αυτή η περιβαλλοντική ομάδα θα έχει ως κοινό στόχο την άμεση προστασία του περιβάλλοντος σχεδιάζοντας και υλοποιώντας δράσεις ανεξάρτητα από κομματικά συμφέροντα. Αυτή η πρόταση σίγουρα θα βοηθούσε πολύ τις περιβαλλοντικές μη κυβερνητικές οργανώσεις οι οποίες θα σταματούσαν να νιώθουν τα «πιόνια» της κάθε κυβέρνησης και των κομματικών συμφερόντων.

Οι πολιτικοί υπεύθυνοι, επιδρούν σημαντικά στην καθημερινή ζωή του κάθε ανθρώπου. Μπορούμε να διακρίνουμε τους πολιτικούς υπεύθυνους σε τοπικό επίπεδο (τα

μέλη ενός κοινοτικού ή δημοτικού συμβουλίου), σε επίπεδο περιφερειακό, εθνικό ή διεθνές (εκπρόσωποι μιας χώρας σε διεθνείς οργανισμούς όπως η Ευρωπαϊκή Ένωση ή ο Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών). Πέρα από τις πολιτικές επιλογές τους, οι θέσεις που λαμβάνουν, που αναπαράγονται και διαδίδονται από τα Μ.Μ.Ε., πληροφορούν και επιμορφώνουν τους πολίτες για θέματα που αφορούν τη ζωή τους.

Οι περιβαλλοντικές μη κυβερνητικές οργανώσεις αναφέρουν χαρακτηριστικά πως σημαντικό ρόλο έχουν οι επαγγελματικές και άλλες ομάδες, των οποίων η δραστηριότητα ασκεί σημαντική επίδραση στο περιβάλλον. Ειδικότερα:

- ❖ Οι αγρότες, που έχουν την ευθύνη για τη διαχείριση ενός μεγάλου μέρους των εδαφών για την παραγωγή ειδών διατροφής, μέσα από τεχνητά οικοσυστήματα, καθώς και την ευθύνη για τη διατήρηση του τοπίου και για το είδος των σχέσεων μας με τη φύση.
- ❖ Οι μηχανικοί, αρχιτέκτονες και πολεοδόμοι, υπεύθυνοι για θέματα χωροταξίας και ιδιαίτερα για τη μορφή των αστικών περιοχών. Οι αρχιτέκτονες βρίσκονται σε στενή επαφή με το πλατύ κοινό, μέσα από τον σχεδιασμό και την κατασκευή ατομικών κατοικιών και την επιλογή των υλικών.
- ❖ Οι διευθυντές επιχειρήσεων, ιδιαίτερα οι βιομήχανοι των οποίων οι δραστηριότητες μπορούν να προκαλέσουν ρύπανση και επιβλαβείς επιπτώσεις στους φυσικούς πόρους. Οφείλουν σύμφωνα με την υπάρχουσα νομοθεσία σε εθνικό και διεθνές επίπεδο, να πάρουν μέτρα για την πρόληψη της ρύπανσης και την επανόρθωση των ζημιών στο περιβάλλον. Συχνά, μέσα από την παρουσίαση και προώθηση κάποιων περιβαλλοντικών δράσεων των επιχειρήσεων τους στο πλατύ κοινό, προσπαθούν να βελτιώσουν την εικόνα τους. Έτσι, μέσα από δράσεις επικοινωνίας θα μπορούσαν να συνεισφέρουν στην πληροφόρηση και επιμόρφωση του κοινού.
- ❖ Οι επιστήμονες και τεχνικοί, διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στην ερμηνεία των προβλημάτων ρύπανσης και των επιπτώσεων τους στην ανθρώπινη υγεία και στα οικοσυστήματα, καθώς και στην επιλογή των μέτρων και τεχνολογικών εφαρμογών που είναι απαραίτητες για να αντιμετωπιστούν. Μέσα από την εμπλοκή τους σε δράσεις επικοινωνίας, διαδίδουν στο πλατύ κοινό, επιστημονικές και τεχνικές γνώσεις για το περιβάλλον.
- ❖ Τέλος, οι εμπλεκόμενοι στον τομέα του τουρισμού και της αναψυχής, επεμβαίνουν όταν το κοινό έρχεται σε επαφή με τη φύση, στην εξοχή, το δάσος, τη θάλασσα, καθώς και με άλλους πληθυσμούς με διαφορετικό τρόπο ζωής και άλλη κουλτούρα.

Όλοι μπορούν μέσα από το δικό τους έργο να παίξουν σημαντικό ρόλο στη προώθηση της αξίας και προστασίας του περιβάλλοντος, αρκεί να υπάρχει συνειδητοποίηση και συνεργασία.

Τα περιβαλλοντικά προβλήματα αντιμετωπίζονται με εργαλεία νομοθετικά, με την ανάπτυξη καθαρών τεχνολογιών και με την εκπαίδευση-ευαισθητοποίηση των πολιτών. Προκειμένου λοιπόν να υπάρξει ολοκληρωμένη αντιμετώπιση πρέπει να υπάρξει σαφής, ολοκληρωμένη πολιτική, επενδύσεις κλπ. που να στοχεύει στα τρία αυτά μέτωπα.

Αφού αναφέραμε για τα νομοθετικά εργαλεία ήρθε η ώρα να αναλύσουμε τα άλλα δύο μέτωπα δηλαδή την τεχνολογία και την εκπαίδευση- ευαισθητοποίηση των πολιτών. Όσον αφορά το θέμα της τεχνολογίας, οι οργανώσεις υποστηρίζουν πως με την ανάπτυξη καθαρών τεχνολογιών, σίγουρα τα περιβαλλοντικά προβλήματα θα εξαλείφονταν αρκετά και θα βοηθούσαν στη διατήρηση της ποιότητας της ζωής. Σε αρκετές χώρες του κόσμου υπάρχει επιθυμία και σκέψη να εφαρμοστούν οι εναλλακτικές πηγές ενέργειας. Στην Ελλάδα, η εκμετάλλευση τέτοιων πηγών ενέργειας βρίσκεται σε πολύ εμβρυακό στάδιο και καλό θα ήταν όπως αναφέρουν, να αρχίσουμε να σκεφτόμαστε διαφορετικά, γιατί η κατάσταση είναι επικίνδυνη. Οι περιβαλλοντικές μη κυβερνητικές οργανώσεις αναφέρουν πως αν όλα τα εργοστάσια που παράγουν ηλεκτρική ενέργεια στη χώρα μας είχαν αντικατασταθεί με υδροηλεκτρική, αιολική, ή ηλιακή ενέργεια, τότε η προστασία του όζοντος και της ατμόσφαιρας θα ήταν δεδομένη. Τότε σίγουρα θα αναγνωρίζαμε ότι με το να αναπτύσσουμε καθαρές τεχνολογίες, ετοιμάζουμε ένα καλύτερο μέλλον στους νεότερους, ένα υγιές και αρμονικό περιβάλλον.

Προχωρώντας στο τελευταίο μέτωπο, το κομμάτι της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης-ευαισθητοποίησης, οφείλουμε να συμπεράνουμε πως οι περιβαλλοντικές μη κυβερνητικές οργανώσεις δίνουν ιδιαίτερη βαρύτητα και αναγνωρίζουν τη σημαντικότητα του στη προστασία του περιβάλλοντος γενικότερα. Η περιβαλλοντική εκπαίδευση μπορεί να συμβάλλει στη διαμόρφωση υπεύθυνων πολιτών, όσον αφορά τις συμπεριφορές τους σε ατομικό και συλλογικό επίπεδο, που θα έχουν εμπιστοσύνη στην αξία της δράσης του πολίτη και θα είναι ικανοί να δράσουν σε όλα τα επίπεδα, από το τοπικό έως το παγκόσμιο. Όμως η απόκτηση δεξιοτήτων όπως υποστηρίζουν δεν αρκεί για τη δράση. Μέσα από τη περιβαλλοντική εκπαίδευση πρέπει να προκαλέσουμε την επιθυμία για δράση, την επιθυμία για συμμετοχή στις βασικές επιλογές, στις πολιτικές αποφάσεις που δεσμεύουν το μέλλον μας. Να δράσουμε όχι μόνο για το περιβάλλον, για μια ορθολογική διαχείριση των φυσικών πόρων, για τον σεβασμό της φύσης, αλλά κυρίως για τον σεβασμό του ανθρώπου και για την ίδια την επιβίωση μας ως ανθρώπινο είδος, την οποία βαρύνουν απειλές ολοένα και πιο

μεγάλες. Η περιβαλλοντική εκπαίδευση, οφείλει να προβεί στην κριτική ανάλυση της ίδιας της έννοιας της ανάπτυξης, στην ανάλυση της δυσλειτουργίας του τρόπου παραγωγής, των αρνητικών συνεπειών των σύγχρονων τρόπων κατανάλωσης που οδηγούν συστηματικά στην κατασπατάληση των μη ανανεώσιμων φυσικών πόρων. Συνοπτικά, να θέσει υπό κρίση και αμφισβήτηση ένα καταστροφικό οικονομικό σύστημα, του οποίου τα βραχυπρόθεσμα οφέλη αποτελούν προνόμια ενός ελάχιστου ποσοστού του παγκόσμιου πληθυσμού. Η εκπαίδευση θα πρέπει να επιμένει στην αναγκαιότητα να προβλέψουμε, να θεραπεύσουμε, ακολουθώντας την αρχή της «προφύλαξης», παρά στην ιδέα να διορθώσουμε τα προβλήματα που έχουν ήδη προκύψει. Αυτό απαιτεί να ληφθούν υπόψη οι επιπτώσεις της μη αναστρεψιμότητας όσον αφορά την εξάντληση κάποιων φυσικών πόρων και τις επιπτώσεις στις φυσικές ισορροπίες.

Η ποικιλομορφία των πολιτισμών, των παραδόσεων, των γλωσσών, των νοητικών παραστάσεων της ίδιας της έννοιας «περιβάλλον», της έννοιας «εκπαίδευση», των σχέσεων ανάμεσα σε αυτές τις δύο έννοιες, μας οδηγεί να διαμορφώσουμε και να εφαρμόσουμε μεθόδους προσαρμοσμένες σε κάθε ειδικό περιβάλλον / πλαίσιο αναφοράς. Ότι είναι «πραγματικό» σε έναν χώρο, δεν είναι το ίδιο «πραγματικό» σε κάποιον άλλο. Μπορούμε να μιλήσουμε για ένα «μωσαϊκό» από πρακτικές περιβαλλοντικής εκπαίδευσης, που εφαρμόζονται από χιλιάδες εκπαιδευτικούς, εμπυχωτές, ανθρώπους των Μ.Μ.Ε., επαγγελματίες, συνειδητοποιημένους και ενεργούς σε ολόκληρο τον κόσμο.

Ωστόσο, διαπιστώνουμε ότι απέναντι σε αυτή την ποικιλομορφία, μια νέα κοινή συνείδηση δείχνει να εμφανίζεται: τα Μ.Μ.Ε. (όπου εντάσσεται και το διαδίκτυο), οι τεχνολογικές εφαρμογές, οι ευκολίες στις μετακινήσεις, οι ομοιότητες στον τρόπο ζωής, ενθαρρύνουν την παγκόσμια συνειδητοποίηση του ότι «δεν έχουμε παρά μόνο μία γη». Αυτή τη κοινή πλανητική συνείδηση που ξεπροβάλλει πρέπει να αναπτύξει η περιβαλλοντική εκπαίδευση, διαμορφώνοντας μια κουλτούρα που θα διατέμνει όλους τους πολιτισμούς.

Έτσι λοιπόν μέσα από την περιβαλλοντική εκπαίδευση, πρέπει να υπάρξει ενίσχυση της κριτικής σκέψης των πολιτών, έτσι ώστε να είναι σε θέση να συμμετέχουν στον δημοκρατικό έλεγχο των επιλογών, των πολιτικών κατευθύνσεων και των δράσεων που σχετίζονται με το περιβάλλον, την ανάπτυξη και τη διαχείριση των φυσικών πόρων.

Ιδιαίτερη βαρύτητα φαίνεται να δίνουν οι περιβαλλοντικές μη κυβερνητικές οργανώσεις και στο θέμα της επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών. Ειδικότερα, αναφέρουν ότι πρέπει να προωθηθεί η ανάπτυξη εξειδικευμένων επιμορφωτικών προγραμμάτων για εκπαιδευτικούς, πάνω στην ανάπτυξη μιας εκπαίδευσης με στόχο την ενθάρρυνση της δράσης του πολίτη, στη βάση μιας προσαρμοσμένης παιδαγωγικής έρευνας.

Στην εκπαιδευτική πρακτική, οι εκπαιδευτικοί πρέπει να προσπαθήσουν:

- Να αναγνωρίσουν και να καθορίσουν τις βασικές έννοιες, που προέρχονται συχνά από τους παραδοσιακούς επιστημονικούς κλάδους αλλά έχουν ευρύτερη διάσταση, έννοιες που μπορεί να αποκαλέσει κανείς «ενοποιητικές», πάνω στις οποίες μπορεί να δομηθεί μια διεπιστημονική και ολιστική προσέγγιση.
- Να προχωρήσουν στο ξεκαθάρισμα των αξιών (όπως αλληλεγγύη, υπευθυνότητα κ.α.), μέσα από μια ηθική, θρησκευτική και πολιτιστική οπτική.
- Να μυήσουν τους μαθητές στην αναγνώριση και κατανόηση της πολυπλοκότητας, με τη βοήθεια μεθόδων όπως η συστημική προσέγγιση.
- Να ενθαρρύνουν την απόκτηση στάσεων και συμπεριφορών που να προωθούν την προστασία του περιβάλλοντος.
- Να αναλύσουν τις παραστάσεις των μαθητών, των ίδιων των εκπαιδευτικών, αλλά και τις κυρίαρχες κοινωνικές παραστάσεις που προβάλλονται από τα σχολικά εγχειρίδια, τα Μ.Μ.Ε., το κοινωνικό περιβάλλον, για το περιβάλλον και τη σχέση μας μαζί του και για έννοιες όπως η ανάπτυξη, η υπευθυνότητα, η αλληλεγγύη κ.τ.λ.
- Να βάλουν σε εφαρμογή, στο σχολικό περιβάλλον περιβαλλοντικά προγράμματα, που θα οργανώνονται από τους ίδιους τους μαθητές, αναλύοντας πάντα, κριτικά, τις κοινωνικές και οικονομικές παραμέτρους που σχετίζονται με κάθε θέμα, (όπως τη προώθηση των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας, τη μείωση και την ανακύκλωση των απορριμμάτων κ.τ.λ.), ερευνώντας τα τοπικά περιβαλλοντικά προβλήματα και διαχέοντας τα αποτελέσματα στην κοινωνία.

7.1.7. Ενότητα 7^η : Μελλοντικά σχέδια- ρόλος κοινωνικού λειτουργού

Ερώτηση 7.23: Πώς φαντάζονται οι Π.Μ.Κ.Ο την κοινωνία του αύριο σε σχέση με το περιβάλλον;

Στην ερώτηση πώς φαντάζονται οι περιβαλλοντικές μη κυβερνητικές οργανώσεις την κοινωνία του αύριο σε σχέση με το περιβάλλον, η κάθε μια οργάνωση έδωσε τη δική της απάντηση και αξίζει να σημειωθεί πως όλες οι απαντήσεις έχουν ιδιαίτερη αξία και νόημα τόσο για το περιβάλλον, όσο και για τη γενικότερη στάση ζωής που πρέπει να ακολουθήσουμε ώστε να συμβιώσουμε αρμονικά με το περιβάλλον.

Μία οργάνωση αναφέρει πως φαντάζεται την κοινωνία του αύριο με ενεργούς πολίτες που ενημερώνονται και αναλαμβάνουν δράση για την επίλυση και πρόληψη των περιβαλλοντικών προβλημάτων. Ακούγεται ιδιαίτερα θετική αυτή η άποψη και στέλνει ένα

μήνυμα αισιοδοξίας προς τον κόσμο ο οποίος έχει παραιτηθεί λόγω του σύγχρονου τρόπου ζωής. Όσο περνάει ο καιρός, οι πολίτες ευαισθητοποιούνται όλο και περισσότερο και αρχίζουν μέσα από την κατάλληλη ενημέρωση να αναλαμβάνουν δράση και να ενεργοποιούνται. Αυτή την άποψη έχουν ενστερνιστεί και άλλες περιβαλλοντικές μη κυβερνητικές οργανώσεις οι οποίες υποστηρίζουν πως ολοένα και περισσότερο οι πολίτες ενημερώνονται και μέσα από αυτή την ενημέρωση αρχίζουν να ενεργοποιούνται και να ευαισθητοποιούνται όλο και πιο πολύ, αφού έχουν αναγνωρίσει πλέον τους κινδύνους που κρύβει η αμέλεια γύρω από το περιβάλλον και η αλόγιστη χρήση του.

Μία οργάνωση αναφέρει πως σταδιακά η προστασία του περιβάλλοντος θα γίνει αναγκαστικός τρόπος ζωής κι αυτό γιατί θα έχουμε φτάσει σε ένα σημείο ιδιαίτερα επικίνδυνο για την ανθρωπότητα, που υποχρεωτικά θα κινούμαστε με τις ανάλογες δράσεις και ενέργειες, διαφορετικά δε θα μπορούμε να ζούμε πάνω σ' αυτόν τον πλανήτη. Εξάλλου, αν δεν υπάρξει αυτή η συνειδητοποίηση προστασίας του περιβάλλοντος, η κοινωνία του αύριο θα είναι ακόμα πιο εσωστρεφής και το περιβάλλον περισσότερο αλλοτριωμένο. Ακούγεται λίγο απογοητευτικό αυτό, αλλά είναι μια άποψη η οποία καταγράφεται και παρουσιάζει τον πολίτη ως ενεργό, όχι επειδή είναι ευαισθητοποιημένος, αλλά επειδή σε λίγα χρόνια θα κινδυνεύει ο ίδιος από το περιβάλλον. Επομένως όπως σηκώνεται κάθε πρωί και πηγαίνει στη δουλειά του για να βγάλει χρήματα και να συντηρήσει τον εαυτό του και την οικογένεια του, έτσι θα κάνει και για το περιβάλλον, φροντίζοντας το και συμμετέχοντας σε διάφορες δράσεις, διαφορετικά θα πρέπει να ψάξει άλλον πλανήτη για να ζήσει.

Επίσης, άλλη οργάνωση αναφέρει πως η συμβολή του κράτους (ΥΠΕΠΘ, ΥΠΕΧΩΔΕ) και της τοπικής αυτοδιοίκησης είναι απαραίτητη για να πετύχουμε τους στόχους μας για μία βιώσιμη κοινωνία. Πέρα από τις προσπάθειες του ίδιου του ανθρώπου, το κράτος και η τοπική αυτοδιοίκηση μπορούν να αναλάβουν πιο ενεργό ρόλο και να συμβάλλουν θετικά στη προστασία του περιβάλλοντος. Ο ρόλος του κράτους αναφέρθηκε και παραπάνω και δείχνει πως χωρίς την ουσιαστική συμβολή του, η αξία του περιβάλλοντος αποδυναμώνεται και οι πολίτες αδρανοποιούνται. Το κράτος οφείλει να σέβεται τους φυσικούς πόρους και να στοχεύει στην ενεργό δράση του πολίτη με σεβασμό στο περιβάλλον και στον άνθρωπο.

Συνεχίζοντας, αναφέρει μια οργάνωση πως οι πολίτες συχνά είναι ευαισθητοποιημένοι, γιατί τις περισσότερες φορές τα προβλήματα του περιβάλλοντος έχουν φτάσει στην πόρτα τους (π.χ. ατμοσφαιρική ρύπανση, πλημμύρες λόγω άτακτης δόμησης, αστικοποίηση και έλλειψη πρασίνου, κλπ.). Τις περισσότερες φορές όμως, οι πολίτες δηλώνουν ότι παρόλη την ευαισθησία τους και την προθυμία τους να κάνουν κάτι οι ίδιοι,

δεν ξέρουν τι! Η πρόκληση είναι να «εκπαιδευτούν» οι πολίτες αυτοί και όχι απλά να ενημερωθούν. Χρειάζονται βοήθεια, στήριξη και συνεργασία. Το να τους πεις τι πρέπει να κάνουν πολλές φορές δεν είναι και ο πιο κατάλληλος και αποδοτικός τρόπος. Χρειάζονται την άμεση συνεργασία με αυτούς που ειδικεύονται σε θέματα περιβάλλοντος, ώστε μαζί να ενεργήσουν σε μια δράση και να κατανοήσουν τη λειτουργία της. Μαζί με τη βοήθεια ειδικών μπορούν να εκπαιδευτούν απ' το πιο απλό, για παράδειγμα πώς να αξιοποιούν και να ανακυκλώνουν τα «άχρηστα» υλικά που βρίσκονται στο σπίτι τους, μέχρι με ποιο τρόπο μπορούν να συμμετέχουν σε συλλογικές δράσεις και να αναλαμβάνουν ενεργό δράση.

Οι περισσότερες περιβαλλοντικές μη κυβερνητικές οργανώσεις αναφέρουν, ότι η περιβαλλοντική εκπαίδευση και η ευαισθητοποίηση των νέων ανθρώπων σε θέματα προστασίας του περιβάλλοντος είναι αλληλένδετες. Όσο περισσότερο οι νέοι άνθρωποι έρχονται επί της ουσίας σε επαφή με θέματα που αφορούν το περιβάλλον τόσο αντιλαμβάνονται καλύτερα την αναγκαιότητα να το σέβονται και να έχουν και οι ίδιοι μια ενεργό στάση όσον αφορά την προστασία του. Επομένως η κοινωνία του αύριο εξαρτάται από το όραμα που θέτουμε σήμερα για την περιβαλλοντική εκπαίδευση. Η περιβαλλοντική εκπαίδευση πρέπει να υποστηρίζει την ανάπτυξη κριτικής σκέψης και συνείδησης των μαθητών και αυριανών πολιτών οι οποίοι με τις αξίες και τις στάσεις ζωής θα αλλάξουν την κοινωνία προς το καλύτερο. Έτσι όλοι δείχνουν να στηρίζονται ιδιαίτερα στη νέα γενιά και να ευελπιστούν πως εκείνοι θα ενεργοποιηθούν περισσότερο και θα προστατέψουν το περιβάλλον στο έπακρο. Είναι σημαντικό να εκπαιδύσουμε τους αυριανούς πολίτες να σέβονται τον εαυτό τους, τον συνάνθρωπο τους, την ίδια τους τη ζωή και επομένως το περιβάλλον μέσα στο οποίο ζουν.

Μπορούμε να ισχυριστούμε με βεβαιότητα ότι ο τρόπος προσέγγισης της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης στην Ελλάδα, δεν ευνοεί τον ενστερνισμό αξιών, επομένως απαιτείται διαφορετική μεθοδολογία. Κρίνεται σωστό το γεγονός ότι ζητείται η δραστηριοποίηση και όχι μόνο η διδασκαλία του μαθητή και ότι τα προγράμματα είναι εμπνευσμένα από το περιβάλλον του σχολείου και των μαθητών. Ο ενστερνισμός των αξιών και η καλλιέργεια θετικής στάσης συντελείται μέσα από τη διαδικασία της κοινωνικοποίησης. Πολλοί μάλιστα ειδικοί ορίζουν τη λειτουργία αυτή ως τη διαδικασία μέσω της οποίας το άτομο ενστερνίζεται τις αξίες, τις ιδεολογίες και τις στάσεις μιας κοινωνίας και εντάσσεται δημιουργικά σ' αυτήν.

Η διαδικασία αρχίζει πολύ νωρίς μέσα από την οικογένεια, η οποία ως πρωτογενής φορέας κοινωνικοποίησης, μεταδίδει το πρώτο υποτυπώδες σύστημα αξιών. Το σχολείο, ως δευτερογενής φορέας κοινωνικοποιητικός, έχει τη δυνατότητα να επεξεργαστεί εκ νέου το

σύνολο των ιδεολογιών και των αντιλήψεων του παιδιού και μέσα από τη διεργασία αυτή, να αναιρέσει κάποιες αξίες, να τροποποιήσει άλλες και να προσθέσει νέες. Επίσης, έχει τη δυνατότητα να εμφυσήσει νέες αξίες και να καλλιεργήσει θετική στάση απέναντι τους, αφού αποτελεί κυρίαρχο πλέον στοιχείο στη ζωή των παιδιών. Για το λόγο αυτό η διαδικασία της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης πρέπει να αρχίζει από το δημοτικό σχολείο με τους κατάλληλους όρους.

Η προστασία του περιβάλλοντος συνεπάγεται πολύπλοκη και δύσκολη διαδικασία, τη διαδικασία του ενστερνισμού αξιών. Η κατάσταση αυτή γίνεται ακόμη πιο δύσκολη στη χώρα μας, επειδή η όλη περιρρέουσα ατμόσφαιρα, με την απροσεξία και το βιασμό της φύσης, εμπνέει περισσότερο την αυθαιρεσία παρά τον σεβασμό της φύσης και του ανθρώπου. Εξακολουθούμε να έχουμε όμως ένα συναίσθημα αισιοδοξίας που οφείλεται στη νέα γενιά, η οποία ευελπιστούμε πως θα συμβάλει στην εγχάραξη και την εδραίωση μιας νέας αξίας, με την καλλιέργεια θετικής στάσης προς το περιβάλλον και την εδραίωση της διαρκούς προστασίας του.

Παντού διαβάζουμε ότι ίσως η κατάσταση πλέον είναι μη αναστρέψιμη. Θα δώσουμε όμως την αισιόδοξη πλευρά που θέλει το περιβάλλον να αντέχει ακόμα παρ' όλες τις παρεμβάσεις. Είναι βέβαιο ότι τα ΜΜΕ και η τεχνολογία έχουν βοηθήσει πολύ στην ενημέρωση και ευαισθητοποίηση των πολιτών. Βέβαια δεν είναι αρκετό να παραμένουμε στην συναισθηματική πλευρά της προστασίας των φυτών και των ζώων αλλά να μπορούμε με ενημέρωση, μελέτη και συμμετοχή στις οργανώσεις να διακρίνουμε τις παραμέτρους αντοχής του περιβάλλοντος. Όσο περισσότερο ενήμεροι είμαστε, τόσο περισσότερο θα συμμετέχουμε στον αγώνα για την βιώσιμη ανάπτυξη. Έτσι ελπίζουμε ότι ο αγώνας μας θα σταματήσει κάθε κερδοσκοπική εκμετάλλευση και θα παραδώσουμε αυτό τον πλανήτη στις επόμενες γενιές με όσο το δυνατόν λιγότερες πληγές.

Αξίζει να αναφερθεί η απάντηση που έδωσε μια περιβαλλοντική μη κυβερνητική οργάνωση: «η ελπίδα πεθαίνει τελευταία!». Ας συνεχίσουμε λοιπόν να ελπίζουμε...

Ερώτηση 7.24: Με ποιο τρόπο πιστεύουν οι Π.Μ.Κ.Ο ότι ο κοινωνικός λειτουργός μπορεί να βοηθήσει στο έργο τους και στην περιβαλλοντική ευαισθητοποίηση γενικότερα;

Προχωρώντας στην τελευταία ερώτηση της έρευνας μας, ρωτήσαμε τις περιβαλλοντικές μη κυβερνητικές οργανώσεις με ποιο τρόπο πιστεύουν ότι ο κοινωνικός λειτουργός μπορεί να βοηθήσει (αν υποστηρίζουν πως μπορεί να βοηθήσει) στο έργο τους

και στην περιβαλλοντική ευαισθητοποίηση γενικότερα. Οι απαντήσεις που δόθηκαν ήταν ποικίλες και αξίζει να σημειωθεί πως κάποιες από αυτές μας έκαναν εντύπωση, για το λόγο ότι ίσως κάποιες περιβαλλοντικές μη κυβερνητικές οργανώσεις να μην γνωρίζουν ξεκάθαρα την έννοια του κοινωνικού λειτουργού αλλά και τη συμβολή του στην περιβαλλοντική εκπαίδευση γενικότερα. Εμείς με αυτή την ερώτηση, θέλαμε να δούμε μια εικόνα του πώς μας αντιλαμβάνονται οι ειδικοί όσον αφορά θέματα του περιβάλλοντος.

Αναλυτικότερα, οι περισσότερες περιβαλλοντικές μη κυβερνητικές οργανώσεις, δηλαδή οι δεκατρείς από τις δεκαπέντε απάντησαν πως ο ρόλος του κοινωνικού λειτουργού είναι ιδιαίτερα σημαντικός και μπορεί να βοηθήσει στην προσπάθεια που γίνεται για ένα καλύτερο και πιο ανθρώπινο μέλλον. Αναφέρουν πως με τη κατάλληλη επιστημονική κατάρτιση και εμπειρία ένας κοινωνικός λειτουργός μπορεί να συμμετέχει ουσιαστικά στην υλοποίηση προγραμμάτων και δράσεων περιβαλλοντικής εκπαίδευσης. Επίσης, βοηθάει ιδιαίτερα μέσα από την προβολή της ανάγκης για ενεργοποίηση και συμμετοχή όλων για την προστασία του φυσικού περιβάλλοντος.

Προχωρώντας παραπέρα, μια οργάνωση εξηγεί πως ο κοινωνικός λειτουργός έχει πολύ ουσιαστικό έργο να παράγει διότι έχων κατά νουν όλο το κοινωνικό γίνεσθαι, γνωρίζει άμεσα πως μπορεί να πλησιάσει και να ευαισθητοποιήσει κάθε κοινωνική ομάδα σε θέματα περιβάλλοντος. Είναι εκείνος που καλύτερα μπορεί να κατανοήσει τις κοινωνικές ανάγκες και προβλήματα των πολιτών και να τους προσεγγίσει. Έχει λοιπόν την δυνατότητα να μπορεί να ευαισθητοποιήσει τους πολίτες σε διάφορα θέματα και πόσο μάλλον σε θέματα περιβάλλοντος που άπτονται στην καθημερινότητα όλων μας. Εργαζόμενος ακούραστα, εθελοντικά και συνεργαζόμενος με περιβαλλοντικές ομάδες μπορεί να εντάξει πολίτες σε ομάδες και να τους δραστηριοποιήσει. Είναι αυτονόητο ότι όσοι περισσότεροι δραστηριοποιούνται τόσο γρηγορότερα και καλύτερα αποτελέσματα θα έχουμε για την σωτηρία του πλανήτη μας.

Ο κοινωνικός λειτουργός που βρίσκεται στο στάδιο της εκπαίδευσής του είναι ένας πολύ σημαντικός φορέας περιβαλλοντικής ευαισθητοποίησης καθώς στη δουλειά του έρχεται σε άμεση επαφή και επικοινωνία με ανθρώπους από διάφορες ηλικίες και κοινωνικά στρώματα. Μέσα από αυτή την επαφή και επικοινωνία με τον κόσμο, μπορεί να ενημερώσει, να ευαισθητοποιήσει αλλά και να ενεργοποιήσει τους πολίτες, οι οποίοι πολλές φορές χρειάζονται το κατάλληλο κίνητρο και τη σωστή παρακίνηση για να ενεργήσουν και να δραστηριοποιηθούν. Κατά συνέπεια έχει να παίξει έναν πολύ ενεργό ρόλο στην ευαισθητοποίηση σε θέματα που αφορούν την προστασία του περιβάλλοντος.

Μία άλλη οργάνωση αναφέρει πως ο κοινωνικός λειτουργός θα μπορούσε να βοηθήσει σαν εμπνευστής – ερμηνευτής εκπαιδευτικών προγραμμάτων και ιδιαίτερα ειδικών ομάδων κοινού. Πολλές δράσεις ενημέρωσης- ευαισθητοποίησης και περιβαλλοντικής εκπαίδευσης έχουν στόχο ειδικές ομάδες πληθυσμού για παράδειγμα τα άτομα με ειδικές ανάγκες, τα οποία λόγω της κατάστασης τους πολλές φορές αποκλείονται από κάθε δράση που γίνονται, χωρίς τα ίδια να το επιλέγουν. Ίσως κάποιες φορές, τα ίδια αυτά άτομα να νιώθουν ανίκανα για συμμετοχή και λόγω της κατάστασης τους πολλές φορές αποστασιοποιούνται. Ο κοινωνικός λειτουργός, μέσα από την κατάλληλη καθοδήγηση και εμπύχωση, βοηθάει στη συνειδητοποίηση ότι όλοι είναι ικανοί να συμμετέχουν αρκεί να το επιθυμούν και όλοι είναι ευπρόσδεκτοι στη προσπάθεια που γίνεται για τη προστασία του περιβάλλοντος. Αρκεί να υπάρχει ευαισθητοποίηση και σωστή ενημέρωση.

Το ίδιο θα μπορούσε να ισχύσει για άλλες ευπαθείς κοινωνικές ομάδες, όπως είναι οι άνεργοι, οι άνθρωποι που είναι εξαρτημένοι από διάφορες ουσίες και άλλοι. Ο κοινωνικός λειτουργός μέσα από την σωστή καθοδήγηση και παρακίνηση, δημιουργεί το κατάλληλο έδαφος για ενεργοποίηση, για μη παραίτηση από τη ζωή και για δράση με στόχο το κοινό καλό και την αρμονική συμβίωση μέσα στην κοινωνία.

Επίσης, αναφέρουν δύο οργανώσεις πως πιθανώς ο κοινωνικός λειτουργός να μπορεί να αξιοποιήσει τα αποτελέσματα ερευνών για τη συμπεριφορά των κοινωνιών σε περιβαλλοντικά θέματα, βρίσκοντας κατάλληλους και αποτελεσματικούς τρόπους διάχυσης της επιθυμητής πληροφορίας στην εκάστοτε ομάδα στόχο, ανάλογα με τα ηλικιακά και κοινωνικά χαρακτηριστικά της κλπ.

Αξίζει να αναφερθεί η απάντηση που έδωσε μια περιβαλλοντική μη κυβερνητική οργάνωση. Ανέφερε ότι έχει αμφιβολίες για το ρόλο του κοινωνικού λειτουργού, ότι δεν είναι σίγουρη ότι μπορεί να βοηθήσει ενεργά σε όλη τη προσπάθεια που γίνεται. Ίσως μόνο να βοηθούσε σε επίπεδο έρευνας και σφυγμομέτρησης της κοινής γνώμης, αλλά όχι έχοντας αποφασιστική συμβολή στην περιβαλλοντική εκπαίδευση. Μπορεί να κάνει διάφορες έρευνες και να αξιοποιεί τις απαντήσεις της κοινής γνώμης, αλλά δεν μπορεί να λειτουργήσει ως φορέας περιβαλλοντικής ευαισθητοποίησης ή να ενεργοποιήσει το κοινό και σίγουρα δεν είναι ο ρόλος του να συμμετέχει ενεργά στην υλοποίηση προγραμμάτων και δράσεων περιβαλλοντικής εκπαίδευσης. Παρόλο που θα διαφωνήσουμε, είναι μια απάντηση σεβαστή την οποία οφείλουμε να καταγράψουμε, όπως και όλες τις παραπάνω.

Τέλος, αναφέρουν οι περισσότερες οργανώσεις πως ο σεβασμός προς το περιβάλλον και την ίδια τη ζωή, είναι υπόθεση όλων μας. Επομένως, οποιοσδήποτε μπορεί να προσφέρει

τη βοήθεια του και να ενισχύσει την ιδέα της περιβαλλοντικής ευαισθητοποίησης και εκπαίδευσης. Όσο μεγαλύτερη συνεργασία υπάρχει μεταξύ διαφορετικών ειδικοτήτων, τόσο πιο πολλές απόψεις ακούγονται και όλοι μπορούν να συνεργαστούν για να συμβάλλουν με ουσιαστικότερες λύσεις και δράσεις, στην προστασία του περιβάλλοντος, το οποίο δεν απασχολεί μόνο αυτούς που δουλεύουν για αυτό, αλλά όλους τους πολίτες που ζουν και κινδυνεύουν να αφανίσουν τη ζωή πάνω σ' αυτό τον πλανήτη.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ- ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Με την πρόοδο της βιομαχανοποίησης και της αστικοποίησης, καθώς και με τις μεταβαλλόμενες αξίες που συνδέονται κυρίως με τον κυρίαρχο καταναλωτικό τρόπο ζωής, η υγιής στάση των παραδοσιακών κοινωνιών απέναντι στο περιβάλλον αρχίζει να εξασθενεί. Σήμερα η σχέση ανθρώπου-φύσης είναι από την πλευρά του ανθρώπου «επιθετική». Αυτό φαίνεται από όσα δηλώνουν οι ίδιες οι Π.Μ.Κ.Ο., αλλά και αναφορικά με την αναφορά που γίνεται στα παλαιότερα χρόνια. Ολοένα και περισσότερο, ο άνθρωπος εκμεταλλεύεται στο έπακρο τη φύση και τείνει με τη συμπεριφορά του να αφανίσει κάθε μορφή ζωής.

Είναι αδιαμφισβήτητο το γεγονός της αλληλεξάρτησης και της αλληλεπίδρασης που ασκείται μεταξύ του ανθρώπου και του περιβάλλοντος. Ο άνθρωπος ζει, αναπτύσσεται και δημιουργεί μέσα στο περιβάλλον. Όμως όταν τα όρια και οι προϋποθέσεις για την αρμονική σχέση τους καταπατούνται και παραβιάζονται τα αποτελέσματα είναι επικίνδυνα. Αυτό το αντιλαμβανόμαστε πιο πολύ από ποτέ στις μέρες μας με τα δεκάδες περιβαλλοντικά προβλήματα που αντιμετωπίζουμε ως ανθρωπότητα.

Οι Περιβαλλοντικές Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις (ΠΜΚΟ) έχουν αναλάβει να προσπαθήσουν να οργανώσουν μια προσπάθεια σε τοπικό, εθνικό ή και παγκόσμιο επίπεδο για την σωτηρία του πλανήτη μας, για την σωτηρία του περιβάλλοντος, για την δική μας σωτηρία. Έτσι καταγράφονται ποικίλες οργανώσεις με διαφορετικές δράσεις και διαφορετικό χαρακτήρα αλλά πάνω απ' όλα με τον ίδιο σκοπό την μείωση και εξάλειψη των περιβαλλοντικών προβλημάτων πριν είναι πλέον πολύ αργά.

Οι Π.Μ.Κ.Ο αναφέρουν χαρακτηριστικά ότι μέσα από την περιβαλλοντική εκπαίδευση στρεφούν τόσο στην ενημέρωση όσο και στην ευαισθητοποίηση των πολιτών, καθώς και στη συμμετοχή των πολιτών αλλά και στη προσπάθεια προστασίας του περιβάλλοντος. Αυτό διαφαίνεται σε όλα τα σημεία της εργασίας μας τόσο στο θεωρητικό, όσο και στο ερευνητικό μας μέρος.

Στόχοι τους είναι ο σεβασμός προς το περιβάλλον, ο σεβασμός προς τη ζωή και ο σεβασμός προς τα άλλα είδη βιοποικιλότητας στον πλανήτη, καθώς και η διαμόρφωση αξιών και στάσεων για ένα βιώσιμο μέλλον για τον πλανήτη και την ανθρωπότητα. Επίσης, στοχεύουν στο να βοηθήσουν τον αυριανό πολίτη της κοινωνίας και σημερινό κάτοικο του πλανήτη να μάθει πώς να αποκτά κριτική στάση στα περιβαλλοντικά ζητήματα, πώς να κατανοεί τις αξίες του και πώς να παίρνει αποφάσεις για την προσωπική του στάση απέναντι σε αυτά τα

ζητήματα. Έχει ιδιαίτερη σημασία να εξοικειωθεί ο πολίτης και κατά συνέπεια τα μικρά παιδιά με τη φύση, να μάθουν να την αγαπούν και να την προστατεύουν.

Όσο διαφορετικές και αν είναι μεταξύ τους οι Π.Μ.Κ.Ο στο είδος των δράσεων που ακολουθούν για την περιβαλλοντική εκπαίδευση, όλες αναφέρουν χαρακτηριστικά πως είναι πολύ σημαντικό ο πολίτης να ενημερωθεί και να ευαισθητοποιηθεί για τη φύση. Τονίζουν πως κάθε μορφή ζωής κινδυνεύει και κάθε μορφή ζωής πρέπει να προστατευτεί, είτε μιλάμε για δάση, θάλασσα, ακτές, διάσωση ειδών, υγρότοπους, κ.τ.λ.

Οι δράσεις που υλοποιούνται από τις περιβαλλοντικές μη κυβερνητικές οργανώσεις, γίνονται κατά κύριο λόγο σύμφωνα με τις κοινωνικές ανάγκες και με το τι καθορίζει σημαντικό η κάθε κοινωνία. Αυτό αναφέρουν χαρακτηριστικά οι Π.Μ.Κ.Ο στην ερώτηση που γίνεται σύμφωνα με ποια κριτήρια επιλέγονται οι δράσεις της κάθε οργάνωσης. Είναι πολύ σημαντικό, γιατί συμπεραίνουμε ότι τελικά όλες αυτές οι οργανώσεις είναι άμεσα συνυφασμένες με την κοινωνία, με τις εξελίξεις και με τις ανάγκες που προκύπτουν. Οφείλουν να λειτουργούν σύμφωνα με τις ιδιαιτερότητες της κάθε κοινωνίας, με τις εξελίξεις της, καθώς και με τα τρέχοντα θέματα που την απασχολούν, ενώ συμβαδίζουν με τα θέματα που δείχνει να έχει ανάγκη περισσότερο η κοινωνία, έτσι ώστε να είναι πιο ουσιαστική και αποτελεσματική η δράση τους.

Κάτι που τονίστηκε ιδιαίτερα στο ερωτηματολόγιο είναι πως παρόλο που η τηλεόραση δεν επιλέγεται πολύ συχνά από τις Π.Μ.Κ.Ο για ενημέρωση των πολιτών γύρω από τις δράσεις Π.Ε., σύμφωνα με την ερώτηση 3.12, ίσως να είναι το πιο ισχυρό μέσο για την ενημέρωση των πολιτών γύρω από τις δράσεις της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης, καθώς επηρεάζει καταστάσεις αλλά και γεγονότα που συμβαίνουν γύρω από το περιβάλλον, και μπορεί να λειτουργήσει ως φορέας ευαισθητοποίησης και ενεργοποίησης του πληθυσμού. Η τηλεόραση κινεί τα νήματα σε θέματα που αφορούν την κοινωνία, την πολιτική, τα πρότυπα, τις διαπροσωπικές σχέσεις. Επομένως μπορεί να λειτουργήσει ιδιαίτερα θετικά σε ό,τι αφορά το περιβάλλον μέσω της ενημέρωσης, της πληροφόρησης, και της ευαισθητοποίησης, κάτι το οποίο δεν βλέπουμε συχνά να κάνει.

Τα τελευταία χρόνια η συμμετοχή των πολιτών στις δράσεις περιβαλλοντικής εκπαίδευσης κατά κύριο λόγο έχει αυξηθεί. Αυτό είναι ένα πολύ σημαντικό συμπέρασμα που αναγνωρίζουν οι Π.Μ.Κ.Ο σύμφωνα με την ερώτηση που γίνεται για το αν έχει αυξηθεί η συμμετοχή του πολίτη ή έχει παραμείνει σταθερή. Αυτή η αναφορά δίνει αρκετές ελπίδες για το μέλλον αλλά και την όλη προσπάθεια που γίνεται.

Όμως δύσκολη καθίσταται η εφαρμογή προγραμμάτων Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης, λόγω της έλλειψης οικονομικών πόρων και κατ' επέκταση κατάλληλων μέσων για την υλοποίησή τους. Για όλα αυτά υπάρχει μεγάλη ευθύνη του κράτους το οποίο αναλώνεται σε άλλου είδους προβλήματα και παραμελεί το περιβάλλον. Αυτό φαίνεται όπως αναφέρουν οι Π.Μ.Κ.Ο τόσο από τους οικονομικούς πόρους που διαθέτουν όσο και από την περιβαλλοντική πολιτική που εφαρμόζει το κράτος, η οποία για να είναι αποτελεσματική, χρειάζονται ελεγκτικοί μηχανισμοί για την τήρηση της περιβαλλοντικής νομοθεσίας, κάτι το οποίο διαπιστώνεται ότι δεν ισχύει. Χωρίς την προώθηση των οικονομικών συμφερόντων, το κράτος θα μπορεί να εφαρμόζει μια διαφορετική πολιτική η οποία θα προστατεύει το περιβάλλον, και θα προωθεί την αξία του καθώς επίσης και το σεβασμό προς τον ίδιο τον άνθρωπο αλλά και τη ζωή.

Μέσα σε όλους αυτούς τους ελεγκτικούς μηχανισμούς που χρειάζεται να κάνει το κράτος ώστε να διασφαλίζει την προστασία του περιβάλλοντος, οφείλει και να θεσμοθετήσει ενέργειες που να αφορούν την ενημέρωση και ενεργοποίηση του κοινού. Οι Π.Μ.Κ.Ο εκφράζουν ανοιχτά το παράπονο τους ότι έχουν αναλάβει το δύσκολο έργο της ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης του πολίτη, χωρίς να υπάρχει κάποια σημαντική βοήθεια από το κράτος. Θεωρούν πως αν το κράτος θεσμοθετήσει ενέργειες που έχουν σχέση με την ενημέρωση γύρω από το περιβάλλον και πώς μπορεί να διασφαλιστεί η προστασία του, τότε οι πολίτες θα είναι πιο συνειδητοποιημένοι και ενεργοί με αυξημένο το αίσθημα ευθύνης για τον τόπο τους και κατά συνέπεια για το περιβάλλον. Παράλληλα, οι περιβαλλοντικές μη κυβερνητικές οργανώσεις πρέπει να έχουν ένα κοινό πλαίσιο δράσης όπου μέσα σ' αυτό θα κινούνται, θα εξελίσσονται και θα μπορούν να ενεργούν με κοινό στόχο την προστασία του περιβάλλοντος, ενώ πρέπει να υπάρχει ευελιξία του κράτους με τη κατάλληλη υποστήριξη σε αυτές και το έργο τους.

Ας μην ξεχνάμε πως η επιμόρφωση και κατάρτιση των ειδικών (εκπαιδευτικών, διευθυντών σχολείων και όλων αυτών που κάνουν εκπαίδευση), καθώς και η δημιουργία κατάλληλου υλικού που θα στηρίξει το έργο των εκπαιδευτικών, καθίσταται απαραίτητη για την αποτελεσματικότερη περιβαλλοντική εκπαίδευση. Πρέπει να προωθηθεί η ανάπτυξη εξειδικευμένων επιμορφωτικών προγραμμάτων για εκπαιδευτικούς, πάνω στην ανάπτυξη μιας εκπαίδευσης με στόχο την ενθάρρυνση της δράσης του πολίτη, στη βάση μιας προσαρμοσμένης παιδαγωγικής έρευνας. Αναφέρθηκε σε πολλά σημεία τόσο στο θεωρητικό, όσο και στο ερευνητικό μας μέρος η προσπάθεια που γίνεται σε όλα τα σχολεία με τα προγράμματα που υλοποιούνται καθώς και τις ανάλογες δράσεις που γίνονται. Οι Π.Μ.Κ.Ο ανέφεραν πως πέρα από τη σπουδαιότητα του ρόλου του εκπαιδευτικού περιβαλλοντικής εκπαίδευσης, οφείλει ο εκπαιδευτικός να περάσει στα παιδιά την αγάπη για το περιβάλλον,

για τη φύση και το σεβασμό σε κάθε μορφή ζωής. Είναι πολύ σημαντικό να κατανοήσουν τα παιδιά, πως η περιβαλλοντική εκπαίδευση δεν είναι ένα μάθημα που γίνεται για να περνάει η ώρα, αλλά γίνεται για να βοηθήσουμε όλοι το περιβάλλον, για να δημιουργήσουμε και να το προστατεύσουμε με αγάπη, εκτίμηση και σεβασμό.

Όσο πιο μικρή είναι η ηλικία ενός ανθρώπου, τόσο πιο εύκολο είναι να τον εκπαιδεύσεις και να τον ενεργοποιήσεις να κάνει πράγματα. Η εκπαίδευση είναι το ισχυρότερο μέσο που διαθέτει η κοινωνία προκειμένου να αναπτυχθεί η περιβαλλοντική ευαισθητοποίηση των πολιτών και να ανατραπούν στερεότυπα, συμπεριφορές και προκαταλήψεις που βασίστηκαν για πολλά χρόνια στην κυρίαρχη αντίληψη που θεωρεί τον άνθρωπο αφέντη της φύσης. Συνεπώς, οφείλει να είναι μια εκπαίδευση που αρχίζει από την προσχολική ηλικία και συνεχίζεται σε όλη τη διάρκεια ζωής κάθε ανθρώπου μέσα από τη σχολική και εξωσχολική βέβαια εκπαίδευση. Η περιβαλλοντική εκπαίδευση πρέπει να υποστηρίζει την ανάπτυξη κριτικής σκέψης και συνείδησης των μαθητών και αυριανών πολιτών οι οποίοι με τις αξίες και τις στάσεις ζωής θα αλλάξουν την κοινωνία προς το καλύτερο. Οι αυριανοί πολίτες που είναι τα παιδιά και οι περισσότερες δράσεις περιβαλλοντικής εκπαίδευσης που υλοποιούνται στα σχολεία, δεν γίνονται απλά για να γίνονται. Όλοι οι άνθρωποι και κατά συνέπεια και τα μικρά παιδιά που έχουν το μέλλον της κοινωνίας στα χέρια τους, οφείλουν να συνειδητοποιήσουν πως η προστασία του περιβάλλοντος δεν είναι υποχρέωση αλλά χρέος προς τον εαυτό τους και τον εαυτό μας.

Οι Π.Μ.Κ.Ο υποστηρίζουν πως η περιβαλλοντική εκπαίδευση είναι ένα σημαντικό κομμάτι της λειτουργίας όχι μόνο των ιδίων αλλά και της κοινωνίας. Με την ανάπτυξη καθαρών τεχνολογιών, τα περιβαλλοντικά προβλήματα θα εξαλειφθούν αρκετά και θα διατηρηθεί η ποιότητα της ζωής. Μέσα από τη περιβαλλοντική εκπαίδευση πρέπει να προκαλέσουμε την επιθυμία για δράση, την επιθυμία για συμμετοχή στις βασικές επιλογές, στις πολιτικές αποφάσεις που δεσμεύουν το μέλλον μας. Να δράσουμε όχι μόνο για το περιβάλλον, για μια ορθολογική διαχείριση των φυσικών πόρων, για τον σεβασμό της φύσης, αλλά κυρίως για τον σεβασμό του ανθρώπου και για την ίδια την επιβίωση μας ως ανθρώπινο είδος, την οποία βαρύνουν απειλές ολοένα πιο μεγάλες και καταστροφικές.

Μέσα από την έρευνα μας, στην ερώτηση για το αν οι Π.Μ.Κ.Ο συνεργάζονται με άλλες Περιβαλλοντικές Οργανώσεις, κρίθηκε απαραίτητη η συνεργασία με άλλες περιβαλλοντικές οργανώσεις με κοινό στόχο τη προστασία του περιβάλλοντος και την διατήρηση της ποιότητας της ζωής. Είναι καλύτερα να υπάρχει συνεργασία με κοινούς στόχους από πολλούς. Έτσι καταφέρνουν να πιέζουν περισσότερο και να διεκδικούν με μεγαλύτερη δύναμη.

Ωστόσο κάτι που ίσως δεν είχαν σκεφτεί ποτέ οι Π.Μ.Κ.Ο, είναι η διεπιστημονική συνεργασία με διαφορετικές ειδικότητες καθώς επίσης και αυτή του κοινωνικού λειτουργού. Είναι πολύ χρήσιμο θέματα που αφορούν την κοινωνία, να μπορούν να τίθενται προς συζήτηση από κάποιες ειδικότητες διαφορετικές κι αυτό γιατί η κάθε μία μελετά από τη δική της πλευρά το ζήτημα και από παραμέτρους που ίσως να μην είχαν προβλεφθεί. Όπως και να 'χει με τη διεπιστημονική συνεργασία, ίσως υπάρξουν ουσιαστικότερες λύσεις για την προάσπιση και προστασία του περιβάλλοντος.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Φτάνοντας στο τέλος αυτής της μελέτης, θεωρούμε σημαντικό να σκιαγραφήσουμε σ' ένα πιο προσωπικό ύφος, την πορεία και εξέλιξη αυτής. Αρχικά λοιπόν, η έρευνα αυτής της μελέτης ξεκίνησε με αρκετό ενθουσιασμό, προετοιμασία και οργάνωση όσον αφορά τη δομή του θεωρητικού μέρους και τις συνεντεύξεις μας στις Περιβαλλοντικές Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις. Τα ερωτήματα ήταν σαφή, καθώς και η διάθεση για την κατανόηση των απόψεων του κάθε ερωτώμενου και συγκεκριμένα των υπευθύνων Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης της κάθε οργάνωσης. Δυστυχώς η έλλειψη χρόνου από την μεριά των υπευθύνων Π.Ε , δεν άφησε κάποιες φορές το περιθώριο για τη διεξαγωγή μιας περισσότερο εποικοδομητικής συνέντευξης.

Η ολοκλήρωση της παρούσας έρευνας, έδωσε ένα ευχάριστο συναίσθημα στην ομάδα. Η επεξεργασία και ανάλυση της έρευνας ήταν αρκετά δημιουργική ενώ η ανάδειξη των αποτελεσμάτων της, μας έδωσε την ευκαιρία για την ανάπτυξη προβληματισμών για το πόσο ευαισθητοποιημένοι και συνειδητοποιημένοι είναι οι πολίτες για το περιβάλλον αλλά ακόμα και εμείς οι ίδιοι που διεξάγαμε την έρευνα. Αναγνωρίσαμε ότι τελικά αποδίδουμε καλύτερα όταν συνεργαζόμαστε όλοι μαζί και αντιμετωπίζουμε κάποιο πρόβλημα. Είναι πολύ σημαντικό να κατανοήσουν οι πολίτες τη σοβαρότητα της κατάστασης και να προσπαθήσουν μέσα από την αγάπη που έχουν για τη ζωή, να αγαπήσουν το ίδιο το περιβάλλον, γιατί αν αγαπούν αυτό, αγαπούν και την ίδια τους τη ζωή και ξέρουν να τη σέβονται.

Το σημαντικότερο για εμάς ήταν η διαδικασία εμπλοκής στην παρούσα έρευνα. Ήταν πολύ ευχάριστο να βλέπεις το χώρο που δουλεύουν όλοι αυτοί οι άνθρωποι που ασχολούνται με το περιβάλλον καθώς και την ιδέα της μελλοντικής εικόνας του περιβάλλοντος. Όλοι ελπίζουν για ένα καλύτερο αύριο και σ' αυτό στηρίζουν τη προσπάθεια και τη δουλειά τους. Άλλωστε θεωρούμε, πως η αξιοποίηση των αποτελεσμάτων αυτής της έρευνας, προσδίδει ένα καλό υλικό για περαιτέρω διερεύνηση και ευαισθητοποίηση για θέματα που αφορούν την προστασία του περιβάλλοντος.

Ευχάριστο θα ήταν για εμάς, να δούμε αργότερα και άλλους φοιτητές της κοινωνικής εργασίας να ευαισθητοποιηθούν περισσότερο για το θέμα του περιβάλλοντος και να διεξάγουν περισσότερες έρευνες στο μέλλον.

ΕΛΛΗΝΟΓΛΩΣΣΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ:

1. ΑΘΑΝΑΣΑΚΗΣ, Α.Μ. (1996). *Οικο-Περιβαλλοντική Παιδαγωγική*. Αθήνα: Εκδόσεις Δαρδανός.
2. ΑΘΑΝΑΣΑΚΗΣ, Α. (1992). *Η περιβαλλοντική αγωγή στη δημοτική εκπαίδευση και οι στάσεις των δασκάλων*. Ρέθυμνο: Διδακτορική διατριβή στο Παιδαγωγικό Τμήμα Δημ. Εκπαίδευσης του Πανεπιστημίου Κρήτης.
3. ΑΘΑΝΑΣΑΚΗΣ, Α. - ΚΟΥΣΟΥΡΗΣ, Θ. (1987). *Οικολογική παιδεία και περιβαλλοντική αγωγή*. Αθήνα: Εκδόσεις Μπουκουμάνη.
4. ΑΘΑΝΑΣΑΚΗΣ, Α. *Οικο-περιβαλλοντική ψυχολογία και εκπαίδευση*. Αθήνα.
5. ΑΝΑΣΤΑΣΙΑΔΗΣ, Π- ΚΙΜΙΩΝΗΣ, Γ. (1998). *Προσεγγίζοντας την περιβαλλοντική εκπαίδευση*. Αθήνα: Εκδόσεις Έλλην.
6. ΑΛΕΞΑΚΗΣ, Α. (ΧΧ). *Φύση και πολιτισμός : περιβάλλον*. Αθήνα : Εκδόσεις Σιδέρης.
7. ΑΝΤΩΝΟΠΟΥΛΟΣ, Σ. (1976). *Οικολογία : Αιτίες και μορφές της ρύπανσης του περιβάλλοντος (Ανθρωπόσφαιρα, οργανόσφαιρα, τροφόσφαιρα, λιθόσφαιρα, υδρόσφαιρα, ατμόσφαιρα) με βάση τη ρύπανση του εγκεφάλου*.
8. ΑΡΓΥΡΗΣ, Γ. (1989). *Περιβαλλοντική Εκπαίδευση*. Νεοελληνική Παιδεία. Αθήνα
9. ΒΑΒΙΖΟΣ, Γ.– ΜΕΡΤΖΑΝΗΣ, Α. (2003). *Περιβάλλον. Μελέτες περιβαλλοντικών μελετών*. Αθήνα: Εκδόσεις Παπασωτηρίου.
10. ΒΑΣΑΛΑΣ, Π. (1994). Παρουσίαση της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης όπως αυτή οριοθετήθηκε από τη Διακυβερνητική Συνδιάσκεψη της Τιφλίδας. Σύγχρονη Εκπαίδευση. Αθήνα.
11. BLUNDEN, J. (1988). *Ανθρωπος και περιβάλλον*. Αθήνα : Εκδόσεις Κουτσουμπός.
12. ΓΑΡΔΕΛΗΣ, Σ. (1988). *Περιβαλλοντικά Παιχνίδια Μέσα στην Τάξη. Στο: Σεμινάριο Επιμόρφωσης στην Περιβαλλοντική Εκπαίδευση*. Εταιρεία Οικολογίας και Ανάπτυξης. Αθήνα.
13. ΓΑΡΔΕΛΗΣ, Σ. (1986). *«Περιβαλλοντική – κοινωνική εκπαίδευση»*. Λόγος και πράξη, τεύχος.
14. ΓΕΝΙΚΗ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ ΝΕΑΣ ΓΕΝΙΑΣ. (1992). *Περιβάλλον και ζωή*.
15. ΓΕΩΡΓΟΠΟΥΛΟΣ, Α. – ΤΣΑΛΙΚΗ, Ε. (1993). *Περιβαλλοντική εκπαίδευση: αρχές– φιλοσοφία- μεθοδολογία- παιχνίδια και ασκήσεις*. Αθήνα: Εκδόσεις Gutenberg.
16. ΓΕΩΡΓΟΠΟΥΛΟΣ, Α. (2000). *Γη, Ένας Μικρός και Εύθραυστος Πλανήτης*. Gutenberg. Αθήνα.
17. ΔΕΛΗΚΑΝΑΚΗ, Ν. (2000). *Περιβαλλοντική εκπαίδευση στην προσχολική ηλικία*. Αθήνα.
18. ΔΗΛΑΝΑΣ, Α. (1999). *21^{ος} αιώνας. Προβληματισμοί για τη ρύπανση του περιβάλλοντος. Ενημέρωση – μέτρα προστασίας*. Αθήνα: Εκδόσεις Σταμούλης.

19. ΕΕΠΦ (Ελληνική Εταιρεία Προστασίας της Φύσης). (18.11.89). *Το οικολογικό κίνημα στην Ελλάδα*. Καθημερινή.
20. ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ για τη προστασία του περιβάλλοντος και της πολιτιστικής κληρονομιάς. (2003). Πανελλήνιο Συμπόσιο. *Σχεδιασμός και παραγωγή παιδαγωγικού υλικού για την περιβαλλοντική εκπαίδευση*. Αθήνα: εκδοτικός οίκος Λιβάνη.
21. EMBERLIN, J.C. (1996). *Εισαγωγή στην Οικολογία*. Αθήνα: Εκδόσεις Τυπωθήτω – Γιώργος Δαρδανός.
22. ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ ΜΗ ΚΕΡΔΟΣΚΟΠΙΚΩΝ ΟΙΚΟΛΟΓΙΚΩΝ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΩΝ ΟΡΓΑΝΩΣΕΩΝ. (2000). Πρόγραμμα ενημέρωσης – ευαισθητοποίησης οργανώσεων-φορέων και κοινού – Διάχυσης περιβαλλοντικής πληροφόρησης. Αθήνα.
23. ΕΥΩΝΥΜΟΣ ΟΙΚΟΛΟΓΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ. Βιβλιογραφικός οδηγός για την περιβαλλοντική εκπαίδευση. Αθήνα.
24. ΘΕΟΦΙΛΙΔΗΣ, Χ. (1987). Διαθεματική Προσέγγιση της Διδασκαλίας. Χ. Θεοφιλίδης. Λευκωσία.
25. ΙΑΤΡΟΥ, Γ. - ΜΑΡΔΙΡΗΣ, Θ. (1996). Οικολογία – Κοινωνία – Εκπαίδευση: Πραγματικότητα και Προοπτικές στην Ελλάδα. Νέα Σύνορα – Λιβάνης. Αθήνα.
26. ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΑΣΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΑΓΡΟΤΙΚΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΑΣ (1998). Φορείς που έχουν σχέση με το περιβάλλον: δημόσιες υπηρεσίες, αυτοδιοίκηση, κέντρα ερευνών, εκπαιδευτικά ιδρύματα, μη κυβερνητικές οικολογικές- περιβαλλοντικές οργανώσεις. Αθήνα: Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών
27. ΚΑΛΑΙΤΖΙΔΗΣ, Δ.- ΟΥΖΟΥΝΗΣ, Κ. (1999). *Περιβαλλοντική εκπαίδευση: θεωρία και πράξη*. Ξάνθη: Εκδόσεις Σπανίδης.
28. ΚΑΝΕΛΛΟΠΟΥΛΟΣ, Α. (1985). *Οικολογία και οικονομική του περιβάλλοντος*. Αθήνα : Εκδόσεις Καραμπελόπουλος.
29. ΚΑΡΑΦΩΤΙΑΣ, Π. (1997). *Το δικαίωμα στο περιβάλλον- προσβολές και προστασία του*. Αθήνα: Εκδόσεις Αντ. Ν. Σακκούλα.
30. ΚΕΠΕ. (1976). *Προστασία και Αναβάθμιση του Περιβάλλοντος, έκθεση για το πενταετές πρόγραμμα 1976-1980*. Αθήνα.
31. ΚΙΜΙΩΝΗΣ, Γ. *Τα γεωγραφικά πληροφοριακά συστήματα ως διδακτικά εργαλεία στην περιβαλλοντική εκπαίδευση: μια παιδαγωγική προσέγγιση*. Αθήνα.
32. ΚΟΚΚΩΣΗΣ, Χ. (2002). (επιμ). *Άνθρωπος και περιβάλλον στην Ελλάδα*. Αθήνα: Εκδόσεις Κάπον.
33. ΚΟΝΕΤΑΣ, Γ. (1983). *Περιβαλλοντική εκπαίδευση*. Αθήνα.
34. ΚΟΥΣΗ, Μ. (1991). *Ανάπτυξη, Περιβάλλον και Κοινωνική Κινητοποίηση: Μια ανάλυση στο Μικροεπίπεδο*. Επιθεώρηση Κοινωνικών Ερευνών, Νο 80.

35. ΚΟΥΣΟΥΛΑΣ, Γ. (2000). Μικρός Περίπλους στην Ιστορία της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης. Φυσικός κόσμος 1 (Σεπτέμβριος- Νοέμβριος).
36. ΚΟΥΣΟΥΡΗΣ, Θ.- ΑΘΑΝΑΣΑΚΗΣ, Α. (1995). *Περιβάλλον, οικολογία, εκπαίδευση*. Αθήνα: Εκδόσεις Σαββάλα.
37. ΚΩΣΤΟΠΟΥΛΟΣ, Δ. (1989). Αρχές και Χαρακτηριστικά της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης. Σύγχρονη Εκπαίδευση. Αθήνα.
38. LAWRY, J.R. (1992). *Σχεδίων Μέθοδος: Παιδαγωγική Ψυχολογία – Εγκυκλοπαίδεια – Λεξικό*. Αθήνα: Εκδόσεις Ελληνικά Γράμματα.
39. ΛΕΟΝΤΣΙΝΗΣ, Γ. (1996). *Διδακτική της ιστορίας: γενική τοπική ιστορία και περιβαλλοντική εκπαίδευση*. Αθήνα.
40. ΜΑΡΓΑΡΗΣ, Ν. (1995). (επιμ). *Οικολογία και περιβάλλον στην Ελλάδα του 2000*. Αθήνα : Εκδόσεις Φιλιππότης.
41. ΜΑΡΓΑΡΗΣ, Ν. (2001). *Οδοιπορικό στο ελληνικό περιβάλλον- οικολογικά ταξίδια και ιστορίες στην Ελλάδα του 21^{ου} αιώνα*. Αθήνα: Εκδόσεις Ελληνικά Γράμματα.
42. ΜΑΥΡΙΚΑΚΗ, Ε. (2001). *Εργαστηριακές ασκήσεις – δραστηριότητες περιβαλλοντικής ευαισθητοποίησης*. Αθήνα.
43. ΜΙΧΑΗΛΙΔΗΣ, Μ. (2003). *Ομαδικές, περιβαλλοντικές δραστηριότητες, σχέδια εργασίας και συνεργασία*. Αθήνα: Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών.
44. ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ, Β. (1998). *Περιβαλλοντική εκπαίδευση και σχολείο: μια διαχρονική εκπαίδευση*. Αθήνα.
45. ΠΑΠΑΣΙΔΕΡΗ, Ι. (1996). *Θέματα οικολογίας και περιβαλλοντικής εκπαίδευσης*. Αθήνα.
46. ΠΑΡΑΣΚΕΥΑΣ, Γ. (1997). (επιμ). *Βιώσιμη ανάπτυξη με την περιβαλλοντική αγωγή*. Αθήνα.
47. ΠΑΡΑΣΚΕΥΟΠΟΥΛΟΣ, Ι.Ν. (1993). *Μεθοδολογία Επιστημονικής Έρευνας – Τόμοι 1&2*. Αθήνα.
48. ΠΑΥΛΑΚΟΥ, Δ. (1997). *Άνθρωπος και φυσικό περιβάλλον*. Αθήνα : Εκδόσεις Δελφίνι.
49. ΠΟΛΙΣ – Διεθνές Δίκτυο περιβαλλοντικής εκπαίδευσης. Συντονισμός : ΖΙΑΚΑ, Γ – ΠΥΡΓΙΩΤΑΚΗΣ, Ι. Ε. (1995). *Κοινωνικοποίηση και εκπαιδευτικές ανισότητες*. Αθήνα.
50. ΠΡΟΜΠΟΝΑΣ, Μ. (2002). *Περιβαλλοντική Πολιτική και Κοινωνική Ευαισθητοποίηση*. Ηράκλειο: Σημειώσεις Μαθήματος. Α.Τ.Ε.Ι Κρήτης.
51. ΠΡΥΝΕΝΤΥ, Ζ. (1997). *Άνθρωπος και το περιβάλλον του : μπορούμε άραγε να διδαχθούμε από την ιστορία;* Αθήνα : "Νέα Οικολογία".
52. ΡΑΠΤΗΣ, Ν. (2000). *Περιβαλλοντική Εκπαίδευση και Αγωγή: Το φιλοσοφικό πλαίσιο των επιλογών*. Αθήνα: Εκδόσεις Τυπωθήτω.
53. ΡΑΠΤΗΣ, Ν. (2000). *Περιβαλλοντική εκπαίδευση και αγωγή: το θεωρητικό πλαίσιο των επιλογών*. Αθήνα.

54. ΡΑΤΣΙΚΑ, Ν. (2003). Σημειώσεις για το μάθημα της Ποιοτικής Κοινωνικής Έρευνας.
55. ROBICHON, P.- SOUCHON, C. (2002). Περιβαλλοντική Εκπαίδευση, έξι προτάσεις για την κοινωνία των πολιτών. Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις: Νησίδες.
56. SARRE, P. (1987). *Άνθρωπος και περιβάλλον*. Αθήνα : Εκδόσεις Κουτσουμπός.
57. ΣΚΟΥΡΤΟΣ, Μ. – ΣΟΦΟΥΛΗΣ, Κ. (1995). *Η περιβαλλοντική πολιτική στην Ελλάδα*. Αθήνα: Εκδόσεις Τυπωθήτω.
58. ΣΦΗΚΑΣ, Δ. (2001). *Περιβαλλοντικά προβλήματα*. Αθήνα : "Η Αυγή" εκδοτικός και δημοσιογραφικός οργανισμός Α.Ε.
59. ΤΣΙΟΥΡΗΣ, Σ. (1999). *Θέματα προστασίας περιβάλλοντος*. Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Γαρταγάνη.
60. ΥΠ.Ε.Π.Θ. (2001). «Θεματικές και εννοιολογικές προσεγγίσεις στο Περιβάλλον και την Περιβαλλοντική Εκπαίδευση». ΑΝΑΣΤΑΣΙΑΔΗΣ, Π.- ΜΑΜΑΚΗΣ, Γ. (επιμ). Πρακτικά επιμορφωτικού σεμιναρίου περιβαλλοντικής εκπαίδευσης. Τόμος Α'. Άγιος Νικόλαος.
61. ΦΛΟΓΑΙΤΗ, Ε. (1993). *Περιβαλλοντική Εκπαίδευση*. Αθήνα: Ελληνικές Πανεπιστημιακές Εκδόσεις.
62. ΦΛΟΓΑΙΤΗ, Ε. (1998). Περιβαλλοντική εκπαίδευση. Αθήνα.
63. ΦΛΟΓΑΙΤΗ, Ε. – ΒΑΣΑΛΑ, Π. (2001). *Περιβαλλοντική εκπαίδευση και ανοικτή και εξ αποστάσεως εκπαίδευση*. Πρακτικά, 1^ο Πανελλήνιο Συνέδριο στην Ανοικτή και εξ αποστάσεως εκπαίδευση. Πάτρα.
64. ΦΛΟΥΡΗΣ, Γ., ΜΑΣΣΙΑΛΑΣ, Β. (1988). *Στάσεις Μαθητών για Συμμετοχή στη Λήψη Αποφάσεων – Μια Πανελλήνια Έρευνα*. Νέα Παιδεία
65. ΦΥΚΑΡΗΣ, Ι. (1998). *Περιβαλλοντική εκπαίδευση στην εκπαίδευση εκπαιδευτικών στην Ελλάδα: θεωρητική και εμπειρική προσέγγιση*. Αθήνα.
66. UNESCO. *3rd National Conference on Science, Policy and the Environment Education for Sustainable*. Αθήνα : ΥΠΕΧΩΔΕ, Ελληνική Εταιρεία.
67. ΧΑΝΙΩΤΗΣ, Κ. (1977). *Ο κατήφορος της τεχνολογίας : τεχνολογία - περιβάλλον – άνθρωπος*. Αθήνα.
68. ΧΑΤΖΗΧΑΡΑΛΑΜΠΟΥΣ, Ε.- ΓΕΡΑΚΗΣ, Π. (2004). Εκπαιδευτικό πακέτο για τη διαχείριση προστατευμένων περιοχών. Τεύχος Β'. Μουσείο Γουλανδρή Φυσικής Ιστορίας. Αθήνα.
69. WATTS, A. (1988). *Άνθρωπος και φύση : η τέχνη των αισθήσεων*. Αθήνα : Εκδόσεις Ωρόρα.

ΕΕΝΟΓΛΩΣΣΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ:

1. ANDERSON, C.H. (1976). *The Sociology of Survival: Social Problems of Growth*. Homewood Illinois: Dorsey Press.
2. BURCH, W.R. Jr. (1971). *Daydreams and Nightmares: A sociological Essay on the American Environment*. New York: Harper and Row.
3. BUTTEL, F.H. – HUMPHREY, R.E. (1995). *Sociological Theory and the Natural Environment* in Dunlap and Michelson (eds). *Handbook of Environmental Sociology*.
4. CHIOTIS, G.- COCCOSSIS, H. (1992). *Tourist Development and Environmental Protection in Greece* in Briassoulis and van der Straaten (eds), *Tourism and the Environment*. London: Kluwer.
5. COOMBS, P. (1973). *Should one develop Non- formal Education*. *Prospects*, vol. III, No3 .
6. COOMPS, P., AHMED, M. (1974). *Attacking Rural Poverty: How non- formal education can help*. The John Hopkins University Press.
7. COVITT, A. B. (1998). *Evaluating an Environmental Education Model for Predicting Environmentally Responsible Behavior*. University of Michigan.
8. FARRANT, J. S. (1980). *Principles and Practise of Education*. Longman.
9. FAURE, E. Et al (1972). *Learning to be: The World of Education Today and Tomorrow*. UNESCO.
10. FORD, P. (1986). *Outdoor Education: Definition and Philosophy*. ERIC Digests.
11. GITTINS, J. (1988). *It's Better than McDonalds – Exploring Greenspace*. In: 2nd International Congress on «Heritage Presentation and Interpretation». United Kingdom. University of Warwick. Coventry.
12. GORZ, A. (1982). *Farewell to the Working Class*. Boston: South End Press.
13. HAMADACHE, A. (1991). *Non- formal education: A definition of the concept and some examples*. *Prospects*, vol. XXI, No 1.
14. HARVEY, G.D. (1997). *Environmental Education: A Delineation of Substantive Structure*. U.S.A. Southern Illinois University: Dissertation Abstracts.
15. HEIMLICH, J. E. (1993). *Nonformal Environmental Education: Toward a working definition*. Columbus, OH: ERIC Clearinghouse for Science Mathematics and Envirionmental Education.
16. HUMPHREY, C.R. – BUTTEL, F.H. (1982). *Environment, Energy and Society*. Malabar, Florida: Krieger Publishing Co.
17. HUNGERFORD, H. – VOLK, T. (1990). *Changing Learner Behavior through Environmental Education*. *Journal of Environmental Education*, vol. 21, No 3.

18. HUNGERFORD, H.R., *et al* (1994). *A Prototype Environmental Education Curriculum for the Middle School*. Paris. France. UNESCO / UNEP Environmental Education.
19. KONSOLAS, N. – ZACHARATOS, G. (1992). Regionalization of Tourism Activity in Greece: Problems and Policies, in Briassoulis and van der Straaten (eds), *Tourism and the Environment*. London: Kluwer.
20. STERLING, S. - COOPER, G. (1992). *In Touch: Environmental Education for Europe*. United Kingdom. WWF.
21. UNESCO / UNEP (1986). *International Environmental Education Programme*. Environmental Education Series No.22. UNESCO. Paris. France.
22. WORD COMMISSION ON ENVIRONMENTAL AND DEVELOPMENT (WCED) (1987). *Our Common Future*. New York. U.S.A. Oxford University Press.

ΙΣΤΟΣΕΛΙΔΕΣ:

1. <http://www.minenv.gr>
2. <http://www2.ekke.gr/5/lagchoic.htm>
3. <http://www.ekke.gr/estia/>
4. <http://www.eap.gr/news>
5. <http://www.dipe.gr>

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΕΙΣ:

Οι συνεντεύξεις πραγματοποιήθηκαν στις παρακάτω Π.Μ.Κ.Ο από τους υπεύθυνους Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης όπου αναφέρονται στο παράρτημα 3.

1. Δίκτυο Μεσόγειος S.O.S.
2. Οικολογική Εταιρία Ανακύκλωσης.
3. Ελληνική Ορνιθολογική Εταιρία.
4. Ελληνική Εταιρία για τη Προστασία του Περιβάλλοντος και της Πολιτιστικής Κληρονομιάς.
5. Παγκόσμιο Ταμείο για τη Φύση - WWF Ελλάς.
6. ECO ACTION
7. Εταιρία Μελέτης και Προστασίας της Μεσογειακής Φώκιας (MOM).
8. Μεσογειακό Γραφείο Πληροφόρησης για το Περιβάλλον, τον Πολιτισμό και τη Βιώσιμη Ανάπτυξη (MIO- ECSDE)

9. Όμιλος Φίλων Βουνού και Θαλάσσης.
10. Προγράμματα Εθελοντικής Εργασίας για το Περιβάλλον (Π.Ε.Ε.Π).
11. Μεσογειακό Κέντρο Περιβάλλοντος.
12. Ελληνική Εταιρία Προστασίας της Φύσης.
13. Κέντρο Διάσωσης Θαλάσσιων Χελώνων- ΑΡΧΕΛΩΝ.
14. Φίλοι του Μουσείου Γουλανδρή και Φυσικής Ιστορίας.
15. Ευώνυμος Οικολογική Βιβλιοθήκη.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 1

ΑΙΤΗΣΗ ΠΤΥΧΙΑΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

1. ΤΙΤΛΟΣ

«Επιλεγμένες Δράσεις των Περιβαλλοντικών Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων (ΠΜΚΟ) σε Θέματα Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης στο νομό Αττικής».

2. ΒΑΣΙΚΟΣ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΙΣΜΟΣ ΠΟΥ ΟΔΗΓΗΣΕ ΣΤΗΝ ΕΠΙΛΟΓΗ ΤΟΥ ΘΕΜΑΤΟΣ

Το περιβάλλον δοκιμάζεται εδώ και αρκετά χρόνια αφενός από την αδιαφορία και αφετέρου από τις δραστηριότητες του ανθρώπου, με αποτέλεσμα τα περιβαλλοντικά προβλήματα να έχουν ενταθεί σε σημαντικό βαθμό και να απαιτούν πλέον την ανάληψη άμεσων δράσεων για την αντιμετώπισή τους.

Γίνεται λοιπόν κατανοητό πως θα πρέπει να εμπλουτίσουμε τις γνώσεις μας για το περιβάλλον, να γίνουμε πιο υπεύθυνοι, να αλλάξουμε στάσεις, αξίες και συναισθήματα, να έχουμε γενικότερα μια αίσθηση υπευθυνότητας για το αύριο. Ένα αύριο που δεν θα το ζήσουμε μόνο εμείς αλλά και τα αγαπημένα μας πρόσωπα. Αυτός ακριβώς είναι και ο στόχος της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης, να διαμορφώσει δηλαδή συνειδητούς πολίτες με γνώσεις, ευαισθησίες, φαντασία και επίγνωση των σχέσεων που τους συνδέουν με το φυσικό και ανθρωπογενές περιβάλλον, έτοιμους να προτείνουν λύσεις και να μετέχουν στη λήψη και στην εκτέλεση αποφάσεων.

Οι περιβαλλοντικές μη κυβερνητικές οργανώσεις (ΠΜΚΟ) επιδιώκουν και αυτές από την πλευρά τους να διαδώσουν μέσω της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης τη χρησιμότητα του περιβάλλοντος, ώστε να εμποδιστεί – και μακροπρόθεσμα να αντιστραφεί – η υποβάθμιση του περιβάλλοντος, εξασφαλίζοντας έτσι την αρμονική συνύπαρξη ανθρώπου και φύσης.

Η Περιβαλλοντική Εκπαίδευση αποτελεί γενικότερα για την κοινωνία άνοιγμα στο άμεσο περιβάλλον, την οικολογία και τον πολιτισμό, ενώ οι περιβαλλοντικές οργανώσεις αποτελούν

από την πλευρά τους το μέσο για αυτό το άνοιγμα, έχοντας έτσι και οι δύο θεσμοί πάντα σαν οδηγό την όσο το δυνατόν καλύτερη αξιοποίηση του φυσικού μας περιβάλλοντος.

3. ΑΝΑΦΟΡΑ ΣΕ ΣΥΝΑΦΕΙΣ ΕΡΕΥΝΕΣ ΠΟΥ ΕΧΟΥΝ ΠΡΑΓΜΑΤΟΠΟΙΗΘΕΙ ΑΠΟ ΤΟ ΤΜΗΜΑ

Συναφείς έρευνες που έχουν πραγματοποιηθεί στο Τμήμα Κοινωνικής Εργασίας είναι οι ακόλουθες:

- **Κλεοβούλου Δ., Μυλωνά Ε. & Νικολάου Μ.:** «Δράσεις Φορέων και Περιβαλλοντικών Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων στην Κύπρο». Η πτυχιακή εργασία παρουσιάστηκε επιτυχώς τον Μάιο του 2004.
- **Κυριακίδου Α. & Πέτρου Θ.:** «Περιβαλλοντική Εκπαίδευση: Καταγραφή Προγραμμάτων στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση του Νομού Ηρακλείου την περίοδο 1997-2002». Η πτυχιακή εργασία παρουσιάστηκε επιτυχώς τον Μάιο του 2004.

Η πρώτη πτυχιακή εργασία εστίασε την προσοχή της στους φορείς και τις περιβαλλοντικές οργανώσεις της Κύπρου, ενώ η δεύτερη στην καταγραφή και κατηγοριοποίηση των προγραμμάτων Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης στο Νομό Ηρακλείου την περίοδο 1997-2002.

4. ΣΚΟΠΟΣ ΤΗΣ ΜΕΛΕΤΗΣ

Το θέμα επιλέχθηκε ως συνέχεια της τελευταίας πτυχιακής εργασίας (Κυριακίδου κ.ά. 2004), εστιάζοντας όμως αυτή τη φορά στη συμμετοχή των ΠΜΚΟ και όχι στην καταγραφή προγραμμάτων Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης που υλοποιούνται στα σχολεία.

Η έρευνά μας θα έχει ως σκοπό την καταγραφή στο νομό Αττικής, των περιβαλλοντικών μη κυβερνητικών οργανώσεων που έχουν εκπονήσει ή συνεχίζουν να εκπονούν δράσεις μέσω της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης. Ποιες είναι αυτές οι δράσεις, με ποιο τρόπο γίνονται, πώς αξιολογούνται από τις οργανώσεις, αν συνδέονται μεταξύ τους και πώς, καθώς επίσης και ποια είναι τα αποτελέσματα αυτών των δράσεων. Θα προσπαθήσουμε να κάνουμε κατανοητή την προσπάθεια των περιβαλλοντικών μη κυβερνητικών οργανώσεων να διαδώσουν το μήνυμα της περιβαλλοντικής ευαισθησίας και αγωγής σε όσους έχουν την θέληση και την διάθεση να γνωρίσουν το περιβάλλον. Ένα περιβάλλον που δεν είναι κάτι ξένο και μακρινό, αλλά ζούμε, υπάρχουμε και αναπτυσσόμαστε μαζί με αυτό.

5. ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ ΘΕΩΡΗΤΙΚΟΥ ΜΕΡΟΥΣ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

- ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1:** Περιβάλλον και Άνθρωπος.
- ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2:** Περιβαλλοντικές Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις (ΠΜΚΟ): Ιστορικό και δράσεις.
- ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3:** Περιβαλλοντική Εκπαίδευση: Ορισμοί, στόχοι και ιστορική αναδρομή.
- ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4:** Δράσεις Περιβαλλοντικών Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων (ΠΜΚΟ) στην Περιβαλλοντική Εκπαίδευση.
- ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5:** Συμπεράσματα και Προτάσεις.

6. ΔΙΑΤΥΠΩΣΗ ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΩΝ ΕΡΩΤΗΜΑΤΩΝ Ή ΥΠΟΘΕΣΕΩΝ

- Καταγραφή των Περιβαλλοντικών Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων (ΠΜΚΟ) που δραστηριοποιούνται στην Περιβαλλοντική Εκπαίδευση στο νομό Αττικής.
- Γιατί οι περιβαλλοντικές οργανώσεις ασχολούνται με την Περιβαλλοντική Εκπαίδευση;
- Ήταν επιτυχείς αυτές οι προσπάθειες των ΠΜΚΟ για την πραγματοποίηση δράσεων περιβαλλοντικής εκπαίδευσης; Γιατί ναι, γιατί όχι.
- Καταγραφή όλων εκείνων των ζητημάτων που απασχολούν τις ΠΜΚΟ και έχουν σχέση με την περιβαλλοντική εκπαίδευση και την ανάπτυξη τους.

7. ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΕΡΕΥΝΑΣ (πεδίο μελέτης, επιλογή δείγματος, τεχνικές συλλογής στοιχείων, μεθοδολογία ανάλυσης στοιχείων)

Η έρευνά μας θα πραγματοποιηθεί στις Περιβαλλοντικές Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις. Κύρια ενασχόλησή μας θα είναι η καταγραφή των δράσεων και των προγραμμάτων που εκπονούνται από τις ΠΜΚΟ και που αφορούν την Περιβαλλοντική Εκπαίδευση. Τα στοιχεία αυτά θα καταγραφούν από τις υπηρεσίες του Υπουργείου Εθνικής Παιδείας και

Θρησκευμάτων (ΥΠ.Ε.Π.Θ.), του Υπουργείου Περιβάλλοντος Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων (Υ.Π.Ε.ΧΩ.Δ.Ε.) και τις Διευθύνσεις Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης

Η έρευνά μας θα γίνει με τη βιβλιογραφική μέθοδο, καθώς και με επίσκεψη στις περιβαλλοντικές οργανώσεις για τη συλλογή υλικού και πληροφοριών μέσω συνέντευξης με τον υπεύθυνο για θέματα περιβαλλοντικής εκπαίδευσης. Σε αυτά τα άτομα θα δοθούν και τα ερωτηματολόγια (περίπου 20). Οι ΠΜΚΟ θα επιλεγούν ανάλογα με την ενεργή εμπλοκή τους σε θέματα Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης, όπως αυτό θα προκύψει από την σχετική έρευνά μας για τη δράση τους σε προγράμματα από την ιστοσελίδα του ΥΠ.Ε.Π.Θ. αλλά κυρίως από την προσωπική επικοινωνία με αυτές.

Έχοντας ήδη μια λίστα με τις περιβαλλοντικές μη κυβερνητικές οργανώσεις, πραγματοποιήσαμε τις πρώτες μας επαφές με αυτές και καταγράψαμε το πραγματικό ενδιαφέρον από την πλειοψηφία αυτών, να μας βοηθήσουν και να μας στηρίξουν. Έχουμε ήδη κλείσει κάποια ραντεβού με τους εκάστοτε υπεύθυνους περιβαλλοντικών οργανώσεων (οκτώ περιβαλλοντικές οργανώσεις) ώστε να μας απαντήσουν στα ερωτήματα και στις απορίες μας.

Με αυτή την προέρευνα είμαστε σίγουροι ότι η συνεργασία μας με ένα μεγάλο αριθμό περιβαλλοντικών μη κυβερνητικών οργανώσεων θα είναι αποτελεσματική για την πορεία της εργασίας μας. Συμπερασματικά λοιπόν έχουμε κάνει ήδη μια προετοιμασία και μια πρώτη επικοινωνία με τις ΠΜΚΟ, έχοντας πάρει μια πρώτη "γεύση" για τις προτάσεις τους, τις ανησυχίες τους, τα πιστεύω τους γύρω από την περιβαλλοντική εκπαίδευση και το περιβάλλον γενικότερα και αναμένουμε την προσωπική επαφή μαζί τους για να μας επισημάνουν αναλυτικότερα και ακριβέστερα όλα τα θέματα που τους απασχολούν και μας ενδιαφέρουν.

8. ΕΚΤΙΜΗΣΗ ΔΥΣΚΟΛΙΩΝ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΑΓΜΑΤΟΠΟΙΗΣΗ ΤΗΣ ΜΕΛΕΤΗΣ – ΕΝΕΡΓΕΙΕΣ ΓΙΑ ΑΡΣΗ ΔΥΣΚΟΛΙΩΝ

Μια δυσκολία που μπορεί να διαπιστωθεί, εντοπίζεται μόνο στην πιθανή απροθυμία των περιβαλλοντικών μη κυβερνητικών οργανώσεων να έρθουν σε επικοινωνία μαζί μας και να συνεργαστούν. Όμως από την προέρευνα που έγινε με τηλεφωνική επικοινωνία σε τουλάχιστον δέκα περιβαλλοντικές οργανώσεις, δεν διαπιστώθηκε κάποιο πρόβλημα και αν παρουσιαστεί θα ξεπεραστεί άμεσα με την συνέχιση της αναζήτησης ΠΜΚΟ που ασχολούνται με την περιβαλλοντική εκπαίδευση.

9. ΗΘΙΚΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ ΠΟΥ ΑΝΑΚΥΠΤΟΥΝ

Δεν πρόκειται να ανακύψει κάποιο ηθικό ζήτημα, αφού οι συνεντεύξεις θα πραγματοποιηθούν με τη σύμφωνη γνώμη των συνεντευξιζόμενων πως κάθε πληροφορία που μας δίνεται είναι δυνατόν να χρησιμοποιηθεί ως στοιχείο στην εργασία, ενώ τα ερωτηματολόγια δεν θα περιέχουν κανένα προσωπικό ή άλλο στοιχείο που να αποκαλύπτει την ταυτότητα του ανθρώπου που το συμπληρώνει.

10. ΧΡΟΝΟΔΙΑΓΡΑΜΜΑ

- Στάδια:**
- 1) Συγγραφή θεωρητικού μέρους (2 μήνες).
 - 2) Καταγραφή δράσεων Περιβαλλοντικών Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων σε θέματα Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης (2 μήνες).
 - 3) Ερωτηματολόγια στις Περιβαλλοντικές Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις (2 μήνες).
 - 4) Ανάλυση ερωτηματολογίων (2 μήνες).
 - 5) Προετοιμασία για παρουσίαση πτυχιακής εργασίας (1 μήνα).

Ο επιβλέπων Καθηγητής

**Οι συμμετέχοντες Σπουδαστές /
Σπουδάστριες**

Μιχάλης Προμπονάς

Γκουζάνης Ιωάννης

Κουρουπάκη Καλλιόπη

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 2

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ

A. ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΕΡΕΥΝΑΣ

Όνομασία Π.Ο.: _____

Έτος Ίδρυσης: _____

Διεύθυνση: _____

Ηλεκτρονική Διεύθυνση: _____

Τηλέφωνο: _____

Fax: _____

Υπεύθυνος Οργάνωσης: _____

B. ΔΟΜΗ- ΠΟΡΟΙ

1. Πώς διοικείται η οργάνωση;

A) Διοικητικό Συμβούλιο

B) Πρόεδρος

Γ) Επιτροπές

2. Πόσα άτομα αποτελούν το προσωπικό της οργάνωσης;

3. Ποια η σχέση εργασίας του προσωπικού;

A) Μερική απασχόληση

B) Πλήρη απασχόληση

Γ) Εξωτερικοί συνεργάτες

Δ) Εθελοντές

4. Ποιο είναι το εκπαιδευτικό επίπεδο του προσωπικού;

Α) Β΄ βάρθμια εκπαίδευση

Β) ΑΕΙ

Γ) ΤΕΙ

Δ) Μεταπτυχιακές σπουδές

5. Πόσα είναι τα μέλη της οργάνωσης;

6. Ποιες είναι οι κύριες πηγές εσόδων της οργάνωσης;

Γ. ΣΤΟΧΟΙ- ΔΡΑΣΕΙΣ- ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ

7. Ποιες είναι οι κύριες δράσεις της οργάνωσης;

8. Τι σας παρακίνησε να ασχοληθείτε με την περιβαλλοντική εκπαίδευση;

9. Ποιοι είναι οι στόχοι σας μέσα από την Π.Ε.;

10. Σε ποιες από τις ακόλουθες θεματικές ενότητες πραγματοποιήθηκαν δράσεις

Π.Ε. από την οργάνωσή σας;

- A) Θάλασσα
- B) Ακτές
- Γ) Δάση
- Δ) Υγρότοποι
- E) Ενέργεια
- Z) Βιοποικιλότητα
- H) Ρύπανση
- Θ) Διάσωση ειδών
- I) Περιβαλλοντική εκπαίδευση
- K) Δημιουργία και διαχείριση προστατευόμενων περιοχών
- Λ) Πόλη – Αστικό Περιβάλλον

Άλλο (παρακαλώ εξηγήστε): _____

11. Οι δράσεις που υλοποιούνται από την οργάνωσή σας γίνονται σύμφωνα με

- A) Κοινωνικές Ανάγκες
- B) Οικονομικό κόστος

Γ) Τις προτάσεις από την Ευρωπαϊκή Ένωση και το Υπουργείο Παιδείας

Άλλο (παρακαλώ εξηγήστε): _____

12.. Με ποιο υλικό γίνεται η ενημέρωση των πολιτών για τις δράσεις Π.Ε.;

A) Ενημερωτικά φυλλάδια.

B) Εφημερίδες.

Γ) Τηλεόραση.

Δ) Διαφήμιση.

Άλλο (παρακαλώ εξηγήστε) _____

Δ. ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ- ΑΝΤΑΠΟΚΡΙΣΗ

13. Ποια ηλικιακή ομάδα θεωρείτε ότι είναι πιο προσιτή στις δράσεις σας και γιατί;

A) 5- 15

B) 15-25

Γ) 25-40

Δ) 40-60

E) 60 και άνω

14. Σε ποιες θεματικές ενότητες των δράσεων Π.Ε. παρατηρείτε τη μεγαλύτερη ανταπόκριση και συμμετοχή των πολιτών;

A) Θάλασσα

- B) Ακτές
- Γ) Δάση
- Δ) Υγρότοποι
- Ε) Ενέργεια
- Ζ) Βιοποικιλότητα
- Η) Πόλη – Αστικό Περιβάλλον
- Θ) Ρύπανση
- Ι) Διάσωση ειδών
- Κ) Περιβαλλοντική εκπαίδευση
- Λ) Δημιουργία και διαχείριση προστατευόμενων περιοχών

Άλλο (παρακαλώ εξηγήστε): _____

15. Τα τελευταία χρόνια πιστεύετε ότι η συμμετοχή των πολιτών στις δράσεις που υλοποιείτε:

- A) Αυξήθηκε
- B) Μειώθηκε
- Γ) Παρέμεινε σταθερή

Και γιατί;

16. Πόσο επιτυχημένες ήταν οι δράσεις σας στην Π.Ε.;

- A) ΠΟΛΥ ΕΠΙΤΥΧΗΜΕΝΕΣ
- B) ΕΠΙΤΥΧΗΜΕΝΕΣ,
- Γ) ΛΙΓΟ ΕΠΙΤΥΧΗΜΕΝΕΣ,
- Δ) ΚΑΘΟΛΟΥ ΕΠΙΤΥΧΗΜΕΝΕΣ

17. Ποιες δυσκολίες αντιμετωπίζετε κατά τη διάρκεια υλοποίησης των δράσεων;

- A) Έλλειψη οικονομικών πόρων
- B) Έλλειψη ενδιαφέροντος του κόσμου
- Γ) Εμπόδια (διάφορα)
- Δ) Έλλειψη κατάλληλης υποδομής
- E) Έλλειψη νομοθεσίας
- Z) Απουσία συνεργασίας με άλλους φορείς και οργανώσεις

18. Ποιες λύσεις προτείνετε για την αντιμετώπιση αυτών των δυσκολιών;

- A) Διαφημιστική εκστρατεία για περιβαλλοντικά θέματα
- B) Συνεργασία με Μ.Μ.Ε.
- Γ) Ευαισθητοποίηση του κοινού.

Άλλο (παρακαλώ εξηγήστε) _____

Ε. ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΕΣ

19. Υπάρχει συνεργασία με άλλες περιβαλλοντικές οργανώσεις κατά την υλοποίηση των δράσεων;

A) Ναι

B) Όχι. (Προχωρήστε στην επόμενη ερώτηση).

Αν ναι είναι αποτελεσματική και πώς επιτυγχάνεται;

ΣΤ. ΕΥΑΙΣΘΗΤΟΠΟΙΗΣΗ- ΚΡΑΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

20. Πιστεύετε ότι οι πολίτες είναι ευαισθητοποιημένοι σε θέματα Π.Ε.;

A) Ναι. (προχωρήστε στην επόμενη ερώτηση)

B) Όχι

Γιατί;

21. Σε ποιο βαθμό πιστεύετε ότι οι Π.Μ.Κ.Ο έχουν συμβάλει στην περιβαλλοντική ευαισθητοποίηση του πολίτη γενικότερα;

A) Πάρα πολύ

B) Αρκετά

Γ) Λίγο

Δ) Καθόλου

22. Πιστεύετε ότι η περιβαλλοντική πολιτική που εφαρμόζει το κράτος είναι αποτελεσματική για την αντιμετώπιση των περιβαλλοντικών προβλημάτων και την ευαισθητοποίηση του κοινού γενικότερα;

A) Ναι.(προχωρήστε στην επόμενη ερώτηση)

B) Όχι.

Αν όχι, ποιος πιστεύετε πως θα μπορούσε να είναι ο ρόλος του κράτους;

ΣΤ. ΜΕΛΛΟΝΤΙΚΑ ΣΧΕΔΙΑ- ΡΟΛΟΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΥ ΛΕΙΤΟΥΡΓΟΥ

23. Η Π.Ε. είναι ένα σημαντικό κομμάτι της λειτουργίας, όχι μόνο των περιβαλλοντικών οργανώσεων, αλλά και της ίδιας της κοινωνίας. Πως φαντάζεστε τη κοινωνία του αύριο σε σχέση με το περιβάλλον;

24. Με ποιο τρόπο πιστεύετε ότι ο κοινωνικός λειτουργός μπορεί να βοηθήσει στο έργο σας και στην περιβαλλοντική ευαισθητοποίηση γενικότερα;

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 3

ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ Π.Μ.Κ.Ο

1.

Όνομασία Π.Ο.: ΠΑΓΚΟΣΜΙΟ ΤΑΜΕΙΟ ΓΙΑ ΤΗ ΦΥΣΗ - WWF Ελλάς

Έτος Ίδρυσης: 1991

Διεύθυνση: Φιλελλήνων 26

Ηλεκτρονική Διεύθυνση: support@wwf.gr

Τηλέφωνο: 210 3314893

Fax: 210 3247578

Υπεύθυνος Οργάνωσης: Θύμιος Παπαγιάννης (Πρόεδρος Διοικητικού Συμβουλίου), Δημήτρης Καραβέλλας (διευθυντής)

2.

Όνομασία Π.Ο.: ΟΙΚΟΛΟΓΙΚΗ ΕΤΑΙΡΙΑ ΑΝΑΚΥΚΛΩΣΗΣ

Έτος Ίδρυσης: 1990

Διεύθυνση: ΜΑΜΑΗ 3, 10440, ΑΘΗΝΑ

Ηλεκτρονική Διεύθυνση: info@ecorec.gr

Τηλέφωνο: 2108224481

Fax: 2108228795

Υπεύθυνος Οργάνωσης: Φίλιππος Κυρκίτσος- Πρόεδρος

3.

Όνομασία Π.Ο.: ΔΙΚΤΥΟ ΜΕΣΟΓΕΙΟΣ SOS

Έτος Ίδρυσης: 1993

Διεύθυνση: Μαμάη 3 10440 Αθήνα

Ηλεκτρονική Διεύθυνση: info@medsos.gr

Τηλέφωνο: 210 8228795

Fax: 210 8228795

Υπεύθυνη Π.Ε.: Μελίτα Λαζαράτου

4.

Όνομασία Π.Ο.: ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΓΙΑ ΤΗ ΜΕΛΕΤΗ ΚΑΙ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΗΣ ΜΕΣΟΓΕΙΑΚΗΣ ΦΩΚΙΑΣ - MOM

Έτος Ίδρυσης: 1988

Διεύθυνση: Σολωμού 18 Εξάρχεια

Ηλεκτρονική Διεύθυνση: info@mom.gr

Τηλέφωνο: 210 5222888

Fax: 210 5222450

Υπεύθυνη Π.Ε.: Παναγιώτης Δενδρινός, πρόεδρος Δ.Σ

5.

Όνομασία Π.Ο.: ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΟΡΝΙΘΟΛΟΓΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ

Έτος Ίδρυσης: 1982

Διεύθυνση: Βας. Ηρακλείου 24 106 82 Αθήνα

Ηλεκτρονική Διεύθυνση: birdlife-gr@ath.forthnet.gr

Τηλέφωνο: 210 8227937 & 8228704

Fax: 210 8227937 & 8228704

Υπεύθυνος Οργάνωσης: Διευθυντής Ξενοφών Κάππας

6.

Όνομασία Π.Ο.: ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ για την Προστασία του Περιβάλλοντος και της Πολιτιστικής Κληρονομιάς

Έτος Ίδρυσης: 1972

Διεύθυνση: Τριπόδων 28 Τ.Κ. 10558 Πλάκα

Ηλεκτρονική Διεύθυνση: elet@ellinikietairia.gr / www.ellinikietairia.gr

Τηλέφωνο: 2103225245

Fax: 2103225240

Υπεύθυνος Οργάνωσης: Κώστας Καρράς (Πρόεδρος)

7.

ΌνομασίαΠ.Ο.: ΜΕΣΟΓΕΙΑΚΟ ΓΡΑΦΕΙΟ ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗΣ ΓΙΑ ΤΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ, ΤΟΝ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟ ΚΑΙ ΤΗΝ ΑΕΙΦΟΡΟ ΑΝΑΠΤΥΞΗ (MIO-ECSDE)

Έτος Ίδρυσης: 1993 (Ελληνικό Ποινικό Μητρώο)

Διεύθυνση: Κυρρήστου 12, 105 56, Αθήνα

Ηλεκτρονική Διεύθυνση: mio-ee-env@ath.forthnet.gr

Τηλέφωνο: 210 32 47490, 32 47267

Fax: 210 3317127

Υπεύθυνος Οργάνωσης:

8.

ΌνομασίαΠ.Ο.: ECO - ACTION

Έτος Ίδρυσης:

Διεύθυνση: Οδός 3, Αρ 17 Ελληνικό

Ηλεκτρονική Διεύθυνση:

Τηλέφωνο: 210 - 8944564

Fax: 210 -8944564

Υπεύθυνος Οργάνωσης: Μαρία Λεβέντη Πέππα

9.

ΌνομασίαΠ.Ο.: Ευώνυμος Οικολογική Βιβλιοθήκη

Έτος Ίδρυσης: 1994

Διεύθυνση: Αγίων Ασωμάτων 9 Θησείο

Ηλεκτρονική Διεύθυνση: evonymos@tee.gr

Τηλέφωνο: 210 - 3316516

Fax: 210 - 323557

Υπεύθυνος Οργάνωσης:

10.

ΌνομασίαΠ.Ο.: ΜΕΣΟΓΕΙΑΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ

Έτος Ίδρυσης: 1993

Διεύθυνση: Πολυνεϊκούς 2- Άλιμος
Ηλεκτρονική Διεύθυνση: medcenv@athforthnet.gr
Τηλέφωνο: 210 - 9887630
Fax: 210 – 9887565
Υπεύθυνος Οργάνωσης: Ιζαμπέλ Μπούσου

11.

Όνομασία Π.Ο.: ΚΕΝΤΡΟ ΔΙΑΣΩΣΗΣ ΘΑΛΑΣΣΙΩΝ ΧΕΛΩΝΩΝ - ΑΡΧΕΛΩΝ
Έτος Ίδρυσης: 1983
Διεύθυνση: Σολωμού 57 Αθήνα
Ηλεκτρονική Διεύθυνση: stps@archelon.gr
Τηλέφωνο: 210 - 5231342
Fax: 210 – 5231342
Υπεύθυνος Οργάνωσης: Αλίκη Παναγοπούλου

12.

Όνομασία Π.Ο.: ΦΙΛΟΙ ΤΟΥ ΜΟΥΣΕΙΟΥ ΓΟΥΛΑΝΔΡΗ ΦΥΣΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ
Έτος Ίδρυσης: 1978
Διεύθυνση: Λεβίδου 13 Κηφισιά
Ηλεκτρονική Διεύθυνση: amarg@gnhm.gr
Τηλέφωνο: 210-8083289
Fax: 210-8083289
Υπεύθυνος Οργάνωσης: Μαργαριτούλη Άννα

13.

Όνομασία Π.Ο.: ΟΜΙΛΟΣ ΦΙΛΩΝ ΒΟΥΝΟΥ ΚΑΙ ΘΑΛΑΣΣΑΣ
Έτος Ίδρυσης: 1990
Διεύθυνση: Ποσειδώνος 18- Βούλα ΤΚ 16673
Ηλεκτρονική Διεύθυνση: omilosfi@otenet.gr
Τηλέφωνο: 2109657879
Fax: 2108992113
Υπεύθυνος Οργάνωσης: Σεραφείμ Σταύρου

14.

ΌνομασίαΠ.Ο.: ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΕΘΕΛΟΝΤΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΓΙΑ ΤΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ (Π.Ε.Ε.Π), Αστική Μη Κερδοσκοπική Εταιρεία

Έτος Ίδρυσης: 1987

Διεύθυνση: Βερανζέρου 15, 10677 Αθήνα

Ηλεκτρονική Διεύθυνση: 1987@cvgreep.gr

Τηλέφωνο: 210 3825506

Fax: 210 3814682

Υπεύθυνος Οργάνωσης: Ελένη Γαζή, Πρόεδρος Δ.Σ.

15.

ΌνομασίαΠ.Ο.: ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΤΑΙΡΙΑ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΤΗΣ ΦΥΣΗΣ

Έτος Ίδρυσης: 1951

Διεύθυνση: ΝΙΚΗΣ 20 – 105 57 ΑΘΗΝΑ

Ηλεκτρονική Διεύθυνση: hspn@hol.gr

Τηλέφωνο: 210 3224944

Fax: 210 3225285

Υπεύθυνος Οργάνωσης: Μάκης Απέργης (γενικός γραμματέας)